

DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

De leerjaren

 JAN DE VRIES

महाभारत

2

DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

Deel 2

De leerjaren

Jan de Vries

Werkeditie. Opnieuw verteld naar de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896, publiek domein), met de kritische editie van het Bhandarkar Oriental Research Institute ter controle. Gezet in EB Garamond. Kaarten op basis van Natural Earth (publiek domein).

Inhoud

Voor je begint	7
Kaarten	14
De rivalen	17
De ring in de put	19
Het toernooi	31
Het huis van lak	49
De grasspriet	67
Draupadi	85
De dochter uit het vuur	87
De huispriester	103
Het schot	119
Vijf Indra's	131
Indraprastha	147
Waar Krishna is	149
Tilottama	161
De ontvoering	171
Gandiva	185
De brand	195
Nawoord	211
Stambomen	221
Personages	229
Woordenlijst	249
Namenlijsten	267
Hymnen	273
Uit de rede	277
Register van namen	283

Voor je begint

Dit is het tweede deel van een hervertelling van de Mahabharata, het grote epos van India, in hedendaags Nederlands. Het heet De leerjaren. De vijf zonen van Pandu en hun honderd neven krijgen les in de wapens, en de jongens die samen in het water speelden, worden rivalen. Daarna gaat het snel: een aanslag, een brand, een vlucht door het woud, een bruid die uit het vuur is geboren, een stad die uit de wildernis verrijst, en aan het slot een woud dat vijftien dagen brandt.

Wat voorafging

In deel 1 bleef het huis van de Kuru's bijna zonder erfgenamen, en de dichter Vyasa verwekte er drie zonen voor: de blinde Dhritarashtra, Pandu en de wijze Vidura. Dhritarashtra kreeg bij Gandhari honderd zonen, met Duryodhana als oudste. Pandu kon door een vloek zelf geen kinderen verwekken, en zijn vrouwen Kunti en Madri kregen vijf zonen van goden: Yudhishtira van Dharma, Bhima van Vayu, Arjuna van Indra, en de tweeling Nakula en Sahadeva van de Ashvins. Kunti had als meisje al een zoon gekregen van Surya, de zonnegod: Karna, die ze aan het water overliet en die opgroeide bij een wagenman en zijn vrouw Radha. Pandu stierf in het woud, en Kunti kwam met de vijf jongens naar Hastinapura, de stad van de Kuru's, waar bijna niemand weet wie Karna is.

Wie vertelt aan wie

Het verhaal wordt verteld door Vaishampayana, een leerling van Vyasa, aan koning Janamejaya, bij het grote slangenoffer van die koning. In deel 1 hoorde je waarom dat offer werd gehouden: Takshaka, de koning van de slangen, had Janamejaya's vader Parikshit gedood. Daarom begint dit deel met de regel "En Vaishampayana vertelde koning Janamejaya verder."

Janamejaya luistert naar zijn eigen familie. Arjuna is zijn overgrootvader:

Arjuna	zijn zoon Abhimanyu	diens zoon Parikshit	diens zoon Janamejaya
--------	---------------------	----------------------	-----------------------

de derde van de vijf broers	wordt in dit deel geboren	werd door Takshaka gedood	luistert naar dit verhaal
-----------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------

Als Arjuna in dit deel een bruid wint, hoort de koning hoe het met zijn overgrootvader ging. Als Abhimanyu geboren wordt, hoort hij van de geboorte van zijn grootvader. En in het laatste hoofdstuk komt Takshaka weer ter sprake. Staat er midden in het verhaal ineens "koning", dan is dat Vaishampayana die zich tot Janamejaya wendt.

Vaishampayana is niet de enige die vertelt. In het verhaal nemen anderen het woord, en zij vertellen hun eigen verhalen:

Wie vertelt	Aan wie	Waarover
een brahmaan op doorreis	de vijf broers en Kunti, in Eka-chakra	de geboorte van Draupadi (hoofdstuk 5)
een koning van de gandharva's, de hemelse muzikanten	Arjuna en zijn broers, 's nachts aan de Ganga	Tapati, Vasishtha en Vishvamitra en nog meer (hoofdstuk 5 en 6)
Vyasa	koning Drupada, in een afgesloten kamer	waarom Draupadi vijf mannen krijgt (hoofdstuk 8)
Narada, een rishi van de goden	de vijf broers, in Indraprastha	twee broers die elkaar doodden om één vrouw (hoofdstuk 10)

Soms vertelt iemand in zo'n verhaal weer een verhaal: bij de gandharva vertelt de rishi Vasishtha zijn kleinzoon hoe het vuur in de oceaan terechtkwam. Aan de aanhalingstekens zie je wie er spreekt. Een korte regel als "En de gandharva vertelde." laat zien dat er een nieuw verhaal begint, en een zin met "zei de gandharva" dat het weer ophoudt.

Waarom de gandharva zulke lange verhalen vertelt

In hoofdstuk 5 trekken de broers 's nachts naar de Ganga, met Arjuna voorop met een fakkel. Daar baadt een koning van de gandharva's met zijn vrouwen, en hij wil hen tegenhouden. Arjuna verslaat hem, en op bevel van Yudhishtira laat hij hem leven. Ze worden vrienden. Dan legt de gandharva uit waarom hij de broers had berispt: ze reizen zonder een brahmaan voorop. Een koning heeft een huispriester nodig, een brahmaan die de riten voor hem verricht en hem raad geeft, en de broers hebben er geen.

De verhalen die volgen, zijn daar het antwoord op. De gandharva noemt Arjuna "Tapatya", en om uit te leggen waarom, vertelt hij van Tapati, de

dochter van de zonnegod, en koning Samvarana, een voorvader van de broers. Samvarana had een huispriester, de rishi Vasishtha, en dus vertelt de gandharva over Vasishtha: over zijn strijd met koning Vishvamitra, over de koning die een menseneter werd, en over de kleinzoon die de wereld wilde vernietigen. Het zijn verhalen over koningen en brahmanen die elkaar vinden of juist botsen. Aan het eind weet de gandharva wie de broers moeten nemen: Dhaumya. Met hem gaan ze naar de bruidskeuze van Draupadi. Daarom heet hoofdstuk 6 De huispriester.

Drie boeken

Boek I, De rivalen (hoofdstuk 1 tot en met 4). De prinsen krijgen les van Kripa en daarna van Drona, en Arjuna wordt de beste van allemaal. Op een toernooi in Hastinapura stapt Karna de arena in. Drona vraagt zijn leerlingen om het geschenk dat een leraar toekomt, en dat geschenk is een koning. Aan het eind van dit boek geldt de wereld de vijf broers en hun moeder als dood, en trekken ze vermomd door het land.

Boek II, Draupadi (hoofdstuk 5 tot en met 8). Een koning krijgt uit zijn offervuur een zoon en een dochter. De broers horen onderweg de verhalen van de gandharva, en in het land van de Panchala's schiet Arjuna op het doel dat de hand van Draupadi waard is. Thuis zegt Kunti: "Deel het samen." Het boek draagt Draupadi's naam, al zegt ze zelf maar een paar zinnen.

Boek III, Indraprastha (hoofdstuk 9 tot en met 13). De broers krijgen de helft van het rijk, een woeste streek, en bouwen er een stad. Om nooit ruzie te krijgen om Draupadi stellen ze een regel in. Arjuna breekt die regel om een brahmaan te helpen en trekt twaalf jaar het land door. Onderweg ontmoet hij drie vrouwen: Ulupi, Chitrangada en Subhadra. Aan het slot krijgt hij zijn boog Gandiva, en samen met Krishna helpt hij de god van het vuur een heel woud te verteren.

Voorin staan twee kaarten. Op "Het land van de leerjaren" vind je Hastinapura, Varanavata, Ekachakra, het land van de Panchala's en Indraprastha. "De tocht van Arjuna" volgt zijn reis van twaalf jaar.

Het boek van het begin

De Mahabharata bestaat uit achttien boeken. Het eerste heet het boek van het begin. Deel 1 vertelde er ruim de eerste helft van, en dit deel vertelt de rest. Daarom staat onder de laatste bladzijde: "Hier eindigt het boek van het begin." Die regel staat zo in de Mahabharata zelf. Deel 3 begint met het tweede boek, het boek van de vergaderzaal.

Namen die op elkaar lijken

- **Krishna en Krishnaa.** Krishna, de zoon van Kunti's broer Vasudeva, is een neef van de vijf broers en de leider van de Yadava's. In dit deel treedt hij voor het eerst op. Krishnaa, met twee a's, is een andere naam van Draupadi: "de donkere", naar haar donkere huid. Ook Krishna betekent donker, en in deel 1 heette ook Vyasa Krishna Dvaipayana. Het zijn drie verschillende mensen.
- **Pritha en Kunti** zijn dezelfde vrouw. Pritha is haar eerste naam. Als kind werd ze aan koning Kuntibhoja gegeven, en naar hem heet ze Kunti. Haar zonen heten daarom ook "de zonen van Pritha".
- **Twée Drona's.** Drona, de leraar van de prinsen, heet naar de kruik waarin hij geboren werd. In het laatste hoofdstuk heet ook een jong vogeltje Drona, de jongste zoon van de rishi Mandapala.
- **Drie Chitrangada's.** Chitrangada van Manipura is de prinses met wie Arjuna op zijn tocht trouwt. Ze heeft niets te maken met Chitrangada, de zoon van Shantanu uit deel 1, of met de gandharva met dezelfde naam, die die prins doodde.
- **Rohini.** Rohini is een maanhuis, een van de sterrengroepen waaraan men de tijd afleest: de broers vertrekken naar Varanavata als de maan in Rohini staat. Als ster is Rohini de geliefde van Soma, de maan. En Rohini heet ook de moeder van Balarama, de oudere broer van Krishna.

Stand en afkomst

In dit deel draait veel om afkomst: wie mag leren, wie mag meedoen, wie mag een prinses winnen. Het epos gaat uit van vier standen, varna's: de brahmanen, priesters en geleerden; de kshatriya's, krijgers en koningen; de vaishya's, boeren

en handelaars; en de shudra's, die de anderen dienen. Dat is iets anders dan de vele kasten van later. Buiten die vier staan nog anderen:

- Een **suta** komt uit het geslacht van barden en wagenmenners. Karna groeide op bij een suta, Adhiratha. Daarom wordt hij in de arena uitgelachen en op de bruidskeuze afgewezen.
- De **nishada's** zijn "een volk dat in de wouden leeft". Ekalavya is een nishada-prins, en in het huis van lak slaapt een nishada-vrouw met haar vijf zonen.
- De **mleccha's** zijn "de volken buiten de orde van de Veda": wie de riten en de taal van de brahmanen niet deelt.

Het epos vertelt vanuit de hoven en de hermitages, en van daaruit kijkt het naar de woudvolken en de volken buiten de orde van de Veda: van buitenaf. Twee keer in dit deel betalen mensen uit de wouden de prijs voor de prinsen: Ekalavya met zijn duim, de nishada-vrouw met haar leven en dat van haar zonen. Het epos noemt Drona's woorden wreed en de vrouw onschuldig, en laat het daarbij. Dit boek maakt het niet mooier en niet lelijker.

Wat je misschien anders kent

Wie de verhalen kent uit de mandir, van grootouders, uit strips of van de televisie, komt in dit deel dingen tegen die anders gaan dan hij gewend is. Meestal komt het bekende detail uit een latere vertelling. Hier volgt het verhaal het oude epos.

- **Het oog van de vogel** (hoofdstuk 2). In de bekende versie ziet Arjuna alleen het oog van de vogel. Hier is het doel een nagemaakte vogel, een gier, en Arjuna ziet alleen de kop.
- **Ekalavya** (hoofdstuk 2). Veel vertellingen laten in het midden waarom Drona de jongen afwees, of geven er een zachtere reden voor. Het oude epos zegt het ronduit: hij was de zoon van een nishada, en Drona deed het uit zorg voor zijn eigen leerlingen, de prinsen. De duim staat er zoals je hem kent.
- **Hidimbi** (hoofdstuk 4). In veel vertellingen is het Kunti die Bhima opdraagt met de rakshasa-vrouw Hidimbi te trouwen. Hier smeekt Hidimbi Kunti en Yudhishtira om hulp, en Yudhishtira stelt de voorwaarden: overdag mag ze met Bhima zijn, maar elke avond brengt ze hem terug.
- **De vis** (hoofdstuk 7). In veel latere vertellingen, en op televisie, draait er hoog boven de arena een vis, en Arjuna schiet hem in het oog terwijl hij naar de

weerspiegeling beneden kijkt. Het oude epos noemt geen vis. Het spreekt van een toestel hoog in de lucht, met een opening, en van een doel dat met vijf pijlen door die opening moet worden neergehaald.

- **Krishna, een haar van Vishnu** (hoofdstuk 8). Vyasa vertelt dat Vishnu twee haren uit zijn lichaam trok, een witte en een zwarte. De witte werd Balarama, de zwarte Krishna. In de mandir is Krishna voor velen de hoogste god zelf, en een later boek, de Bhagavata Purana, zegt dat met zoveel woorden. Ook het oude epos neemt Krishna als god: in dit deel heten hij en Arjuna "Nara en Narayana, de goden van oudsher", en in de brand van het woud is Krishna "het Zelf van alle schepselen".
- **Chitrangada** (hoofdstuk 11). Wie haar kent uit het toneelstuk van Rabindranath Tagore, kent een prinses die als krijger werd opgevoed. In de Mahabharata is ze geen krijgster. Ze is het enige kind van haar vader, en hij heeft haar tot putrika gemaakt, een dochter die voor haar vader als zoon geldt: een van haar zonen zal zijn geslacht voortzetten.
- **Subhadra** (hoofdstuk 11). In veel vertellingen ment Subhadra zelf de wagen waarmee Arjuna haar wegvoert, en in de Bhagavata Purana wil Balarama haar aan Duryodhana uithuwelijken. Hier grijpt Arjuna haar, na overleg met Krishna, als ze terugkomt van de berg Raivataka, en trekt haar in zijn wagen, en is het Krishna die de woedende Yadava's tot bedaren brengt.
- **De meisjes als geschenk** (hoofdstuk 11). Onder de huwelijksgeschenken die Krishna meebrengt, zijn ook duizend meisjes, als dienaressen, tussen de wagens, de koeien en de paarden. Ook Drupada geeft bij Draupadi's huwelijk honderd dienaressen weg. Het epos noemt ze zonder een woord van commentaar, en zo staan ze ook hier. Het hoort bij de wereld die het epos beschrijft, een wereld waarin ook mensen werden weggegeven.
- **De wijn** (hoofdstuk 12). Draupadi is voor velen het beeld van de trouwe vrouw. Wie haar zo kent, schrikt misschien als ze aan de Yamuna met Subhadra "vrolijk van de wijn" haar kostbare gewaden en sieraden weggeeft. Zo vertelt het epos het, zonder afkeuring. Ook Balarama loopt op het feest op de Raivataka "vrolijk van de drank" rond.
- **De aap en de discus** (hoofdstuk 12). Wie bij de aap op het vaandel van Arjuna meteen aan Hanuman denkt, heeft gelijk, maar hier heeft de aap nog geen naam: "een woeste hemelse aap". Dat het Hanuman is, vertelt het epos pas later, in het boek van het woud. Zo heeft ook de discus die Krishna van de god van het vuur krijgt, hier geen naam. Sudarshana heette in deel 1 de

discus van Narayana in de strijd om de amrita; voor Krishna's discus gebruikt het epos die naam pas verderop.

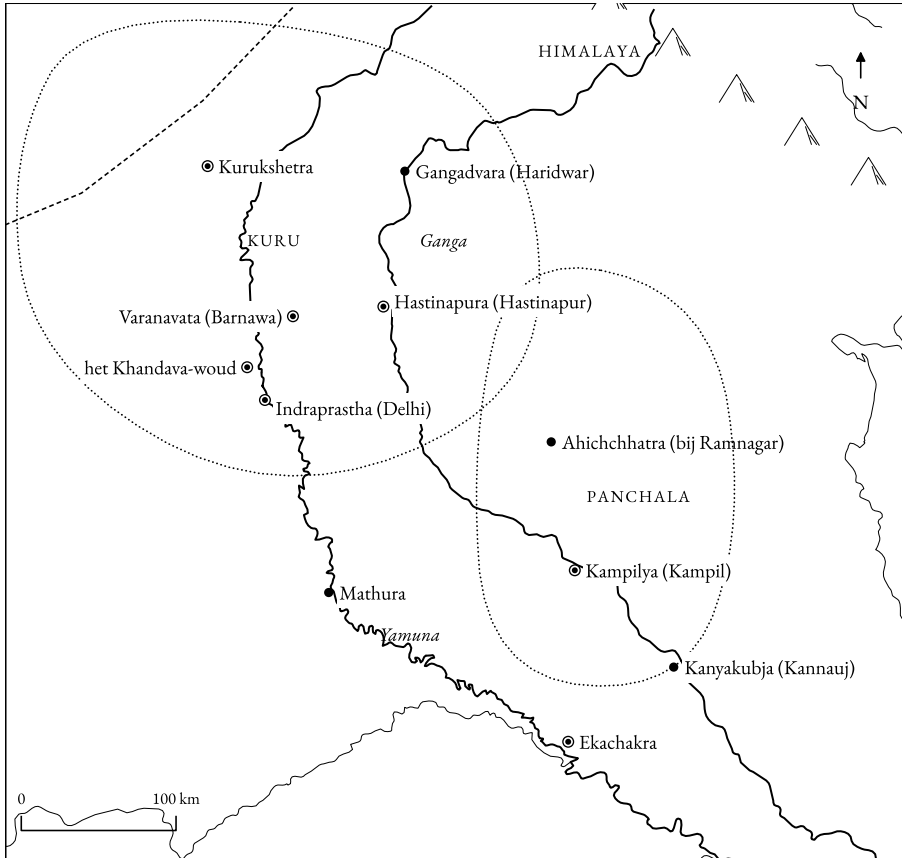
Achterin

Achter in het boek vind je:

- een lijst van de personages van dit deel, met wie ze zijn en waar ze voor het eerst voorkomen;
- stambomen van de families die in dit deel een rol spelen, en de namen die op elkaar lijken;
- een woordenlijst, voor wie de uitleg van een woord kwijt is;
- de namenlijsten die in het verhaal zijn ingekort: de koningen die naar Draupadi's bruidskeuze kwamen, de helden van de Yadava's, de goden die om het woud vochten, de bomen van Indraprastha en de plaatsen die Arjuna op zijn tocht bezocht;
- de lofzangen op de god van het vuur, van de rishi Mandapala en zijn vier zonen, volledig;
- "Uit de redes": de raad van de minister Kanika en de klachten van de familie in Ekachakra, met de gedachtegangen die in het verhaal zijn ingekort;
- een register van alle namen, met de bladzijden waar ze voorkomen.

Kaarten

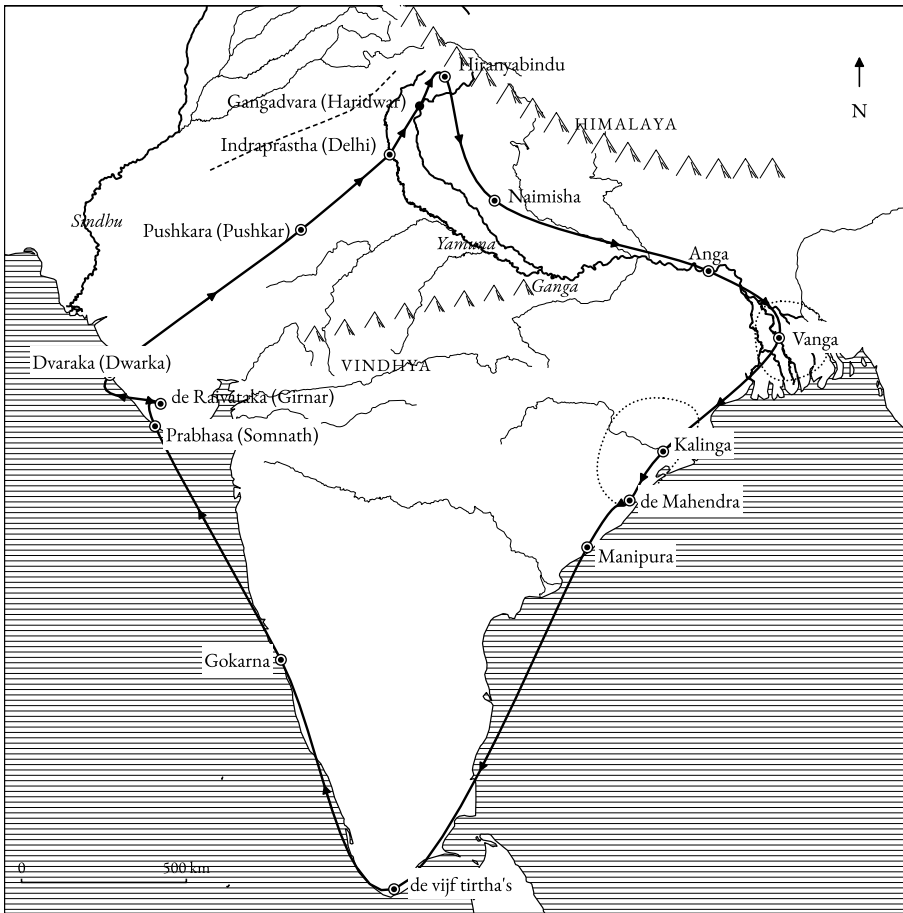
HET LAND VAN DE LEERJAREN

- plaats waarvan de ligging vaststaat
- ⊙ plaats zoals de traditie haar aanwijst
- ... rijk; de grenzen zijn geschat, naar de zestien rijken die India later kende
- de Sarasvati, zoals de traditie haar verdwenen loop aangeeft

Ligging volgens de overlevering; veel plaatsen zijn niet met zekerheid te lokaliseren. Tussen haakjes de huidige naam.

DE TOCHT VAN ARJUNA

- de tocht van Arjuna in twaalf jaar (hoofdstuk 11)
- plaats waarvan de ligging vaststaat
- ◉ plaats zoals de traditie haar aanwijst
- ... rijk; de grenzen zijn geschat, naar de zestien rijken die India later kende
- - - de Sarasvati, zoals de traditie haar verdwenen loop aangeeft

Ligging volgens de overlevering; veel plaatsen zijn niet met zekerheid te lokaliseren. Tussen haakjes de huidige naam.

B O E K I

De rivalen

. . .

HOOFDSTUK ÉÉN

De ring in de put

Het rijk van de naga's

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE KONING JANAMEJAYA VERDER.

DE ZONEN VAN koning Pandu doorliepen alle reinigende riten die de Veda voorschrijft, en ze groeiden op als princen in het huis van hun vader. Als ze met de zonen van Dhritarashtra speelden, bleek telkens dat ze sterker waren. In snelheid, in het raken van een doel, in eten en in het opgooien van stof was Bhima de zonen van Dhritarashtra allemaal de baas. Hij trok hen aan hun haren en liet hen met elkaar vechten, en hij lachte er de hele tijd bij. Honderdeen kinderen vol kracht waren het, en hij versloeg hen alsof het er één was. Hij greep hen bij het haar, gooide hen neer en sleepte hen over de grond, zodat de een zijn knieën brak, de ander zijn hoofd, een derde zijn schouders. Soms hield hij er tien tegelijk onder water tot ze bijna dood waren. Klommen de zonen van Dhritarashtra in een boom om vruchten te plukken, dan schopte Bhima tegen de stam tot de boom schudde en de vruchten en de plukkers tegelijk naar beneden kwamen. In vuistgevechten, in snelheid en in behendigheid konden ze niet tegen hem op. Hij pestte hen om zijn kracht te laten zien, zoals een kind dat doet, niet uit kwaadaardigheid.

Duryodhana, de oudste zoon van Dhritarashtra, zag die wonderlijke vertoningen van Bhima's kracht, en hij begon hem te haten. Uit onwetendheid en eerzucht maakte hij zich klaar voor een kwade daad. Niemand kon zich in kracht meten met Bhima, de tweede zoon van Pandu. Die moest dus met een list uit de weg worden geruimd. In zijn eentje daagde Bhima er honderd van hen uit. Als hij in de tuin sliep, zou Duryodhana hem in de stroom van de Ganga gooien. Daarna zou hij Bhima's oudste broer Yudhishtira en zijn jongere broer Arjuna gevangen zetten, en dan zou hij alleen regeren, zonder dat iemand hem nog dwarszat.

Van toen af lag Duryodhana voortdurend op de loer naar een kans om Bhima kwaad te doen. Ten slotte liet hij op een mooie plek aan de oever van de Ganga, die Pramanakoti heette, een paleis bouwen om er in het water te spelen. Het werd behangen met laken en andere kostbare stoffen, er kwam vermaak van alle soorten in en uitgelezen eten, en op het dak wapperden vlaggen. Het heette het waterspelhuis. Bekwame koks maakten er allerlei gerechten klaar. Toen alles gereed was, lieten de opzichters het Duryodhana weten, en hij zei tegen de Pandava's: 'Laten we allemaal naar de oever van de Ganga gaan, waar de bomen staan en de bloemen bloeien, en daar in het water spelen.' Yudhishtira stemde toe. De zonen van Dhritarashtra en de Pandava's stegen op olifanten en in wagens en verlieten samen de hoofdstad.

Bij het paleis stuurden de prinsen hun bedienden weg. Ze keken rond in de tuinen en de bosjes en gingen naar binnen. De muren en de plafonds waren glad gepleisterd en mooi beschilderd, de vensters waren sierlijk en de fonteinen prachtig, en hier en daar lagen vijvers met helder water vol bloeiende lotussen, met bloemen langs de randen die de lucht met hun geur vulden. De Kaurava's en de Pandava's gingen zitten, genoten van wat er voor hen klaarstond, speelden en staken elkaar hapjes toe. Maar Duryodhana had een krachtig gif door een deel van het eten gemengd, om Bhima uit de weg te ruimen. Hij had honing op zijn tong en een scheermes in zijn hart. Hij stond op en voerde Bhima als een vriend royaal van dat vergiftigde eten, en hij meende dat hij geslaagd was.

Daarna speelden de zonen van Dhritarashtra en van Pandu vrolijk samen in het water. Toen ze klaar waren, trokken ze witte kleren aan en deden allerlei sieraden om, en tegen de avond wilden ze, moe van het spel, uitrusten in het lusthuis bij de tuin. Bhima had de andere jongens in het water laten zwemmen en worstelen tot hij zelf uitgeput was, en toen hij uit het water kwam, ging hij op de grond liggen. Het gif werkte al. De koele lucht verspreidde het door zijn

hele lichaam, en hij verloor op slag het bewustzijn. Duryodhana bond hem vast met touwen van ranken en gooide hem in het water.

Bewusteloos zonk de zoon van Pandu naar de diepte, tot hij in het rijk van de naga's kwam, het slangenvolk. Naga's met giftanden vol venijn beten hem met duizenden tegelijk. Het plantengif in Bhima's bloed werd door het slangengif onschadelijk gemaakt. Overal hadden de slangen hem gebeten, behalve in zijn borst, want de huid daar was zo taai dat hun tanden er niet door konden.

Bhima kwam bij, brak zijn boeien en begon de slangen de grond in te drukken. Wie het overleefde, vluchtte naar Vasuki, de koning van de naga's. 'Koning,' zeiden ze, 'er is een man onder water gezonken, vastgebonden met touwen van ranken. Waarschijnlijk had hij gif gedronken, want toen hij tussen ons viel, was hij buiten bewustzijn. Maar toen we hem begonnen te bijten, kwam hij bij, brak zijn boeien en viel ons aan. Wilt u nagaan wie hij is?'

Vasuki ging naar de plek en zag Bhima. Onder de naga's was Aryaka, de grootvader van Kunti's vader. Aryaka zag zijn verwant en omarmde hem. Toen Vasuki alles gehoord had, was hij Bhima goedgezind. 'Hoe kunnen we hem een plezier doen?' zei hij tegen Aryaka. 'Laat hem geld en edelstenen krijgen, zoveel hij wil.'

'Koning van de naga's,' zei Aryaka, 'als u hem goedgezind bent, heeft hij geen rijkdom nodig. Laat hem drinken uit de vaten met de kracht drank, dan wordt zijn kracht onmetelijk: in elk van die vaten zit die van duizend olifanten. Laat de prins drinken zoveel als hij kan.'

De koning van de naga's stemde toe, en de slangen begonnen met de riten die heil brengen. Bhima reinigde zich zorgvuldig, ging met zijn gezicht naar het oosten zitten en begon te drinken. In één teug dronk hij een vat leeg, en zo dronk hij acht vaten na elkaar, tot hij vol was. Ten slotte maakten de slangen een prachtig bed voor hem klaar, en hij ging er rustig op liggen.

Intussen waren de Kaurava's en de Pandava's na hun spel zonder Bhima naar Hastinapura vertrokken, de een te paard, de ander op een olifant, weer anderen in een wagen of een draagstoel. Onderweg zeiden ze tegen elkaar: 'Bhima is ons vast voorgegaan.' Duryodhana merkte dat Bhima ontbrak, en met een licht hart trok hij met zijn broers de stad in.

Yudhishtira, de oudste van de Pandava's, kende zelf geen kwaad of slechtheid, en hij dacht dat anderen even oprecht waren als hij. Uit liefde voor zijn broer ging hij naar zijn moeder, boog voor haar en zei: 'Moeder, is Bhima thuisgekomen? Ik kan hem nergens vinden. Waar kan hij heen zijn? We hebben

lang overal naar hem gezocht, in de tuinen en in de mooie bossen, maar we vonden hem niet. Toen dachten we dat hij ons allemaal voor was gegaan. We zijn ongerust hierheen gekomen. Waar is hij nu? Heb jij hem ergens heen gestuurd? Zeg het me, ik ben zo bang om hem. Hij lag te slapen, en daarna is hij niet meer gekomen. Ik denk dat hij niet meer leeft.'

Kunti gaf een schreeuw van schrik. 'Lieve jongen, ik heb Bhima niet gezien. Hij is niet bij mij gekomen. Ga snel terug en zoek hem met je broers.'

Toen liet ze Vidura roepen, de halfbroer van Pandu, die aan het hof de wijste raad gaf. 'Vidura, Bhima is verdwenen! Waar is hij heen? Zijn broers zijn allemaal uit de tuinen teruggekomen, alleen Bhima, mijn sterke Bhima, komt niet thuis. Duryodhana mag hem niet. Die Kaurava is sluw en kwaadaardig, laag en onbezonnen, en hij wil openlijk de troon. Ik ben bang dat hij in een vlaag van woede mijn lieveling heeft gedood. Dat doet me zo'n pijn, het brandt in mijn hart.'

'Zeg dat niet,' zei Vidura. 'Bescherm uw andere zonen goed. Als u de slechte Duryodhana beschuldigt, doodt hij misschien de zonen die u nog hebt. De grote wijze heeft gezegd dat al uw zonen lang zullen leven. Bhima komt terug, en dan zal hij u weer vreugde geven.' Vidura ging terug naar zijn eigen huis, en Kunti bleef in angst thuis bij haar kinderen.

Op de achtste dag werd Bhima wakker uit die slaap. De kracht drank was helemaal verteerd, en hij voelde zich sterk boven alle maat. De naga's zagen dat hij wakker was en spraken hem moed in. 'De kracht drank die je hebt gedronken, geeft je de kracht van tienduizend olifanten. Niemand zal je nu nog in een gevecht kunnen verslaan. Baad in dit heilige water, dat heil brengt, en ga naar huis. Je broers zijn ontroostbaar om je.'

Bhima reinigde zich met een bad in dat water. Hij trok witte kleren aan en deed kransen van witte bloemen om, en hij at van de paramanna, de zoete rijst pap die de naga's hem aanboden. Met hemelse sieraden om ontving hij de eerbewijzen en de heilwensen van de slangen. Hij groette hen op zijn beurt en steeg op uit de diepte. De naga's droegen de Pandava omhoog uit het water, zetten hem neer in dezelfde tuinen waar hij had gespeeld, en voor zijn ogen verdwenen ze.

Zodra hij weer op aarde stond, rende Bhima naar zijn moeder. Hij boog voor haar en voor zijn oudste broer en rook aan de kruin van zijn jongere broers, en zijn moeder en al zijn broers sloegen hun armen om hem heen. 'Wat een vreugde vandaag, wat een vreugde!' riepen ze keer op keer.

Bhima vertelde zijn broers alles over de laagheid van Duryodhana, en over wat hem in de wereld van de slangen aan geluk en ongeluk was overkomen. ‘Zwijg hierover,’ zei Yudhishtira. ‘Vertel het aan niemand. Vanaf vandaag moeten jullie elkaar goed beschermen.’ Vanaf die dag waren ze allemaal op hun hoede, Yudhishtira zelf ook. En om te voorkomen dat de zonen van Kunti ooit onvoorzichtig werden, gaf Vidura hun voortdurend wijze raad.

Enige tijd later mengde Duryodhana opnieuw gif door Bhima’s eten, vers en scherp en dodelijk. Maar Yuyutsu, de zoon die Dhritarashtra bij een vaishya-vrouw had, was bevriend met de Pandava’s en waarschuwde hen. Toch slikte Bhima het zonder aarzelen door, en hij verteerde het helemaal. Hoe krachtig het gif ook was, het deed Bhima niets.

Toen ook dat gif niet had gewerkt, gaven Duryodhana, Karna, die bij de suta’s was opgegroeid, en Shakuni, de broer van Gandhari, hun kwade plan niet op. Samen verzonnen ze nog vele andere manieren om de Pandava’s te doden. De Pandava’s wisten van elke list, maar op aanraden van Vidura hielden ze hun woede in.

Intussen zag koning Dhritarashtra dat de Kuru-prinsen hun tijd verlummelden en baldadig werden. Hij gaf hun een leraar, Kripa, die in een pol riet was geboren en de Veda’s goed kende, en bij hem begonnen ze de wapens te leren hanteren.

Kripa en Kripī

‘Brahmaan,’ zei Janamejaya, ‘vertel me alles over de geboorte van Kripa. Hoe kon hij uit een pol riet voortkomen? En waar kreeg hij zijn wapens vandaan?’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Er was een rishi uit het geslacht van Gautama die Sharadvat heette, en hij werd geboren met pijlen in zijn hand. Hij had een bijzondere aanleg voor de wapenkunst, en voor geen enkele andere kennis. Al zijn wapens verwierf hij door ascese, zoals brahmanen in hun leerjaren door ascese de Veda verwerven. Met zijn wapenkunst en zijn ascese joeg hij zelfs Indra angst aan. Indra riep een apsara bij zich die Janapadi heette, een danseres uit de hemel van de goden, en stuurde haar naar hem toe. ‘Doe je uiterste best om zijn ascese te verstoren,’ zei hij.

Janapadi ging naar de mooie hermitage waar Sharadvat met zijn boog en zijn pijlen woonde, en begon de asceet te verleiden. Ze was mooier dan wie ook op aarde, en ze was alleen in dat woud, gekleed in één enkele doek. Toen Sharadvat haar zag, werden zijn ogen groot. Zijn boog en zijn pijlen gleden hem uit de handen, en zijn hele lichaam beefde. Maar hij had de standvastigheid en de geestkracht van een asceet, en hij bracht genoeg geduld op om de verleiding te weerstaan. Alleen was de opwinding zo plotseling over hem gekomen dat zijn zaad hem ontsnapte zonder dat hij het merkte. Hij liet zijn boog, zijn pijlen en zijn hertenvel achter en vluchtte weg van de apsara. Zijn zaad was op een pol riet gevallen en had zich in tweeën gedeeld, en daaruit werd een tweeling geboren.

Koning Shantanu, de vader van Bhishma, was in die wouden op jacht, en een van de soldaten in zijn gevolg vond de twee kinderen. Hij zag de boog, de pijlen en het hertenvel op de grond liggen en dacht dat het de kinderen moesten zijn van een brahmaan die in de wapenkunst bedreven was. Hij nam de kinderen op, met de boog en de pijlen, en liet de koning zien wat hij gevonden had. Shantanu kreeg medelijden met hen. ‘Laat dit mijn kinderen worden,’ zei hij, en hij nam hen mee naar zijn paleis. Hij voltrok voor hen de riten die bij een geboorte horen en voedde hen op, en hij noemde hen Kripa en Kripa, omdat hij hen uit mededogen, uit kripa, had grootgebracht.

Sharadvat had zijn hermitage verlaten en zette elders zijn studie van de wapenkunst ijverig voort. Met het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf, zag hij dat zijn zoon en zijn dochter in het paleis van Shantanu woonden. Hij ging naar de koning en vertelde hem alles over hun afkomst. Daarna leerde hij Kripa de vier takken van de wapenkunst, en nog veel meer kennis, met al haar geheimen en verborgen bijzonderheden. In korte tijd werd Kripa een vermaard leraar in de wapens, en de honderd zonen van Dhritarashtra, de Pandava’s, de Yadava’s, de Vrishni’s en vele prinsen uit andere landen kwamen bij hem in de leer.

De ring in de put

Bhishma wilde de prinsen een betere opleiding geven, en hij zocht een leraar die de wapenkunst volkomen beheerste. Alleen iemand met een scherp verstand en een grote naam, een meester in de wapens met de kracht van een god, mocht de Kuru-prinsen onderwijzen, vond hij. Tén slotte viel zijn keus op Drona, de zoon van Bharadvaja, die alle Veda’s kende.

‘Brahmaan,’ vroeg Janamejaya, ‘hoe werd Drona geboren? Hoe en waar kreeg hij zijn wapens? Hoe en waarom kwam hij bij de Kuru’s? Wiens zoon was hij, dat hij zoveel kracht had? En hoe werd zijn zoon Ashvatthama geboren, die met de wapens zijn gelijke niet had? Ik wil het allemaal horen. Vertel het me uitvoerig.’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Bij de bron van de Ganga woonde een grote rishi, Bharadvaja, die zich zonder ophouden aan de strengste geloften hield. Op een dag, lang geleden, wilde hij het agnihotra brengen, het offer in het heilige vuur, en hij ging met vele andere rishi’s naar de Ganga om te baden. Toen hij bij de oever kwam, zag hij Ghritachi, een apsara, jong en mooi, die er even eerder was gekomen. Ze had gebaad en kwam uit het water, met trots in haar blik en een wellustige loomheid in haar houding. Terwijl ze zacht over de oever liep, raakte haar losse kleed verschoven. De rishi zag het, en een brandend verlangen greep hem. Door de hevigheid van zijn opwindung ontsnapte hem op hetzelfde ogenblik zijn zaad. Hij ving het meteen op in een vat, een drona, en uit het zaad dat de wijze Bharadvaja zo in dat vat bewaarde, werd Drona geboren. Het kind bestudeerde alle Veda’s en alle kennis die erbij hoort.

Bharadvaja, die de wapenkunst als geen ander beheerste, had eerder het vuurwapen, het wapen van Agni, aan de vermaarde Agnivesha geleerd. Nu gaf de rishi Agnivesha, die uit het vuur geboren was, de kennis van dat wapen door aan Drona, de zoon van zijn leraar.

Er was een koning, Prishata, die een goede vriend van Bharadvaja was. In die tijd kreeg Prishata een zoon, Drupada, die ook Yajnasena werd genoemd. Elke dag kwam Drupada naar de hermitage van Bharadvaja om met Drona te spelen en samen met hem te studeren. Toen Prishata stierf, werd Drupada koning van de noordelijke Panchala’s. Rond diezelfde tijd ging ook Bharadvaja op naar de hemel van de goden. Drona bleef in de hermitage van zijn vader wonen en wijdde zich aan de ascese. Hij kende de Veda’s en alles wat erbij hoort, en door zijn ascese had hij al zijn kwaad verbrand. Zoals zijn vader hem had opgedragen, en omdat hij een zoon wilde, trouwde hij met Kripi, de dochter van Sharadvat. Kripi deed altijd het goede, verzorgde het agnihotra en hield zich aan de strengste ascese, en ze kreeg een zoon. Zodra hij geboren was, hinnikte hij als Uchchaihshravas, het hemelse paard. Een stem uit de lucht hoorde die kreet en zei: ‘De stem van dit kind is overal te horen geweest, als het hinniken

van een paard. Daarom zal het Ashvatthama heten: hij met de stem van een paard.’ Drona was gelukkig met zijn zoon. Hij bleef in de hermitage en legde zich toe op de studie van de wapens.

Toen hoorde Drona dat Parashurama, Rama met de bijl, de zoon van Jamadagni uit het geslacht van Bhrigu, die de kshatriya’s had uitgeroeid, al zijn rijkdom aan brahmanen wilde weggeven. Parashurama bezat alle kennis, en geen wapendrager kon zich met hem meten; Drona had gehoord van zijn wapenkunst en van zijn hemelse wapens. Hij verlangde naar die wapens, en ook naar zijn kennis van de dharma. Met zijn leerlingen, die allemaal hun geloften en hun ascese trouw waren, trok hij naar het Mahendragebergte. Daar vond hij Parashurama, geduldig en volkomen meester over zijn geest. Drona ging met zijn leerlingen naar hem toe, noemde zijn naam en vertelde dat hij uit het geslacht van Angiras kwam. Hij raakte met zijn hoofd de grond en vereerde Parashurama’s voeten, en hij zag dat die alles had weggegeven en op het punt stond zich in het woud terug te trekken.

‘Ik ben uit Bharadvaja voortgekomen, maar niet uit het lichaam van een vrouw,’ zei Drona. ‘Ik ben een brahmaan van hoge geboorte en ik heet Drona. Ik kom naar u omdat ik uw rijkdom wil.’

‘Welkom, brahmaan,’ zei Parashurama. ‘Zeg me wat je wilt.’

‘Ik vraag om uw rijkdom die niet vergaat.’

‘Mijn goud en alle andere rijkdom die ik had, heb ik aan brahmanen gegeven. En deze aarde, tot aan de zee, met haar steden als een bloemenkrans om haar heen, heb ik aan de rishi Kashyapa gegeven. Nu heb ik alleen nog mijn lichaam en mijn kostbare wapens. Mijn lichaam of mijn wapens, ik wil je het een of het ander geven. Zeg wat je wilt hebben, dan krijg je het. Zeg het snel!’

‘Nazaat van Bhrigu, geef me al uw wapens,’ zei Drona, ‘met de geheimen van het werpen en het terugroepen.’

‘Goed,’ zei Parashurama, en hij gaf Drona al zijn wapens, de hele wapenkunst met al haar regels en geheimen. Drona nam alles aan, voelde zich rijk beloond en ging op weg naar de stad van zijn vriend Drupada.

Hij verscheen voor de koning en zei: ‘Ik ben het, je vriend.’

Drupada kon die woorden slecht verdragen. Drona van trots op zijn rijkdom fronste hij zijn wenkbrauwen van woede, en met rode ogen zei hij: ‘Brahmaan, veel verstand heb je niet, dat je me zomaar komt vertellen dat je mijn vriend bent. Onnozele, grote koningen kunnen nooit bevriend zijn met zulke ongelukkige armoedzaaiers als jij. Het is waar, vroeger waren we vrienden,

want toen stonden we er allebei hetzelfde voor. Maar de tijd, die alles slijt, slijt ook vriendschap. In deze wereld blijft vriendschap nooit voor altijd in een hart. De tijd slijt haar weg, en woede maakt haar kapot. Klamp je niet vast aan die versleten vriendschap. Denk er niet meer aan. De vriendschap die ik met jou had, diende een bepaald doel. Er kan geen vriendschap bestaan tussen een arme en een rijke, tussen een geleerde en een ongeletterde, tussen een held en een lafaard. Waarom wil je dat onze vroegere vriendschap blijft bestaan? Tussen mensen die even rijk of even machtig zijn, kan vriendschap bestaan, of vijandschap. Een arme en een rijke kunnen geen vrienden zijn en zelfs geen ruzie met elkaar maken. Wie van lage afkomst is, kan nooit de vriend zijn van iemand van hoge afkomst, wie geen wagenstrijder is nooit de vriend van een wagenstrijder, en wie geen koning is, kan nooit een koning als vriend hebben. Waarom wil je dan dat onze vroegere vriendschap blijft bestaan?’

Drona werd woedend. Hij dacht even na en nam een besluit. Hij had de hoogmoed van de koning van Panchala gezien, en hij wilde die voorgoed breken. Haastig verliet hij de hoofdstad van de Panchala's en ging op weg naar Hastinapura, de stad van de Kuru's.

In Hastinapura woonde hij een tijd onopgemerkt in het huis van zijn zwager Kripa. Tussen de lessen van Kripa door leerde Drona's zoon Ashvatthama de zonen van Kunti met de wapens omgaan, maar nog niemand wist hoe bedreven hij was.

Op een dag trokken de jonge prinsen samen de stad uit. Buiten Hastinapura speelden ze met een bal en zwierven ze vrolijk rond. Toen viel de bal in een put. De prinsen deden alles om hem eruit te krijgen, maar het lukte niet. Ze keken elkaar beschaamd aan, en omdat ze niet wisten hoe ze hem moesten terugkrijgen, werden ze steeds ongeruster. Juist toen zagen ze vlakbij een brahmaan, donker van huid, vervallen en mager, die het agnihotra had gebracht en zijn dagelijkse rituelen had voltooid. De prinsen hadden de moed al opgegeven en gingen om hem heen staan. Het was Drona. Hij zag dat het de prinsen niet lukte, en hij wist wat hij zelf kon. Hij glimlachte een beetje.

‘Schande over jullie kshatriya-kracht,’ zei hij, ‘en schande over jullie wapenkunst! Jullie zijn geboren in het geslacht van Bharata, en jullie krijgen een bal niet uit een put? Als jullie me vandaag een maaltijd beloven, haal ik met deze grassprietten niet alleen de bal op die jullie kwijt zijn, maar ook deze ring, die ik er nu in gooi.’ Hij deed zijn ring af en gooide hem in de droge put.

‘Brahmaan, u vraagt om een kleinigheid,’ zei Yudhishthira, de oudste zoon van Kunti. ‘Als Kripa het goedvindt, krijgt u van ons genoeg om er uw hele leven van te leven.’

‘Dit handvol lang gras geef ik met mijn mantra’s de kracht van wapens,’ zei Drona. ‘Kijk, deze sprieten kunnen wat geen ander wapen kan. Met de ene spriet doorboor ik de bal, met een tweede die eerste spriet, met een derde de tweede, en zo trek ik de bal aan een ketting van sprieten naar boven.’

Het ging precies zoals hij gezegd had. De prinsen stonden versteld, en hun ogen werden groot. ‘Geleerde brahmaan,’ zeiden ze, ‘haal nu ook de ring op, en wacht er niet mee.’

Toen nam Drona een boog en een pijl, schoot de pijl door de ring en haalde hem in één keer boven. Kalm gaf hij de verbaasde prinsen de ring, die nog aan zijn pijl stak.

‘We buigen voor u, brahmaan,’ zeiden de prinsen. ‘Niemand anders kan zoiets. We willen weten wie u bent en wiens zoon. Wat kunnen we voor u doen?’

‘Ga naar Bhishma,’ zei Drona, ‘en beschrijf hem hoe ik eruitzie en wat ik kan. Hij zal me herkennen.’

‘Goed,’ zeiden de prinsen. Ze gingen naar Bhishma, vertelden hem wat de brahmaan had gezegd en beschreven zijn wonderlijke kunst. Bhishma begreep meteen dat het niemand anders dan Drona kon zijn, en hij zag in hem de beste leraar voor de prinsen. Hij ging zelf naar hem toe, heette hem eerbiedig welkom en nam hem mee naar het paleis. Daar vroeg hij hem tactvol waarom hij naar Hastinapura was gekomen, en Drona vertelde hem alles.

‘Lang geleden ging ik naar de grote rishi Agnivesha, want ik wilde zijn wapens van hem krijgen en de wapenkunst leren. Ik diende mijn leraar en woonde vele jaren bij hem als een eenvoudige leerling, met mijn haar samengekoekt tot strengen. In die tijd woonde daar met hetzelfde doel ook de prins van Panchala, Yajnasena, met wie ik al in de hermitage van mijn vader had gespeeld. Al die jaren woonden we samen; van jongs af aan was hij mijn vriend, hij zocht altijd mijn welzijn, en ik hield veel van hem. Om mij een plezier te doen zei hij vaak: "Drona, ik ben het lievelingskind van mijn vader. Als de koning mij tot koning van de Panchala’s wijdt, zal het koninkrijk van jou zijn. Dat beloof ik je plechtig, vriend. Mijn heerschappij, mijn rijkdom en mijn geluk zullen allemaal van jou afhangen." Toen kwam de tijd dat hij vertrok. Hij had zijn studie voltooid en

ging terug naar zijn land. Ik nam met eerbied afscheid van hem, en zijn woorden ben ik nooit vergeten.

Enige tijd later trouwde ik met Kripi, die haar haar kort droeg, een verstandige vrouw die zich aan strenge geloften houdt en altijd bezig is met het agnihotra, met offers en met ascese. Zij baarde mij Ashvatthama, een jongen vol kracht en glans, en ik was even blij met hem als mijn vader met mij was geweest.

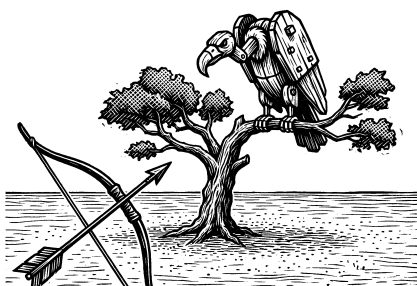
Op een dag zag Ashvatthama, toen hij nog klein was, hoe de zonen van rijke mensen melk dronken, en hij begon te huilen. Ik raakte zo van streek dat ik niet meer wist waar ik het zoeken moest. Ik wilde geen koe vragen aan iemand die er maar een paar had, want als die mij er een gaf, zou hij zijn offers niet meer kunnen brengen en zijn dharma schaden. Dus zocht ik een koe bij iemand die er veel had, en daarvoor trok ik van land tot land. Maar het was tevergeefs: ik kreeg nergens een melkkoe. Toen ik met lege handen terugkwam, gaven een paar speelkameraadjes mijn zoon water met rijstmeel erdoor. De arme jongen dronk het op, dacht dat het melk was en begon van blijdschap te dansen. "Ik heb melk gedronken!" riep hij. "Ik heb melk gedronken!" Ik zag hem dansen tussen die kinderen, die lachten om zijn onnozelheid. En ik hoorde de bemoeials spotten: schande over die arme Drona, die geen moeite doet om iets te verdienen, en wiens zoon water met meel voor melk aanziet en ervan danst. Ik was buiten mezelf en maakte mezelf verwijten, en ten slotte besloot ik dat ik nooit uit hebzucht iemands dienaar zou worden, want dat is altijd verachtelijk, ook al zouden de brahmanen me verstoten en veroordelen.'

Drona keek Bhishma aan. 'Met dat besluit nam ik mijn zoon en mijn vrouw mee en ging naar Drupada, om onze oude vriendschap. Ik had gehoord dat hij tot koning was gewijd, en ik voelde me de gelukkigste man ter wereld. Ik dacht aan onze vriendschap en aan zijn eigen woorden, en vol vertrouwen liep ik op mijn lieve vriend op zijn troon af, zoals een vriend dat doet, en zei: "Ik ben het, je vriend!" Maar Drupada lachte me uit en joeg me weg alsof ik een ordinaire kerel was. Dat ik weinig verstand had, zei hij, dat de tijd vriendschap slijt, dat vriendschap alleen tussen gelijken kan bestaan en dat wie geen koning is, geen koning als vriend kan hebben. "Ik herinner me niet dat ik je ooit mijn koninkrijk heb beloofd," zei hij. "Maar brahmaan, ik kan je voor één nacht eten en onderdak geven."

Toen ging ik haastig weg, met mijn vrouw, en ik zwoer iets wat ik ook zal doen, en niet pas over lange tijd. Drupada heeft me beledigd, Bhishma, en vol

woede ben ik naar de Kuru's gekomen, want ik zoek verstandige en gehoorzame leerlingen. Ik ben hier om te doen wat u wilt. Zeg me wat ik moet doen.'

'Span uw boog, brahmaan,' zei Bhishma, 'en maak de Kuru-prinsen bedreven in de wapens. Laat de Kuru's u eren, en geniet in hun huis naar hartenlust van elk gemak. U bent de onbetwiste heer over alle rijkdom van de Kuru's, over hun heerschappij en hun koninkrijk. Vanaf vandaag zijn de Kuru's van u. Beschouw wat u in uw hart draagt als al volbracht. Dat we u hebben gevonden, is ons geluk, en met uw komst bewijst u mij een grote gunst.'

HOOFDSTUK TWEE

Het toernooi

De kop van de vogel

DRONA NAM ZIJN intrek bij de Kuru's en bleef er wonen, door iedereen vereerd. Toen hij wat was uitgerust, bracht Bhishma de prinsen bij hem als leerlingen, de zonen van Pandu en de zonen van Dhritarashtra, en hij gaf hem vele kostbare geschenken, en ook een net en schoon huis, vol rijst en allerlei rijkdom. Graag nam Drona de prinsen aan.

Op een dag nam hij hen apart. Hij liet hen zijn voeten aanraken, en met een hart dat overliep zei hij: 'Ik draag een bepaald doel in mijn hart. Beloof me dat jullie het zullen volbrengen wanneer jullie bedreven zijn in de wapens.'

De Kuru-prinsen zwegen. Maar Arjuna beloofde het te volbrengen, wat het ook was. Drona drukte hem tegen zijn borst en rook keer op keer aan zijn kruin, en de tranen liepen hem over de wangen. Daarna leerde hij de zonen van Pandu vele wapens, hemelse en menselijke.

Er kwamen nog veel meer prinsen bij Drona om de wapenkunst te leren: de Vrishni's en de Andhaka's, twee stammen van de Yadava's, prinsen uit allerlei landen, en ook Karna, de pleegzoon van Radha, uit het geslacht van de suta's, de barden en wagenmenners. Van hen allemaal daagde Karna Arjuna het vaakst uit, uit jaloezie, en met de steun van Duryodhana keek hij neer op de Pandava's.

Arjuna bleef uit liefde voor de wapenkunst altijd aan de zijde van zijn leraar, en in vaardigheid, in kracht van arm en in volharding overtrof hij al zijn medeleerlingen. Hoewel de leraar iedereen hetzelfde onderwijs gaf, werd Arjuna de snelste en de handigste van hen allemaal. Drona was ervan overtuigd dat geen van zijn leerlingen ooit Arjuna's gelijke zou worden.

Drona gaf iedere leerling een kruik met een nauwe hals om water te halen, zodat het vullen veel tijd kostte, maar zijn eigen zoon Ashvatthama kreeg een kruik met een wijde hals, zodat hij snel terug kon zijn. In de tijd die hij zo won, leerde Drona zijn zoon betere manieren om de wapens te hanteren. Arjuna kwam erachter. Voortaan vulde hij zijn nauwe kruik door het wapen van Varuna, de god van de wateren, op te roepen, en kwam hij tegelijk met de zoon van zijn leraar terug. Daardoor bleef hij in bekwaamheid niet bij Ashvatthama achter. Omdat hij zijn leraar zo trouw diende en zo toegewijd was aan de wapens, werd hij al gauw Drona's lieveling.

Drona zag hoe ijverig zijn leerling was. Hij riep de kok bij zich en zei hem in het geheim: 'Geef Arjuna nooit te eten in het donker, en vertel hem niet dat ik je dat heb gezegd.' Een paar dagen later zat Arjuna te eten toen er wind opstak en de lamp uitwoei. Arjuna at in het donker door, want uit gewoonte bracht hij zijn hand vanzelf naar zijn mond. Hij merkte wat gewoonte vermag, en hij besloot 's nachts met zijn boog te oefenen. In de nacht hoorde Drona het zoemen van zijn pees. Hij kwam naar hem toe, sloeg zijn armen om hem heen en zei: 'Ik zal ervoor zorgen dat er in deze wereld geen boogschutter is die jouw gelijke is.'

Daarna leerde Drona Arjuna vechten te paard, op een olifant, op een wagen en te voet. Hij leerde hem vechten met de knots, het zwaard, de lans, de speer en de werpspies, vele wapens hanteren en tegen vele mannen tegelijk vechten. Koningen en prinsen hoorden hoe bekwaam hij was, en bij duizenden kwamen ze naar Drona om de wapenkunst te leren.

Onder hen was een prins die Ekalavya heette, de zoon van Hiranyadhanus, de koning van de nishada's, een volk dat in de wouden leeft. Maar Drona, de kenner van de dharma, nam hem niet aan als leerling in het boogschieten. Het is de zoon van een nishada, dacht hij, en hij deed het uit zorg voor zijn eigen leerlingen, de prinsen. De nishada-prins raakte met gebogen hoofd Drona's voeten aan en ging het woud in. Daar maakte hij van klei een beeld van Drona. Hij vereerde het alsof het zijn leraar zelf was, en voor dat beeld oefende hij met de strengste regelmaat. Doordat hij zijn leraar zo diep vereerde en zo op zijn

doel gericht was, werd hij een meester in de drie handelingen: de pijl op de pees leggen, richten en loslaten.

Op een dag trokken de Kuru-prinsen en de Pandava's met Drona's toestemming in hun wagens op jacht. Een bediende volgde op zijn gemak, met de gebruikelijke uitrusting en een hond. In het woud zwierven ze rond, op zoek naar wild. Intussen liep de hond in zijn eentje door het woud en kwam bij de nishada-prins. De hond zag de donkere nishada, met vuil besmeurd, in het zwart gekleed, met zijn haar samengeknoet tot strengen, en begon luid te blaffen. De nishada-prins wilde laten zien hoe snel zijn hand was, en voordat de hond zijn bek kon sluiten, schoot hij er zeven pijlen in. Met de zeven pijlen in zijn bek kwam de hond terug bij de Pandava's. Ze stonden versteld. Ze schaamden zich voor hun eigen vaardigheid, en ze prezen de snelle hand en het zuivere mikken van de onbekende schutter, die alleen op het geluid had geschoten. Ze gingen hem in het woud zoeken, en al gauw vonden ze hem, terwijl hij zonder ophouden pijlen afschoot. Ze kenden die man met zijn grimmige gezicht niet.

‘Wie ben je, en wiens zoon?’ vroegen ze.

‘Helden, ik ben de zoon van Hiranyadhanus, de koning van de nishada's. Ik ben een leerling van Drona, en ik beul me af om de wapenkunst meester te worden.’

De Pandava's lieten zich alles over hem vertellen, keerden terug naar de stad en beschreven Drona dat wonderlijke staaltje boogschieten in het woud. Vooral Arjuna kon aan niets anders denken: Ekalavya. Hij zocht Drona op toen die alleen was, en omdat hij op de liefde van zijn leraar vertrouwde, zei hij: ‘U hebt me liefdevol tegen uw borst gedrukt en gezegd dat geen leerling van u mijn gelijke zou zijn. Waarom is er dan een leerling van u, de zoon van de nishada-koning, die beter is dan ik?’

Drona dacht even na en besloot wat hij zou doen. Hij nam Arjuna mee en ging naar de nishada-prins. Hij zag Ekalavya, met vuil besmeurd, met zijn haar in strengen, in lompen gekleed, met een boog in zijn hand, terwijl hij zonder ophouden pijlen afschoot. Toen Ekalavya Drona zag aankomen, liep hij hem een paar passen tegemoet, raakte zijn voeten aan en wierp zich languit op de grond. Hij vereerde Drona, noemde zich zoals het hoort zijn leerling en bleef met gevouwen handen voor hem staan, wachtend op zijn bevel.

‘Als je dan mijn leerling bent, held,’ zei Drona, ‘geef me dan wat een leraar toekomt, de gurudakshina.’ Dat is het geschenk waarmee een leerling aan het einde van zijn leerjaren zijn schuld aan zijn leraar aflost.

Ekalavya's gezicht klaarde op. 'Wat zal ik u geven, meester? Zeg het me. Er is niets wat ik mijn leraar niet zou geven.'

'Ekalavya,' zei Drona, 'als je me iets wilt geven, dan wil ik de duim van je rechterhand.'

Het waren wrede woorden. Maar Ekalavya was altijd trouw aan de waarheid, en hij wilde zijn belofte houden. Met een opgewekt gezicht en zonder dat zijn hart ervan leed, sneed hij zonder aarzelen zijn duim af en gaf hem aan Drona. Toen de nishada-prins daarna weer begon te schieten met zijn overgebleven vingers, merkte hij dat zijn hand niet meer zo snel was als vroeger. En Arjuna was gelukkig: de koorts van zijn jaloezie had hem verlaten. Drona had woord gehouden: niemand overtrof Arjuna.

Twee van Drona's leerlingen werden meesters met de knots, Duryodhana en Bhima, die altijd jaloers op elkaar waren. Ashvatthama overtrof iedereen in de geheimen van de wapenkunst. De tweeling, Nakula en Sahadeva, de zonen van Madri, waren met het zwaard de besten. Yudhishtira blonk uit als wagenstrijder. Maar Arjuna streefde iedereen in alles voorbij, in verstand, in vindingrijkheid, in kracht en in volharding. Hij beheerste alle wapens, geen wagenstrijder kon zich met hem meten, en zijn roem ging over de hele aarde, tot aan de zee. In de wapens en in zijn toewijding aan zijn leraar was niemand hem gelijk. Van alle prinsen werd alleen Arjuna een atiratha, een wagenstrijder die het in zijn eentje tegen talloze vijanden tegelijk kan opnemen. De zonen van Dhritarashtra zagen Bhima's kracht en Arjuna's meesterschap, en ze werden verteerd door jaloezie.

Op een dag, toen hun opleiding voltooid was, wilde Drona weten wie van zijn leerlingen het best met de wapens was, en hij riep hen allemaal bij elkaar. Van tevoren had hij boven in een boom in de buurt een nagemaakte vogel laten zetten, een gier, als doelwit.

'Neem je bogen,' zei hij, 'leg een pijl op de pees, ga hier staan en richt op die vogel in de boom. Zodra ik het zeg, schiet je hem de kop af. Ieder krijgt zijn beurt, een voor een, kinderen.'

Eerst riep Drona Yudhishtira. 'Richt je pijl en schiet zodra ik het zeg.'

Yudhishtira nam als eerste de boog, zoals zijn leraar wilde, en richtte op de vogel. Maar al na een ogenblik vroeg Drona: 'Zie je die vogel boven in de boom, prins?'

'Ja.'

Het volgende ogenblik vroeg Drona opnieuw: ‘Wat zie je nu, prins? Zie je de boom, mij, of je broers?’

‘Ik zie de boom, u, mijn broers en de vogel.’

Drona herhaalde zijn vraag, en hij kreeg telkens hetzelfde antwoord. Hij ergerde zich aan Yudhishtira en zei verwijtend: ‘Ga opzij. Het is niet aan jou om dit doel te treffen.’

Daarna deed Drona dezelfde proef met Duryodhana en de andere zonen van Dhritarashtra, een voor een, en ook met zijn andere leerlingen, met Bhima en de rest, en met de prinsen die uit andere landen naar hem toe waren gekomen. Iedere keer was het antwoord hetzelfde als dat van Yudhishtira: ‘We zien de boom, u, onze medeleerlingen en de vogel.’ Een voor een kregen ze een verwijt van hun leraar, en een voor een moesten ze opzij gaan.

Toen iedereen had gefaald, riep Drona glimlachend Arjuna bij zich. ‘Door jou moet het doel getroffen worden. Richt je ogen erop. Zodra ik het zeg, laat je de pijl gaan. Kom hier staan met je boog en je pijl, mijn zoon, een ogenblik maar.’

Arjuna ging staan zoals zijn leraar wilde, met gespannen boog, en richtte op de vogel. Een ogenblik later vroeg Drona, net als bij de anderen: ‘Zie je de vogel daar, Arjuna, de boom en mij?’

‘Ik zie alleen de vogel. Niet de boom, en niet u.’

Meteen vroeg Drona opnieuw: ‘Als je de gier ziet, beschrijf hem me dan.’

‘Ik zie alleen de kop van de gier, niet zijn lijf.’

Bij die woorden gingen Drona’s haren overeind staan van verrukking. ‘Schiet,’ zei hij.

Op slag liet Arjuna zijn scherpe pijl gaan, en hij sloeg de gier in de boom de kop af, zodat die op de grond viel. Zodra het gebeurd was, drukte Drona Arjuna tegen zijn borst, en in gedachten zag hij Drupada met al zijn vrienden al verslagen in de strijd.

Enige tijd later ging Drona met al zijn leerlingen naar de oever van de Ganga om in de heilige rivier te baden. Hij was nog maar net in het water gedoken, of een krokodil, gedreven door de Tijd, greep hem bij zijn dij. Drona had zichzelf best kunnen redden, maar hij deed alsof hij haast had en riep zijn leerlingen toe: ‘Dood dat beest en red me!’ Op hetzelfde ogenblik schoot Arjuna vijf pijlen die door niets waren tegen te houden in het dier onder water, terwijl de andere leerlingen verbluft bleven staan waar ze stonden. Drona zag hoe snel Arjuna

was. Het dier was door Arjuna's pijlen in stukken gesneden; het liet Drona's dij los en stierf.

'Neem dit wapen aan, Arjuna,' zei Drona. 'Het is het hoogste van alle wapens, niets houdt het tegen, en het heet Brahmarshira. Ik geef je ook de kunst om het te werpen en terug te roepen. Maar gebruik het nooit tegen een menselijke vijand, want als je het werpt naar een vijand met mindere kracht, kan het de hele wereld verbranden. In de drie werelden heeft dit wapen zijn gelijke niet, mijn jongen. Bewaar het met zorg, en onthoud wat ik zeg. Als ooit een vijand die geen mens is tegen je strijdt, dan mag je het tegen hem gebruiken, om hem in de strijd te doden.'

Arjuna beloofde te doen wat hem gezegd werd, en met gevouwen handen nam hij het wapen in ontvangst.

'Niemand in deze wereld zal ooit een betere boogschutter worden dan jij,' zei zijn leraar. 'Nooit zul je door een vijand worden verslagen, en je daden zullen groot zijn.'

Het toernooi

Drona zag dat de zonen van Dhritarashtra en van Pandu de wapens beheersten, en hij ging naar koning Dhritarashtra. Kripa was erbij, en de Kuru-oudsten Bahlika en Somadatta, en Bhishma, de wijze zoon van Ganga, en Vyasa en Vidura. 'Koning,' zei Drona, 'uw kinderen hebben hun opleiding voltooid. Als u het goedvindt, laten ze nu zien wat ze kunnen.'

Dhritarashtra hoorde het graag. 'U hebt iets groots volbracht, brahmaan. Bepaal zelf de plaats en de tijd, en hoe de proef moet verlopen. Ik ben blind, en dat verdriet maakt me jaloers op wie ogen heeft en de kracht van mijn kinderen met de wapens zal zien. Vidura, doe alles wat Drona zegt. Niets kan me meer plezier doen.'

Vidura stelde de koning gerust en ging doen wat hem was opgedragen. Drona mat een stuk land af zonder bomen en struikgewas, met putten en bronnen. Hij koos een dag waarop de maan in een gunstig maanhuis stond, en op het afgemeten land bracht hij de goden een offer, in het bijzijn van de burgers, die bij afkondiging waren opgeroepen om het bij te wonen. Daarna bouwden de ambachtslieden van de koning er een groot tribunegebouw volgens de regels van de leerboeken, voorzien van allerlei wapens, en nog een sierlijke zaal voor

de vrouwen die wilden kijken. De burgers timmerden overal stellages, en de rijksten sloegen er ruime, hoge tenten omheen op.

Toen de dag van het toernooi kwam, ging de koning met zijn ministers naar dat bijna hemelse schouwtoneel van zuiver goud, versierd met snoeren parels en stenen van lapis lazuli, en Bhishma en Kripa, de voornaamste leraren, liepen voor hem uit. Gandhari, de vrouw van Dhritarashtra, en Kunti, en de andere vrouwen van het koninklijk huis stegen prachtig gekleed met hun dienaressen de tribunes op. De vier standen, met de brahmanen en de kshatriya's voorop, liepen de stad uit om te zien wat de prinsen met de wapens konden. Iedereen was zo ongeduldig om het te zien dat de enorme menigte bijna in een oogwenk bij elkaar was. Trompetten schetterden, trommels roffelden, duizenden stemmen gonsden door elkaar.

Ten slotte kwam Drona met zijn zoon de arena binnen, in witte kleren, met een wit heilig koord, wit haar, een witte baard, witte kransen en witte sandelpasta op zijn lichaam gewreven. Hij bracht op het juiste moment de verering, en brahmanen die de mantra's kenden, voltrokken de riten die heil brengen. Toen de muziekinstrumenten hun gunstige, welluidende klanken hadden laten horen, kwamen er eerst mannen binnen met allerlei wapens. Daarna kwamen de prinsen uit het geslacht van Bharata, met opgeschorte kleren, met leren beschermers om hun vingers, met bogen en met pijlkokers. Yudhishtira ging voorop, de anderen volgden in de volgorde van hun leeftijd, en ze begonnen hun wonderlijke vaardigheid met de wapens te tonen. Sommige toeschouwers doken ineem, bang dat er pijlen op hen zouden vallen; anderen keken zonder vrees en vol verwondering toe. In snelle draf reden de prinsen op hun paarden en stuurden ze behendig, en ze troffen hun doelen met pijlen waarin hun eigen namen gegraveerd stonden. De toeschouwers zagen de prinsen met hun bogen en pijlen, en ze stonden versteld: het was of ze een stad van de gandharva's zagen, zo'n luchtbeeld dat opdoemt en weer verdwijnt. Plotseling riepen honderden en duizenden vol verbazing: 'Goed zo! Goed zo!'

Keer op keer lieten de prinsen zien hoe behendig ze met boog en pijl waren en hoe ze hun wagens konden mennen. Daarna namen ze zwaard en schild en trokken met hun wapens zwaaiend over het veld. De toeschouwers zagen hoe snel en soepel ze waren, hoe goed gebouwd en hoe kalm, en hoe vast en handig ze zwaard en schild in de hand hielden.

Toen kwamen Bhima en Duryodhana de arena binnen met een knots in de hand, en allebei popelden ze om met elkaar te vechten. Ze gordden zich aan,

verzamelden al hun kracht en brulden, en zonder één fout tegen de regels van de wapenkunst draaiden ze links en rechts om elkaar heen over het veld. Vidura beschreef aan Dhritarashtra, aan Kunti, de moeder van de Pandava's, en aan Gandhari alles wat de prinsen deden.

Zodra Duryodhana en Bhima in de arena stonden, raakte het publiek verdeeld, want ieder had zijn voorkeur. 'Kijk, de dappere Duryodhana!' riepen sommigen, en anderen: 'Kijk, Bhima!' Door dat geroep ontstond er ineens een oorverdovend tumult. Drona zag dat de menigte woelig werd, en hij zei tegen zijn lieve zoon Ashvatthama: 'Houd die twee tegen, hoe bedreven ze ook zijn. Laat het gevecht tussen Bhima en Duryodhana de toeschouwers niet opzweepen.'

Ashvatthama hield de twee tegen, die hun knotsen al hadden geheven. Drona zelf liep de arena in, beval de muzikanten op te houden en zei met een diepe, dreunende stem: 'Kijk nu naar de zoon van Kunti, die mij liever is dan mijn eigen zoon: de meester van alle wapens, de zoon van Indra zelf, gelijk aan Vishnu, de jongere broer van Indra!' Na de riten die heil brengen, verscheen de jonge Arjuna in de arena, met de leren beschermer om zijn vingers, met zijn pijlkoker vol pijlen en zijn boog in de hand, en met een gouden pantser aan.

Het publiek juichte, en overal werden schelphoorns geblazen en andere instrumenten bespeeld. Er steeg een tumult op, want de toeschouwers riepen: 'Dat is de mooie zoon van Kunti!' 'Dat is de middelste Pandava!' 'Dat is de zoon van de machtige Indra!' 'Dat is de beschermer van de Kuru's!' 'Dat is de grootste van allen die de wapens kennen!' 'Dat is de grootste van allen die de dharma hoog houden!' 'Dat is de grootste van allen die weten hoe het hoort, die alle goede manieren kent!' Bij die kreten liepen Kunti de tranen over de wangen, ze vermengden zich met de melk uit haar borsten en maakten haar borst nat.

Dhritarashtra hoorde het tumult en vroeg Vidura: 'Vidura, wat is dat voor lawaai, zo ineens, als van een woelige zee, dat de lucht openscheurt?'

'Grote koning,' zei Vidura, 'Arjuna, de zoon van Pandu en Kunti, is in zijn wapenrusting de arena binnengekomen. Daarom is er zo'n lawaai.'

'Wijze Vidura,' zei Dhritarashtra, 'door die drie vuren uit Kunti, die voor hen het offerhout is geweest, ben ik gelukkig gemaakt, begunstigd en beschermd.'

Toen de opgewonden toeschouwers enigszins tot rust waren gekomen, begon Arjuna te tonen hoe snel hij met de wapens was. Met het wapen van

Agni riep hij vuur op, met het wapen van Varuna water, met het wapen van Vayu wind en met het wapen van Parjanya wolken. Met het wapen van de aarde bracht hij land voort en met het wapen van de bergen bergen. Met het wapen van het verdwijnen liet hij alles weer verdwijnen. Nu leek hij lang, dan weer klein; nu stond hij op het juk van zijn wagen, dan in de wagen zelf, en het volgende ogenblik op de grond. Met zijn geoefende behendigheid trof hij allerlei doelen, zachte, fijne en dikke. In de bek van een ijzeren zwijn dat voortbewoog, schoot hij in één keer vijf pijlen, alsof het één pijl was. En in de holte van een koehoorn die aan een touw heen en weer zwaaide, schoot hij eenentwintig pijlen. Arjuna toonde zijn diepe kennis van zwaard, boog en knots, terwijl hij in cirkels over het veld liep.

Het was bijna afgelopen. De opwindning van de toeschouwers was bekoeld en de muziek was weggestorven. Toen klonk er vanaf de poort een dreunend geluid: het klappen van armen, het teken van kracht. Meteen dacht de menigte: ‘Splijten de bergen? Scheurt de aarde open? Of dreunt de lucht van de wolken die zich samenpakken?’ Alle toeschouwers keken naar de poort. Drona stond daar met de vijf broers om zich heen, de zonen van Pandu. Duryodhana sprong op, en om hem heen stonden zijn honderd trotse broers, met Ashvatthama tussen hen in. Hij had zijn knots in de hand, en al zijn broers hadden hun wapens geheven.

De toeschouwers keken met grote ogen en maakten ruimte, en Karna kwam de wijde arena binnen, met het pantser dat aan zijn lichaam vastzat en met zijn gezicht stralend van zijn oorringen. Hij had zijn boog opgenomen en zijn zwaard omgegord, en hij kwam binnen als een rots die liep. Hij was lang, mooi van gezicht, in de volle kracht van zijn jeugd, met talloze gaven. Hij liet zijn blik over de hele arena gaan en boog achteloos voor Drona en Kripa. Het hele publiek stond roerloos en staarde hem aan. ‘Wie is dat?’ dachten ze, en ze brandden van nieuwsgierigheid.

Met een diepe stem richtte Karna zich tot Arjuna, zijn broer, die hij niet als broer kende. ‘Zoon van Kunti, ten overstaan van al deze mensen zal ik alles doen wat jij hebt gedaan, en beter. Je zult ervan staan te kijken.’

Hij was nog niet uitgesproken of alle toeschouwers stonden als één man op. Duryodhana was vol verrukking, maar Arjuna schaamde zich en werd boos. Met toestemming van Drona deed Karna, die van strijd hield, daar alles wat Arjuna eerder had gedaan. Duryodhana en zijn broers omarmden Karna uitbundig.

‘Welkom, held,’ zei Duryodhana. ‘Het geluk heeft je naar me toe gebracht, en je bent een man met manieren. Leef zoals je wilt, en beschik over mij en over het koninkrijk van de Kuru’s.’

‘Wat u zegt, beschouw ik als al gedaan,’ zei Karna. ‘Ik verlang alleen naar uw vriendschap. En ik wil een tweegevecht met Arjuna.’

‘Geniet dan met mij van alles wat het leven te bieden heeft. Doe je vriend goed, en zet je voet op het hoofd van al je vijanden.’

Arjuna keek naar Karna, die daar tussen de broers stond. ‘Er is een weg die wacht op wie ongenood binnendringt en ongevraagd het woord neemt. Die weg zul jij gaan, Karna, want ik zal je doden.’

‘Deze arena is voor iedereen, niet voor jou alleen, Arjuna. Wie sterker is, is koning, en een kshatriya erkent alleen kracht. Waarom schelden? Dat doen zwakkeren. Spreek met pijlen, tot ik je vandaag met mijn pijlen het hoofd afsla, hier voor de ogen van onze leraar!’

Haastig omarmden zijn broers Arjuna, en met toestemming van Drona trok hij op voor het gevecht. Aan de andere kant omarmden Duryodhana en zijn broers Karna, en hij nam zijn boog en pijlen en stond klaar om te vechten. De lucht raakte bedekt met wolken waaruit bliksems schoten, en de veelkleurige boog van Indra verscheen en straalde zijn licht uit. Rijen witte kraanvogels vlogen voorbij, en het was of de wolken lachten. Surya zag dat Indra uit liefde voor zijn zoon op de arena neerkeek, en ook hij verjoeg de wolken boven zijn eigen kind. Arjuna stond diep in de schaduw van de wolken verborgen, maar Karna bleef zichtbaar, omringd door de stralen van de zon. Duryodhana ging naast Karna staan, en Drona, Kripa en Bhishma bleven bij Arjuna. Het publiek raakte verdeeld, en de vrouwen op hun tribune ook.

Kunti, de dochter van Kuntibhoja, wist hoe het zat, en ze viel flauw. Vidura liet haar dienaressen haar met sandelpasta en water besprenkelen, en toen ze bijkwam, zag ze haar twee zonen in hun pantser tegenover elkaar staan, en ze werd door angst gegrepen. Maar ze kon niets doen.

Kripa, de zoon van Sharadvat, kende alle plichten en de regels van het tweegevecht. Hij zag beide strijders met gespannen boog staan en zei tegen Karna: ‘Deze Pandava, de jongste van Kunti’s eigen zonen, hoort bij het geslacht van Kuru, en hij zal met je vechten. Maar ook jij, held, moet ons vertellen uit welk geslacht je komt, hoe je vader en je moeder heten en van welk koningshuis je de trots bent. Als Arjuna dat weet, zal hij beslissen of hij met je vecht of niet. Koningszonen vechten nooit met mannen zonder aanzienlijke afkomst.’

Karna's gezicht werd als een lotus die door de stortbuien van de regentijd gehavend en verbleekt is.

'Leraar,' zei Duryodhana, 'volgens de leerboeken kunnen drie soorten mensen aanspraak maken op het koningschap: wie van koninklijk bloed is, wie een held is, en wie legers aanvoert. Als Arjuna niet wil vechten met iemand die geen koning is, dan wijd ik Karna tot koning van Anga.'

Op datzelfde ogenblik werd Karna op een gouden zetel gezet, en met geroosterde rijst, met bloemen, met kruiken water en veel goud wijdden brahmanen die de mantra's kenden, hem tot koning. De koninklijke parasol werd boven zijn hoofd gehouden, en om de sierlijke held heen wuifden de waaiers van jakstaarten. Toen het gejuich was verstomd, zei Karna, nu koning van Anga, tegen Duryodhana: 'Wat kan ik u geven dat opweegt tegen het koninkrijk dat u me hebt geschonken? Prins, ik zal alles doen wat u me opdraagt.'

'Ik wil niets liever dan je vriendschap,' zei Duryodhana.

'Goed,' zei Karna, en ze omarmden elkaar.

Toen kwam Adhiratha de arena binnen, de suta in wiens huis Karna was opgegroeid. De doek over zijn schouder hing los, hij zweette en beefde, en hij steunde op een stok.

Zodra Karna hem zag, legde hij zijn boog neer, en uit eerbied voor zijn vader boog hij zijn hoofd. Adhiratha bedekte haastig zijn voeten met de slip van zijn doek en noemde de zegevierende Karna zijn zoon. Hij omarmde hem, en uit grote liefde maakte hij met zijn tranen het hoofd van Karna nat, dat nog nat was van het water waarmee hij tot koning van Anga was gewijd.

Bhima zag Adhiratha en hield Karna voor de zoon van een suta. 'Zoon van een suta,' zei hij spottend, 'jij verdient het niet dat Arjuna je in een gevecht doodt. Pak liever gauw de zweep, zoals past bij je afkomst. Jij, de laagste van alle stervelingen, bent het koninkrijk Anga niet waard, zoals een hond de offerboter niet waard is die bij het offervuur staat.'

Karna's lippen trilden een beetje. Hij haalde diep adem en keek op naar Surya, hoog in de lucht.

Woedend stond Duryodhana op van tussen zijn broers, en hij zei tegen Bhima: 'Bhima, zulke woorden passen je niet. Kracht is waar het een kshatriya om gaat, en ook met een kshatriya van lage geboorte hoort men te vechten. De afkomst van helden is, net als de bron van een grote rivier, altijd onbekend. Het vuur dat de hele wereld bedekt, komt voort uit het water. De bliksem waarmee de danava's worden gedood, is gemaakt van een bot van de rishi Dadhichi.

Guha, de krijgsgod die ook Skanda heet, in wie de delen van alle goden samenkomen, is van onbekende afkomst: sommigen noemen hem een zoon van Agni, anderen van de Krittika's, weer anderen van Rudra of van Ganga. We hebben gehoord dat mensen die als kshatriya geboren waren, brahmaan zijn geworden: Vishvamisra en anderen zijn het voorgoed geworden. Drona, onze leraar, die met de wapens zijn gelijke niet heeft, is in een waterkruik geboren, en Kripa uit het geslacht van Gautama is uit een pol riet voortgekomen. En hoe jullie zelf geboren zijn, prinsen van Pandu, weet ik ook. Kan een hinde een tijger voortbrengen, stralend als de zon, met alle tekenen die heil voorspellen, en geboren met een pantser en oorringen die aan zijn lichaam vastzitten? Deze man verdient de heerschappij over de hele wereld, niet alleen over Anga, door de kracht van zijn arm en omdat ik gezworen heb hem in alles te gehoorzamen. Is er hier iemand die niet kan verdragen wat ik voor Karna heb gedaan, laat hij dan op zijn wagen stappen en zijn boog met zijn voeten spannen.'

Onder de toeschouwers ging een verward gemompel op, en het klonk als instemming met Duryodhana's woorden. Maar de zon ging onder. Prins Duryodhana nam Karna bij de hand en leidde hem de arena uit, die nu door ontelbare lampen werd verlicht. Ook de Pandava's gingen met Drona, Kripa en Bhishma naar huis. Het volk trok weg, en de een noemde Arjuna de winnaar van die dag, de ander Karna, een derde Duryodhana.

Kunti had haar zoon in Karna herkend aan de tekenen die heil voorspellen op zijn lichaam, en toen ze zag dat hij tot koning van Anga was gewijd, was ze uit moederliefde blij. Ze zei er tegen niemand iets over. Nu Duryodhana Karna had gewonnen, was hij niet langer bang voor Arjuna's meesterschap met de wapens. Karna begon Duryodhana met vriendelijke woorden te behagen. En Yudhishtira was ervan overtuigd dat er op aarde geen strijder was die zich met Karna kon meten.

De gurudakshina

Drona zag dat de Pandava's en de zonen van Dhritarashtra de wapens beheersten, en hij vond dat de tijd gekomen was om te vragen wat een leraar toekomt, zijn gurudakshina. Op een dag riep hij zijn leerlingen bij elkaar. 'Neem Drupada, de koning van Panchala, in de strijd gevangen en breng hem bij mij,' zei hij. 'Dat is de gurudakshina die ik het liefst wil.'

‘Goed,’ zeiden de strijders. Ze stegen op hun wagens, en om hun leraar de gurudakshina te geven die hij vroeg, trokken ze met hem op. Onderweg sloegen ze de Panchala’s neer, en ze sloten de hoofdstad van Drupada in. Duryodhana en Karna wedijverden met vele andere kshatriya-prinsen om als eerste aan te vallen, en onder hen waren ook Duryodhana’s broers: Yuyutsu, Duhshasana, Vikarna, Jalasandha en Sulochana. In prachtige wagens, achter de ruitery aan, reden de prinsen de vijandelijke hoofdstad binnen en trokken door de straten.

De koning van Panchala zag dat machtige leger en hoorde het lawaai, en hij kwam met zijn broers zijn paleis uit. Hij was goed gewapend, maar het leger van de Kuru’s schoot van alle kanten op hem en hief zijn strijdkreet aan. Drupada liet zich in de strijd niet gemakkelijk onderwerpen. Op zijn witte wagen reed hij op de Kuru’s af en schoot pijl na pijl in hun gelederen.

Voordat het gevecht begon, had Arjuna gezien hoe trots de prinsen op hun kracht waren, en hij had tegen Drona gezegd: ‘Laten zij eerst hun kracht tonen; daarna zullen wij ons inspannen. Geen van hen kan de koning van Panchala op het slagveld gevangen nemen.’ Daarop had hij met zijn broers een eind buiten de stad gewacht.

Drupada stormde op het leger van de Kuru’s af en bracht hun gelederen zware verliezen toe. Hij vocht alleen, op één wagen, maar hij bewoog zo snel over het slagveld dat de Kuru’s in paniek dachten dat er vele Drupada’s tegen hen vochten. Waar ze ook stonden, overal sloegen zijn pijlen in, tot de Panchala’s vanuit hun huizen duizenden schelphoorns, trompetten en trommels lieten klinken om alarm te slaan. Uit het leger van de Panchala’s steeg een geweldige brul op, en het zoemen van hun boogpezen leek de lucht te scheuren. Duryodhana, Vikarna, Suvahu, Dirghalochana en Duhshasana werden woedend en schoten hun pijlen op de vijand af. Maar Drupada was in de strijd niet te overwinnen. Hoewel de vijandelijke pijlen hem van alle kanten doorboorden, viel hij hun gelederen nog heviger aan. Als een vuurwiel draaide koning Drupada over het slagveld, en met zijn pijlen trof hij Duryodhana, Vikarna en zelfs Karna, en vele andere dappere prinsen en talloze strijders, en hij leste hun dorst naar de strijd. Toen gingen alle burgers de Kuru’s met allerlei werpwapens te lijf. Jong en oud stormde de strijd in. De strijd werd gruwelijk, en de Kaurava’s braken en vluchtten jammerend naar de Pandava’s.

De Pandava’s hoorden het gejammer van het verslagen leger. Ze groetten Drona eerbiedig en stegen op hun wagens. Haastig zei Arjuna tegen Yudhisht-hira dat hij niet mee moest vechten, en hij stelde Nakula en Sahadeva, de zonen

van Madri, aan om de wielen van zijn wagen te beschermen. Bhima, die altijd in de voorste linie vocht, rende met zijn knots voorop. Arjuna trok met zijn broers op het geschreeuw van de vijand af, en het geratel van zijn wagenwielen vulde de hele streek. Brullend drong Bhima met zijn knots de gelederen van de Panchala's binnen. Hij ging eerst de olifanten te lijf, terwijl Arjuna met de kracht van zijn armen het leger aanviel, en Bhima begon ze met zijn knots te doden. De reusachtige dieren kregen de slagen op hun kop, en hun schedels braken in stukken. Onder de stromen bloed stortten ze neer. De Pandava's velden olifanten, paarden en wagens bij duizenden en doodden vele voetsoldaten en wagenstrijders, en Bhima dreef de wagens en de olifanten van de vijand voor zich uit.

Intussen schoot Arjuna, die Drona een dienst wilde bewijzen, een zoon van Prishata, een van Drupada's broers, met zijn pijlen van de olifant waarop hij zat. Paarden, wagens en olifanten bij duizenden sloeg hij neer. De Panchala's en de Srinjaya's, die met hen verbonden waren, kwamen hem tegemoet met allerlei wapens, hieven een luide strijdkreet aan en vochten wanhopig tegen hem. Het gevecht werd woest. Arjuna hoorde het geschreeuw van de vijand en ontstak in woede. Hij stormde op het vijandelijke leger af, en hij schoot zo snel dat wie hem toen zag, geen tussenpoos kon ontdekken tussen het moment waarop hij een pijl op de pees legde en het moment waarop hij hem losliet. Luid was het geschreeuw, en het juichen van wie het zag klonk erdoorheen.

Toen reed de koning van Panchala met Satyajit, de aanvoerder van zijn leger, op Arjuna af. Arjuna richtte zijn boog op de koning, en in het leger van de Panchala's steeg een tumult op. Satyajit zag dat Arjuna op de koning afging om hem te grijpen, en hij wierp zich op Arjuna. De twee strijders gingen elkaar te lijf en maalden elkaars gelederen fijn. Arjuna schoot Satyajit met volle kracht tien scherpe pijlen in het lijf, en alle toeschouwers stonden versteld. Maar Satyajit verloor geen tijd en viel Arjuna aan met honderd pijlen. Arjuna werd van alle kanten geraakt, maar hij wreef over zijn pees om zijn pijlen meer kracht en snelheid te geven. Hij sneed de boog van zijn tegenstander in tweeën en ging op de koning van Panchala af. Maar Satyajit greep snel een steviger boog en doorboorde Arjuna, zijn wagen, zijn wagenmenner en zijn paarden met zijn pijlen. Arjuna liet het niet op zich zitten. Hij wilde hem doden, en hij doorboorde met een reeks pijlen de paarden van zijn tegenstander, zijn vaandels, zijn boog, zijn gebalde linkervuist, zijn wagenmenner en de dienaar achter hem. Satyajit

zag dat zijn bogen keer op keer in tweeën werden gesneden en dat zijn paarden gedood waren, en hij gaf het gevecht op.

De koning van Panchala zag dat zijn aanvoerder was verslagen en begon zelf zijn pijlen op de Pandava af te schieten. Arjuna vocht nu woest. Hij sneed de boog van zijn vijand in tweeën, liet zijn vaandelstok neerstorten en doorboorde zijn paarden en zijn wagenmenner met vijf pijlen. Toen gooide hij zijn boog weg, nam zijn pijlkoker, trok een kromzwaard en sprong met een luide kreet van zijn eigen wagen op die van zijn vijand. Daar stond hij, zonder enige vrees, en hij greep Drupada zoals Garuda een grote slang grijpt nadat hij het water van de oceaan heeft opgezweept. Bij dat gezicht vluchtten de troepen van Panchala alle kanten op.

Arjuna had de kracht van zijn arm voor de ogen van beide legers getoond. Met een brul kwam hij de gelederen van de Panchala's uit. De prinsen zagen hem met zijn gevangene terugkomen en begonnen de hoofdstad van Drupada te verwoesten.

‘Deze koning, Drupada, is verwant aan de helden van het huis van Kuru,’ zei Arjuna. ‘Dood zijn soldaten niet, Bhima. Laten we onze leraar alleen zijn gurudakshina geven.’

Bhima had nog lang niet genoeg van het vechten, maar hij hield zich in. De prinsen brachten Drupada, die ze op het slagveld met zijn vrienden en raadsheren gevangen hadden genomen, naar Drona. Drona zag Drupada helemaal in zijn macht, vernederd en beroofd van zijn rijkdom, en hij dacht terug aan de vijandschap van die koning.

‘Je koninkrijk en je hoofdstad zijn door mij verwoest,’ zei hij. ‘Maar vrees niet voor je leven, al hangt het nu af van de wil van je vijand. Wil je onze vriendschap nu weer opnemen?’ Hij glimlachte een beetje en zei opnieuw: ‘Vrees niet voor je leven, dappere koning. Wij brahmanen vergeven altijd. Mijn genegenheid en mijn liefde voor jou zijn met mij meegegroeid, omdat we als kinderen samen in de hermitage hebben gespeeld. Daarom vraag ik je opnieuw om je vriendschap. En als gunst, zonder dat je erom vraagt, geef ik je de helft van het koninkrijk terug dat van jou was. Je hebt me eens gezegd dat wie geen koning is, geen vriend van een koning kan zijn. Daarom houd ik de helft van je koninkrijk, Yajnasena. Jij bent koning over al het land ten zuiden van de Bhagirathi, zoals de Ganga daar heet, en ik word koning over al het land ten noorden van die rivier. En als je dat wilt, koning van Panchala, beschouw me dan voortaan als je vriend.’

‘U bent edel van geest en groot in kracht,’ zei Drupada. ‘Daarom verbaast het me niet wat u doet, brahmaan. Ik ben u dankbaar, en ik wens uw eeuwige vriendschap.’

Daarop liet Drona de koning van Panchala vrij. Met de gebruikelijke eerbewijzen gaf hij hem de helft van zijn koninkrijk. Vanaf die dag woonde Drupada bedroefd in de stad Kampilya, in de streek Makandi aan de oever van de Ganga, een land vol steden en dorpen, en na zijn nederlaag tegen Drona regeerde hij over de zuidelijke Panchala's, tot aan de oever van de Charmanvati. Drupada wist nu dat hij Drona niet met de kracht van een kshatriya alleen kon verslaan, omdat hij voor de kracht van een brahmaan ver moest onderdoen. Hij begon over de hele aarde rond te trekken, op zoek naar een manier om een zoon te krijgen die zijn brahmaanse vijand zou onderwerpen.

Drona hield intussen Ahichchhatra als zijn rijk. Het land van Ahichchhatra, vol steden en dorpen, was door Arjuna veroverd en aan Drona geschonken.

Een jaar later wijdde Dhritarashtra, uit welwillendheid tegenover het volk, Yudhishtira tot kroonprins, om zijn standvastigheid, zijn geduld, zijn goedheid, zijn oprechtheid en zijn onwrikbare eerlijkheid. Binnen korte tijd overschaduwde Yudhishtira met zijn goede gedrag, zijn manieren en zijn toewijding aan zijn taak de daden van zijn vader. Bhima, de tweede Pandava, kreeg voortdurend les van Balarama, de oudere broer van Krishna, de zoon van Kunti's broer Vasudeva, in het vechten met zwaard en knots en vanaf de wagen. Toen zijn opleiding voltooid was, had hij een ongelooflijke kracht; hij leefde in eendracht met zijn broers en begon die kracht te tonen. Arjuna werd vermaard om de vastheid van zijn greep, zijn snelheid, zijn zuivere mikken en zijn beheersing van alle wapens, rechte, gekromde en zware.

Op een dag, in het bijzijn van alle Kaurava-prinsen, zei Drona tegen Arjuna: ‘Agnivesha, een leerling van Agastya in de wapenkunst, was mijn leraar. Door mijn ascese kreeg ik van hem het Brahmashira, het wapen dat nooit zijn doel mist en dat jij nu van mij hebt. Dankzij mij kan het van leerling op leerling overgaan. Toen mijn leraar het me gaf, zei hij: "Zoon van Bharadvaja, werp dit wapen nooit naar een mens, en vooral niet naar iemand met weinig kracht." Jij, held, hebt dat hemelse wapen gekregen. Niemand anders verdient het. Maar houd je aan het bevel van de rishi. En geef me nu ook jouw eigen gurudakshina, Arjuna, hier in het bijzijn van je neven en je verwanten.’

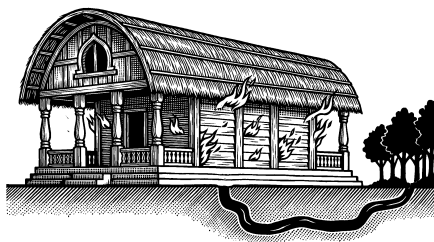
Arjuna beloofde te geven wat zijn leraar vroeg.

‘Je moet tegen mij vechten,’ zei Drona, ‘wanneer ik tegen jou vecht.’

Arjuna raakte zijn voeten aan en vertrok naar het noorden. Toen steeg er een luid geroep op, dat zich over de hele aarde tot aan haar gordel van zeeën verbreidde: nergens ter wereld was er een boogschutter als Arjuna. Sahadeva leerde van Brihaspati, de leraar van de goden, de hele leer van de dharma, en hij bleef onder het gezag van zijn broers. Nakula, de lieveling van zijn broers, had bij Drona geleerd en werd bekend als een bekwame strijder en een atiratha.

Arjuna en de andere Pandava-prinsen werden zo machtig dat ze in de strijd de grote koning van de Sauvira's doodden, die een offer van drie jaar had gebracht zonder zich te laten afschrikken door de invallen van de gandharva's. De koning van de Yavana's, een volk uit het westen, die zelfs Pandu niet had kunnen onderwerpen, bracht Arjuna onder zijn gezag. Vipula, de geduchte koning van de Sauvira's, die de Kuru's altijd had geminacht, kreeg de kracht van Arjuna te voelen. Ook koning Sumitra van Sauvira, die hem koppig tot een gevecht had uitgedaagd, bracht Arjuna met zijn pijlen tot bedaren. Samen met Bhima onderwierp Arjuna op één enkele wagen alle koningen van het oosten, al hadden ze tienduizend wagens achter zich. En op dezelfde manier, op één wagen, veroverde hij het hele zuiden en stuurde hij een grote buit naar het rijk van de Kuru's.

De Pandava's veroverden de gebieden van andere koningen en breidden de grenzen van hun eigen rijk uit. Maar koning Dhritarashtra zag de kracht en de macht van die boogschutters, en ineens was zijn hart tegenover de Pandava's vergiftigd. Vanaf die dag was de koning zo ongerust dat hij 's nachts bijna niet meer kon slapen.

HOOFDSTUK DRIE

Het huis van lak

De jakbals

DHRITARASHTRA LIET KANIKA bij zich komen, zijn minister, een brahmaan die alles wist van de staatskunst en van het geven van raad. ‘Brahmaan,’ zei de koning, ‘de Pandava’s worden met de dag machtiger. Ze overschaduwten de hele aarde, en ik ben mateloos jaloers op hen. Moet ik vrede met hen houden, of oorlog tegen hen voeren? Zeg me de waarheid, Kanika. Ik zal doen wat u me aanraadt.’

‘Ik zal u antwoorden, koning,’ zei Kanika, ‘maar neem me niet kwalijk wat u te horen krijgt. Een koning moet altijd klaarstaan met geheven knots, en zijn kracht moet blijven groeien. Zijn eigen zwakke plekken houdt hij verborgen, en op die van zijn vijand let hij zonder ophouden, om er zijn voordeel mee te doen. Voor een koning die elk ogenblik kan toeslaan, is iedereen bang; daarom moet hij in alles wat hij doet de strafstaf gebruiken. Zijn middelen en zijn doelen verbergt hij, zoals een schildpad zijn lijf onder zijn schild trekt. En wat hij begonnen is, maakt hij af: een doorn die maar half wordt uitgetrokken, laat een etterende wond achter.

Een vijand doden die u kwaad doet, is altijd prijzenswaardig. Is hij sterk, wacht dan tot het hem slecht gaat en dood hem zonder aarzelen. Is hij een groot

krijger, wacht dan ook zijn slechte uur af, en jaag hem op de vlucht. Minacht nooit een vijand, hoe nietig hij ook lijkt: één vonk kan een heel woud verteren, als het vuur maar van het ene ding op het andere kan overslaan. Soms moet een koning zich blind en doof houden. Als hij niet kan straffen, doet hij alsof hij de fouten niet ziet die straf verdienen, en draagt hij zijn boog alsof die van stro is. Maar hij blijft waakzaam, als een kudde herten die in het woud slaapt.

Hebt u uw vijand in uw macht, vernietig hem dan, openlijk of in het geheim, en heb geen medelijden met hem, ook niet als hij bij u bescherming zoekt. Wie u eens kwaad heeft gedaan, moet u uit de weg ruimen, en als dat geld kost, geef het dan uit: pas als hij dood is, hebt u rust. Van de doden hoeft niemand iets te vrezen. Roei uw vijanden met wortel en tak uit, en daarna hun bondgenoten en hun aanhang. Die kunnen niet blijven bestaan als hun hoofd weg is. Trek de wortel van een boom uit, en de takken en twijgen blijven niet wat ze waren.

Win eerst het vertrouwen van uw vijanden: onderhoud het offervuur, draag bruine kleren, laat uw haar samenkoeken tot strengen en slaap op dierenvelen. En als u hun vertrouwen hebt, spring dan op hen als een wolf. Want men zegt dat wie rijkdom zoekt, zelfs de dracht van een asceet mag gebruiken als een staf met een haak, waarmee men een tak omlaagbuigt om de rijpe vruchten te plukken. Zoals men vruchten plukt, zo moet men vijanden vernietigen: door te kiezen. Draag uw vijand op uw schouders tot de tijd komt dat u hem kunt neergooien, en sla hem dan stuk, zoals een aarden pot die met kracht op een stenen vloer wordt gesmeten. Laat een vijand nooit gaan, ook al smeekt hij nog zo; heb geen medelijden, en dood hem meteen. Met verzoening of met geld, door verdeeldheid onder zijn bondgenoten te zaaien of met geweld, met elk middel dat u hebt, moet u uw vijand vernietigen.’

‘Vertel me dan precies,’ zei Dhritarashtra, ‘hoe je een vijand vernietigt met verzoening of met geld, door verdeeldheid of met geweld.’

‘Daarvoor zal ik u het verhaal vertellen van een jakhals die lang geleden in het woud leefde en alles wist van de staatskunst,’ zei Kanika.

EN KANIKA VERTELDE.

Er was een slimme jakhals, die altijd aan zijn eigen voordeel dacht. Hij leefde samen met vier vrienden: een tijger, een muis, een wolf en een mangoeste. Op een dag zagen ze in het woud een hert, de leider van een kudde, dat ze niet te

pakken kregen omdat het zo snel en zo sterk was. Ze riepen een raad bijeen, en de jakhals nam als eerste het woord.

‘Tijger,’ zei hij, ‘je hebt al zo vaak geprobeerd dat hert te grijpen, en het is je nooit gelukt, omdat het jong is, snel en slim. Laat de muis nu gaan als het slaapt, en in zijn poten knagen. Als dat gebeurd is, sluipt de tijger erop af en grijpt het. En dan houden we met elkaar een feestmaal.’

Ze deden voorzichtig wat de jakhals zei. De muis knaagde de poten van het hert kapot, en de tijger doodde het, zoals ze hadden bedacht. Toen de jakhals het dier roerloos op de grond zag liggen, zei hij tegen zijn vrienden: ‘Goed gedaan. Ga je nu wassen in de rivier. Ik pas intussen op het hert.’

Ze gingen allemaal naar de rivier, en de jakhals bleef achter en dacht diep na over wat hij zou doen. De tijger, die het sterkst was, kwam als eerste terug van het baden, en hij trof de jakhals piekerend aan.

‘Waarom zit je zo te treuren, wijze?’ vroeg de tijger. ‘Jij bent de slimste van ons allemaal. Laten we vandaag van dit vlees genieten.’

‘Weet je wat de muis gezegd heeft?’ zei de jakhals. ‘Hij zei: "Wat een schande, de kracht van de koning van de dieren! Ik heb dit hert gedood. Dankzij mijn arm kan hij vandaag zijn honger stillen." Zo heeft hij opgeschept, en na zulke woorden wil ik dat vlees niet meer aanraken.’

‘Als de muis dat gezegd heeft, dan ben ik wakker geschud,’ zei de tijger. ‘Vanaf vandaag dood ik met de kracht van mijn eigen armen de dieren van het woud, en dan eet ik hun vlees.’ En hij ging weg.

Nu kwam de muis terug. ‘Ik wens je alle goeds, muis,’ zei de jakhals tegen hem, ‘maar de mangoeste heeft iets over je gezegd. Hij zei: "Het vlees van dit hert is vergif, want de tijger heeft het met zijn klauwen aangeraakt. Ik eet er niet van. Maar als jij het goedvindt, jakhals, dood ik de muis en eet ik hem op."’ De muis schrok en kroop haastig weg in zijn hol.

Daarna kwam de wolf terug van het baden. ‘De koning van de dieren is boos op je,’ zei de jakhals tegen hem. ‘Het loopt slecht met je af. Hij kan elk ogenblik hier zijn, met zijn vrouw. Doe wat je juist vindt.’ Zo raakte de jakhals ook de wolf kwijt, die zo dol was op vlees: de wolf maakte zich zo klein als hij kon en vluchtte.

Als laatste kwam de mangoeste. ‘De anderen heb ik met de kracht van mijn arm verslagen, en ze zijn gevlucht,’ zei de jakhals. ‘Vecht eerst met mij, en eet dan van dit vlees zoveel je wilt.’

‘Als jij de tijger, de wolf en de slimme muis hebt verslagen, en dat zijn helden, dan ben jij nog een grotere held,’ antwoordde de mangoeste. ‘Met jou wil ik niet vechten.’ En ook de mangoeste ging weg.

Toen ze allemaal vertrokken waren, at de jakhals het vlees in zijn eentje op; zijn list was gelukt.

‘Als koningen altijd zo handelen, zijn ze gelukkig,’ zei Kanika. ‘Wie bang is, brengt een koning onder zijn gezag door hem angst aan te jagen; wie moedig is, door verzoening; wie hebzuchtig is, met geschenken; en wie hem gelijk is of onder hem staat, door zijn kracht te tonen. En ik heb u nog meer te zeggen, koning.

Als uw zoon, uw vriend, uw broer, uw vader of zelfs uw guru, uw leraar, uw vijand wordt, dan moet u hem zonder aarzelen doden, als u voorspoed wilt. Met vloeken en vijandige ritens, met geld, met gif of met bedrog moet men zo’n vijand doden, en men mag hem nooit uit minachting laten begaan. Zijn beide partijen gelijk en is de afloop onzeker, dan wint wie het ijverigst is. Ook een leraar die ijdel is, die niet weet wat men moet doen en wat men moet laten, en die slechte gewoonten heeft, verdient straf. Bent u boos, laat het dan niet merken, en spreek met een glimlach. Verwijt nooit iemand iets met boosheid in uw stem. Spreek zachte woorden voordat u toeslaat, en ook terwijl u toeslaat; en als het gebeurd is, heb dan medelijden met uw slachtoffer, treur om hem, en huil zelfs. Stel uw vijand gerust met verzoening, met geschenken en met vriendelijkheid, en sla toe zodra hij een misstap begaat. Wie zich achter de dharma verschuilt en toch zware misdaden begaat, moet u net zo goed treffen, want de schijn van dharma bedekt zijn misdaden, zoals zwarte wolken een berg bedekken. En wie u ter dood laat brengen, diens huis moet u in brand steken.’

Dhritarashtra hield zijn blinde gezicht naar zijn minister gekeerd en zei niets. Kanika ging verder.

‘Overval uw vijand plotseling of bind de open strijd met hem aan, gebruik gif, koop zijn bondgenoten om of betaal: het middel doet er niet toe. U mag zo wreed zijn als u wilt. Slijp uw tanden, zodat uw beet dodelijk is, en sla altijd zo toe dat uw vijand zijn hoofd niet meer kan opheffen. Vertrouw nooit wie ontrouw is, en vertrouw ook de trouwen niet te veel: als wie u vertrouwt uw vijand wordt, bent u verloren. Stel spionnen aan in uw eigen rijk en in dat van anderen, als u hun trouw hebt beproefd. In vreemde rijken moeten het bedriegers zijn, gekleed als asceten. Zet ze in tuinen en op plaatsen van vermaak, in tempels en op heilige plaatsen, in drinkhuizen en op straat, bij de achttien

hoogste ambtsdragers van het rijk, op offerplaatsen, bij putten, op bergen en bij rivieren, in de wouden, overal waar mensen samenkomen.

Wees nederig in uw woorden, maar laat uw hart zo scherp zijn als een scheermes, en glimlach, ook als u iets wreeds en gruwelijks doet. Wie voorspoed wil, gebruikt elk middel: nederigheid, eden, verzoening, het hoofd buigen en andermans voeten kussen, hoop wekken. Wie de staatskunst beheerst, is als een boom vol bloemen die geen vruchten draagt; of als hij al vruchten draagt, hangen ze zo hoog dat niemand er van de grond af bij kan; en lijkt er een rijp, dan zorgt hij dat die groen lijkt. Bent u gevallen, richt uzelf dan op, met zachte of met harde middelen, en beoefen pas daarna de dharma. Een visser wordt rijk door vissen te vangen en te doden; zo wordt ook een koning pas voorspoedig als hij zijn vijand het hart uit het lijf ruikt en geweld gebruikt. Het leger van een vijand moet helemaal vernietigd worden: uitgeploegd en gemaaid als onkruid, en verder gekweld met ziekte, honger en dorst.

Zolang het gevaar niet gekomen is, doe dan alsof u bang bent; maar als het er is, grijp het moedig aan. Geef uw vijand hoop, maar stel de vervulling lang uit; en als de tijd voor de vervulling komt, verzin dan een voorwendsel om haar opnieuw uit te stellen. Laat dat voorwendsel op een reden lijken te berusten, en die reden weer op een andere reden. Bij het vernietigen van hun vijanden moeten koningen in alles op een scheermes lijken. Ze zijn zonder medelijden, zoals het scheermes scherp is; ze verbergen hun bedoelingen, zoals het scheermes in zijn leren schede zit; ze slaan toe wanneer de gelegenheid komt, zoals men het scheermes gebruikt wanneer het nodig is; en ze vagen hun vijanden met al hun bondgenoten en al hun aanhang weg, zoals het scheermes een hoofd of een kin scheert zonder één haar te laten staan.

Gedraag u daarom tegenover de Pandava's en tegenover de anderen zoals de staatskunst het voorschrijft, en zorg dat u later niets te betreuren hebt. Ik weet dat u alles bezit wat heil brengt, en dat u alle tekenen van voorspoed draagt. Bescherm uzelf tegen de zonen van Pandu. Ze zijn sterker dan hun neven, uw zonen. Ik zeg u ronduit wat u moet doen. Laat uw zonen het ook horen, en doe dan samen wat nodig is. Handel zo dat u van de Pandava's niets te vrezen hebt.'

Kanika ging terug naar zijn huis. Dhritarashtra bleef achter en zat nog lang met zijn hoofd in zijn handen.

Varanavata

Shakuni, de broer van Gandhari, Duryodhana, de oudste zoon van Dhritarashtra, zijn broer Duhshasana en Karna, de koning van Anga, smeedden samen een kwaad plan: met instemming van Dhritarashtra zelf, de koning van de Kuru's, wilden ze Kunti en haar vijf zonen verbranden. Maar Vidura, de halfbroer van de koning, kon aan iemands gezicht lezen wat er in zijn hart omging, en aan hun gezichten las hij wat ze van plan waren.

‘Brahmaan,’ zei Janamejaya, ‘ik wil die geschiedenis volledig horen, van het huis van lak dat verbrandde en van de Pandava's die eruit ontkwamen. Het was een wrede daad van de Kuru's, op slechte raad begaan. Vertel me alles wat er gebeurd is. Ik brand van nieuwsgierigheid.’

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Duryodhana zag dat Bhima sterker was dan wie ook en dat Arjuna de wapens volmaakt beheerste, en hij werd somber en stil. Karna en Shakuni probeerden op allerlei manieren de dood van de Pandava's te bewerken, maar de Pandava's vrijdelden al die listen, de ene na de andere.

De burgers zagen hoe bekwaam de zonen van Pandu waren, en ze begonnen overal waar ze samenkwamen over hen te praten. Op de binnenplaatsen en de pleinen zeiden ze dat de oudste zoon van Pandu, Yudhishtira, alles had wat een koning nodig heeft. ‘Dhritarashtra heeft het oog van de kennis,’ zeiden ze, ‘maar hij is blind geboren, en daarom heeft hij het koninkrijk vroeger niet gekregen. Hoe zou hij nu dan koning kunnen worden? En Bhishma, de zoon van Shantanu, die zich aan zijn strenge gelofte houdt en de waarheid is toegewijd, heeft lang geleden afstand gedaan van de troon, en hij zal hem nu niet aannemen. Laten we daarom de oudste van de Pandava's met de juiste ritën op de troon zetten. Hij is jong en ervaren in de strijd, hij kent de Veda, hij is waarachtig en vriendelijk. Hij zal Bhishma eren, en Dhritarashtra, die de regels van de dharma kent, en hij zal hen en Dhritarashtra's zonen van alles voorzien.’

Duryodhana hoorde hoe de aanhangers van Yudhishtira praatten, en hij kon het niet verdragen. Hij ging naar Dhritarashtra, trof hem alleen en groette hem. ‘Vader,’ zei hij, ‘ik heb de burgers woorden horen zeggen die niets goeds voorspellen. Ze gaan aan u voorbij, en ook aan Bhishma, en ze willen de zoon van Pandu als koning. Bhishma zal dat goedvinden, want hij wil zelf niet regeren. Het ziet ernaar uit dat de burgers ons groot onrecht willen aandoen.

Pandu kreeg vroeger het rijk van onze voorouders door zijn eigen verdiensten, maar u kreeg het niet, omdat u blind bent, al was u er even geschikt voor. Als de zoon van Pandu het rijk nu als erfdeel van zijn vader krijgt, dan krijgt zijn zoon het na hem, en diens zoon weer, en zo blijft het in de lijn van Pandu. Dan worden wij en onze kinderen buiten het koningshuis gezet, en niemand zal nog naar ons omkijken. Bedenk daarom iets, koning, zodat we niet ons hele leven hoeven te lijden, afhankelijk van anderen voor ons eten. Als u vroeger de heerschappij had gekregen, dan zouden wij haar hebben geërfd, hoe het volk ook over ons dacht.'

Dhritarashtra herinnerde zich alles wat Kanika hem gezegd had, en hij begon te weifelen. Duryodhana zat met Karna, Shakuni en Duhshasana bij elkaar, en daarna ging hij terug naar zijn vader. 'Vader,' zei hij, 'verzin een list om de Pandava's naar de stad Varanavata te sturen. Dan hoeven we niet meer bang voor hen te zijn.'

Dhritarashtra zweeg een ogenblik. 'Pandus hield zich altijd aan de dharma,' zei hij toen. 'Hij deed zijn plicht tegenover al zijn verwanten, maar vooral tegenover mij. Om de genoegens van de wereld gaf hij weinig; hij gaf mij alles, zelfs het koninkrijk. Zijn zoon is net zo toegewijd aan de dharma als hij, en hij heeft alle goede eigenschappen. Zijn naam is over de hele wereld bekend, en het volk houdt van hem. Hij heeft bondgenoten. Hoe kunnen we hem met geweld uit het rijk van zijn voorouders verdrijven? De raadslieden en de soldaten, hun zonen en hun kleinzonen, zijn allemaal door Pandu onderhouden en verzorgd. Mijn jongen, zullen de burgers, die zoveel goeds van Pandu hebben gekregen, ons dan niet met al onze vrienden en verwanten doden om Yudhishtira?'

'Wat u zegt, vader, is volkomen waar. Maar denk aan het onheil dat u in de toekomst bedreigt. Als we het volk voor ons winnen met rijkdom en eerbetuigingen, dan kiest het onze kant, want dan ziet het onze macht. De schatkist en de ministers zijn op dit ogenblik in onze handen, koning. Daarom moet u de Pandava's nu met zachte middelen naar Varanavata verbannen. Als de heerschappij eenmaal bij mij ligt, mogen Kunti en haar kinderen daarvandaan terugkomen.'

'Dat is precies wat ik zelf al dacht, Duryodhana,' zei Dhritarashtra. 'Maar omdat het kwaad is, heb ik het nooit uitgesproken. Bhishma niet, Drona niet, Vidura niet en Kripa niet: geen van hen zal ooit goedvinden dat de Pandava's verbannen worden. In hun ogen zijn wij en de Pandava's onder de Kuru's gelijk, mijn zoon. Die wijze en rechtvaardige mannen zullen geen verschil tussen ons

maken. Als we de Pandava's zo behandelen, verdienen we dan niet de dood, door de hand van de Kuru's, van die grote mannen en van de hele wereld?'

Duryodhana had zijn antwoord al klaar. 'Bhishma houdt van de ene kant niet meer dan van de andere, en als het tot een twist komt, kiest hij geen partij. Ashvatthama, de zoon van Drona, staat aan mijn kant, en waar de zoon is, daar zal ook de vader zijn. Kripa, de zoon van Sharadvat, moet wel aan de kant staan van Drona en Ashvatthama; hij laat Drona en de zoon van zijn zuster nooit in de steek. Vidura is voor zijn levensonderhoud van ons afhankelijk, al staat hij in het geheim aan de kant van de vijand. Als hij de Pandava's kiest, kan hij ons in zijn eentje niets doen. Verban de Pandava's zonder vrees naar Varanavata, en zorg dat ze er vandaag nog heen gaan. Doof daarmee het verdriet dat als een laaiend vuur in mijn hart brandt en me de slaap ontnemt.'

Duryodhana begon met zijn broers het volk langzaam voor zich te winnen met rijkdom en eerbewijzen. Intussen beschreven enkele sluwe raadslieden, die Dhritarashtra had ingelicht, aan het hof de stad Varanavata als een prachtige plek. 'In Varanavata is het feest van Pashupati begonnen,' zeiden ze: het feest van Shiva als Pashupati, de heer van de dieren. 'Er komen drommen mensen op af, en de processie is de mooiste die ooit op aarde te zien is geweest. Alles is prachtig versierd, en iedereen die de stoet ziet, is er vol van.' De raadslieden praatten erover zoals Dhritarashtra het hun had opgedragen, en gaandeweg kregen de Pandava's zin om naar die stad te gaan.

De koning merkte dat hun nieuwsgierigheid gewekt was. 'Mijn mannen hier vertellen vaak dat Varanavata de heerlijkste stad van de wereld is,' zei hij tegen hen. 'Als jullie dat feest willen zien, kinderen, ga dan met jullie gevolg en jullie vrienden naar Varanavata en vermaak je daar als de goden. Geef parels en edelstenen aan de brahmanen en de muzikanten die daar bijeen zijn. Blijf er een tijd, en geniet zoveel jullie willen, en kom daarna terug naar Hastinapura.'

Yudhishthira begreep wat Dhritarashtra wilde, en hij bedacht dat hij zelf zwak was en zonder vrienden. 'Zoals u wilt,' zei hij tegen de koning. Toen richtte hij zich tot Bhishma, de zoon van Shantanu, tot Vidura, tot Drona, tot Bahlika, de oude broer van Shantanu, tot Somadatta en diens zoon Bhurishravas, tot Kripa en Ashvatthama, en tot de andere raadslieden, tot de brahmanen en de asceten, de priesters en de burgers, en tot Gandhari, en langzaam en bescheiden zei hij: 'Met onze vrienden en ons gevolg gaan we op bevel van Dhritarashtra naar Varanavata, die mooie, drukke stad. Geef ons van harte uw heilwensen mee, zodat het ons daar goed gaat en er geen kwaad aan ons kleeft.'

De ouderen van de Kuru's gaven hun heilwensen mee. 'Zonen van Pandu, we wensen dat alle elementen jullie onderweg goedgezind zijn,' zeiden ze, 'en dat jullie niet het minste kwaad overkomt.' De Pandava's voerden de ritën uit voor hun welzijn en voor het verkrijgen van hun deel van het rijk, en maakten zich klaar voor hun vertrek naar Varanavata.

Nu de koning de Pandava's had weggestuurd, liet Duryodhana in het geheim zijn raadsman Purochana bij zich komen, de laagste van de mleccha's, de volken buiten de orde van de Veda. Hij pakte hem bij zijn rechterhand en zei: 'Purochana, deze wereld, zo vol rijkdom, is van mij. Maar ze is net zo goed van jou als van mij, en daarom moet jij haar beschermen. Ik heb geen raadsman die ik meer vertrouw dan jou. Houd mijn plan geheim, en ruim mijn vijanden met een slimme list uit de weg. Doe wat ik je zeg. Dhritarashtra heeft de Pandava's naar Varanavata gestuurd, waar ze op zijn bevel van het feest zullen genieten. Zorg dat je nog vandaag in Varanavata bent, met een wagen die door snelle muilezels wordt getrokken. Laat daar, vlak bij het wapenhuis, een groot vierkant huis bouwen, royaal gebouwd en rijk ingericht, en bewaak het goed. Gebruik hennep, hars en alles wat maar brandbaar is. Meng een beetje aarde met geklaarde boter, olie, vet en een grote hoeveelheid lak, en bestrijk daarmee de muren. Leg overal in dat huis hennep, olie, geklaarde boter, lak en hout, maar zo dat de Pandava's en ook ieder ander, hoe goed ze ook kijken, het niet zien en niet denken dat het huis brandbaar is. Als het huis klaar is, ontvang de Pandava's dan met grote eerbied, en laat ze er met Kunti en al hun vrienden wonen. Zet er zetels, wagens en bedden neer van het beste vakmanschap, zodat Dhritarashtra niets te klagen heeft. En regel alles zo dat niemand in Varanavata er iets van weet voordat we ons doel bereikt hebben. Als je zeker weet dat de Pandava's binnen vol vertrouwen en zonder angst liggen te slapen, steek dan het huis in brand, te beginnen bij de buitendeur. Dan verbranden de Pandava's, en de mensen zullen zeggen dat hun huis bij toeval in brand is gevlogen.'

Purochana beloofde het de prins van de Kuru's, en met een wagen die door snelle muilezels werd getrokken, reisde hij naar Varanavata. Daar ging hij direct aan het werk en deed alles wat Duryodhana hem had opgedragen.

Voordat de Pandava's in hun wagens stapten, achter hun snelle paarden, raakten ze vol verdriet de voeten aan van Bhishma, van koning Dhritarashtra, van Drona, van Kripa, van Vidura en van de andere ouderen van de Kuru's. Ze groetten alle ouderen, omhelsden wie van hun leeftijd was, namen afscheid van de kinderen en van de oudere vrouwen van het huis, liepen met eerbied om

hen heen, zeiden alle burgers vaarwel en vertrokken naar Varanavata. Vidura, de andere Kuru's en de burgers liepen nog een eind met hen mee. Sommige burgers en mensen van het platteland in die stoet zagen de zonen van Pandu in zo'n nood dat ze zich niet konden inhouden en hardop begonnen te praten.

'Koning Dhritarashtra heeft een slecht hart, hij kijkt niet met hetzelfde oog naar allen,' zeiden ze. 'De koning van de Kuru's heeft geen oog voor de dharma. Yudhishtira, aan wie geen smet kleeft, zal nooit tegen hem in opstand komen, en Bhima niet, hoe sterk hij ook is, en Arjuna niet, de jongste zoon van Kunti. En als die rustig blijven, wat zouden de zonen van Madri dan doen? De Pandava's hebben het koninkrijk van hun vader geërfd, en Dhritarashtra kan dat niet verdragen. Hoe kan Bhishma goedvinden dat ze naar die ellendige plek verbannen worden? Wat een onrecht! Vichitravirya, de zoon van Shantanu, en de koninklijke wijze Pandu uit het geslacht van Kuru hebben ons vroeger als een vader verzorgd. Maar nu Pandu naar de hemel van de goden is gegaan, kan Dhritarashtra deze prinses, die zijn kinderen zijn, niet verdragen. Wij vinden deze verbanning niet goed. We verlaten allemaal deze mooie stad en onze eigen huizen, en we gaan waar Yudhishtira gaat.'

Yudhishtira dacht even na; hij was zelf niet minder bedroefd dan zij. 'De koning is onze vader,' zei hij tegen de burgers. 'Hij verdient eerbied, hij is onze guru en hij staat boven ons. Het is onze plicht om zonder argwaan te doen wat hij ons opdraagt. Jullie zijn onze vrienden. Loop ten afscheid om ons heen, geef ons jullie goede wensen mee, en ga terug naar jullie huizen. Als de tijd komt dat jullie iets voor ons moeten doen, doe dan wat goed voor ons is.'

De burgers liepen om de Pandava's heen, gaven hun goede wensen mee en keerden naar hun huizen terug. Nu ze niet langer meeliepen, wilde Vidura de oudste van de Pandava's wakker schudden voor het gevaar. Vidura was thuis in de raadseltaal, en Yudhishtira verstond die ook. Hij zei het in raadsels, zodat niemand behalve Yudhishtira hem kon begrijpen.

'Wie weet welke plannen zijn vijanden volgens de regels van de staatskunst smeden,' zei Vidura, 'moet met die kennis zo handelen dat hij elk gevaar ontloopt. Wie weet dat er scherpe wapens zijn die het lichaam snijden en toch niet van ijzer gemaakt zijn, en wie weet hoe hij ze moet afweren, die kan door geen vijand gedeerd worden. Wie zich beschermt met de wetenschap dat wat stro en hout verteert, en wat de dauw opdroogt, de bewoners van een hol diep in het woud niet verbrandt, die blijft in leven. De blinde ziet zijn weg niet; de blinde weet de richting niet. Wie niet standvastig is, komt nooit tot welvaart. Onthoud

dat, en wees op je hoede. Wie van zijn vijanden een wapen aanneemt dat niet van ijzer is, ontkomt aan het vuur zoals het stekelvarken dat in zijn hol kruipt. Wie rondzwerft, leert de wegen kennen; aan de sterren ziet hij de richting; en wie zijn vijf zinnen beheerst, wordt nooit door zijn vijanden onderdrukt.'

'Ik heb u begrepen,' zei Yudhishtira.

Vidura liep om de Pandava's heen, nam afscheid en ging terug naar zijn huis. Toen de burgers, Bhishma en Vidura niet meer meeliepen, kwam Kunti naast Yudhishtira lopen. 'Wat Vidura je daar midden tussen al die mensen zei, zo onduidelijk dat het leek of hij niets zei, en wat jij hem in dezelfde woorden en op dezelfde toon antwoordde, hebben wij niet begrepen,' zei ze. 'Als het niet verkeerd is dat wij het weten, wil ik graag alles horen wat er tussen jullie gezegd is.'

'Vidura waarschuwde me dat het huis dat ons in Varanavata wacht, van brandbare stoffen is gebouwd,' antwoordde Yudhishtira. 'Hij zei: "De weg om te ontsnappen zal je niet onbekend blijven." En verder: "Wie zijn zinnen beheerst, kan heerser worden over de hele wereld." En ik antwoordde Vidura: "Ik heb u begrepen."'

De Pandava's waren op de achtste dag van de maand Phalguna vertrokken, toen de maan in het maanhuis Rohini stond. Ze kwamen in Varanavata aan, en ze zagen de stad voor zich liggen, en de mensen die er woonden.

Het huis van lak

Toen de burgers van Varanavata hoorden dat de zonen van Pandu er waren, stroomden ze met duizenden de stad uit, in allerlei wagens, en ze namen alles mee wat volgens de leerboeken heil brengt, om de prinsen te ontvangen. Ze gingen om de zonen van Kunti heen staan en riepen: 'Overwinning!' De Pandava's groetten de burgers terug en trokken de drukke, feestelijk versierde stad binnen. Eerst gingen ze naar de huizen van de brahmanen die hun plichten nakwamen, toen naar de huizen van de ambtenaren van de stad, daarna naar die van de suta's en de vaishya's, en zelfs naar die van de shudra's. Ten slotte gingen ze, met Purochana voorop, naar het paleis waar ze voorlopig onderdak kregen. Purochana gaf hun eten en drinken, bedden en tapijten, alles van het beste soort, en de Pandava's woonden er, droegen kostbare kleren en werden geëerd door Purochana en door de mensen van Varanavata.

Na tien nachten begon Purochana hun te vertellen over het huis dat hij had gebouwd. Het Huis van Heil noemde hij het; een huis van onheil was het. Op zijn aandringen trokken de Pandava's erin. Yudhishtira liep door het huis en rook vet, vermengd met geklaarde boter en lak. Hij nam Bhima apart.

'Dit huis is van brandbaar materiaal gebouwd,' zei hij. 'Je ruikt het. De vijand heeft het vakkundig laten maken door vertrouwde bouwlieden. Purochana blijft hier op bevel van Duryodhana, om me te verbranden zodra hij ziet dat ik hem vertrouw. Maar Vidura heeft me vooraf gewaarschuwd. Onze jongste oom wil ons altijd het goede, omdat hij van ons houdt, en hij wist dat Duryodhana's mensen dit huis in het geheim hebben gebouwd.'

'Als je weet dat dit huis zo brandbaar is,' zei Bhima, 'laten we dan teruggaan naar de plek waar we eerst onderdak kregen.'

Yudhishtira schudde zijn hoofd. 'Ik denk dat we hier juist moeten blijven wonen, alsof we niets vermoeden, maar al die tijd op onze hoede en klaarwaker, op zoek naar een veilige manier om te ontsnappen. Als Purochana aan onze gezichten ziet dat we zijn plannen doorzien, handelt hij overhaast en verbrandt hij ons plotseling. Purochana geeft weinig om schande of om kwaad; hij doet wat Duryodhana hem beveelt. Als wij verbrand worden, zal onze grootvader Bhishma dan boos worden? Waarom zou hij zijn woede laten zien en daarmee de Kaurava's tegen zich in het harnas jagen? Of misschien vinden Bhishma en de andere Kuru's het wel hun plicht om woedend te worden over zo'n slechte daad. Maar als we hier uit angst voor het vuur vandaan vluchten, zal Duryodhana, die de heerschappij begeert, ons met zijn spionnen laten doden. Wij hebben geen rang en geen macht, en hij heeft ze allebei. Wij hebben geen vrienden en geen bondgenoten, en hij heeft ze allebei. Wij hebben geen rijkdom, en hij beschikt over een volle schatkist. Zal hij dan niet de middelen vinden om ons te vernietigen? Laten we daarom Purochana misleiden, en Duryodhana ook, en onze dagen hier doorbrengen, af en toe vermomd. Laten we als jagers leven en over de aarde zwerven. Dan kennen we alle paden, als we voor onze vijanden moeten vluchten. En laten we nog vandaag in het grootste geheim in onze kamer een gang onder de grond laten graven. Als we zo handelen en voor iedereen verbergen wat we doen, zal het vuur ons nooit kunnen verteren. We blijven hier wonen en doen alles wat nodig is voor onze veiligheid, maar zo in het geheim dat Purochana en de burgers van Varanavata niet weten wat we van plan zijn.'

Er kwam een vriend van Vidura naar de Pandava's toe, een man die alles wist van het graven van mijnen. 'Vidura heeft me gestuurd,' zei hij, toen niemand meeluisterde. 'Ik ben een bekwaam mijnwerker, en ik ben hier om de Pandava's te dienen. Vidura vertrouwt me, en hij heeft tegen me gezegd: "Ga naar de Pandava's en zorg voor hun welzijn." Wat kan ik voor u doen? Purochana zal in de veertiende nacht van deze afnemende maan de deur van uw huis in brand steken. De slechte zoon van Dhritarashtra is van plan de Pandava's met hun moeder te verbranden. Zoon van Pandu, Vidura heeft ook iets tegen u gezegd in de taal van de mleccha's, en u hebt hem geantwoord dat u het begreep. Dat vertel ik u als bewijs dat ik te vertrouwen ben.'

'Beste man, nu weet ik dat je een dierbare en vertrouwde vriend van Vidura bent,' zei Yudhishtira, 'oprecht en hem altijd toegewijd. Er is niets wat Vidura niet weet. Zoals je van hem bent, zo ben je ook van ons. Maak geen verschil tussen hem en ons. Wij zijn net zo goed de jouwe als de zijne. Bescherm ons, zoals Vidura ons altijd beschermt. Ik weet dat dit huis, dat zo brandbaar is, op bevel van de zoon van Dhritarashtra door Purochana voor mij is bedacht. Duryodhana beschikt over rijkdom en bondgenoten, en hij vervolgt ons zonder ophouden. Doe een kleine moeite en red ons uit de brand die ons bedreigt. Als we hier verbranden, is zijn liefste wens vervuld. Hier staat zijn goed voorziene wapenhuis, en dit grote huis is tegen de hoge muren van het wapenhuis aan gebouwd, zonder enige uitgang. Vidura wist van het begin af van deze list, en het gevaar dat hij voorzag, staat nu voor onze deur. Red ons eruit zonder dat Purochana het weet.'

De mijnwerker ging voorzichtig aan het werk en groef een grote gang onder de grond. De ingang lag in het midden van het huis, gelijk met de vloer, en was met planken afgedekt. Hij lag zo zorgvuldig verborgen omdat Purochana de deur van het huis voortdurend bewaakte. 's Nachts sliepen de Pandava's in hun kamers met hun wapens binnen handbereik, en overdag jaagden ze van het ene woud naar het andere. Ze leefden behoedzaam en misleidden Purochana door te doen alsof ze vol vertrouwen en tevreden waren, terwijl ze in werkelijkheid niemand vertrouwden en allesbehalve tevreden waren. Ook de burgers van Varanavata wisten niets van hun plannen. Niemand wist ervan, behalve de vriend van Vidura, die goede mijnwerker.

Een vol jaar zag Purochana de Pandava's daar opgewekt en zonder argwaan wonen, en zijn tevredenheid ontging Yudhishtira niet. 'Die wrede ellendeling is goed misleid,' zei hij tegen Bhima, Arjuna en de tweeling, Nakula en Sahade-

va. ‘Ik denk dat de tijd gekomen is om te ontsnappen. Laten we het wapenhuis in brand steken, Purochana verbranden, zes levende wezens hier achterlaten en ongezien vluchten.’

Op een avond hield Kunti een maaltijd, onder het voorwendsel dat ze giften uitdeelde, en ze gaf een groot aantal brahmanen te eten. Er kwamen ook vrouwen, die aten en dronken en zich vermaakten zoveel ze wilden, en die met Kunti's toestemming weer naar huis gingen. Ook kwam er een nishada-vrouw op het maal af, uit het volk dat in de wouden leeft. De Tijd, die alles vernietigt, dreef haar erheen; ze zwierf rond op zoek naar eten. Ze had vijf zonen, en die waren allemaal bij haar. Zij en haar kinderen dronken wijn tot ze niet meer op hun benen konden staan. Buiten bewustzijn, meer dood dan levend, ging ze met al haar zonen in dat huis liggen slapen.

Die nacht, toen iedereen in het huis sliep, kwam er een hevige wind op. Bhima stak het huis in brand op de plek waar Purochana sliep, toen de deur van het huis van lak, en ten slotte het huis op verschillende plaatsen rondom. Pas toen ze zeker wisten dat het vuur het huis overal had gegrepen, gingen de Pandava's met hun moeder de gang onder de grond in.

De hitte en het geraas van het vuur werden zo hevig dat de stad wakker werd. De burgers zagen het huis in lichterlaaie staan, en met bedroefde gezichten zeiden ze: ‘Die ellendeling, Purochana, heeft met zijn slechte hart dit huis op bevel van Duryodhana gebouwd, om de verwanten van zijn meester te vernietigen, en hij heeft het in brand gestoken. Schande over het hart van Dhritarashtra, dat zo partijdig is! Hij heeft de onschuldige erfgenamen van Pandu verbrand, alsof ze zijn vijanden waren. En hij die de nietsvermoedende prinsen heeft verbrand, is zelf verbrand, zoals het lot het wilde.’

De hele nacht bleven de burgers klagend om het huis heen staan. Maar de Pandava's kwamen met hun moeder uit de gang onder de grond, en ze vluchtten haastig weg zonder dat iemand het zag. Van slaap en angst kwamen ze maar langzaam vooruit. Bhima nam zijn broers en zijn moeder op zijn lichaam en baande zich een weg door het donker. Zijn moeder zette hij op zijn schouders, de tweeling op zijn heupen, en Yudhishtira en Arjuna nam hij in zijn armen. Met zijn borst brak hij de bomen, en onder zijn voeten gaf de aarde mee.

Rond die tijd had Vidura een verstandige man naar die wouden gestuurd, een man met een zuiver karakter die hij volkomen vertrouwde, want hij had via zijn spionnen gehoord wat Duryodhana van plan was. De man ging naar de plek die hem gewezen was, en hij vond de Pandava's met hun moeder in

het woud, waar ze de diepte van een rivier peilden. Op de heilige oever van de Ganga wees hij hun een boot die door vertrouwde vaklieden was gebouwd, met werktuigen en vlaggen, tegen wind en golven bestand. Hij zei tegen hen: 'Yudhishtira, dit zijn de woorden die Vidura tegen u zei, als bewijs dat ik van hem kom: "Wat stro en hout verteert, en wat de dauw opdroogt, verbrandt nooit de bewoners van een hol in het woud. Wie zich met die wetenschap beschermt, ontkomt aan de dood." Aan die woorden kunt u zien dat ik Vidura's vertrouwensman ben. Vidura, die alles weet, heeft nog gezegd: "Zoon van Kunti, jij zult Karna in de strijd verslaan, en Duryodhana met zijn broers, en Shakuni." Deze boot ligt klaar op het water, hij zal licht over de golven glijden en u allemaal uit deze streken wegbrengen.'

De Pandava's en hun moeder stonden er somber bij. De man liet hen in de boot stappen die op de Ganga lag, en ging zelf met hen mee. 'Vidura ruikt aan uw kruin en omhelst u in gedachten,' zei hij nog, 'en hij laat zeggen: nu u alleen verder moet, op een tocht die heil moet brengen, mag u nooit onoplettend zijn.'

Met de kracht van de roeiers, de snelle stroom en een gunstige wind bracht de man van Vidura de Pandava's in zijn boot over de Ganga. Toen hij hen allemaal veilig aan de overkant had gezet, riep hij hun 'Overwinning!' toe, liet hen achter en ging terug. De Pandava's hadden hem een boodschap voor Vidura meegegeven, en ze trokken haastig en in het grootste geheim verder.

Toen de nacht voorbij was, kwamen de mensen van Varanavata in groten getale naar het huis om de zonen van Pandu te zien. Ze blusten het vuur en zagen dat het afgebrande huis van lak was gebouwd, en dat Purochana, de raadsman van Duryodhana, erin was omgekomen. Ze begonnen luid te klagen. 'Dit heeft Duryodhana bedacht om de Pandava's te vernietigen,' zeiden ze. 'Hij heeft de erfgenamen van Pandu met medeweten van Dhritarashtra verbrand, anders had zijn vader de prins wel tegengehouden. En Bhishma, de zoon van Shantanu, en Drona en Vidura en Kripa en de andere Kaurava's hebben geen van allen hun plicht gedaan. Laten we Dhritarashtra laten weten: "Uw grote wens is vervuld! U hebt de Pandava's verbrand!"'

Ze doorzochten de smeulende resten om een spoor van de Pandava's te vinden, en ze vonden de onschuldige nishada-vrouw met haar vijf zonen, verbrand. De mijnwerker die Vidura had gestuurd, ruimde intussen de as weg en bedekte er het gat mee dat hij gegraven had, zo dat niemand van al die mensen het zag.

De burgers stuurden boden naar Dhritarashtra om hem te laten weten dat de Pandava's samen met Purochana verbrand waren. Dhritarashtra huilde. 'Vandaag is mijn broer, koning Pandu, pas echt gestorven,' zei hij, 'nu zijn heldhaftige zonen met hun moeder verbrand zijn. Ga snel naar Varanavata, mannen, en laat de dodenriten verrichten voor die helden en voor de dochter van Kuntibhoja. Laat ook de beenderen van de doden bijeenbrengen met de rit die daarbij horen, en laat alles doen wat bij zo'n gelegenheid past, met alle luister. Laat de vrienden en de verwanten van de doden erheen gaan. En spaar geen kosten voor alles wat wij in deze omstandigheden voor de Pandava's en voor Kunti moeten doen.'

Dhritarashtra bracht met zijn verwanten plengoffers van water voor de zonen van Pandu. Ze klaagden luid: 'Yudhishtira! Prins van het geslacht van Kuru!' Anderen riepen: 'Bhima! Arjuna!', en weer anderen: 'De tweeling! Kunti!' Ook de burgers huilden om de Pandava's. Maar Vidura huilde niet veel, want hij kende de waarheid.

De Pandava's trokken intussen met hun zessen naar het zuiden en vonden hun weg in het donker bij het licht van de sterren. Na veel moeite kwamen ze in een dicht woud. Ze waren moe en hadden dorst, en telkens vielen hun de ogen dicht van de slaap.

'Wat kan er pijnlijker zijn dan dit?' zei Yudhishtira tegen Bhima. 'We zitten diep in het woud. We weten niet welke kant welke is, en we kunnen niet veel verder. We weten niet of Purochana verbrand is of niet. Hoe ontkomen we ongezien aan deze gevaren? Neem ons weer op je, en ga verder zoals eerst. Jij bent de enige van ons die sterk genoeg is.'

Bhima nam Kunti en zijn broers weer op zijn lichaam en ging haastig verder. Het hele woud leek te beven, met al zijn bomen en takken, waar zijn borst tegenaan sloeg, en zijn dijen joegen een wind op. Hij baande zich een pad door alles wat voor hem stond, bomen en klimplanten trapte hij plat, grote bomen en struiken met hun bloemen en vruchten brak hij af, zoals de leider van een olifantenkudde, een zestigjarige stier in de bronst, woedend en boordevol kracht, dwars door het woud breekt en de machtigste bomen omverloopt. Zo snel ging Bhima dat de Pandava's bijna flauwvielen. Vaak zwommen ze over rivieren die moeilijk over te steken waren, en onderweg vermomden ze zich uit angst voor de zonen van Dhritarashtra. Bhima droeg zijn moeder, die niet gewend was aan ontberingen, op zijn schouders langs de ongelijke oevers van de rivieren.

Tegen de avond kwam hij in een onheilspellend woud, waar weinig vruchten, wortels en water waren, en waar de akelige kreten van vogels en dieren klonken. De schemering werd dieper, de vogels en dieren schreeuwden woester, het donker onttrok alles aan het zicht, en er stak een wind op die niet bij het seizoen hoorde en die grote en kleine bomen brak en neerlegde, en klimplanten met droge bladeren en vruchten. Moe, dorstig en zwaar van de slaap konden de prinsen niet verder. Ze gingen in dat woud zitten, zonder eten en zonder drinken.

Kunti kon haar dorst niet langer verdragen. ‘Ik ben de moeder van de vijf Pandava’s, en ik zit hier midden tussen hen in,’ zei ze tegen haar zonen, ‘en toch brand ik van dorst!’ Ze zei het keer op keer. Bhima nam hen weer op en ging verder. Door dat eindeloze woud, waar geen levende ziel was, liep hij voort, tot hij een mooie banyan zag met wijd uitwaaiierende takken.

Daar zette hij zijn broers en zijn moeder neer. ‘Rust hier,’ zei hij, ‘dan ga ik water zoeken. Ik hoor watervogels roepen. Er moet hier een grote vijver zijn.’

‘Ga,’ zei zijn oudste broer, en Bhima ging in de richting van de kreten van de watervogels. Al gauw kwam hij bij een meer. Hij baadde en leste zijn dorst, en voor zijn broers, van wie hij zoveel hield, drenkte hij zijn bovenkleed in het water. Haastig liep hij de hele weg terug. Zijn moeder en zijn broers lagen op de kale grond te slapen, en Bhima begon te huilen.

‘Dat ik dit moet zien: mijn broers, slapend op de kale grond! Wat kan me pijnlijker overkomen dan dit? Zij die in Varanavata niet konden slapen op de zachtste en duurste bedden, slapen nu op de kale grond! Wat zal ik ooit pijnlijkers zien dan Kunti, de zuster van Vasudeva, de vader van Krishna, de dochter van Kuntibhoja, met alle tekenen die heil brengen, de schoondochter van Vichitravirya, de vrouw van de grote Pandu, de moeder van ons vijven, zo teer als de draden van een lotus en gemaakt om op het kostbaarste bed te slapen, die nu zo slaapt, zoals ze nooit had mogen slapen, op de kale grond! Zij die deze zonen gebaard heeft van Dharma, van Indra en van Vayu, zij die altijd in paleizen heeft geslapen, slaapt nu uitgeput op de kale grond! Wat zal ik ooit pijnlijkers zien dan mijn broers, die helden, slapend op de grond! De rechtvaardige Yudhishtira, die heerser over de drie werelden verdient, slaapt uitgeput op de kale grond, als een gewoon mens! Arjuna, donker als een blauwe wolk en zonder gelijke onder de mensen, slaapt op de grond als een gewoon mens! Wat kan er pijnlijker zijn dan dit? De tweeling, zo mooi als de Ashvins onder de goden, slaapt als gewone stervelingen op de kale grond!

Wie geen jaloerse, kwaadwillige verwanten heeft, leeft gelukkig in deze wereld, als een eenzame boom in een dorp. Een boom die alleen in een dorp staat, met zijn bladeren en vruchten, wordt heilig, omdat er geen andere boom van zijn soort is, en iedereen vereert hem. En ook wie veel verwanten heeft die allemaal heldhaftig en rechtvaardig zijn, leeft gelukkig in de wereld, zonder enig verdriet. Ze zijn zelf machtig en worden welvarend, ze maken hun vrienden en verwanten altijd blij, en ze leven, op elkaar steunend, als hoge bomen die in hetzelfde woud groeien. Maar wij zijn door de slechte Dhritarashtra en zijn zonen verbannen, en met moeite, door puur geluk, zijn we aan een dood in het vuur ontsnapt. Nu rusten we in de schaduw van deze boom. Na alles wat we al geleden hebben: waar moeten we nu heen?

Zonen van Dhritarashtra, kortzichtige, slechte kerels, geniet maar van jullie succes zolang het duurt. De goden zijn jullie goedgezind. Maar jullie leven nog, ellendelingen, alleen omdat Yudhishtira me niet beveelt jullie het leven te nemen. Anders zou ik vandaag nog in mijn woede jou, Duryodhana, naar Yama sturen, de god van de dood, met je kinderen en je vrienden en je broers, en Karna, en Shakuni, de zoon van Subala! Maar wat kan ik doen, zolang Yudhishtira, die rechtvaardige, nog niet boos op jullie is?’

Bhima wreef in zijn woede zijn handpalmen tegen elkaar en zuchtte diep. Opnieuw keek hij naar zijn broers, die als gewone mensen vol vertrouwen op de grond lagen te slapen. ‘Ik denk dat er niet ver van dit woud een stad moet zijn,’ zei hij bij zichzelf. ‘Ze slapen allemaal; ik blijf wakker. Als ze uitgerust opstaan, lest het water hun dorst.’ Hij ging zitten en hield de wacht over zijn slapende moeder en zijn broers.

HOOFDSTUK VIER

De grasspriet

Hidimbi

NIET VER VAN de plek waar de Pandava's sliepen, woonde in een salaboom een rakshasa die Hidimba heette, een van de mensen-etende nachtwezens. Hij was enorm en donker van kleur, met lange schenen en een dikke buik, rood haar en een rode baard, brede schouders en oren als pijlen, en zijn lange, scherpe tanden gaven zijn gezicht iets grimmigs. Hij had honger en snakte naar mensenvlees, dat hij boven alles lekker vond. Met zijn rode ogen keek hij om zich heen, en hij zag de zonen van Pandu in het woud liggen slapen. Hij schudde zijn droge, grijzende haar, krabde erin met zijn vingers naar boven gekeerd, en keer op keer keek hij naar de slapers, en af en toe opende hij begerig zijn grote muil. Hij rook mensen, en hij zei tegen zijn zuster Hidimbi:

‘Zuster, eindelijk, na lange tijd, komt er zulk heerlijk voedsel naar me toe! Het water loopt me in de mond als ik eraan denk. Mijn acht tanden, zo spits dat niets ertegen bestand is, zet ik vandaag in het malste vlees. Ik bijt me vast in een mensenkeel, ik scheur de aderen open, en ik drink mensenbloed, zoveel ik wil, heet en vers en schuimend. Ga kijken wie dat zijn die daar in het woud liggen te slapen. Die sterke mensengeur streelt mijn neus. Dood al die mensen en breng

ze bij me. Ze slapen op mijn gebied; je hoeft niet bang voor ze te zijn. Doe wat ik zeg, en snel, dan eten we samen hun vlees en scheuren we hun lijven open zoals we willen. En als we ons volgegeten hebben aan mensenvlees, dansen we samen op allerlei maten!’

Hidimbi deed wat haar broer zei en ging naar de plek waar de Pandava’s waren. Daar zag ze hen met hun moeder slapen; alleen Bhima, die niemand kon verslaan, zat wakker bij hen. Ze zag Bhima, die op aarde zijn gelijke in schoonheid niet had, en ze werd op slag verliefd op hem.

Ze dacht bij zichzelf: Deze man, met zijn huid als verhit goud, zijn sterke armen en brede schouders, zijn glans, de drie lijnen in zijn hals en zijn lange ogen, is het waard mijn man te zijn. Ik gehoorzaam het wrede bevel van mijn broer niet. Een vrouw houdt meer van haar man dan van haar broer. Als ik hem dood, hebben mijn broer en ik er maar een ogenblik plezier van. Maar als ik hem niet dood, kan ik voor altijd met hem genieten.

Rakshasa’s kunnen elke gedaante aannemen die ze willen. Hidimbi nam de gedaante aan van een prachtige vrouw, en langzaam kwam ze naar Bhima toe. Ze droeg hemelse sieraden, ze glimlachte en liep bescheiden, en ze zei tegen hem: ‘Waar kom je vandaan, en wie ben je? Wie zijn die mensen die hier slapen? En wie is die vrouw, zo onvoorstelbaar mooi, die hier in het woud zo vol vertrouwen slaapt alsof ze in haar eigen kamer ligt? Weet je niet dat dit woud het gebied is van een rakshasa? Hier woont de slechte Hidimba. Hij is mijn broer, en hij heeft me gestuurd met het wrede plan jullie te doden en op te eten. Maar nu ik jou zie, wil ik geen ander dan jou als man. Jij kent de dharmā: doe dan wat hoort. De pijlen van Kama, de god van de liefde, hebben mijn hart en mijn lichaam doorboord. Ik wil jou, maak me de jouwe. Ik red je van de rakshasa die mensen eet. Word mijn man, jij aan wie geen smet kleeft. Dan wonen we samen op de hellingen van bergen waar geen sterveling kan komen. Ik kan door de lucht vliegen, waarheen ik maar wil. Daar kun je met mij het grootste geluk vinden.’

‘Rakshasa-vrouw,’ antwoordde Bhima, ‘wie zou, als een muni die al zijn hartstochten beheerst, zijn slapende moeder en zijn oudere en jongere broers in de steek laten? Welke man zoals ik zou zijn lust gaan bevredigen en zijn slapende moeder en broers achterlaten als voedsel voor een rakshasa?’

‘Maak ze dan allemaal wakker,’ zei Hidimbi, ‘en ik doe alles voor jullie wat jij wilt. Ik red jullie allemaal van mijn broer, de menseneter.’

‘Uit angst voor je slechte broer maak ik mijn broers en mijn moeder niet wakker, nu ze hier rustig in het woud slapen,’ zei Bhima. ‘Geen rakshasa is bestand tegen de kracht van mijn armen. Geen mens kan mijn kracht verdragen, en ook geen gandharva, geen van de hemelse muzikanten, en geen yaksha, geen van de halfgoddelijke wezens. Blijf of ga, zoals je wilt, of stuur je broer maar hierheen. Het kan me niet schelen.’

Hidimba zag dat zijn zuster niet snel genoeg terugkwam. Hij klom uit zijn boom en ging haastig naar de plek waar de Pandava’s waren. Zijn haar stond recht overeind en zijn muil gaapte wijd open; het was een afschrikwekkend gezicht. Hidimbi zag hem uit de boom komen.

‘Daar komt hij, en hij is woedend,’ zei ze tegen Bhima. ‘Ik smee je, doe met je broers wat ik je zeg. Ik heb de krachten van een rakshasa, ik kan gaan waarheen ik wil. Klim op mijn heupen, dan draag ik jullie allemaal door de lucht. Maak je broers wakker en je moeder, die hier zo rustig slapen, en ik neem ze allemaal op mijn lichaam en breng jullie hier weg.’

‘Wees nergens bang voor, mooi meisje,’ zei Bhima. ‘Zolang ik hier ben, kan geen rakshasa een van hen iets doen. Ik dood deze menseneter voor je eigen ogen. Hij is geen tegenstander voor mij, en zelfs alle rakshasa’s samen kunnen niet tegen mijn armen op. Kijk naar mijn armen, naar mijn dijen en naar mijn brede, harde borst. Vandaag zul je mijn kracht zien, een kracht als die van Indra. Minacht me niet omdat ik een mens ben.’

‘Ik minacht je niet,’ zei Hidimbi. ‘Maar ik heb gezien wat rakshasa’s met mensen doen.’

Hidimba had Bhima gehoord. Hij zag zijn zuster in een mensengedaante, met bloemenkransen in haar haar, haar wenkbrauwen, haar neus, haar ogen en haar krullen van de mooiste soort, haar nagels en haar huid teer van kleur, met allerlei sieraden en gekleed in fijne, doorschijnende stof, en hij vermoedde dat ze met een man wilde slapen. Hij sperde zijn ogen wijd open. ‘Welk dwaas schepsel wil mij in de weg zitten, nu ik zo’n honger heb?’ zei hij tegen haar. ‘Heb je alle verstand verloren, dat je niet bang bent voor mijn woede? Schande over je, losbandige vrouw! Je wilt nu al met een man slapen, en je wilt mij kwaad doen. Je bent bereid de goede naam en de eer van alle rakshasa’s, van al je voorouders, op te offeren! Iedereen met wie je mij dit grote kwaad wilt aandoen, dood ik nu meteen, en jou erbij.’

Met op elkaar geklemde tanden en rode ogen stormde Hidimba op zijn zuster af, om haar ter plekke te doden. Maar Bhima zag het en riep: 'Blijf staan! Blijf staan!'

Honend lachte Bhima de rakshasa uit. 'Waarom zou je deze mensen wakker maken, die hier zo rustig slapen?' zei hij. 'Kom eerst naar mij toe, menseneter. Sla eerst mij. Je mag geen vrouw doden, zeker niet een vrouw die geen kwaad heeft gedaan, maar kwaad is aangedaan. Dit meisje kan er niets aan doen dat ze mij begeert. Ze wordt gedreven door de god van de liefde, die in elk levend wezen woont. Op jouw bevel is je zuster hier gekomen; ze heeft me gezien, en ze begeert me. Daarmee doet ze jou geen kwaad. Kama heeft het gedaan, en je mag haar daarvoor niets aandoen. Zolang ik hier ben, dood jij geen vrouw. Vecht met mij alleen. In mijn eentje stuur ik je vandaag naar Yama. Je hoofd wordt onder mijn kracht verpletterd, en reigers, haviken en jakhalzen zullen gretig je ledematen op de grond verscheuren. Binnen een ogenblik maak ik dit woud vrij van rakshasa's, dit woud waarover jij zo lang hebt geheerst. Vandaag zal je zuster zien hoe ik jou heen en weer sleur. En als ik je gedood heb, zullen de mensen voortaan veilig en zonder angst door deze wouden trekken.'

'Waarom al dat opscheppen en snoeven, mens?' zei Hidimba. 'Doe het eerst, en schep dan maar op. Treuzel niet. Je denkt dat je sterk bent en vol kracht; vandaag zul je in je gevecht met mij merken wat je kracht waard is. Tot die tijd laat ik je broers leven. Laat ze maar rustig slapen. Maar jou, met je dwaze en kwade praatjes, dood ik eerst. Als ik je bloed heb gedronken, dood ik hen ook, en als laatste van allemaal deze zuster van me, die me kwaad heeft gedaan.'

Met uitgestrekte armen rende hij op Bhima af. Bhima greep die armen vast, zonder zichtbare moeite, en sleurde de spartelende rakshasa wel tweeëndertig el van die plek weg. Hidimba voelde Bhima's kracht. Hij klemde zich aan hem vast en schreeuwde het uit. Om te voorkomen dat zijn broers, die zo rustig sliepen, van dat geschreeuw wakker zouden worden, sleurde Bhima hem nog verder weg. Ze grepen elkaar vast, ze trokken elkaar heen en weer, en ze zetten al hun kracht in. Ze vochten als twee volgroeide olifanten die dol zijn van woede, en ze braken de bomen en scheurden de klimplanten los die eromheen groeiden. Van dat lawaai werden de Pandava's met hun moeder wakker, en ze zagen Hidimbi voor zich zitten.

Ze waren nog maar net wakker, en ze stonden verbaasd over Hidimbi's buitengewone schoonheid. Kunti stelde haar met vriendelijke woorden gerust. 'Je straalt als een dochter van de goden,' zei ze. 'Van wie ben je, en wie ben je?'

Waarvoor ben je hier gekomen, en waar kom je vandaan? Ben je de godin van dit woud, of een apsara, een danseres uit de hemel van de goden? Vertel me alles over jezelf, en waarom je hier bent.’

‘Dit uitgestrekte, donkere gebied is van een rakshasa die Hidimba heet, het hoofd van de rakshasa’s in dit woud,’ zei Hidimbi. ‘Ik ben zijn zuster. Mijn broer had me gestuurd om u met al uw kinderen te doden. Maar toen ik hier kwam, zag ik uw sterke zoon, en de god van de liefde, die in de natuur van elk wezen woont, bracht me onder zijn macht. In mijn hart heb ik hem tot mijn man gekozen. Ik heb geprobeerd u van hier weg te brengen, maar uw zoon wilde het niet. Toen kwam mijn broer zelf, om u allen te doden, en uw zoon, mijn man, heeft hem hiervandaan gesleurd. Kijk, daar vechten ze, mens en rakshasa, allebei vol kracht, en hun geschreeuw vult de hele streek.’

Yudhishtira sprong overeind, en ook Arjuna, en Nakula en Sahadeva, en ze zagen Bhima en de rakshasa al in gevecht, elk erop gebrand de ander te overwinnen. Hun voeten wierpen dikke wolken stof op, en hun enorme lijven gingen erin schuilen.

Arjuna zag dat Bhima in het nauw kwam, en hij glimlachte. ‘Wees niet bang, Bhima,’ zei hij. ‘We sliepen, en daarom wisten we niet dat je met een rakshasa vocht en dat je moe werd. Ik sta hier om je te helpen. Laat mij de rakshasa doden, en laat Nakula en Sahadeva onze moeder beschermen.’

‘Kijk naar dit gevecht als een buitenstaander, broer,’ zei Bhima. ‘Wees niet bang voor de afloop. Hij is binnen het bereik van mijn armen gekomen, en hij komt er niet levend van af.’

Arjuna wees naar de horizon. ‘Waarom zou je hem zo lang laten leven? We moeten hier weg, we kunnen niet langer blijven. Het oosten kleurt al rood, de ochtendschemering breekt aan. In het ochtendgloren worden rakshasa’s sterker. Haast je! Speel niet met hem, maar dood hem snel. In de twee schemeringen, ‘s morgens en ‘s avonds, gebruiken rakshasa’s altijd hun maya, hun vermogen om te begoochelen. Zet alle kracht van je armen in.’

Bhima riep de kracht op die zijn vader Vayu, de god van de wind, ontplooit wanneer de wereld aan het einde van een tijdperk vergaat. Hij tilde het donkerblauwe lichaam van de rakshasa hoog in de lucht en zwaaide het honderd keer rond. ‘Rakshasa,’ zei hij, ‘je verstand heb je voor niets gekregen, en voor niets ben je groot en sterk geworden van vlees dat nooit aan de goden is geofferd. Daarom verdien je een dood die niets waard is, en ik maak je vandaag tot niets.’

Ik bevrijd dit woud van zijn doorns. Je zult geen mensen meer doden om ze op te eten.'

'Als je denkt dat het zwaar voor je is hem in het gevecht te overwinnen, laat me je dan helpen,' zei Arjuna, 'en anders, dood hem zelf, en snel. Of laat mij hem alleen doden. Je bent moe, en je hebt het karwei al bijna af. Je hebt je rust wel verdiend.'

Bhima smiet de rakshasa met al zijn kracht tegen de grond en doodde hem. Stervend slaakte Hidimba een diepe kreet die het hele woud vulde. Toen pakte Bhima het lichaam met zijn handen vast, boog het dubbel en brak het in het midden. Zijn broers zagen Hidimba dood liggen en kwamen Bhima meteen geluk wensen. Arjuna boog voor hem. 'Ik denk dat er niet ver van dit woud een stad is,' zei hij. 'Ik wens je alle goeds. Laten we snel weggaan, zodat Duryodhana ons spoor niet vindt.'

De broers waren het met hem eens en gingen met hun moeder op weg. Hidimbi volgde hen.

Bhima zag Hidimbi achter hen aan komen. 'Rakshasa's wreken zich op hun vijanden met listen die niemand doorziet,' zei hij tegen haar. 'Ga, Hidimbi, dezelfde weg als je broer.'

Yudhishtira hield hem tegen. 'Bhima,' zei hij, 'hoe woedend je ook bent, dood geen vrouw. De dharma volgen is een hogere plicht dan je leven beschermen. Je hebt Hidimba al gedood, die hier kwam om ons te doden. Deze vrouw is de zuster van die rakshasa. Wat kan zij ons doen, zelfs als ze boos is?'

Hidimbi groette Kunti en haar zoon Yudhishtira eerbiedig, en met gevouwen handen zei ze: 'Eerwaarde vrouw, u weet welke pijn de god van de liefde vrouwen laat lijden. Die pijn kwelt me nu, en Bhima is er de oorzaak van. Ik heb haar tot nu toe verdragen, hoe ondraaglijk ook, in afwachting van de tijd dat uw zoon haar zou verzachten. Nu is die tijd gekomen, en ik had gehoopt dat ik gelukkig zou worden. Ik heb mijn vrienden en mijn verwanten en de gewoonten van mijn volk achter me gelaten, en ik heb deze zoon van u, deze held, tot mijn man gekozen. Ik zeg u: als die held of als u mij verstoot, wil ik niet langer leven. Heb daarom medelijden met mij, of u me nu een dwaas vindt of uw gehoorzame slavin. Verenig me met deze zoon van u, mijn man. Laat me met hem, die de gedaante van een god heeft, gaan waarheen ik wil. Vertrouw me, ik breng hem weer bij u allen terug. Als u aan mij denkt, kom ik meteen naar u toe en breng ik u waarheen u maar wilt. Ik red u uit elk gevaar en draag u over ontoegankelijke en ruwe streken. Als u snel ergens heen wilt, draag ik u

op mijn rug. Wees me goedgezind, en zorg dat Bhima me aanneemt. Men zegt dat men in tijden van nood zijn leven met elk middel mag beschermen. Wie die plicht wil vervullen, moet niet kieskeurig zijn in zijn middelen. Wie in tijden van nood aan de dharma vasthoudt, is rechtvaardiger dan wie ook. Nood is het grootste gevaar voor de dharma en voor de rechtvaardigen. Het is de dharma die het leven beschermt; daarom heet de dharma de gever van het leven. Dan kan het middel waarmee men de dharma in stand houdt, nooit laakbaar zijn.'

'Het is zoals je zegt, Hidimbi,' zei Yudhishthira. 'Maar je moet ook doen wat je gezegd hebt. Als Bhima zich gewassen heeft en de riten van de ochtendscherming en de riten voor zijn welzijn heeft verricht, is hij tot zonsondergang bij je. Vermaak je met hem zoals je wilt, overdag. Maar elke dag bij het vallen van de avond moet je Bhima hier terugbrengen.'

Bhima nam alles aan wat Yudhishthira zei, en hij beloofde Hidimbi: 'Ik blijf bij je tot je een zoon hebt.'

Hidimbi nam Bhima op haar lichaam en vloog met hem door de lucht. Op mooie bergtoppen en op plaatsen die de goden heilig zijn, in ontoegankelijke wouden, bij meren vol lotussen, op eilanden in rivieren en op hun kiezeloevers, in de dalen van de Himalaya, op kusten die glansden van goud en parels, in mooie steden en tuinen, en op de oevers van het Manasarovara-meer, dat in elk seizoen vruchten en bloemen draagt, vermaakte Hidimbi zich met Bhima. Ze nam de mooiste gedaante aan, met alle sieraden, zong af en toe met een zoete stem, en deed alles om hem gelukkig te maken.

Na verloop van tijd werd ze zwanger, en ze baarde een sterke zoon, door Bhima bij haar verwekt. Hij had angstaanjagende ogen, een grote mond en rechte, spitse oren, en hij was schrikwekkend om te zien. Zijn lippen waren koperbruin, zijn tanden scherp, zijn brul luid, zijn armen machtig, zijn kracht enorm en zijn moed zonder weerga, en met de boog was hij geducht. Hij had een lange neus, een brede borst en dikke, gezwollen kuit, hij bewoog zich snel en was ontzaglijk sterk. Er was niets menselijks aan zijn gezicht, al was hij door een mens verwekt. Hij overtrof alle pishacha's, de spookwezens die zich met bloed voeden, en alle verwante stammen, en ook alle rakshasa's. Hij was nog maar net geboren, en in hetzelfde uur groeide hij al op tot een jonge man; al gauw was hij meester in het gebruik van alle wapens. Rakshasa-vrouwen baren op dezelfde dag waarop ze zwanger worden, en omdat ze elke gedaante kunnen aannemen die ze willen, veranderen ze voortdurend van gedaante.

Kort na zijn geboorte boog het kind, die grote boogschutter met zijn kale hoofd, voor zijn moeder en raakte haar voeten aan, en ook die van zijn vader. Toen gaven zijn ouders hem een naam. Zijn moeder had gezegd dat zijn hoofd zo kaal was als een ghata, een waterpot, en daarom noemden ze hem Ghatotkacha, kaal als een pot. Ghatotkacha was de Pandava's toegewijd, hij werd hun lieveling, en hij was bijna een van hen. Indra had Ghatotkacha, die grote wagenstrijder, geschapen voor de ondergang van Karna, die in kracht zijn gelijke niet had, om de speer die Indra Karna later zou geven, een speer die de dood bracht aan ieder die ermee getroffen werd.

Hidimbi wist dat de tijd van haar verblijf bij haar man voorbij was. Ze groette de Pandava's, maakte een nieuwe afspraak met hen, en ging waarheen ze wilde. Ghatotkacha beloofde zijn vader dat hij zou komen wanneer hij nodig was, groette hen en ging naar het noorden.

Ekachakra

De Pandava's trokken van woud naar woud en joegen op herten en ander wild om te eten. Op hun zwerftocht kwamen ze door de landen van vele volken: dat van de Matsya's, de Trigarta's en de Panchala's, en daarna dat van de Kichaka's, met vele mooie wouden en meren. Ze droegen allemaal hun haar samengekoekt tot strengen en waren gekleed in boomschors en dierenhuiden: met Kunti in hun midden trokken ze als asceten door het land. Soms droegen ze hun moeder op hun rug en haastten ze zich voort, soms gingen ze vermomd, en soms trokken ze weer in grote vaart verder. Onderweg bestudeerden ze de Rigveda en de andere Veda's, en ook de hulpwetenschappen van de Veda, en de leer van de dharma en van de staatskunst.

Op een keer ontmoetten ze hun grootvader Vyasa, de zoon van Satyawati. Ze groetten hem eerbiedig en bleven met hun moeder met gevouwen handen voor hem staan.

'Ik wist al vooraf van jullie nood,' zei Vyasa, 'van de verbanning waarmee de zoon van Dhritarashtra jullie heeft bedrogen. Daarom ben ik naar jullie toe gekomen: ik wil jullie helpen. Treur niet om wat jullie is overkomen. Het is allemaal tot jullie geluk. De zonen van Dhritarashtra en jullie zijn in mijn ogen allemaal gelijk. Maar mensen houden altijd meer van wie in nood is of nog jong. Daarom is mijn liefde voor jullie nu groter, en omdat ik van jullie houd, wil ik

jullie goed doen. Niet ver van hier ligt een mooie stad waar geen gevaar jullie kan bereiken. Woon daar in vermomming, en wacht tot ik terugkom.'

Vyasa bracht de Pandava's naar de stad Ekachakra, en onderweg stelde hij ook Kunti gerust. 'Leef, mijn dochter,' zei hij. 'Deze zoon van je, Yudhishtira, die altijd de waarheid is toegewijd, zal door zijn rechtvaardigheid de hele wereld veroveren en over alle andere koningen op aarde heersen. Met de kracht van Bhima en Arjuna zal hij de hele aarde veroveren, tot aan de zeeën die haar omringen, en over haar heersen. Jouw zonen en de zonen van Madri, allemaal grote wagenstrijders, zullen met vreugde in hun rijk leven zoals ze willen. Ze zullen ook vele offers brengen, de rajasuya, het koningsoffer waarmee een koning zich tot opperkoning laat wijden, en het paardenoffer, met een rijk offerloon voor de brahmanen. En deze zonen van je zullen over het rijk van hun voorouders heersen, en hun vrienden en verwanten in overvloed en geluk laten leven.'

In Ekachakra bracht Vyasa hen onder in het huis van een brahmaan. 'Wacht hier op mij,' zei hij tegen de oudste van de Pandava's. 'Ik kom bij jullie terug. Als jullie je naar het land en naar de omstandigheden weten te schikken, zal het jullie goed gaan.'

De Pandava's beloofden het, en de rishi Vyasa ging weer weg, naar de streek waar hij vandaan kwam.

De grasspriet

'Brahmaan,' vroeg Janamejaya, 'wat deden de zonen van Kunti toen ze in Ekachakra waren aangekomen?'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

De zonen van Kunti woonden een tijd in het huis van de brahmaan in Ekachakra. Ze haalden hun eten op bij de huizen, als bedelende brahmanen, en de mensen van Ekachakra hielden hen ook voor brahmanen. Op hun tochten zagen ze allerlei mooie wouden en streken, en vele rivieren en meren, en om hun goede eigenschappen werden ze al gauw geliefd bij de mensen van de stad. Bij het vallen van de avond legden ze alles wat ze gekregen hadden voor Kunti neer, en Kunti verdeelde het, en ieder nam wat hem was toebedeeld: de vier broers en hun moeder namen samen de ene helft van alles, en Bhima nam in zijn eentje de andere helft.

Op een dag, toen de anderen op hun tocht waren, was Bhima thuis gebleven bij zijn moeder, en Kunti hoorde uit de kamers van de brahmaan een luid, hartverscheurend gejammer komen. Ze hoorde de mensen in het huis huilen en klagen, en uit medelijden en uit de goedheid van haar hart kon ze dat niet onverschillig aanhoren.

‘Onze ellende is voorbij, mijn zoon,’ zei ze tegen Bhima. ‘We wonen hier gelukkig in het huis van deze brahmaan, hij eert ons, en de zoon van Dhritarashtra weet niet waar we zijn. Ik denk er steeds over na wat ik voor deze brahmaan kan doen, zoals mensen doen die gelukkig in het huis van een ander wonen. Een echte man is iemand bij wie een goede daad nooit verloren gaat, iemand die anderen meer teruggeeft dan hij van hen krijgt. Er is deze brahmaan een ramp overkomen. Als we hem konden helpen, zouden we hem zijn diensten kunnen vergelden.’

‘Zoek uit wat de brahmaan zo in nood brengt, moeder, en waar het vandaan komt,’ zei Bhima. ‘Als ik alles weet, zal ik hem eruit helpen, hoe moeilijk het ook is.’

Terwijl moeder en zoon zo met elkaar praatten, hoorden ze opnieuw een jammerkreet, van de brahmaan en zijn vrouw. Kunti liep haastig naar de binnenkamers van de brahmaan, zoals een koe naar haar vastgebonden kalf rent. Ze zag de brahmaan zitten met zijn vrouw, zijn zoon en zijn dochter, met diepbedroefde gezichten, en ze hoorde de brahmaan zeggen:

‘Schande over dit aardse leven, dat hol is als een riet en zo vruchteloos, dat op verdriet rust, dat geen vrijheid kent en ellende als zijn lot heeft! Leven is verdriet en ziekte. Men moet de dharma volgen, voorspoed zoeken en verlangen bevredigen, alle drie tegelijk, en daarom botsen ze telkens, en dat brengt veel ellende. Sommigen zeggen dat moksha, de bevrijding uit de kringloop van geboorte en dood, het hoogste doel is, maar ik geloof niet dat iemand haar ooit bereikt. Rijkdom verwerven is een kwelling, en wie rijk is, lijdt nog meer. Ik zie geen middel om aan dit gevaar te ontkomen, en geen manier om met mijn vrouw hiervandaan te vluchten naar een streek waar geen gevaar is. Denk eraan, vrouw, dat ik vroeger naar een andere plek wilde trekken, waar we gelukkig zouden zijn, maar je wilde niet naar me luisteren. Hoe vaak ik het je ook vroeg, je zei: "Hier ben ik geboren en hier ben ik oud geworden, dit is het huis van mijn voorouders." Je vader en je moeder zijn lang geleden naar de hemel van de goden gegaan, en al je verwanten zijn dood. Waarom wilde je hier dan toch blijven wonen? Nu is de tijd gekomen dat je de dood van een verwant moet

zien. Of misschien is de tijd voor mijn eigen dood gekomen, want zolang ik leef, kan ik niet een van de mijnen wreed in de steek laten.

Jij bent mijn hulp bij alles wat goed is, je geeft jezelf weg, je bent altijd zo lief voor me als een moeder. Ik heb je met de juiste riten gekozen en tot vrouw genomen, en ik kan jou, die je geloften zo trouw houdt, niet opgeven om mijn eigen leven te redden. Hoe kan ik mijn zoon opofferen, een kind dat nog geen baard heeft? Hoe kan ik mijn dochter opofferen, die ik zelf verwekt heb? De Beschikker, die ieder schepsel zijn deel toemeet, heeft haar als pand in mijn handen gelegd om haar aan een man te geven, en door haar hoop ik met mijn voorouders de werelden te bereiken die alleen openstaan voor wie de zoon van een dochter heeft. Sommigen zeggen dat een vader meer van een zoon houdt, anderen dat hij meer van een dochter houdt; ik houd evenveel van allebei. En als ik mezelf opoffer en naar de andere wereld ga, vind ik daar ook geen rust, want zonder mij kunnen zij niet in leven blijven. Wie ik ook opoffer, het is wreed en laakbaar; en offer ik mezelf, dan gaan zij te gronde. Wat moet ik vandaag met de mijnen beginnen? Het is beter dat ik met hen allemaal sterf, want ik kan niet langer leven.'

'Je moet niet treuren als een gewoon mens, brahmaan,' zei zijn vrouw. 'Dit is ook niet het ogenblik om te rouwen. Je bent geleerd; je weet dat alle mensen moeten sterven, en om wat onvermijdelijk is, treurt men niet. Een vrouw, een zoon, een dochter: die zoekt een man allemaal voor zichzelf. Jij hebt een goed verstand, verdrijf je verdriet. Ik ga zelf. Dat is de hoogste en de eeuwige dharma van een vrouw: dat ze haar leven geeft voor het welzijn van haar man. Wat ik doe, zal jou gelukkig maken, en het brengt mij roem in deze wereld en eindeloos geluk daarna. Waarvoor een man een vrouw verlangt, heb je door mij al bereikt: ik heb je een dochter en een zoon gebaard, en zo heb ik mijn schuld aan jou afgelost. Jij kunt de kinderen onderhouden en verzorgen; ik kan dat nooit zoals jij. Jij bent mijn leven, mijn rijkdom en mijn heer: hoe zouden deze kleine kinderen zonder jou kunnen bestaan, en ik zelf?

Zoals vogels gretig afkomen op vlees dat op de grond is gegoooid, zo komen mannen af op een vrouw die haar man verloren heeft. Als slechte mensen me belagen, ga ik misschien wankelen, en kan ik niet op het pad blijven dat alle eerlijke mensen wensen. Onwaardige mannen zullen om de hand van jouw dochter vragen, zoals shudra's die de Veda willen horen. En als ik dit meisje met jouw bloed en jouw eigenschappen niet aan hen geef, nemen ze haar misschien met geweld mee, zoals kraaien de offerboter wegroven. Als ik zie dat je zoon zo

anders wordt dan jij, en dat je dochter in de macht van onwaardige mannen is, zullen zelfs oneerlijke mensen me minachten, en dan sterf ik. En deze kinderen zullen zonder ons tweeën omkomen als vissen wanneer het water opdroogt. Daarom moet je mij opofferen.

De kenners van de dharma zeggen dat het voor een vrouw die kinderen heeft gebaard de hoogste verdienste is om vóór haar man te sterven. Ik ben bereid deze zoon en deze dochter, mijn verwanten en het leven zelf voor jou op te geven. Een vrouw mag men nooit doden, en rakshasa's zijn niet onwetend van de dharma. De rakshasa doodt een man in elk geval, maar of hij ook een vrouw doodt, is onzeker. Jij kent de dharma: stuur mij dan naar de rakshasa. Ik heb veel geluk gekend, ik heb veel gekregen wat me lief was, ik heb veel verdienste verworven, en ik heb van jou kinderen gekregen die me zo dierbaar zijn. Daarom vind ik het niet erg om te sterven. Laat mij los, eerwaarde man, dan kun je een andere vrouw nemen, en met haar kun je opnieuw verdienste verwerven. Daar kleeft geen kwaad aan. Voor een man is het geen onrecht om meer vrouwen te hebben, maar voor een vrouw is het een groot onrecht om na haar eerste man een tweede te nemen. Denk aan dit alles, en bedenk ook dat het laakbaar is jezelf op te offeren, en red vandaag nog jezelf, je geslacht en je kinderen door mij los te laten.'

De brahmaan sloeg zijn armen om haar heen, en zonder een woord huilden ze allebei. Hun dochter had alles gehoord wat haar ouders in hun verdriet zeiden. 'Waarom zijn jullie zo bedroefd, en waarom huilen jullie zo, alsof niemand voor jullie zorgt?' zei ze. 'Luister naar me, en doe dan wat goed is. Eens moet u mij toch weggeven, vader. Geef me dan nu weg, en red alles door mij alleen. Mensen willen kinderen omdat ze hopen dat kinderen hen zullen redden. Steek met mij de stroom van jullie ellende over, alsof ik een vlot ben. Een kind redt zijn ouders in deze wereld en in de andere: een kind heet putra, omdat het zijn ouders uit Put redt, het oord van kwelling. De voorouders verwachten van mij de zonen van een dochter; maar ik zal hen zelf al redden door het leven van mijn vader te beschermen. Mijn broertje is nog zo klein: als u nu sterft, sterft hij ook. En als u sterft en mijn broertje volgt u, dan valt de pinda weg, de rijstballen die men de voorouders offert, en dan lijden de voorouders.'

Ze keek naar haar moeder.

'Dan blijf ik achter zonder vader en zonder broer, en ook zonder moeder, want zij overleeft haar man en haar zoon niet, en ik zal steeds dieper in ellende wegzinken en ten slotte in grote nood omkomen. Maar als u aan dit gevaar ont-

komt, en mijn moeder en mijn broertje ook, dan blijven uw geslacht en de pinda bestaan. Een zoon is de man zelf, een vrouw is zijn vriend, maar een dochter is een bron van zorgen. Neem die zorg weg en red uzelf, en zet me zo op het pad van de dharma. Als ik als meisje zonder u achterblijf, ben ik hulpeloos en ellendig, en moet ik overal rondzwerven. Daarom heb ik besloten het geslacht van mijn vader te redden en de verdienste van die daad te delen door deze zware taak op me te nemen. Als u zelf naar de rakshasa gaat en mij hier achterlaat, zal ik veel pijn lijden. Wees goed voor me, vader, voor ons, voor de dharma en voor uw geslacht, en geef mij op; eens zult u toch van me moeten scheiden, en wat onvermijdelijk is, hoeft niet uitgesteld te worden. Wat kan er pijnlijker zijn dan dat wij, als u naar de wereld van de goden bent gegaan, als honden bij vreemden om ons eten moeten bedelen? Maar als u met uw verwanten uit deze nood komt, zal ik gelukkig leven in de hemel van de goden. Ik heb gehoord dat de goden en de hemelingen u goedgezind zullen zijn als u uw dochter op deze manier weggeeft en daarna offers voor hen brengt.'

Haar ouders werden er nog bedroefder van, en met hun drieën zaten ze te huilen. Hun zoontje, nog maar een klein kind, zag zijn vader, zijn moeder en zijn zus zo samen huilen. Zijn ogen werden groot van plezier, en met zijn lieve stemmetje zei hij: 'Niet huilen, vader. Niet huilen, moeder. Niet huilen, zus.' Glimlachend liep hij naar ieder van hen toe. Ten slotte pakte hij een grasspriet op en riep: 'Hiermee dood ik de rakshasa die mensen opeet!'

Ze waren alle drie diep in de ellende, maar toen ze hoorden wat het kind zo lief zei, kwam er vreugde op hun gezichten. Kunti vond dat het juiste ogenblik, en ze ging naar hen toe. Wat ze zei, was voor hen als nectar die een dode weer tot leven brengt.

'Ik wil graag van u horen wat de oorzaak is van dit verdriet,' zei ze, 'want als het kan, neem ik het weg.'

'Wat u zegt, past bij een vrouw die zo rijk is aan ascese,' antwoordde de brahmaan. 'Maar dit verdriet kan geen mens wegnemen. Niet ver van deze stad woont een rakshasa die Baka heet, een menseneter met reuzenkracht, en hij is de heer van deze streek en van deze stad. Zijn macht beschermt de stad en het land waarin ze ligt; voor de listen van vijanden hoeven we niet bang te zijn, en voor geen enkel levend wezen. Maar het loon dat voor die menseneter is vastgesteld, is zijn voedsel: een kar vol rijst, twee buffels, en een mens die het hem brengt. De huisvaders moeten hem dat voedsel om de beurt sturen. Het duurt vele lange jaren voor de beurt weer bij dezelfde familie komt. Als iemand eraan probeert

te ontkomen, doodt de rakshasa hem met zijn kinderen en zijn vrouwen en eet hij hen allemaal op.

In dit land is een stad, Vetrakiya, waar de koning van deze streken woont. Hij weet niets van regeren, hij heeft weinig verstand, en hij neemt geen enkele maatregel om het land voor altijd veilig te maken. Maar wij verdienen het allemaal, want wij blijven wonen in het rijk van die ellendige, zwakke koning, in voortdurende angst. Brahmanen kan niemand dwingen voorgoed in iemands rijk te wonen, want ze hangen van niemand af; ze leven als vogels, die in volkomen vrijheid door alle landen trekken. Men zegt dat men eerst een goede koning moet zoeken, dan een vrouw, en dan rijkdom. Wie die drie verwerft, kan zijn verwanten en zijn zonen redden. Maar bij het verwerven van die drie heb ik het omgekeerd gedaan, en nu ben ik in een zee van gevaar gestort en lijdt ik zwaar. De beurt die een familie vernietigt, is nu aan mij gekomen. Ik moet de rakshasa als zijn loon het voedsel geven dat ik noemde, en een mens erbij. Ik heb geen geld om een mens te kopen.’ Hij keek naar zijn vrouw en zijn kinderen. ‘Ik kan niet toestaan dat een van hen gaat, en ik zie geen enkele manier om aan de klauwen van die rakshasa te ontkomen. Daarom ga ik vandaag met mijn hele familie naar hem toe, zodat die ellendeling ons allemaal tegelijk kan opeten.’

‘Treur niet om dit gevaar, brahmaan,’ zei Kunti. ‘Ik zie een manier om u van die rakshasa te redden. U hebt maar één zoon, en die is nog klein, en maar één dochter, jong en hulpeloos. Ik wil niet dat een van hen gaat, of uw vrouw, of uzelf. Ik heb vijf zonen, brahmaan. Laat een van hen gaan en voor u het loon van die rakshasa brengen.’

‘Om mijn eigen leven te redden, sta ik dat nooit toe,’ zei de brahmaan. ‘Nooit offer ik voor mezelf het leven van een brahmaan of van een gast op. Zelfs mensen van lage afkomst en met slechte gewoonten weigeren te doen wat u me vraagt. Men zegt dat men zichzelf en zijn kinderen moet opofferen voor het welzijn van een brahmaan. Dat vind ik een uitstekende raad, en ik wil hem volgen. Als ik moet kiezen tussen de dood van een brahmaan en mijn eigen dood, kies ik mijn eigen dood. De moord op een brahmaan is het grootste kwaad, en geen rite kan het uitwissen. Het is beter tegen mijn zin mezelf op te offeren dan tegen mijn zin een brahmaan op te offeren. Als ik mezelf opoffer, maak ik mezelf niet van kant; er kleeft geen kwaad aan mij als een ander mijn leven neemt. Maar als ik er bewust in toestem dat een brahmaan sterft, is dat een wrede en slechte daad, en aan de gevolgen daarvan valt niet te ontkomen. Het is net zo verwerpelijk iemand in de steek te laten die in je huis is gekomen

of bij je bescherming zoekt, en ook iemand te doden die de dood zoekt uit jouw handen. En zelfs wie het best weet wat in tijden van nood geoorloofd is, zegt dat men nooit iets wreeds en laakbaars mag doen. Het is goed dat ik vandaag zelf met mijn vrouw omkom, maar ik zal nooit instemmen met de dood van een brahmaan.’

‘Ook ik ben er vast van overtuigd, brahmaan, dat men brahmanen altijd moet beschermen,’ zei Kunti. ‘En geen van mijn zonen zou me minder dierbaar zijn als ik er honderd had in plaats van vijf. Maar deze rakshasa zal mijn zoon niet kunnen doden, want die zoon van mij is vol kracht en moed, en bedreven in mantra’s. Hij zal de rakshasa trouw zijn voedsel brengen, maar ik weet zeker dat hij zichzelf zal redden. Ik heb al vaker gezien hoe rakshasa’s met enorme lijven met mijn dappere zoon vchten, en hoe hij hen doodde. Maar vertel dit aan niemand, brahmaan. Als het bekend wordt, zullen mensen die zijn kracht willen verwerven, mijn zonen uit nieuwsgierigheid voortdurend lastigvallen. En de wijzen zeggen dat wie van mijn zoon iets leert zonder dat diens leraar het heeft toegestaan, met die kennis niets kan beginnen.’

De brahmaan en zijn vrouw stemden in met wat Kunti zei. Met de brahmaan ging Kunti naar Bhima, en ze vroeg hem die moeilijke taak te volbrengen. ‘Ik doe het,’ zei Bhima.

Kort daarna kwamen de andere Pandava’s thuis met wat ze die dag hadden gekregen. Yudhishtira hoefde alleen naar Bhima’s gezicht te kijken om te vermoeden wat die op zich had genomen. Hij ging naast zijn moeder zitten en vroeg haar zonder dat iemand het hoorde: ‘Moeder, wat is dat voor taak die Bhima wil volbrengen? Doet hij het op jouw bevel, of uit zichzelf?’

‘Op mijn bevel,’ zei Kunti. ‘Bhima zal deze daad verrichten voor het welzijn van de brahmaan en om deze stad te bevrijden.’

‘Wat heb je voor onbezonnen daad begaan, moeder! Het is haast niet te doen, het komt bijna neer op zelfmoord! De wijzen prijzen het nooit als iemand zijn eigen kind opgeeft. Waarom wil je je eigen kind opofferen voor dat van een ander? Door je kind zo op te geven, heb je niet alleen tegen de gewoonten van de mensen in gehandeld, maar ook tegen de leer van de Veda. Bhima, op wiens armen we vertrouwen als we ‘s nachts rustig slapen, door wie we hopen het koninkrijk terug te winnen dat de hebzuchtige zoon van Dhritarashtra ons heeft afgenomen; die held met zijn onmetelijke kracht, om wiens kracht Duryodhana en Shakuni de hele nacht geen oog dichtdoen; door wiens kracht we gered zijn uit het huis van lak en uit zoveel andere gevaren; Bhima, door

wie Purochana omkwam, op wiens kracht we vertrouwen alsof we de zonen van Dhritarashtra al gedood hebben en de hele aarde met al haar rijkdom al gewonnen: om welke reden, moeder, heb je besloten hem op te geven? Ben je je verstand kwijt? Is je oordeel vertroebeld door alle rampen die je hebt doorstaan?’

‘Yudhishtira,’ zei Kunti, ‘je hoeft je om Bhima geen zorgen te maken. Ik heb dit niet besloten omdat mijn verstand me in de steek laat. We wonen hier geëerd en onbekend in het huis van deze brahmaan, en ons verdriet is verzacht. Om hem dat te vergelden heb ik dit besloten, mijn zoon. Ik heb Bhima’s kracht gezien toen we uit het huis van lak ontsnapten, en toen hij Hidimba doodde, en daarom heb ik groot vertrouwen in hem. De kracht van Bhima’s armen is gelijk aan die van tienduizend olifanten. Daarom kon hij jullie allemaal, elk zo zwaar als een olifant, uit Varanavata wegdragen. Er is niemand op aarde die zo sterk is als Bhima; hij zou zelfs Indra kunnen overwinnen, die de bliksem draagt. Kort na zijn geboorte viel hij uit mijn schoot op de helling van de berg, en door het gewicht van zijn lichaam brak het rotsblok waarop hij viel in stukken. Ook daaraan heb ik zijn kracht leren kennen. Daarom zet ik hem in tegen de vijand van de brahmaan.

Ik heb dit niet uit dwaasheid gedaan, of uit onwetendheid, of uit winstbejag. Ik doe deze goede daad weloverwogen. Hiermee bereiken we twee dingen, Yudhishtira: we vergelden de diensten van de brahmaan, en we verwerven een grote verdienste. Ik ben ervan overtuigd dat een kshatriya die een brahmaan in iets helpt, na zijn dood de werelden van het geluk bereikt. Een kshatriya die het leven van een kshatriya redt, verwerft grote roem, in deze wereld en in de andere. Een kshatriya die een vaishya op aarde helpt, wordt overal geliefd. En wie uit de stand van de koningen komt, moet zelfs een shudra beschermen die bij hem bescherming zoekt; dan wordt hij in zijn volgende leven in een koningsgeslacht geboren, in welvaart en geëerd door andere koningen. Dat heeft Vyasa me lang geleden gezegd, Vyasa, die zijn wijsheid met zware ascese heeft verworven.’

‘Wat je weloverwogen hebt gedaan, moeder, uit medelijden met de brahmaan in zijn nood, is juist,’ zei Yudhishtira. ‘Bhima komt levend terug, als hij de menseneter heeft gedood, want je bent altijd goed voor brahmanen. Maar zeg tegen de brahmaan dat hij niets mag doen waardoor de mensen van deze stad het te weten komen, en laat hem beloven dat hij doet wat je hem vraagt.’

De volgende ochtend nam Bhima het voedsel voor de rakshasa mee en ging op weg naar de plek waar de menseneter woonde. In het woud van de rakshasa

begon hij zelf het voedsel op te eten dat hij bij zich had, en luid riep hij de rakshasa bij zijn naam.

De rakshasa hoorde het en kwam naar buiten, naar de plek waar Bhima was. Hij was reusachtig, en alles aan hem was rood: zijn ogen, zijn baard, zijn haar. Hij stampte zo zwaar dat hij diepe sporen in de aarde achterliet. Zijn mond liep van oor tot oor, en zijn oren stonden recht omhoog. Hij keek dreigend, en op zijn voorhoofd stonden drie diepe rimpels. Hij zag Bhima zijn eten opeten, beet op zijn onderlip, en zijn ogen puilden uit.

‘Wie is dat, die zo graag naar het rijk van Yama wil,’ zei hij, ‘en die voor mijn ogen het voedsel opeet dat voor mij bestemd is?’

Bhima grijnsde alleen, keek niet om en at door. De rakshasa krijste en kwam met geheven armen op hem af om hem te doden. Ook toen trok Bhima zich niets van hem aan. Hij wierp hem één blik toe en at verder van het voedsel van de rakshasa. Van achteren sloeg de rakshasa hem met allebei zijn armen op zijn rug, zo hard hij kon. Bhima keek niet eens op, en hij at door zoals eerst. Nu rukte de rakshasa een boom uit de grond en kwam weer op hem af om opnieuw toe te slaan.

Intussen had Bhima op zijn gemak het hele maal opgegeten. Hij waste zich en ging opgewekt klaarstaan voor het gevecht. Glimlachend ving hij met zijn linkerhand de boom op die de rakshasa naar hem wierp. De rakshasa rukte nog veel meer bomen uit en wierp ze naar Bhima, en Bhima wierp er evenveel terug. Het gevecht met bomen tussen de mens en de rakshasa werd zo hevig dat er al gauw rondom geen boom meer stond. De rakshasa riep dat hij niemand minder was dan Baka, sprong op Bhima af en greep hem met zijn armen vast. Bhima sloeg zijn armen om hem heen en rukte hem naar zich toe, de rakshasa rukte terug, en zo worstelden ze tot Baka doodmoe was. De aarde begon te beven van de kracht die ze allebei inzetten, en de bomen die daar stonden, versplinterden.

Bhima zag dat Baka uitgeput was, en hij drukte hem met zijn knieën tegen de grond en sloeg op hem in. Toen zette hij één knie midden op de rug van de rakshasa, greep met zijn rechterhand zijn nek en met zijn linkerhand de doek om zijn middel, en met al zijn kracht boog hij hem achterover. Baka brulde afschuwelijk, en terwijl hij zo op Bhima’s knie werd gebroken, begon hij bloed te braken.

Schreeuwend stierf Baka, die zo groot was als een berg. Van dat geluid schrokken zijn verwanten, en ze kwamen met hun dienaren naar buiten. Bhima zag dat ze zo bang waren dat ze van zinnen waren, en hij stelde hen gerust en liet

hen beloven dat ze geen mensen meer zouden eten. ‘Dood nooit meer mensen,’ zei hij. ‘Als jullie mensen doden, zullen jullie sterven zoals Baka.’

De rakshasa’s beloofden het. Vanaf die dag zagen de mensen van de stad dat de rakshasa’s van die streek hen met rust lieten. Bhima sleepte de dode mee en legde hem bij een van de poorten van de stad, en hij ging weg zonder dat iemand hem zag. De verwanten van Baka zagen hoe hij door Bhima’s kracht gedood was, en ze vluchtten alle kanten op.

Bhima ging terug naar het huis van de brahmaan en vertelde Yudhishtira tot in de kleinste bijzonderheden wat er gebeurd was. De volgende ochtend zagen de mensen die de stad uit kwamen de rakshasa dood op de grond liggen, verminkt en onder het bloed, zo groot als hij was, en hun haren gingen overeind staan. Ze gingen terug naar Ekachakra en vertelden het al gauw rond. Toen kwamen de burgers met duizenden, met hun vrouwen, jong en oud, naar de plek om Baka te zien, en ze stonden allemaal verbaasd over die bovenmenselijke daad. Meteen brachten ze hun goden eer. Daarna gingen ze na wiens beurt het de vorige dag was geweest om de rakshasa zijn voedsel te brengen, en ze kwamen allemaal naar de brahmaan en vroegen hem wat er gebeurd was.

Ze vroegen het hem keer op keer, maar de brahmaan wilde zijn gasten verborgen houden. ‘Toen ik het voedsel voor de rakshasa moest leveren, zag een grootmoedige brahmaan, bedreven in mantra’s, me met mijn familie huilen,’ zei hij tegen alle burgers. ‘Hij vroeg me waarom, en hij hoorde van de nood van de stad. Toen stelde hij me gerust, en glimlachend zei hij: "Vandaag breng ik het voedsel voor die ellendige rakshasa. Wees niet bang om mij." En hij bracht het voedsel naar het woud van Baka. Hij heeft deze daad verricht, die ons allemaal zo ten goede komt.’

De brahmanen en de kshatriya’s van de stad stonden versteld. De vaishya’s en de shudra’s vierden het, en samen stelden ze een feest in, waarvan de verering van de brahmanen de belangrijkste plechtigheid was.

B O E K I I

Draupadi

. . .

HOOFDSTUK VIJF

De dochter uit het vuur

'BRAHMAAN,' VROEG JANAMEJAYA, 'wat deden de Pandava's nadat ze de rakshasa Baka hadden gedood?'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Na de dood van Baka gingen de burgers van Ekachakra terug naar hun huizen, en de Pandava's bleven met hun moeder Kunti in het huis van de brahmaan die hen had opgenomen. Ze gingen nog altijd als brahmanen gekleed en wijdden zich aan de studie van de Veda's. Na een paar dagen kwam er een andere brahmaan om onderdak vragen, een man die zich aan strenge geloften hield. Hun gastheer, die nooit een gast wegstuurde, ontving de nieuwkomer met eerbied en gaf hem een plaats in zijn eigen huis. De broers en Kunti vroegen de gast te vertellen wat hij onderweg had meegemaakt. Hij vertelde over landen en heiligdommen en heilige rivieren, over koningen, over wonderlijke streken en steden. Daarna vertelde hij ook over de svayamvara die Drupada, de koning van Panchala, voor zijn dochter zou houden, een bruidskeuze waarop zij zelf haar man zou kiezen uit de vorsten die erop afkwamen, over de geboorte van Dhrishtadyumna en Shikhandi, kinderen van die koning, en over Draupadi, die niet uit een vrouw geboren was maar bij het grote offer van Drupada.

De Pandava's wilden er meer over weten. 'Brahmaan,' vroegen ze, 'hoe is Dhrishtadyumna, de zoon van Drupada, uit het offervuur geboren? Hoe is Draupadi uit het midden van het offeraltaar gekomen? Hoe heeft de zoon van Drupada alle wapens geleerd van Drona, de grote boogschutter? En hoe is de vriendschap tussen Drona en Drupada gebroken, om wie, en waarom?'

De gast begon bij Drona en Drupada. Ze hadden als jongens samen gespeeld en gestudeerd in de hermitage van Bharadvaja, de vader van Drona, zei hij, en later had Parashurama, de brahmaan met de bijl, Drona al zijn wapens gegeven, en daaronder het meest geëerde van alle wapens, het brahmastra, het wapen van Brahma. Maar toen Drona bij Drupada kwam, die intussen koning was, had die hem als vriend afgewezen: wie geen koning is, kan geen koning als vriend hebben. Drona was naar de Kuru's gegaan, en toen zijn leerlingen de wapens beheersten, had hij van hen geëist wat een leraar toekomt, zijn gurudakshina. 'Drupada, de zoon van Prishata, is koning van Chhatravati,' had hij gezegd, en Chhatravati was een van de steden van Panchala. 'Neem hem zijn rijk af en geef het aan mij.' De Pandava's hadden Drupada in de strijd verslagen en hem met zijn ministers gevangen voor Drona gebracht, vertelde de gast, en hij wist niet dat die Pandava's tegenover hem zaten. Drona had het rijk gedeeld: Drupada kreeg het land ten zuiden van de Ganga, Drona zelf het land ten noorden ervan. 'Laat er voor altijd vriendschap tussen ons zijn, zoals u wilt,' had Drupada gezegd, en ieder was teruggegaan naar waar hij vandaan kwam. Maar de vernedering had de koning geen moment losgelaten. Hij was somber geworden, en hij teerde weg.

En de brahmaan vertelde.

Koning Drupada zwierf langs de hermitages, op zoek naar brahmanen die de offerritten volkomen beheersten. Hij verlangde naar kinderen. 'Ik heb geen kind dat alle anderen overtreft,' zei hij steeds, en: 'Weg met de kinderen die ik heb, en weg met mijn verwanten!' Hij dacht aan niets anders dan aan wraak op Drona, en hij zuchtte zonder ophouden. Hoe lang hij er ook over nadacht, hij zag geen manier om met de kracht van een kshatriya de dapperheid, de tucht, de opleiding en de bekwaamheid van Drona te overwinnen.

Langs de oevers van de Yamuna en de Ganga kwam hij eens bij een heilige hermitage van brahmanen. Er woonde geen brahmaan die niet snataka was en zijn leerjaren met het rituele bad had afgesloten, geen die zich niet aan strenge geloften hield, geen die niet rechtvaardig leefde. Daar zag de koning twee brahmaanse wijzen, de broers Yaja en Upayaja, uit het geslacht van de rishi

Kashyapa. Ze leefden streng, hadden hun geest in bedwang en bestudeerden de oude leerboeken, en ze waren bij uitstek in staat de koning te helpen.

Drupada zette alles op alles om de twee broers voor zich te winnen. Hij merkte dat de jongste van de twee de bekwaamste was, en in het geheim diende hij Upayaja. Hij raakte eerbiedig zijn voeten aan, koos altijd vriendelijke woorden en bood hem alles aan wat een mens zich kan wensen. Op een dag zei hij: 'Upayaja, als u voor mij het offer brengt waardoor ik een zoon krijg die Drona kan doden, beloof ik u tien miljoen koeien, of wat u maar wilt. Ik ben bereid u alles te geven.'

'Dat kan ik niet,' zei Upayaja.

Drupada nam geen genoegen met dat antwoord en bleef hem dienen en eren. Na een jaar zei Upayaja zacht: 'Mijn oudere broer, Yaja, raapte eens in het diepe woud een vrucht op die op de grond gevallen was, zonder zich af te vragen of de plek wel rein was. Ik liep achter hem en zag het, en het was hem onwaardig. Hij heeft er geen moeite mee onreine dingen aan te nemen. Toen hij die vrucht oprapte, zag hij er niets verkeerd in, en wie het in één geval niet nauw neemt met reinheid, zal het in andere gevallen ook niet nauw nemen. Toen hij in het huis van zijn leraar woonde en de leerboeken bestudeerde, at hij altijd de onreine restjes van andermans maaltijden. Hij prijst al het eten en walgt nergens van. Daarom denk ik dat mijn broer op wereldse winst uit is. Ga naar hem toe, koning. Hij zal het offer voor u brengen.'

De koning had geen hoge dunk van Yaja, maar hij ging toch naar hem toe. Hij eerde Yaja, die ondanks alles eer verdiende, en zei: 'Meester, breng de riten voor mij, dan geef ik u tachtigduizend koeien. Mijn vijandschap met Drona verschroeit mijn hart; koel het af. Drona kent de Veda's door en door, en hij beheerst het brahmastra. Daarmee heeft hij mij verslagen in een strijd die uit een gebroken vriendschap voortkwam. Hij is verstandig, en nu is hij de voornaamste leraar van de Kuru's. Er is geen kshatriya op de wereld die hem overtreft. Zijn boog is zes el lang en boezemt angst in, en zijn pijlen kunnen elk levend wezen doden. Hij gaat gekleed als een brahmaan en vernietigt toch de macht van de kshatriya's over de hele aarde, als een tweede Parashurama, de zoon van Jamadagni, die gekomen is om het geslacht van de kshatriya's uit te roeien. Niemand op aarde kan de kracht van zijn wapens weerstaan. Drona verenigt de kracht van een brahmaan met die van een kshatriya, en daarmee verteert hij elke tegenstander in de strijd. Maar uw brahmaanse kracht alleen is groter dan de zijne, ook al heeft hij de kracht van een kshatriya erbij. Ik

heb alleen de kracht van een kshatriya, en daarom sta ik onder hem. Nu ik u gevonden heb, die de Veda beter kent dan Drona, zoek ik uw hulp. Yaja, breng het offer waardoor ik een zoon krijg die in de strijd onoverwinnelijk is en Drona kan doden. Ik ben bereid u tien miljoen koeien te geven.'

Yaja beloofde het offer te brengen dat Drona's ondergang moest worden. Hij ging na welke riten bij dit bijzondere offer hoorden, en omdat hij wist dat het een zware zaak was, vroeg hij de hulp van Upayaja, die nergens op uit was. Upayaja vertelde koning Drupada wat er allemaal nodig was voor het grote vuuroffer waaruit de koning nakomelingen zou krijgen. 'Koning,' zei hij, 'u zult een kind krijgen zoals u het wilt: dapper, sterk en machtig.'

Drupada, die naar een zoon verlangde die Drona zou doden, liet alles klaar-maken. Toen het gereed was, goot Yaja offerboter in het vuur en riep hij de koningin van Drupada: 'Kom hier, koningin, schoondochter van Prishata! Er zijn een zoon en een dochter voor u gekomen!'

'Brahmaan,' zei de koningin, 'mijn mond is nog vol saffraan en andere geurige dingen, en mijn lichaam draagt nog allerlei zoete geuren. Zo kan ik de geheiligde offerboter die me kinderen moet geven, nauwelijks ontvangen. Wacht even op me, Yaja. Wacht op dat geluk.'

'Of u nu komt of wacht,' zei Yaja, 'waarom zou het doel van dit offer niet bereikt worden? Ik heb de offergave bereid, en Upayaja heeft haar met zijn mantra's geheiligd.'

Hij goot de geheiligde plenging in het vuur, en uit de vlammen rees een kind op dat op een god leek. Het had de gloed van het vuur, en het joeg angst aan. Het droeg een kroon op zijn hoofd, zijn lichaam zat in een prachtig harnas, het had een zwaard in de hand, een boog en pijlen, en het brulde keer op keer. Meteen na zijn geboorte besteede het een prachtige wagen en reed er een tijd mee rond.

'Prachtig! Prachtig!' riepen de Panchala's, en het leek of de aarde het gewicht van al die uitzinnige Panchala's niet kon dragen. Er klonk een stem uit de lucht, zonder dat iemand te zien was: 'Deze prins is geboren om Drona te vernietigen. Hij zal alle angst van de Panchala's verdrijven en hun roem verbreiden, en hij zal het verdriet van de koning wegnemen.'

Daarna rees uit het midden van het offeraltaar ook een dochter op, de prinses van Panchala, buitengewoon mooi. Haar ogen waren zwart en groot, lang van vorm als lotusbladeren, haar huid was donker, en haar haar was blauwzwart en krulde. Haar nagels waren gewelfd en glansden koperrood, haar

wenkbrauwen waren fijn en haar boezem vol. Haar lichaam geurde naar de blauwe lotus, en die geur rook men nog op een krosha afstand, een flink eind lopen. Niemand op aarde was zo mooi als zij. Een god had naar haar kunnen verlangen, of een yaksha, of een danava, een van de asura's. Toen dit meisje met haar mooie heupen geboren werd, zei een stem zonder lichaam: 'Deze donkere vrouw zal boven alle vrouwen staan, en zij zal de ondergang van veel kshatriya's veroorzaken. Deze slanke vrouw zal op haar tijd het doel van de goden volbrengen, en met haar zullen veel gevaren over de Kaurava's komen.'

De Panchala's hoorden het en slaakten een luide leeuwenkreet. De schoon- dochter van Prishata zag de jongen en het meisje, en ze wilde hen als haar kinderen. Ze ging naar Yaja.

'Laat deze kinderen niemand anders dan mij als hun moeder kennen,' zei ze.

'Goed,' zei Yaja, want hij wilde de koning een goede dienst bewijzen.

De brahmanen die erbij waren, zagen al hun verwachtingen vervuld, en ze gaven de pasgeborenen een naam. 'Laat deze zoon van koning Drupada Dhrishtadyumna heten,' zeiden ze, 'omdat hij zo vermetel is, en omdat hij net als Dyumna met een pantser en wapens geboren is. En omdat deze dochter zo donker is, moet ze Krishnaa heten, de donkere.' Krishnaa is de vrouwelijke vorm van Krishna; met Krishna, de zoon van Vasudeva, is ze geen familie.

'Zo werden die twee geboren bij het grote offer van Drupada,' zei de brah- maan. 'En Drona nam de prins van Panchala mee naar zijn eigen huis en leerde hem alle wapens, als vergoeding voor het halve koninkrijk dat hij Drupada had afgenomen. Drona wist dat niemand aan het lot ontkomt, en hij deed het om zijn eigen roem te beschermen.'

Vijf keer

Het verhaal van de brahmaan trof de zonen van Kunti als pijlen, en de broers verloren hun rust. Ze zaten er lusteloos bij en luisterden nergens meer naar. Kunti zag het, en ze zei tegen Yudhishtira:

'We wonen nu al vele nachten in het huis van deze brahmaan, en we hebben het in deze stad goed gehad. We leefden van wat eerlijke, voorname mensen ons gaven. Maar alle mooie bossen en tuinen in deze streek hebben we nu zo vaak gezien dat ze ons geen plezier meer doen, en de giften komen hier ook niet meer zo makkelijk als eerst. Als je wilt, gaan we nu naar Panchala. Dat land hebben

we nooit gezien, en het zal ons vast bevalen. Men zegt dat er in Panchala ruim gegeven wordt, en dat koning Drupada de brahmanen eert. Ik vind het niet verstandig lang op één plek te blijven. Daarom wil ik er graag heen, mijn zoon, als jij dat ook wilt.'

'Het is onze plicht te doen wat je zegt,' antwoordde Yudhishtira, 'en wat je zegt, is ook goed voor ons. Maar ik weet niet of mijn jongere broers willen gaan.'

Kunti vroeg het ook aan Bhima, Arjuna en de tweeling, Nakula en Sahadeva, en ze zeiden allemaal: 'Goed.' Ze besloten naar de stad van Drupada te gaan.

Maar nog voor ze vertrokken, terwijl ze vermomd in het huis van de brahmaan woonden, kwam Vyasa, de zoon van Satyavati, hen opzoeken. De Pandava's zagen hem aankomen, stonden op en liepen hem tegemoet. Ze groetten hem, bewezen hem de eer die hem toekwam en bleven met gevouwen handen zwijgend staan. Vyasa vroeg hen te gaan zitten.

'Leven jullie volgens de dharma en de leerboeken?' vroeg hij. 'Eren jullie de brahmanen? Jullie blijven toch niet in gebreke tegenover wie eer verdient?'

Hij vertelde hun veel over de dharma en over allerlei andere zaken die hen boeiden. Daarna zei hij:

'In een hermitage woonde eens een rishi, en hij had een dochter met een slank middel, mooie lippen en fijne wenkbrauwen, die alles had wat men in een meisje prijst. Door haar eigen daden in een vorig leven kende ze veel ongeluk: ze leefde rein en ze was mooi, en toch kreeg ze geen man. Ze begon ascese te beoefenen om een man te krijgen. Met haar strenge ascese stemde ze Shiva gunstig, en de god verscheen haar. "Vraag de gunst die je wilt," zei hij. "Ik ben Shiva, en ik geef je wat je vraagt." Het meisje dacht aan haar eigen geluk, en ze zei tegen de grote god: "Geef me een man met alle deugden." Ze zei het opnieuw, en nog eens, en nog eens, en nog eens. "Je zult vijf mannen krijgen," antwoordde Shiva, "uit de prinsen van de Bharata's." "Ik wil maar één man, door uw gunst," zei het meisje. En de god zei: "Je hebt vijf keer gezegd: 'Geef me een man.' Daarom zul je in een ander leven vijf mannen hebben."

Prinsen van het geslacht van Bharata, dat meisje met haar hemelse schoonheid is geboren in het geslacht van Drupada. Krishnaa, uit het huis van Prishata, is bestemd om de vrouw van jullie allemaal te worden. Ga daarom naar de hoofdstad van de Panchala's en woon daar. Als jullie haar tot vrouw krijgen, zullen jullie gelukkig zijn, daar twijfel ik niet aan.'

Daarop nam Vyasa, hun grootvader, afscheid van de Pandava's, en hij ging terug naar de plaats waar hij vandaan was gekomen.

De verbrande wagen

Toen Vyasa weg was, namen de Pandava's afscheid van de brahmaan bij wie ze hadden gewoond, en vol goede moed gingen ze op weg naar Panchala, met hun moeder voorop. Ze trokken recht naar het noorden, dag en nacht, tot ze bij een heiligdom kwamen van Shiva, de god met de maansikkel op zijn voorhoofd. Vandaar bereikten ze de oever van de Ganga. Arjuna liep voor de anderen uit met een fakkel in zijn hand, om de weg te wijzen en hen te beschermen tegen wilde dieren.

Op die eenzame plek vermaakte de trotse koning van de gandharva's, de hemelse muzikanten, zich juist met zijn vrouwen in het heerlijke water van de Ganga, die daar ook de Bhagirathi heet. Hij hoorde de voetstappen van de Pandava's die naar de rivier liepen, en hij werd woedend. Toen hij hen met hun moeder zag naderen, spande hij zijn boog tot een cirkel.

'Iedereen weet,' zei hij, 'dat de grijze schemering voor de nacht, op de eerste ogenblikken na, bestemd is voor de yaksha's, de gandharva's en de rakshasa's, die kunnen gaan waar ze willen. De rest van de tijd is aan de mensen gegeven, om hun werk te doen. Als mensen in die uren uit hebzucht rondzwerven en bij ons in de buurt komen, doden wij en de rakshasa's die dwazen. Daarom prijzen wie de Veda kennen nooit de mensen die op zo'n uur naar het water gaan, zelfs geen koningen aan het hoofd van hun troepen. Blijf op afstand en kom niet dichterbij. Weten jullie niet dat ik in het water van de Bhagirathi baad? Ik ben Angaraparna, de gandharva, en ik vertrouw altijd op mijn eigen kracht. Ik ben trots en hoogmoedig, en ik ben de vriend van Kubera, de god van de rijkdom. Dit woud aan de oever van de Ganga, waar ik me aan alle genoegens overgeef, is naar mij genoemd: het heet Angaraparna. Hier komen geen goden, geen kapalika's, de asceten met de schedelnap, geen gandharva's en geen yaksha's. Hoe durven jullie mij te naderen, mij, het stralendste juweel in de kroon van Kubera?'

'Dwaas,' zei Arjuna, 'of het nu dag is, nacht of schemering, wie kan anderen weren van de oceaan, van de flanken van de Himalaya en van deze rivier? Jij die door de lucht zwerft: of je maag nu leeg is of vol, of het nacht is of dag, voor niemand is er een vaste tijd om naar de Ganga te gaan. En wij zijn sterk: het kan ons niet schelen of we je storen. Alleen wie zwak is in de strijd, vereert jou, ellendeling. Deze Ganga komt van de gouden toppen van de Himalaya en valt in zeven stromen in de oceaan: de Ganga, de Yamuna, de Sarasvati, de Vitastha,

de Sarayu, de Gomati en de Gandaki. Wie van het water van die zeven stromen drinkt, wordt van al zijn kwaad gereinigd. In de hemel van de goden stroomt deze heilige Ganga als de Alakananda, en in de wereld van de voorouders is ze de Vaitarani, die wie kwaad deed maar moeilijk kan oversteken. Vyasa zelf heeft het gezegd. Deze gunstige, hemelse rivier, die wie haar water aanraakt naar de hemel van de goden brengt, is vrij van alle gevaar. Waarom wil je ons er dan van weren? Wat je doet, strookt niet met de eeuwige dharma. Waarom zouden we je woorden niet naast ons neerleggen en het heilige water van de Bhagirathi aanraken, waarvan niemand ons kan weren?’

Angaraparna spande opnieuw zijn boog tot een cirkel, en hij begon zijn pijlen op de Pandava's af te schieten. Maar Arjuna ving ze allemaal op met zijn schild en met de fakkel in zijn hand.

‘Probeer wie de wapens beheersen niet bang te maken,’ zei hij. ‘Wapens die je naar zulke mensen werpt, lossen op als schuim. Ik denk dat jullie gandharva's sterker zijn dan mensen; daarom zal ik met hemelse wapens tegen je vechten, niet met listen. Dit vuurwapen dat ik naar je zal werpen, gaf Brihaspati, de eerbiedwaardige leraar van Indra, aan Bharadvaja. Van hem kreeg Agnivesha het, van Agnivesha mijn leraar, de brahmaan Drona, en Drona gaf het aan mij.’

Arjuna wierp het laaiende vuurwapen naar de gandharva, en in een oogwenk verbrandde het zijn wagen. De kracht van het wapen beroofde hem van zijn bewustzijn, en hij viel van zijn wagen, met zijn hoofd naar beneden. Arjuna greep hem bij zijn haar, waarin bloemenkransen gevlochten waren, en sleepte hem, bewusteloos, naar zijn broers.

Kumbhinasī, de vrouw van de gandharva, zag het. Ze wilde haar man redden en rende naar Yudhishtira. ‘U die zo hoog staat, bescherm me! Laat mijn man vrij! Ik ben Kumbhinasī, de vrouw van deze gandharva, en ik zoek bescherming bij u.’

‘Wie zou een vijand doden die in de strijd verslagen is,’ zei Yudhishtira tegen Arjuna, ‘die zijn roem kwijt is, die door een vrouw beschermd wordt en geen kracht meer heeft?’

‘Je mag blijven leven,’ zei Arjuna tegen de gandharva. ‘Ga, en treur niet. Yudhishtira, de koning van de Kuru's, beveelt me je te sparen.’

‘Je hebt me verslagen,’ zei de gandharva. ‘Daarom leg ik mijn vroegere naam af, Angaraparna. Nu mijn trots op mijn kracht gebroken is, vriend, mag ik niet meer met een naam pronken. Ik heb geluk gehad dat ik jou ben tegengekomen, Arjuna, die hemelse wapens voert. Ik wil je de kunst van de begoocheling

geven die alleen de gandharva's bezitten. Mijn prachtige, bonte wagen is door je vuurwapen verbrand. Vroeger heette ik Chitraratha, naar die bonte wagen; nu, met mijn verbrande wagen, heet ik Dagdharatha. Die kunst heb ik lang geleden door ascese verworven, en vandaag geef ik haar aan jou, die me het leven hebt gelaten. Want welk geluk verdient hij niet, die een vijand met zijn kracht verslaat en hem dan het leven schenkt als die erom vraagt?

De kunst heet Chakshushi, de kunst van het oog. Een van de Manu's, de stamvaders van de mensen, gaf haar aan Soma, de god van de maan, Soma aan Vishvasu, een koning van de gandharva's, en Vishvasu aan mij. Maar nu ze van mijn leraar bij mij is gekomen, bij iemand die zijn kracht kwijt is, verliest ze langzaam haar werking. Dat is haar herkomst. En dit is haar macht: wie haar bezit, ziet alles wat hij wil zien, en zoals hij het wil zien, in het geheel of tot in de kleinste bijzonderheden. Gewoonlijk leert men haar pas nadat men zes maanden op één been heeft gestaan, maar ik geef haar aan jou zonder dat je een zware gelofte hoeft te houden. Door die kennis staan wij boven de mensen, en omdat we alles met ons innerlijk oog kunnen zien, zijn we de goden gelijk.

Ook wil ik jou en elk van je broers honderd paarden geven, geboren in het land van de gandharva's. Ze hebben een hemelse kleur, ze zijn zo snel als de gedachte, en de goden en de gandharva's rijden erop. Ze mogen mager zijn, ze worden nooit moe, en hun snelheid lijdt er niet onder. Lang geleden werd de bliksem gemaakt, het wapen van Indra, zodat de koning van de goden de asura Vritra kon doden. Maar toen hij op Vritra's hoofd werd geworpen, brak hij in duizend stukken, en die stukken worden door de goden vereerd. Wat in de drie werelden luister heet, is een deel van die bliksem. De hand waarmee de brahmaan offerboter in het vuur giet, de wagen waarop de kshatriya vecht, de vrijgevigheid van de vaishya en de dienst die de shudra de drie andere standen bewijst: het zijn allemaal stukken van de bliksem. Daarom zegt men dat paarden, die deel zijn van de wagen van de kshatriya, niet gedood mogen worden. En de paarden die de wagen van de kshatriya trekken, stammen af van een merrie die Vadava heette. Wie van hen in het land van de gandharva's geboren is, kan overal heen en neemt elke kleur en elke snelheid aan die zijn meester wil. Deze paarden die ik je geef, zullen altijd doen wat je wenst.'

'Gandharva,' zei Arjuna, 'als je me je kunst en die paarden geeft omdat je in gevaar was en je leven van mij terugkreeg, dan neem ik je gift niet aan.'

'Een ontmoeting met een groot man doet altijd goed, en bovendien heb je me mijn leven gegeven. Ik ben je dankbaar, en daarom geef ik je mijn kunst.'

Maar de verplichting mag niet alleen aan één kant liggen. Daarom neem ik van jou je vuurwapen, dat nooit vergaat.’

‘Ik neem je paarden aan in ruil voor mijn wapen,’ zei Arjuna. ‘Laat onze vriendschap eeuwig duren. En vertel ons, vriend, waarom wij mensen bang moeten zijn voor de gandharva’s. Wij bedwingen onze vijanden, we leven rechtvaardig en we kennen de Veda. Waarom heb je ons berispt omdat we ‘s nachts reisden?’

‘Jullie hebben geen vrouw. Jullie leerjaren liggen achter je, maar jullie zijn nog geen huisvaders, dus leven jullie in geen van de vaste levensfasen. En jullie gaan op weg zonder een brahmaan voorop. Daarom heb ik jullie berispt, zonen van Pandu. De yaksha’s, de rakshasa’s, de gandharva’s, de pishacha’s, de slangen en de danava’s zijn wijs en verstandig, en ze kennen de geschiedenis van het geslacht van Kuru. Van Narada en andere goddelijke rishi’s heb ik gehoord over de goede daden van jullie wijze voorvaders, en toen ik over de hele aarde zwierf, tot aan de zeeën die haar omgorden, heb ik zelf de kracht van jullie grote geslacht gezien. Ik ken je leraar, Arjuna: Drona, de zoon van Bharadvaja, die in de drie werelden bekendstaat om zijn kennis van de Veda’s en de wapenkunst. Ik ken ook Dharma, Vayu, Indra, de twee Ashvins en Pandu, die zes, goden en mens, die het geslacht van Kuru voortzetten: jullie vaders. En ik weet dat jullie vijf broers geleerd zijn en grootmoedig, dapper en rechtvaardig, trouw aan jullie geloften, en meesters in de wapens.

Ik wist dat jullie verstand en jullie hart goed waren en jullie gedrag onberispelijk, en toch heb ik jullie berispt. Want geen man met sterke armen mag geduldig verdragen dat hij beledigd wordt waar zijn vrouw bij is. Bovendien groeit onze kracht in de uren van het duister, en mijn vrouw was bij me: daarom werd ik woedend. Maar je hebt me in de strijd verslagen, en ik zal je zeggen waarom. In onthouding leven, zoals een leerling van de Veda, is een verheven levenswijze, en omdat jij nu zo leeft, heb ik van je verloren. Een getrouwde kshatriya die ‘s nachts met ons vecht, ontkomt nooit levend. Maar een getrouwde kshatriya die door de Veda geheiligd is en de zorg voor zijn rijk aan een huispriester heeft toevertrouwd, kan alle wezens van de nacht verslaan.

Daarom, Tapatya, nemen verstandige mensen geleerde brahmanen in dienst die zichzelf beheersen, als ze het geluk willen dat ze begeren. Een brahmaan is het waard de purohita van een koning te zijn, zijn huispriester, als hij de Veda’s kent met hun zes hulpwetenschappen, als hij rein is en waarheidsgetrouw, rechtvaardig en meester over zichzelf, als hij de regels van de dharma kent en

weet te spreken. Een koning met zo'n huispriester overwint zijn vijanden en wordt ten slotte opgenomen in de hemel van de goden. Met hem verwerft hij wat hij niet heeft en beschermt hij wat hij heeft, en wie zich door zijn huispriester laat leiden, kan de hele aarde verwerven, tot aan de zeeën die haar omgorden. Maar een koning zonder brahmaan wint nooit land, hoe dapper hij ook is en hoe hoog zijn geboorte. Een rijk waar de brahmanen macht hebben, Tapatya, duurt eeuwig.'

'Je hebt me meer dan eens Tapatya genoemd,' zei Arjuna. 'Ik wil weten wat dat woord precies betekent. Wij zijn zonen van Kunti, en dus heten we Kaunteya's. Maar wie is Tapati, dat we Tapatya's zouden heten?'

Tapati

'Ik zal je uitleggen waarom ik je Tapatya noemde,' zei de gandharva tegen Arjuna. 'Het is een mooi verhaal, en het is in de drie werelden bekend.'

En de gandharva vertelde.

Surya, de zonnegod, die met zijn licht het hele hemelgewelf doordringt, had een dochter die Tapati heette, en ze was hem gelijk. Haar oudere zuster heette Savitri. Tapati was alom bekend, en ze wijdde zich aan ascese. Onder de goden, de asura's, de yaksha's, de rakhasa's, de apsara's en de gandharva's was er geen vrouw zo mooi als zij. Haar trekken waren volmaakt, haar ogen groot en zwart, ze kleepte zich met zorg, ze leefde rein en haar gedrag was onberispelijk. Surya vond dat er in de drie werelden niemand was die haar als man waard was, om zijn schoonheid, zijn deugden, zijn gedrag of zijn kennis. Toen ze de leeftijd bereikte waarop ze aan een man gegeven kon worden, vond haar vader geen rust meer; hij dacht er steeds over na wie hij moest kiezen.

In die tijd leefde koning Samvarana, de zoon van Riksha, een voorvader van de Kuru's. Hij vereerde Surya met arghya, het water dat men een god of een geëerde gast aanbiedt, met bloemenkransen en geurige dingen, met geloften, vasten en allerlei ascese, onafgebroken en met toewijding, nederigheid en eerbied. Samvarana kende alle regels van de dharma, en op aarde was niemand zo mooi als hij. Surya zag het. Hij vond hem de juiste man voor zijn dochter en besloot haar aan die koning te geven, want Samvarana kwam uit een vermaard geslacht. Zoals de zon aan de hemel straalt, zo straalde Samvarana op aarde. En zoals de kenners van de Veda de opgaande zon vereren, zo vereerden de mensen

van de andere standen hem. Zijn vrienden kalmeerde hij, en zijn vijanden verschroeide hij.

Op een dag ging Samvarana jagen in de bossen op de flank van een berg. Terwijl hij de herten achternazat, stierf zijn paard, uitgeput van honger, dorst en vermoeidheid. De koning liet het achter en zwierf te voet over de berghelling, en daar zag hij een meisje met grote ogen. Hij was alleen, zij was alleen, en hij bleef roerloos staan en keek naar haar. Een ogenblik dacht hij dat ze Shri was, de godin van geluk en glans, en daarna hield hij haar voor de stralen van Surya zelf, die een lichaam hadden aangenomen. Bij haar vergeleken vielen alle vrouwen die hij ooit gezien had in het niet, en hij was blij dat hij ogen had. Zijn hart en zijn ogen waren aan haar gebonden, en hij kon zich niet van zijn plaats bewegen.

Kama, de god van de liefde, trof hem met zijn pijlen, en hij verloor zijn rust. Hij vroeg het meisje, dat nog onschuldig was al stond ze in de bloei van haar jeugd: ‘Wie bent u, en van wie bent u? Waarom bent u hier? Waarom zwerft u alleen door dit eenzame woud, u met uw lieve glimlach? U bent volmaakt en met sieraden getooid, en u lijkt zelf het sieraad van die sieraden. U bent niet van de goden, niet van de asura’s, de yaksha’s, de rakshasa’s, de naga’s, de gandharva’s of de mensen, lijkt me. De mooiste vrouwen die ik ooit zag of van wie ik hoorde, halen het niet bij u. Nu ik u zie, mooier dan de maan, met ogen als lotusbladeren, verscheurt de liefdesgod me.’

Het meisje zei geen woord. Ze verdween voor zijn ogen, snel als de bliksem in de wolken. De koning zocht haar buiten zichzelf door het hele woud, en toen hij haar niet vond, klaagde hij lang en luid, en ten slotte stond hij roerloos van verdriet.

Kama had hem van zijn zinnen beroofd, en hij viel op de grond. Terwijl hij viel, verscheen het meisje weer voor hem. Ze glimlachte lief en zei: ‘Sta op, sta op, koning. U mag uw verstand niet verliezen, een man met zo’n naam in de wereld.’

De koning opende zijn ogen en zag hetzelfde meisje voor zich staan. ‘U met uw zwarte ogen,’ zei hij met zwakke stem, ‘ik brand van verlangen en ik smee u: neem me aan. Mijn leven vloeit weg. Om u schiet Kama zonder ophouden zijn scherpe pijlen op me af. Wees me goedgezind. Mijn leven hangt nu van u af; zonder u kan ik niet leven. Bij de eerste blik hebt u mijn hart gestolen, mijn gedachten dwalen, en ik wil geen andere vrouw meer zien. Ik ben uw gehoorzame dienaar, ik vereer u: neem me aan. De liefdesgod is mijn hart binnengedrongen en het vuur van het verlangen brandt in me. Blus dat vuur met het water van

uw liefde. Trouw met me volgens de vorm van de gandharva's, het huwelijk dat alleen uit het verlangen van twee mensen bestaat, want van alle vormen van huwelijk zegt men dat die de beste is.'

'Koning,' antwoordde Tapati, 'ik ben niet mijn eigen meester. Ik ben een meisje dat onder het gezag van haar vader staat. Als u echt van me houdt, vraag me dan aan mijn vader. U zegt dat ik uw hart heb gestolen. Maar ook u hebt bij de eerste blik mijn hart gestolen. Ik ben niet de meester van mijn lichaam, en daarom kom ik niet naar u toe: vrouwen zijn nooit onafhankelijk. Welk meisje in de drie werelden zou u niet als man willen, u die goed bent voor allen die van u afhangen, en uit een zuiver geslacht stamt? Vraag daarom, als de tijd gekomen is, mijn vader Surya om mijn hand, met verering, ascese en geloften. Als mijn vader me aan u geeft, zal ik altijd uw gehoorzame vrouw zijn. Ik heet Tapati. Savitri is mijn oudere zuster, en ik ben de dochter van Surya, die de wereld verlicht.'

Daarop steeg Tapati op in de lucht, en de koning viel opnieuw op de grond. Zijn ministers en zijn gevolg zochten hem in het hele woud, en ten slotte vonden ze hem op die eenzame plek, waar hij verlaten op de grond lag, als een regenboog die uit de lucht is gevallen. Zijn eerste minister, oud in wijsheid en in jaren, oud in daden en in beleid, haastte zich naar hem toe en tilde hem vol genegenheid en eerbied op. 'Ik wens u alle goeds, koning,' zei hij. 'Wees niet bang.' De oude man dacht dat de koning daar lag van honger, dorst en vermoeidheid, en hij besprenkelde zijn hoofd, dat geen kroon droeg, met koel water dat geurde naar lotusbladeren.

Langzaam kwam de koning bij, en hij stuurde al zijn dienaren weg, op zijn minister na. Toen ze weg waren, reinigde hij zich zoals de voorschriften het willen en ging hij op de berg zitten. Met gevouwen handen en zijn gezicht naar boven vereerde hij Surya. En Samvarana dacht ook aan zijn huispriester, de rishi Vasishtha. Hij had een gelofte van twaalf nachten afgelegd, en dag en nacht bleef hij daar zitten.

Op de twaalfde dag kwam Vasishtha. Hij beheerste zijn geest volkomen, en door zijn ascese wist hij meteen dat de koning om Tapati zijn verstand had verloren. Hij wilde de koning helpen, die zijn geloften altijd trouw hield, en hij stelde hem gerust. Toen steeg Vasishtha, die zelf de glans van de zon had, voor de ogen van de koning op naar Surya. Met gevouwen handen ging hij naar de god met de duizend stralen toe, en hij stelde zich voor: 'Ik ben Vasishtha.'

‘Welkom, rishi,’ zei Surya. ‘Zeg me wat je op het hart hebt. Wat je ook van me vraagt, ik zal het je geven, hoe moeilijk het ook voor me is.’

Vasishtha boog voor Surya. ‘Ik vraag u uw dochter Tapati voor Samvarana. Die koning heeft veel bereikt, hij kent de dharma en hij is grootmoedig. Samvarana zal een waardige man voor uw dochter zijn.’

Surya had al besloten zijn dochter aan Samvarana te geven. Hij groette de rishi en antwoordde: ‘Samvarana, jij en Tapati: ieder van jullie is de beste in zijn soort. Wat zouden we anders doen dan haar aan Samvarana geven?’

De god vertrouwde zijn volmaakte dochter aan Vasishtha toe, om haar aan Samvarana te geven. Vasishtha nam het meisje mee, nam afscheid van Surya en keerde terug naar de plek waar Samvarana was. Samvarana, van wie het hart alleen nog aan Tapati hing, zag het hemelse meisje met haar lieve glimlach komen, door Vasishtha geleid. Tapati daalde af uit het hemelgewelf, en haar glans verlichtte de tien windstreken. Met de juiste ritens nam Samvarana de hand van Tapati, op die berghelling waar de goden en de gandharva's komen.

Met toestemming van Vasishtha wilde de koning met zijn vrouw op de berg blijven. Hij liet zijn minister regeren over zijn hoofdstad en zijn rijk, over zijn bossen en zijn tuinen, en Vasishtha nam afscheid en ging. Twaalf jaar lang vermaakte Samvarana zich met zijn vrouw in de bossen en de struiken van die berg.

In die twaalf jaar liet Indra, de god met de duizend ogen, geen regen vallen op de hoofdstad en het rijk van die koning. Toen de droogte begon, stierven de mensen snel, en ook de bomen en de dieren. Zolang de droogte duurde, viel er zelfs geen druppel dauw uit de lucht, en er groeide geen graan. De mensen raakten in wanhoop en werden door de angst voor de honger gekweld; ze verlieten hun huizen en vluchtten alle kanten op. De uitgehongerde mensen in de hoofdstad en op het land lieten hun vrouwen en kinderen in de steek, en ze trokken zich niets meer van elkaar aan. Er was geen hap eten, de mensen waren vel over been, en de hoofdstad leek op de stad van Yama, de koning van de doden, vol geesten van gestorvenen.

Vasishtha zag de hoofdstad zo en besloot er iets aan te doen. Hij bracht de koning, die zo lang in afzondering had geleefd, met zijn vrouw terug naar de stad. Zodra de koning weer in zijn hoofdstad was, werd alles als vroeger, want Indra liet overvloedig regen vallen en deed het graan groeien. De hoofdstad en het land kwamen weer tot leven. En de koning bracht met zijn vrouw Tapati opnieuw twaalf jaar lang offers.

‘Dat is het oude verhaal van Tapati, de dochter van Surya,’ zei de gandharva. ‘Om haar heet jij Tapatya. Koning Samvarana verwekte bij Tapati een zoon, Kuru. Jij bent in het geslacht van Kuru geboren, Arjuna, en daarom mag je Tapatya heten.’

HOOFDSTUK ZES

De huispriester

Blijf, als je kunt

IK WIL MEER horen over de rishi die je Vasishtha noemde,' zei Arjuna, want wat hij over de kracht van Vasishtha's ascese had gehoord, had hem nieuwsgierig gemaakt. 'Vertel me alles over hem, koning van de gandharva's. Wie was die rishi, de huispriester van onze voorvaders?'

'Vasishtha is de zoon die Brahma uit zijn geest voortbracht,' antwoordde de gandharva, 'en de man van Arundhati. Begeerte en Woede, die zelfs de onsterfelijken moeilijk overwinnen, had hij met zijn ascese bedwongen, en ze wreven zijn voeten. Vishvamisra had hem zwaar gekrenkt en zijn woede gewekt, en toch roeide Vasishtha de Kushika's niet uit, het geslacht van Vishvamisra. Toen hij om het verlies van zijn zonen treurde, deed hij Vishvamisra niets aan dat hem had kunnen vernietigen, alsof hij machteloos was, al was hij dat niet. Zoals de oceaan zijn kusten niet overschrijdt, zo overschreed Vasishtha de wetten van Yama niet door zijn kinderen uit het rijk van de doden terug te halen. Doordat ze hem hadden, de man die zichzelf overwonnen had, konden Ikshvaku, de stamvader van een groot koningsgeslacht, en andere koningen de hele aarde verwerven. Met Vasishtha als huispriester brachten die koningen vele grote offers, en hij hielp hen daarbij. Zoek daarom ook zelf een geleerde brahmaan

die zijn zinnen beheerst en dharma, voorspoed en verlangen kent, en maak hem je huispriester, Arjuna: wie de aarde wil veroveren, moet een brahmaan voor zich uit laten gaan.'

'Gandharva,' zei Arjuna, 'waar kwam de vijandschap tussen Vishvamitra en Vasishtha vandaan, die toch allebei in een hemelse hermitage woonden? Vertel ons er alles over.'

'Het verhaal van Vasishtha geldt in de drie werelden als een purana, een van de oude overleveringen,' zei de gandharva.

En de gandharva vertelde.

In Kanyakubja regeerde een vermaard koning, Gadhi, de zoon van Kushika. De rechtvaardige Gadhi had een zoon, Vishvamitra, met een groot leger en vele dieren en wagens. Met zijn ministers zwierf Vishvamitra door de diepe wouden en over de mooie moerassen, op jacht naar herten en wilde zwijnen. Toen hij eens op jacht was, raakte hij uitgeput van vermoeidheid en dorst, en zo kwam hij bij de hermitage van Vasishtha.

Vasishtha zag de koning aankomen en ontving hem met alle eer. Hij bood hem water aan om zijn gezicht en zijn voeten te wassen, en arghya, en wilde vruchten en offerboter. Want de rishi had een koe, Nandini, die hem alles gaf wat hij van haar vroeg. Als men tegen haar zei: 'Geef!', dan gaf ze wat men zocht: allerlei vruchten en graan, uit het wild of van akkers en tuinen, en melk, en voedzame gerechten met alle zes smaken, en van alles om te drinken en te eten, te likken en te zuigen, en ook kostbare edelstenen en allerlei kleren. Met al die begeerlijke dingen werd Vishvamitra in overvloed onthaald, en hij, zijn minister en zijn troepen genoten ervan. Vishvamitra keek verwonderd naar die koe, naar haar mooie flanken en heupen, haar grote, volle ogen, haar hoge uier, haar rechte, opgerichte oren, haar sierlijke hoorns, haar sterke kop en hals. Ze was volmaakt gebouwd.

Vishvamitra prees de koe. 'Brahmaan,' zei hij tegen Vasishtha, 'geef me uw Nandini, in ruil voor tien miljoen koeien of voor mijn koninkrijk. Neem mijn koninkrijk, en geef mij uw koe.'

'Deze koe houd ik voor de goden, de gasten en de voorouders,' zei Vasishtha, 'en voor mijn offers. Ik kan Nandini niet weggeven, zelfs niet voor je koninkrijk.'

'Ik ben een kshatriya, en jij bent een brahmaan, die leeft voor ascese en studie. Wat voor kracht hebben brahmanen, die vreedzaam zijn en zichzelf beheersen? Als jij me niet geeft wat ik wil, zelfs niet voor tien miljoen koeien,

dan blijf ik trouw aan de gewoonte van mijn stand: dan neem ik je koe met geweld.'

'Je bent een kshatriya met sterke armen,' zei Vasishtha, 'en je hebt de macht. Doe maar snel wat je wilt, en sta er niet bij stil of het juist is.'

Vishvamitra greep de witte Nandini en probeerde haar mee te voeren. Hij sloeg haar met zweepen en joeg haar op. De onschuldige Nandini begon klaaglijk te loeien, en ze ging voor Vasishtha staan, met haar kop naar hem opgeheven. Hoe wreed ze ook werd mishandeld, ze weigerde de hermitage van de rishi te verlaten.

'Nandini,' zei Vasishtha, 'je loeit steeds weer, en ik hoor je klagen. Maar Vishvamitra neemt je met geweld mee. Wat kan ik eraan doen? Ik ben een brahmaan die vergeeft.'

De soldaten van Vishvamitra joegen Nandini angst aan, en Vishvamitra zelf nog meer. Ze kwam nog dichterbij de rishi staan. 'Waarom laat u me zo aan mijn lot over,' zei ze, 'nu de wrede soldaten van Vishvamitra me slaan en ik klaag alsof ik geen meester heb?'

Vasishtha verloor zijn geduld niet en bleef zijn gelofte trouw: hij zou vergeven. 'De kracht van een kshatriya zit in zijn lichaam,' zei hij, 'die van een brahmaan in vergevingsgezindheid. Die kan ik niet opgeven. Ga dan, Nandini, als je wilt.'

'Verstoot u me, dat u dat zegt? Als u me niet verstoot, brahmaan, kan niemand me met geweld meenemen.'

'Ik verstoot je niet,' zei Vasishtha. 'Blijf, als je kunt. Kijk, daar staat je kalf, vastgebonden met een sterk touw, en het wordt er al zwak van.'

Toen Nandini het woord 'blijf' hoorde, hief ze haar kop en haar hals omhoog. Haar ogen werden rood van woede, en onophoudelijk loeiend viel ze de troepen van Vishvamitra van alle kanten aan. Ze sloegen haar met hun zweepen, en ze rende heen en weer. Uit haar staart liet ze een regen van gloeiende kolen neerkomen. En even later bracht ze uit haar staart een leger Pahlava's voort, uit haar uier een leger Dravida's en Shaka's, uit haar schoot een leger Yavana's, uit haar mest een leger Shabara's, uit haar urine een leger Kanchi's, en uit haar flanken een leger Barbara's. Uit het schuim van haar mond kwamen scharen Paundra's en Kirata's, Yavana's en Sinhala's, Khasa's en Chivuka's, Pulinda's en China's, Huna's en Kerala's, en vele andere mleccha's, de volken buiten de orde van de Veda.

Dat grote leger van mleccha's, in allerlei kleding en met allerlei wapens, stelde zich op zodra het ontstond, voor de ogen van Vishvamitra, en viel zijn soldaten aan. Het was zo talrijk dat iedere soldaat van Vishvamitra door zes of zeven vijanden werd aangevallen. Onder een zware regen van wapens braken de troepen van Vishvamitra, en ze vluchtten in paniek alle kanten op, voor de ogen van hun koning. Maar de troepen van Vasishtha doodden er niet één, hoe woedend ze ook waren. Nandini liet het leger van de koning alleen verslaan en verjagen. De soldaten werden ver van de hermitage weggedreven, ze schreeuwden het uit in hun angst en zagen niemand die hen kon beschermen.

Vishvamitra zag wat de kracht van een brahmaan vermocht, en hij walgde van de kracht van een kshatriya. 'Weg met de kracht van de kshatriya!' zei hij. 'De kracht van de brahmaan is de ware kracht! Als ik kracht en zwakte tegen elkaar afweeg, zie ik dat ascese de ware kracht is.'

Hij liet zijn grote rijk en zijn koninklijke pracht achter, keerde alle genoegens de rug toe en richtte zijn geest op ascese. Zijn ascese slaagde. Met de hitte ervan vulde hij de drie werelden en kwelde hij alle schepselen, en ten slotte werd hij een brahmaan.

'Zo werd Vishvamitra toch een brahmaan,' zei de gandharva, 'en hij dronk de soma met Indra zelf.'

De smalle weg

De twist tussen Vasishtha en Vishvamitra was daarmee niet voorbij, en de gandharva vertelde verder.

Er was een koning, Kalmashapada, de zoon van Sudasa, uit het geslacht van Ikshvaku, die op aarde zijn gelijke niet had in kracht. Op een dag trok hij uit zijn hoofdstad de wouden in om te jagen, en hij doorboorde met zijn pijlen vele herten en wilde zwijnen, en in die diepe wouden doodde hij ook veel neushoorns. Na een lange jacht was hij doodmoe, en hij hield op om wat te rusten.

Vishvamitra had deze koning kort daarvoor als leerling willen hebben: hij wilde de offers voor hem brengen. Terwijl de koning, hongerig en dorstig, door het woud liep, kwam hem op hetzelfde pad een rishi tegemoet: Shakti, de oudste van de honderd zonen van Vasishtha, die het geslacht van zijn vader voortzette.

‘Ga opzij,’ zei de koning.

‘Koning,’ zei Shakti vriendelijk, want hij wilde hem gunstig stemmen, ‘dit is mijn weg. Het is de eeuwige regel van de dharma, die in ieder leerboek over de plicht staat: een koning moet altijd opzijgaan voor een brahmaan.’

Zo stonden ze tegenover elkaar, en het ging om de weg. ‘Ga opzij! Ga opzij!’ zeiden ze tegen elkaar. De rishi, die in zijn recht stond, week niet, en de koning week niet voor hem, uit trots en woede. Hij gedroeg zich als een rakshasa: hij sloeg de rishi met zijn zweep. Shakti was buiten zichzelf, en hij vervloekte de koning ter plekke.

‘Slechtste van alle koningen, omdat jij een asceet mishandelt als een rakshasa, zul je vanaf vandaag een rakshasa zijn die van mensenvlees leeft! Ga! Je zult over de aarde zwerven in de gedaante van een mens!’

In die tijd twistten Vishvamitra en Vasishtha erom wie van hen de koning als leerling zou hebben. Met het innerlijk oog dat zijn zware ascese en zijn grote kracht hem gaven, zag Vishvamitra dat de koning en de zoon van Vasishtha ruzie hadden. Hij kwam naar die plek. Pas toen de vloek was uitgesproken, begreep de koning dat de rishi een zoon van Vasishtha was, met dezelfde kracht als Vasishtha zelf. Vishvamitra bleef daar, op zijn eigen voordeel uit, en maakte zich onzichtbaar voor hen allebei. De vervloekte koning wilde Shakti gunstig stemmen en begon hem nederig te smeken. Vishvamitra zag hoe de koning gestemd was, en uit angst dat het geschil zou worden bijgelegd, beval hij een rakshasa het lichaam van de koning binnen te gaan. Een rakshasa die Kinkara heette, drong in hem binnen, gedreven door de vloek van Shakti en het bevel van Vishvamitra. En toen Vishvamitra wist dat de rakshasa bezit had genomen van de koning, verliet hij die plek.

Niet lang daarna was de koning, bezeten en gekweld door de rakshasa, zijn verstand kwijt. Een brahmaan die honger had, zag hem in het woud en vroeg hem om eten met vlees.

‘Wacht hier even, brahmaan,’ zei koning Kalmashapada, die altijd goed was voor zijn vrienden. ‘Als ik terugkom, geef ik je te eten wat je maar wilt.’

De koning ging weg, en de brahmaan bleef wachten. Toen de koning een tijd naar believeen had rondgezworven, ging hij ten slotte naar zijn vertrekken in het paleis. Midden in de nacht werd hij wakker, en hij herinnerde zich zijn belofte. Hij liet zijn kok komen en vertelde hem wat hij de brahmaan in het woud had beloofd.

‘Ga naar dat woud,’ beval hij. ‘Daar wacht een brahmaan op eten van mij. Geef hem eten met vlees.’

De kok ging op zoek naar vlees. Hij vond niets, en bezorgd meldde hij het de koning. Maar de koning, bezeten door de rakshasa, zei keer op keer, zonder enige aarzeling: ‘Geef hem mensenvlees.’

‘Goed,’ zei de kok. Hij ging naar de plaats waar de beulen van de koning waren, nam daar mensenvlees mee, waste het, kookte het zorgvuldig, bedekte het met gekookte rijst en zette het de hongerige brahmaan voor, die in ascese leefde. Maar de brahmaan zag met zijn innerlijk oog dat het eten onrein was en dat niemand het mocht eten, en met ogen rood van woede zei hij: ‘Die ellendige koning zet me voedsel voor dat onrein is en dat niemand mag eten. Daarom zal hij zelf naar zulk voedsel verlangen. Hij zal verzot raken op mensenvlees, zoals Shakti hem al heeft vervloekt, en hij zal over de aarde zwerven en alle schepselen schrik aanjagen en kwellen.’

Dat was de tweede vloek over de koning, en nu kreeg ze volle kracht. De aard van een rakshasa nam bezit van hem, en al snel had hij zichzelf niet meer in de hand.

Even later kwam de koning Shakti weer tegen, die hem vervloekt had. ‘Jij hebt me deze ongehoorde vloek opgelegd,’ zei hij. ‘Daarom begin ik mijn leven als menseneter met jou.’ Meteen doodde hij Shakti, en hij at hem op, zoals een tijger het dier opeet waar hij op belust is. Vishvamitra zag dat Shakti gedood en opgegeten was, en keer op keer hitste hij de rakshasa in de koning op tegen de andere zonen van Vasishtha. En de rakshasa verslond al die zonen van Vasishtha die jonger waren dan Shakti.

Vasishtha hoorde dat al zijn zonen gedood waren en dat Vishvamitra het zo beschikt had, en hij droeg zijn verdriet geduldig. Hij wilde liever zijn eigen leven opgeven dan in woede het geslacht van de Kushika’s uitroeien. Hij wierp zich van de top van de Meru, maar hij kwam op de rotsige grond terecht alsof het een hoop katoen was. Toen hij merkte dat hij de val had overleefd, stak hij een groot vuur aan in het woud, en hij stapte er gretig in. Maar hoe fel het vuur ook brandde, het verteerde hem niet: het laaiende vuur voelde koel aan. Toen zag hij de zee. Hij bond een zware steen om zijn hals en wierp zich in het water. Maar de golven wierpen hem weer op het strand. Toen hij er op geen enkele manier in slaagde zich te doden, keerde hij ten slotte met een gebroken hart terug naar zijn hermitage.

Hij zag zijn hermitage leeg, zonder zijn kinderen, en hij verliet haar weer. Onderweg zag hij een rivier, gezwollen door het water van de regentijd, die ontelbare bomen en planten van haar oevers meesleurde. Hij dacht dat hij in dat water wel zou verdrinken, en hij bond zich stevig vast met touwen en wierp zich in de stroom. Maar de stroom maakte de touwen los en wierp de rishi op de oever. Hij kwam overeind, vrij van zijn banden, en omdat de stroom ze had losgemaakt, gaf hij de rivier de naam Vipasha, de touwbreekster. Van toen af kon Vasishtha nergens meer blijven. Hij zwierf langs bergen, rivieren en meren. En toen hij een rivier zag die Haimavati heette, omdat ze uit de Himalaya kwam, een woeste rivier vol krokodillen en andere waterdieren, wierp hij zich daarin. Maar de rivier hield Vasishtha voor een massa vuur en vluchtte in honderd richtingen uiteen, en sindsdien heet ze de Shatadru, de rivier van de honderd stromen. Ook daar vond hij zich terug op het droge. 'Ik kan niet sterven door mijn eigen hand!' riep hij.

Vasishtha ging opnieuw op weg naar zijn hermitage. Hij trok over ontelbare bergen en door vele landen, en toen hij bijna bij zijn hermitage was, volgde Adrishyanti hem, zijn schoondochter. Terwijl ze dichterbij kwam, hoorde hij achter zich iemand de Veda's opzeggen, verstandig en met de zes schoonheden van de voordracht.

'Wie volgt me?' vroeg Vasishtha.

'Ik ben Adrishyanti, de vrouw van Shakti. Ik heb niemand meer, al leef ik in ascese.'

'Dochter,' zei Vasishtha, 'van wie is de stem die ik hoorde, die de Veda's met hun hulpwetenschappen opzegt, net zoals Shakti ze opzei?'

'Ik draag een kind van uw zoon Shakti in mijn schoot. Het is er al twaalf jaar. De stem die u hoort, is die van dat kind: het zegt de Veda's op.'

'Er is een kind van mijn geslacht!' riep Vasishtha, en hij zag af van zelfdoding. Met zijn schoondochter keerde hij terug naar zijn hermitage.

Op een dag zag Vasishtha in de eenzame wouden Kalmashapada. De koning, bezeten door een woeste rakshasa, zag de rishi en kwam overeind om hem te verslinden. Adrishyanti zag de rakshasa met zijn wrede daden voor zich, en ze zei tegen Vasishtha:

'Die wrede rakshasa komt met een houten knots in zijn hand op ons af, als de doodsgod zelf met zijn knots! Er is niemand op aarde behalve u die hem vandaag kan tegenhouden. Bescherm me tegen die ellendeling met zijn gruwelijke gezicht. Hij komt ons verslinden!'

‘Wees niet bang, dochter,’ zei Vasishtha. ‘Je hoeft voor geen enkele rakshasa bang te zijn. Dit is geen rakshasa, al vrees je dat gevaar. Dit is koning Kalmas-hapada: hij is sterk, en de hele aarde kent hem. Die gevreesde man woont in deze wouden.’

Toen de koning op hem afkwam, hield Vasishtha hem tegen met de klank ‘hum’. Daarna besprenkelde hij hem met water dat hij met mantra’s had geheiligd, en zo bevrijdde hij de koning van de vloek. Twaalf jaar lang was de koning overweldigd geweest door de kracht van de zoon van Vasishtha, zoals de zon bij een verduistering in de greep is van Rahu, het hoofd dat zon en maan verslindt. Nu hij van de rakshasa bevrijd was, verlichtte hij met zijn glans dat grote woud. Hij kwam weer bij zijn verstand, groette de rishi met gevouwen handen en zei: ‘Ik ben de zoon van Sudasa, en ik ben uw leerling. Zeg me wat u wilt en wat ik moet doen.’

‘Mijn wens is al vervuld,’ zei Vasishtha. ‘Ga nu terug naar je koninkrijk en regeer over je onderdanen. En beledig nooit meer brahmanen.’

‘Ik zal nooit meer brahmanen beledigen. Zoals u beveelt, zal ik de brahmanen altijd eren. Maar ik wil van u iets waardoor ik mijn schuld aan het geslacht van Ikshvaku kan aflossen. Ga, zodat het geslacht van Ikshvaku voortbestaat, naar mijn koningin, die mooi en deugdzaam is, en geef haar het kind dat ik wens.’

‘Ik zal het je geven,’ zei Vasishtha.

Enige tijd later ging Vasishtha met de koning naar diens hoofdstad, die over de hele aarde bekend was onder de naam Ayodhya. De burgers kwamen de rishi tegemoet. Na lange tijd trok de koning met Vasishtha zijn stad weer binnen, en de burgers van Ayodhya zagen hun koning met zijn huispriester. De straten waren besprenkeld en geveegd, overal hingen vlaggen en wimpels, en de stad was vol blij en gezonde mensen.

Toen de koning in zijn hoofdstad was, ging de koningin op zijn bevel naar Vasishtha. Toen haar vruchtbare tijd gekomen was, verenigde Vasishtha zich met haar, volgens een goddelijk voorschrift. Toen de koningin zwanger was, ontving de rishi de eerbiedige groet van de koning en keerde hij terug naar zijn hermitage. De koningin droeg het kind lang in haar schoot. Toen ze zag dat er niets geboren werd, scheurde ze haar schoot open met een steen.

‘Zo werd in het twaalfde jaar Ashmaka geboren, naar de steen,’ zei de gandharva, ‘een koning en een wijze, die de stad Paudanya stichtte.’

Vader

Ook over wat er daarna in de hermitage van Vasishtha gebeurde, vertelde de gandharva.

Adrishyanti woonde in de hermitage van Vasishtha, en toen haar tijd gekomen was, baarde ze een zoon die het geslacht van Shakti voortzette en in alles een tweede Shakti was. Vasishtha voerde zelf de riten uit die na de geboorte van zijn kleinzoon horen. Hij had besloten zichzelf te doden en had daarvan afgezien zodra hij hoorde dat dit kind bestond. Het kind had zijn grootvader in het leven gehouden, en daarom noemden ze het Parashara, hij die de doden weer tot leven wekt. Het was dezelfde Parashara die later de vader van Vyasa zou worden.

Van de dag van zijn geboorte af beschouwde Parashara Vasishtha als zijn vader, en zo gedroeg hij zich ook tegenover hem. Op een dag noemde het kind Vasishtha, in het bijzijn van zijn moeder, ‘vader’. Het woord klonk lief en duidelijk, en Adrishyanti kreeg tranen in haar ogen.

‘Kind, noem je grootvader geen vader. Je vader is in een ander woud door een rakshasa opgegeten, mijn jongen. Hij die je voor je vader houdt, is je vader niet. Deze eerbiedwaardige man is de vader van je vader.’

Parashara gaf zich over aan zijn verdriet. Maar al snel ontstak hij in woede, en hij besloot de hele schepping te vernietigen. Toen richtte Vasishtha, de zoon van Mitra en Varuna, zich tot zijn kleinzoon, die zijn hart op de vernietiging van de wereld had gezet.

‘Let nu op de redenen waarmee Vasishtha zijn kleinzoon dat besluit uit het hoofd praatte,’ zei de gandharva tegen Arjuna.

En Vasishtha vertelde zijn kleinzoon dit verhaal.

Er was een koning die Kritavirya heette, en zijn naam was overal bekend. Hij was de leerling van de Bhrigu’s, de nazaten van de rishi Bhrigu, die de Veda kenden, en zij brachten zijn offers. Na een soma-offer beloonde hij de brahmanen met royale gaven van rijst en rijkdom. Toen die koning was opgenomen in de hemel van de goden, kwam er een tijd dat zijn nazaten geld nodig hadden. Ze wisten dat de Bhrigu’s rijk waren, en ze gingen naar hen toe, verkleed als bedelaars. Sommige Bhrigu’s begroeven hun rijkdom in de grond om hem te beschermen, sommige gaven hun rijkdom uit angst voor de kshatriya’s aan andere brahmanen, en sommige gaven de kshatriya’s netjes wat ze wilden.

Maar toen de kshatriya's in het huis van een van de Bhrigu's naar believeen aan het graven waren, vonden ze een grote schat, en alle kshatriya's die erbij waren, zagen hem. Ze vonden dat de Bhrigu's hen bedrogen hadden en werden woedend. Ze beledigden de brahmanen, al smeekten die om hun leven, en ze begonnen de Bhrigu's met hun scherpe pijlen af te slachten. De kshatriya's trokken over de aarde en doodden zelfs de ongeboren kinderen in de schoot van de vrouwen van het geslacht van Bhrigu.

Terwijl het geslacht van Bhrigu zo werd uitgeroeid, vluchtten de vrouwen van dat geslacht naar de ontoegankelijke bergen van de Himalaya. Een van hen wilde het geslacht van haar man laten voortbestaan, en ze droeg een ongeboren kind met grote kracht in haar dij. Maar een brahmaanse vrouw kwam het te weten, en uit angst ging ze naar de kshatriya's en vertelde het hun. De kshatriya's gingen op weg om het kind te doden. Toen ze bij die plek kwamen, zagen ze de aanstaande moeder, die laaide van de kracht die in haar was. En het kind in haar dij kwam naar buiten; het scheurde de dij open, en het verblindde de ogen van de kshatriya's als de zon op het middaguur.

De kshatriya's hadden hun ogen verloren en dwaalden rond door die ontoegankelijke bergen. Ze wilden hun zicht terug, en ze besloten bescherming te zoeken bij de moeder van het kind. Bang gingen ze naar haar toe.

'Wees ons goedgezind,' zeiden ze. 'We willen ons zicht terug. Dan gaan we allemaal samen naar huis, en we zullen dit kwaad nooit meer doen. Heb medelijden met ons, u en uw kind. Geef deze koningen hun ogen terug.'

Het vuur in het water

De gandharva ging verder met het verhaal dat Vasishtha zijn kleinzoon Parashara vertelde.

'Kinderen,' zei de moeder van Aurva tegen de blinde kshatriya's, 'ik heb jullie je zicht niet afgenomen, en ik ben niet boos op jullie. Maar dit kind uit het geslacht van Bhrigu is wel boos op jullie. Het is dat kind dat jullie je zicht heeft ontnomen, daar twijfel ik niet aan, want zijn woede ontvlamde toen het dacht aan de slachting van zijn geslacht. Kinderen, terwijl jullie zelfs de ongeboren kinderen van de Bhrigu's doodden, droeg ik dit kind honderd jaar in mijn dij. En om de oude glans van het geslacht van Bhrigu te herstellen, kwamen de Veda's met al hun hulpwetenschappen al tot hem toen hij nog in de schoot was.'

Het is duidelijk: hij is woedend om de slachting van zijn vaders, en hij wil jullie doden. Door zijn hemelse gloed zijn jullie ogen verschroeid. Smeeke daarom dit kind van mij, dat uit mijn dij geboren is. Als jullie hem eer bewijzen, geeft hij jullie misschien je zicht terug.'

Al die koningen richtten zich tot het kind dat uit de dij geboren was. 'Wees ons goedgezind!' zeiden ze. En het kind was hun goedgezind. Omdat hij geboren was door de dij van zijn moeder open te scheuren, werd hij in de drie werelden bekend onder de naam Aurva, de dijgeborene. De koningen kregen hun zicht terug en gingen weg.

Maar Aurva besloot de hele wereld te onderwerpen, en hij zette zijn hart op de vernietiging van ieder schepsel. Om zijn afgeslachte voorvaders eer te bewijzen, zoals hij meende, en om hun een genoeg te doen, wijdde hij zich aan de strengste ascese, en daarmee kwelde hij de drie werelden, de goden, de asura's en de mensen. Toen de voorouders hoorden wat het kind van hun geslacht van plan was, kwamen ze allemaal uit hun eigen wereld naar hem toe.

'Aurva, zoon,' zeiden ze, 'je ascese was fel. We hebben je macht gezien. Wees de drie werelden goedgezind. Bedwing je woede. Het was niet uit onmacht, kind, dat de Bhriгу's, die zichzelf volkomen beheersten, allemaal onverschillig bleven toen de moordzuchtige kshatriya's hen vernietigden. Toen we moe werden van de lange levens die ons gegeven waren, wilden we zelf sterven, en de kshatriya's moesten er het middel toe zijn. De rijkdom die de Bhriгу's onder de grond in hun huis hadden gestopt, lag daar alleen om de kshatriya's woedend te maken en ruzie met hen te zoeken. Wat hadden wij, die naar de hemel van de goden verlangden, aan rijkdom? Kubera, de schatbewaarder van de goden, had een grote schat voor ons bewaard. Toen we merkten dat de dood ons op geen enkele manier kon bereiken, zagen we dit als de beste weg. Want wie zichzelf doodt, bereikt nooit de goede werelden. Daarom hebben we ons niet zelf van het leven beroofd. Wat jij nu wilt doen, bevalt ons niet. Houd je hart ver van het kwaad om de hele wereld te vernietigen. Dood de kshatriya's niet, kind, en de zeven werelden niet. Dood liever je woede, die je ascese bezoedelt.'

'Voorouders,' antwoordde Aurva, 'de gelofte die ik in mijn woede heb gedaan, alle werelden te vernietigen, mag niet vergeefs zijn. Ik kan niet iemand worden wiens woede en geloften niets uithalen. Als ik mijn gelofte niet vervul, zal mijn woede mij verteren, zoals vuur droog hout verteert. Wie een woede onderdrukt die een echte oorzaak heeft, kan de drie doelen van het leven niet bereiken: dharma, voorspoed en verlangen. De woede van koningen die de hele

aarde willen onderwerpen, is niet zonder nut: ze houdt de slechten in toom en beschermt de goeden.

Toen ik nog geboren in de dij van mijn moeder lag, hoorde ik het jammeren van mijn moeder en van de andere vrouwen van het geslacht van Bhṛigu, die door de kshatriya's werden uitgeroeid. Toen die ellendige kshatriya's de Bhṛigu's uitroelden, samen met hun geboren kinderen, vulde de woede mijn hart. Mijn moeder en de andere vrouwen van ons geslacht, allemaal hoogzwanger, en mijn vader, die doodsbang was, vonden in alle werelden niemand die hen beschermde. En omdat ze geen beschermer hadden, verborg mijn moeder mij in haar dij.

Als er in de werelden iemand is die misdaden straft, durft niemand in de werelden een misdaad te begaan. Vindt de misdadiger niemand die straft, dan worden de kwaaddoeners talrijk. Wie de macht heeft kwaad te verhinderen of te straffen, en het niet doet terwijl hij weet dat het begaan is, wordt zelf door dat kwaad besmeurd. De koningen en de anderen die mijn vaders hadden kunnen beschermen, deden het niet: ze stelden die plicht uit, omdat ze de genoegens van het leven verkozen. Daarom heb ik reden om woedend op hen te zijn. Ik heb de macht om het onrecht in de schepping te straffen. Maar uw woord kan ik niet naast me neerleggen. Als ik dit onrecht kan straffen en het toch niet doe, zullen de mensen opnieuw zo vervolgd worden. En het vuur van mijn woede, dat klaarstaat om de werelden te verteren, zal mij met zijn eigen kracht verteren als ik het onderdruk. Ik weet dat u altijd het welzijn van de werelden zoekt. Zeg me dan wat goed is voor mij en voor de werelden.'

'Werp dit vuur dat uit je woede geboren is en de werelden wil verteren, in het water,' antwoordden de voorouders. 'Dat zal je goed doen. De werelden hangen allemaal van het water af: alles wat sap heeft, bevat water, en alles wat bestaat is van water gemaakt. Werp daarom het vuur van je woede in het water, brahmaan. Laat dit vuur dat uit je woede geboren is, als je wilt, in de grote oceaan wonen en daar het water verteren, want men zegt dat de werelden van water gemaakt zijn. Zo blijft je woord waar, en worden de werelden met de goden niet vernietigd.'

Toen wierp Aurva het vuur van zijn woede in de woning van Varuna, de god van de wateren. Dat vuur, dat het water van de grote oceaan verteert, werd als een grote paardenkop, en wie de Veda kennen, noemen het Vadavamukha, de muil van de merrie. Uit die muil slaat het vuur naar buiten, en het verteert het water van de wijde oceaan.

‘Ik wens je alle goeds, Parashara,’ zei Vasishtha tegen zijn kleinzoon. ‘Jij kent de hogere werelden, en je bent wijs. Vernietig daarom de werelden niet.’

Het vierde vuur

Toen vertelde de gandharva hoe het met Parashara afliep.

Parashara hield zich aan de woorden van Vasishtha: hij bedwong zijn woede en vernietigde de werelden niet. Maar hij bracht een groot offer waarin hij rakshasa's verbrandde. Hij dacht aan de moord op zijn vader Shakti, en in zijn offer verteerde hij de rakshasa's, jong en oud. Vasishtha hield hem niet tegen: hij had besloten deze tweede gelofte van zijn kleinzoon niet te hinderen. Parashara zat voor de drie offervuren, zelf als een vierde vuur. Grote plengingen offerboter goot hij in zijn smetteloze offer, en het hele hemelgewelf werd erdoor verlicht. Vasishtha en de andere rishi's zagen Parashara stralen in zijn eigen kracht.

Toen kwam de rishi Atri naar die plek, want hij wilde het offer beëindigen, iets wat voor anderen bijna onmogelijk was. En ook Pulastya en Pulaha kwamen, en Kratu, die vele grote offers had gebracht. Net als Atri waren ze zonen die Brahma uit zijn geest had voortgebracht, en van Pulastya stammen de rakshasa's af. Ze wilden allemaal de rakshasa's redden. Pulastya zag dat er al veel rakshasa's gedood waren, en hij zei tegen Parashara:

‘Er is toch niets dat je offer hindert, kind? Schep je er genoeg in al die onschuldige rakshasa's te doden, die niets van de dood van je vader weten? Je hoort zo geen schepselen te vernietigen. Dit is niet het werk van een brahmaan die zich aan ascese wijdt. Kalmte is de hoogste dharma. Kom daarom tot rust, Parashara. Hoe kun jij, die zo hoog staat, zo'n kwaad doen? Je mag niet ingaan tegen Shakti zelf, die alle regels van de dharma kende. Je mag geen enkel schepsel uitroeien. Nazaat van Vasishtha, wat je vader overkwam, kwam door zijn eigen vloek. Door zijn eigen fout werd Shakti van hier naar de hemel van de goden gehaald. Geen rakshasa kon Shakti verslinden: hij heeft zijn dood zelf over zich afgeroepen. En Vishvamitra was in die zaak alleen een blind werktuig. Shakti en Kalmashapada zijn allebei opgenomen in de hemel van de goden, en ze genieten daar groot geluk. Ook de andere zonen van Vasishtha, die jonger waren dan Shakti, vermaken zich nu bij de goden. En ook jij, kind, bent in dit offer alleen een werktuig geweest bij de vernietiging van deze onschuldige rakshasa's. Geef je offer op. Laat het eindigen.’

Pulastya had gesproken, en ook de verstandige Vasishtha, en Parashara beëindigde zijn offer. Het vuur dat hij voor het offer van de rakshasa's had aangestoken, wierp hij in de diepe wouden ten noorden van de Himalaya.

‘Daar is het nog altijd te zien,’ zei de gandharva. ‘In elk seizoen verteert het er rakshasa's, bomen en stenen.’

Tranen van vuur

‘Gandharva,’ vroeg Arjuna, ‘waarom beval koning Kalmashapada zijn koningin naar meester Vasishtha te gaan? En waarom verenigde Vasishtha, die elke regel van de dharma kende, zich met een vrouw met wie hij dat niet had mogen doen? Was dat een kwaad van Vasishtha, vriend? Neem mijn twijfels weg. Daarvoor kom ik bij jou.’

‘Dan zal ik je vraag over Vasishtha en koning Kalmashapada beantwoorden, Arjuna,’ zei de gandharva. ‘Ik heb je verteld hoe Shakti, de zoon van Vasishtha, de koning vervloekte.’

En de gandharva vertelde.

Onder de macht van die vloek verliet koning Kalmashapada zijn hoofdstad, met ogen die rolden van woede, en zijn vrouw ging met hem mee. Met haar trok de koning de eenzame wouden in. Op een dag zwierf hij door een woud vol herten en andere dieren, dicht begroeid met grote bomen, struiken en klimplanten, en vol schrikwekkende kreten. Hij kreeg honger en ging op zoek naar iets te eten, en ten slotte zag hij, op een verlaten plek in het woud, een brahmaan en zijn vrouw die met elkaar de liefde bedreven. Toen ze de koning zagen, schrokken ze, en ze vluchtten weg, voordat hun verlangen gestild was. De koning achtervolgde het vluchtende paar en greep de brahmaan met geweld.

Toen de vrouw van de brahmaan zag dat haar man gegrepen was, zei ze tegen de koning: ‘Koning, u die uw geloften zo trouw houdt, hoor me aan! De hele wereld weet dat u uit het geslacht van de zon geboren bent, dat u altijd waakzaam de dharma volgt en uw meerderen dient. U mag geen kwaad doen, u die niet te weerstaan bent, ook al heeft de vloek van de rishi u van uw zinnen beroofd. Mijn vruchtbare tijd is gekomen, en omdat ik naar mijn man verlangde, was ik met hem samen. Mijn verlangen is nog niet gestild. Spaar ons, grote koning. Laat mijn man vrij.’

Maar de koning luisterde niet naar haar geroep en verslond wreed haar man. Woede greep de vrouw toen ze het zag, en de tranen die ze stortte, laaiden op als vuur en verbrandden alles op die plek. In haar verdriet om wat haar man was overkomen, vervloekte ze Kalmashapada, die eens een wijze onder de koningen was geweest.

‘Ellendeling, jij hebt vandaag, vlak voor mijn ogen, mijn man, die me zo dierbaar was, wreed verslonden, nog voor mijn verlangen gestild was. Daarom zul jij, door mijn vloek getroffen, op slag sterven wanneer je in haar vruchtbare tijd naar je vrouw gaat. En je vrouw zal een zoon baren door zich te verenigen met de rishi Vasishtha, van wie jij de kinderen hebt verslonden. En dat kind zal je geslacht voortzetten.’

De vrouw kwam uit het huis van Angiras en droeg alle gunstige tekens. Toen ze de koning vervloekt had, ging ze voor zijn ogen het laaiende vuur in. Vasishtha wist het meteen, door de kracht van zijn ascese en met zijn innerlijk oog.

Lang daarna, toen de koning van zijn vloek bevrijd was, ging hij in haar vruchtbare tijd naar zijn vrouw Madayanti. Maar Madayanti stuurde hem zacht weg. In zijn hartstocht had de koning niet meer aan die vloek gedacht. Haar woorden deden hem schrikken. Hij herinnerde zich de vloek, en hij had bittere spijt van wat hij had gedaan.

‘Daarom, Arjuna,’ zei de gandharva, ‘stelde de koning Vasishtha aan om bij zijn koningin een zoon te verwekken: de vloek van die brahmaanse vrouw had hem getroffen.’

De huispriester

‘Gandharva,’ zei Arjuna, ‘jij weet alles. Zeg ons dan welke brahmaan die de Veda kent, het waard is onze huispriester te worden.’

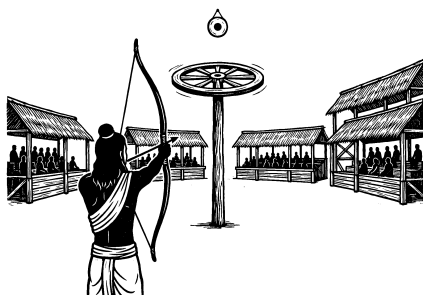
‘In deze wouden ligt een tirtha die Utkochaka heet, een heilige badplaats waar pelgrims naartoe trekken,’ antwoordde de gandharva. ‘Daar leeft Dhau-mya in ascese, de jongere broer van de rishi Devala. Neem hem als je huispriester, als je wilt.’

Arjuna gaf de gandharva zijn vuurwapen, met de ritens die daarbij horen. ‘Vriend,’ zei hij, ‘laat de paarden die je ons geeft, voorlopig bij jou blijven. Als de tijd gekomen is, komen we ze halen. Ik wens je alle goeds.’

De gandharva en de Pandava's groetten elkaar eerbiedig. Ze verlieten de lieflijke oever van de Bhagirathi, en ieder ging waarheen hij wilde. De Pandava's gingen naar de tirtha Utkochaka, naar de hermitage van Dhaumya, om hem aan te stellen als hun purohita, hun huispriester. Dhaumya, die de Veda kende als geen ander, ontving hen met wilde vruchten en eetbare wortels, en hij stemde erin toe.

Met die brahmaan als huispriester voelden de Pandava's en hun moeder, die de zesde van het gezelschap was, zich al zeker van hun heerschappij en hun rijk, en van de dochter van de koning van Panchala, alsof ze haar op de svayamvara al gewonnen hadden. Nu ze meester Dhaumya hadden, wisten de broers zich goed beschermd. En Dhaumya, die de ware betekenis van de Veda kende en elke regel van de dharma, werd de leraar van de rechtvaardige Pandava's en maakte hen tot zijn yajamana's, de mensen voor wie hij de offers bracht. Hij zag die helden, die verstand hadden en kracht en volharding, als goden, en hij wist dat ze door hun eigen deugden alles wat hun toekwam al zo goed als terug hadden.

Toen Dhaumya zijn heilwensen over hen had uitgesproken, besloten de broers met hem naar de svayamvara van de prinses van Panchala te gaan.

HOOFDSTUK ZEVEN

Het schot

De boog en het doel

DE VIJF BROERS, de Pandava's, gingen met hun moeder op weg naar Panchala. Ze wilden het land zien, en Draupadi, en de feesten voor haar huwelijk. Onderweg kwamen ze een groep brahmanen tegen die samen reisden, jonge leerlingen van de Veda die in onthouding leefden. 'Waar gaan jullie heen?' vroegen die. 'En waar komen jullie vandaan?'

'Wij zijn broers van dezelfde moeder, en we reizen met haar,' zei Yudhishtira. 'We komen uit Ekachakra.'

'Ga dan vandaag nog naar het huis van Drupada in het land van de Panchala's,' zeiden de brahmanen. 'Daar wordt een svayamvara gehouden, een bruidskeuze, en er wordt veel geld aan besteed. Wij gaan er ook heen. Laten we samen gaan. Drupada, die ook Yajnasena heet, heeft een dochter die midden uit het offeraltaar is opgerezen. Ze is de zuster van Dhrishtadyumna, die ooit Drona zal doden. Ze is buitengewoon mooi, en de geur van de blauwe lotus die van haar uitgaat, is tot een kroscha in de omtrek te ruiken. Uit de uitgenodigde princen zal ze een man kiezen. Wij gaan erheen om haar te zien, en de feesten, die op die van de goden zullen lijken. Er komen koningen en princen uit veel landen: mannen die grote offers brengen en de brahmanen rijk belonen,

die studeren, rein leven en strenge geloften houden, jong en mooi, geduchte wagenstrijders die de wapens beheersen. Om het meisje te winnen zullen ze allemaal veel weggeven: rijkdom, koeien, voedsel en wat er verder te genieten valt. We nemen wat ze geven, we zien de svayamvara, we genieten van de feesten, en dan gaan we waarheen we willen. Er komen ook toneelspelers, barden die de lof van de koningen zingen, dansers, vertellers van de purana's, de oude overleveringen, herauten en sterke worstelaars. Kijk naar dat alles, neem aan wat er aan voorname gasten wordt weggegeven en kom dan met ons terug. Jullie zijn allemaal zo mooi als goden. Wie weet kiest Draupadi, als ze jullie ziet, een van jullie, omdat hij boven de anderen uitsteekt. En deze broer van jullie, met zijn sterke armen, zo goed gebouwd en getraind in het worstelen, kan er misschien veel rijkdom verdienen.'

'We gaan allemaal met jullie mee, brahmanen,' zei Yudhishtira, 'naar de svayamvara van dat meisje, dat prachtige feest.'

De Pandava's trokken, koning, verder naar het land van de zuidelijke Panchala's, waar koning Drupada heerste. Onderweg ontmoetten ze Vyasa, hun grootvader, een wijze die zuiver van hart was en vrij van kwaad. Ze groetten hem en hij groette hen, en na hun gesprek gingen ze op zijn bevel verder naar het huis van Drupada. Ze reisden in korte dagmarsen en bleven soms een tijd in de mooie wouden en bij de heldere meren die ze tegenkwamen. Ze wijdden zich aan hun studie, leefden rein, waren vriendelijk en spraken zacht, en ten slotte kwamen ze in het land van de Panchala's.

Ze zagen de hoofdstad en de burcht, en ze namen hun intrek in het huis van een pottenbakker. Ze leefden als brahmanen en haalden hun eten bij de huizen op, en zolang ze in de hoofdstad van Drupada verbleven, herkende niemand hen.

Drupada had altijd gewild dat zijn dochter met Arjuna zou trouwen, de zoon van Pandu, maar hij had er met niemand over gesproken. Met hem in gedachten liet hij een boog maken die zo stug was dat alleen een boogschutter als Arjuna hem kon spannen. Hoog in de lucht liet hij een toestel opstellen, met daaraan een doel.

'Wie deze boog spant en met deze versierde pijlen het doel boven het toestel raakt,' zei Drupada, 'krijgt mijn dochter.'

Dat liet hij bekendmaken, en de koningen uit andere landen kwamen naar zijn hoofdstad, en veel rishi's die de svayamvara wilden zien, en brahmanen uit alle landen. Ook Duryodhana kwam, met de andere Kaurava's en met Karna,

zijn vriend. Drupada ontving alle koningen met eerbied. De burgers, die luid door elkaar riepen, namen plaats op de tribunes die rond het strijdperk waren gebouwd.

Het strijdperk lag op een gunstige, vlakke plek ten noordoosten van de hoofdstad, en de koning ging er door de noordoostelijke poort binnen. Het was aan alle kanten omgeven door hoge muren en een gracht met hier en daar een boogpoort, en een baldakijn in vele kleuren overdekte het. Duizenden trompetten klonken, het rook naar zwarte aloë, overal was water met sandelpasta gesprengd, en overal hingen bloemenslingers. Rondom stonden hoge, spierwitte huizen van zeven verdiepingen, als de toppen van de Kailasa die tot in de wolken reiken. Hun ramen waren bedekt met gouden traliewerk, hun muren ingelegd met diamanten en behangen met kostbare tapijten en stoffen, en hun geur was een yojana ver te ruiken. Elk huis had honderd deuren, zo breed dat er een hele groep tegelijk door kon, en binnen stonden rijke bedden, lagen tapijten en glansden versieringen van metaal. Daar woonden de koningen die Drupada had uitgenodigd, met al hun sieraden, en ieder wilde de anderen overtreffen. Ze waren ingesmeerd met de geurige pasta van zwarte aloë. Het waren vrijgevege vorsten, toegewijd aan de Veda, die hun rijken tegen alle vijanden beschermden, en om hun goede daden hield de hele wereld van hen. De mensen uit de stad en het land, die gekomen waren om Draupadi te zien, zaten op de tribunes en keken naar de koningen in die huizen.

Ook de Pandava's kwamen het strijdperk binnen. Ze gingen tussen de brahmanen zitten en zagen de weergaloze rijkdom van de koning van de Panchala's. De menigte van prinses, brahmanen en anderen keek met plezier naar de voorstellingen van de toneelspelers en de dansers, terwijl er voortdurend rijke geschenken werden uitgedeeld, en ze groeide met de dag.

Dat ging vele dagen door. Op de zestiende dag, toen de menigte op haar grootst was, kwam de dochter van Drupada het strijdperk binnen. Ze had gebed, ze was rijk gekleed en met elk sieraad getooid, en in haar hand droeg ze een gouden schaal met de arghya, het water en de gaven waarmee men een geëerde gast ontvangt, en een bloemenkrans.

De huispriester van de Somaka's, het geslacht van koning Drupada, was een brahmaan die alle mantra's kende. Hij ontstak het offervuur en goot er volgens de riten geklaarde boter in. Toen Agni zo gunstig gestemd was, liet hij de brahmanen de heilwensen uitspreken en de muziek zwijgen die overal speelde. In het hele strijdperk werd het doodstil. Dhrishtadyumna nam zijn zuster bij

de arm, ging midden in de menigte staan en zei met een stem zo diep als de donder:

‘Luister, verzamelde koningen. Dit is de boog, dat is het doel, en dit zijn de pijlen. Schiet met deze vijf scherpe pijlen door de opening in het toestel op het doel. Wie van goede afkomst, mooi en sterk is en deze grote daad volbrengt, krijgt vandaag mijn zuster tot vrouw. Dat zeg ik naar waarheid.’

Daarna wendde hij zich tot zijn zuster en noemde haar de namen, de afkomst en de daden van de verzamelde koningen.

‘Duryodhana, Duhshasana en vele andere zonen van Dhritarashtra, allemaal helden, zijn samen met Karna voor jou gekomen, zuster. Shakuni en zijn broers, de zonen van de koning van Gandhara, zijn gekomen. Ashvatthama, de zoon van Drona, is gekomen. Virata is gekomen met zijn twee zonen, Shankha en Uttara, en Jarasandha, de koning van Magadha, en Bhagadatta, en Shalya, de koning van Madra, met zijn zoon. Somadatta uit het geslacht van Kuru is gekomen met zijn drie zonen, Bhuri, Bhurishravas en Shala. Jayadratha, de koning van de Sindhu’s, is gekomen, en Shishupala, en ook Shibi, de zoon van Ushinara. Uit het geslacht van de Vrishni’s zijn Balarama gekomen, de oudere broer van Krishna, en Krishna zelf, en met hen Satyaki, Kritavarman, Pradyumna, de zoon van Krishna en Rukmini, en vele anderen. Deze en nog veel meer koningen, kshatriya’s die over de hele wereld bekend zijn, zijn voor jou gekomen. Ze zijn vol kracht, en ze zullen op het doel schieten. En jij kiest tot man wie van hen het doel raakt.’

Het schot

De jonge prinsen, met hun oorringen, stonden op en zwaaiden met hun wapens. Ze wedijverden met elkaar, en ieder vond zichzelf sterk en bedreven in de wapenkunst. Ze waren dronken van trots op hun schoonheid, hun moed, hun afkomst, hun kennis, hun rijkdom en hun jeugd. Kama, de god van de liefde, had hen in zijn macht, en ze keken jaloers naar elkaar, zelfs naar hun beste vrienden. ‘Draupadi wordt van mij!’ riepen ze, en ze daalden af in het strijdperk om het meisje uit Panchala te winnen.

Ook de goden kwamen in hun wagens, met al hun scharen, de Rudra’s en de Aditya’s, de Vasu’s en de Ashvins, de tweelinggoden, de Sadhya’s en alle Maruts, de stormgoden, met Kubera en Yama voorop. Er kwamen daitya’s, de zonen

van Diti, en suparna's, de vogels met de prachtige veren, grote naga's en rishi's van de goden, guhyaka's, de dienaren van Kubera, en charana's, de zangers die de lof van de goden zingen, Vishvasu, Narada en Parvata, en de gandharva's, de hemelse muzikanten, met de apsara's. Er kwamen asura's en siddha's, wezens die de volmaaktheid hebben bereikt. De lucht hing vol hemelse geuren en lag bezaaid met hemelse bloemen; ze weergalmde van pauken en van het gegons van ontelbare stemmen, van fluit, vina en trommel, zodat de wagens van de goden nauwelijks een weg door het hemelgewelf vonden.

Balarama, die de ploeg als wapen draagt, en Krishna, de neef van de Pandava's, keken toe, met de voormannen van de Vrishni's, de Andhaka's en de Yadava's, die Krishna als hun leider volgden. Krishna zag de vijf Pandava's, die zich tot Draupadi aangetrokken voelden en daar zaten als vuur dat onder de as smeult, en hij begon na te denken.

'Dat is Yudhishtira,' zei hij tegen Balarama. 'Dat is Bhima, en dat Arjuna, en dat zijn de tweelingen.' Balarama bekeek hen langzaam en wierp Krishna een tevreden blik toe.

De andere helden, zonen en kleinzonen van koningen, beten op hun onderlip van woede. Hun ogen, hun hart en hun gedachten waren bij Draupadi. Ze starden alleen naar haar, en de Pandava's merkten ze niet op. Ook de Pandava's zagen Draupadi, en ook zij werden door Kama getroffen.

Een voor een begonnen de prinsen hun kracht te tonen om dat meisje van weergaloze schoonheid te winnen: Duryodhana, Shalva van Saubha, Shalya, Ashvatthama, Kratha, Sunitha, Vakra, de koning van Kalinga en Vanga, Pandya, Paundra, de koning van Videha, de vorst van de Yavana's, een volk uit het westen, en vele andere zonen en kleinzonen van koningen. Ze droegen kronen, kransen, armbanden en andere sieraden, ze hadden sterke armen en barstten van kracht, maar ze konden die buitengewoon stugge boog zelfs niet in gedachten spannen. Wie het probeerde, met gezwollen lippen en ieder naar zijn kracht, zijn opleiding en zijn bekwaamheid, werd door de boog op de grond geslingerd en bleef een tijd roerloos liggen. Hun kracht was op, hun kronen en kransen lagen los, ze hijgden naar adem, en hun eerezucht om het meisje te winnen was bekoeld. Ze jammerden, en de hele verzameling koningen, die geen hoop meer had Draupadi te krijgen, zat er somber bij.

Karna, die was opgegroeid bij de suta's, het geslacht van barden en wagenmenners, zag hoe die koningen erbij lagen. Hij ging naar de boog, tilde hem snel op, spande hem en legde de pijlen op de pees. De Pandava's zagen hoe

vastberaden hij op het doel aanlegde, en ze beschouwden het al als geraakt en neergehaald. Maar toen Draupadi Karna zag, zei ze luid: 'Ik kies geen suta tot man.'

Karna lachte van ergernis, keek naar de zon en gooide de boog weg, die hij al tot een cirkel had gespannen.

Toen alle kshatriya's het hadden opgegeven, kwam Shishupala, de zoon van Damaghosha en koning van de Chedi's. Dapper en vastberaden probeerde hij de boog te spannen, en hij viel zelf op zijn knieën. Na hem kwam de sterke Jarasandha, de koning van Magadha, naar de boog en stond er een ogenblik roerloos bij. Ook hij werd door de boog neergeslingerd en viel op zijn knieën; hij stond op, verliet het strijdperk en keerde terug naar zijn rijk. Toen probeerde Shalya het, de koning van Madra, met al zijn kracht, en ook hij viel op zijn knieën.

Ten slotte, toen alle koningen in die voorname vergadering het mikpunt van spot waren geworden, stond Arjuna op uit de menigte brahmanen om de boog te spannen. De brahmanen zagen hem naar de boog lopen, schudden hun hertenvellen en maakten luid lawaai, sommigen uit ongenoegen, anderen uit bijval.

Enkele verstandige, vooruitziende brahmanen zeiden tegen elkaar: 'Hoe kan een jonge brahmaan die niet in de wapens geoefend is en weinig kracht heeft, een boog spannen die sterke kshatriya's als Shalya, meesters in de wapenkunst, niet konden spannen? Als hij niet slaagt in deze onbeproefde taak, die hij uit jongensachtige onbezonnenheid op zich neemt, maakt hij alle brahmanen hier belachelijk in de ogen van de koningen. Houd hem tegen, voor hij uit ijdelheid of kinderlijke durf aan die boog begint.'

Anderen wilden daar niets van weten. 'We maken ons niet belachelijk, en we halen ons geen minachting op de hals, en ook niet het ongenoegen van de koningen. Kijk naar die schouders, die armen en die dijen, kijk hoe hij loopt, hoe geduldig en vastberaden hij is: hij gaat die daad volbrengen. Hij heeft kracht en wilskracht; had hij die niet, dan ging hij niet uit zichzelf. Bovendien is er in de drie werelden niets wat brahmanen niet kunnen volbrengen. Ook als ze vasten, of alleen van lucht of vruchten leven, trouw aan hun geloften, uitgemergeld en zwak, hebben brahmanen altijd hun eigen kracht. Onderschat een brahmaan nooit, of hij nu goed of verkeerd handelt; denk niet dat hij een taak niet aankan, groot of klein, met een gelukkige of een ongelukkige afloop. Rama, de zoon van Jamadagni, versloeg alle kshatriya's in de strijd. De rishi Agastya dronk met de

kracht van een brahmaan de peilloze oceaan leeg. Zeg daarom: "Laat deze jonge man de boog buigen en hem moeiteloos spannen."

‘Goed,’ zeiden velen, en de brahmanen bleven nog lang zo met elkaar praten.

Arjuna ging naar de boog en bleef er even bij staan. Hij liep eromheen, boog het hoofd voor Ishana, dat is Shiva, de gever van gunsten, dacht ook aan Krishna en nam de boog op. De boog die Rukmi, Sunitha, Vakra, Duryodhana, Shalya en vele andere koningen, allemaal bedreven in de wapenkunst, zelfs met grote inspanning niet hadden kunnen spannen, spande Arjuna in een oogwenk. Hij nam de vijf pijlen, schoot op het doel en haalde het neer: door de opening in het toestel waarboven het hing, viel het op de grond.

In de lucht steeg rumoer op, en in het strijdperk barstte een luid geschreeuw los. De goden lieten hemelse bloemen regenen, op het hoofd van Arjuna en over het hele strijdperk. Duizenden brahmanen zwaaiden met hun bovenkleren. Overal om hen heen slaakten de koningen die niet geslaagd waren, kreten van wanhoop. De muzikanten begonnen samen te spelen, en barden en herauten zongen met zoete stemmen zijn lof. Drupada zag Arjuna en was bereid hem met zijn troepen bij te staan als het nodig was. Toen het rumoer op zijn hoogst was, verliet Yudhishtira met de tweelingen haastig het strijdperk om naar hun tijdelijke onderkomen terug te keren.

Draupadi zag dat het doel geraakt was, en ze zag Arjuna, die het had geraakt. Glimlachend ging ze naar hem toe met een witte bruidskrans. Alle brahmanen begroetten Arjuna met eerbied, want hij had Draupadi met zijn schot in het strijdperk gewonnen. Al gauw wilde hij het strijdperk verlaten, en Draupadi volgde hem op de voet, die nu zijn vrouw was.

De koningen

Toen koning Drupada te kennen gaf dat hij zijn dochter wilde geven aan de brahmaan die het doel had geraakt, keken de koningen die voor de svayamvara waren uitgenodigd elkaar aan, en plotseling werden ze woedend. ‘Hij gaat ons voorbij,’ zeiden ze. ‘Hij behandelt de verzamelde koningen als stro, deze Drupada, en hij wil zijn dochter, de mooiste van alle vrouwen, aan een brahmaan geven! Hij plant de boom en hakt hem om als die op het punt staat vrucht te dragen. Die ellendeling ziet ons niet staan; laten we hem doden. Hij verdient ons respect niet, en ook niet de eerbied die men aan ouderdom verschuldigd

is. Laten we hem doden, samen met zijn zoon, want hij beledigt alle koningen. Hij nodigt ons uit, onthaalt ons op goed eten, en op het laatst veracht hij ons. Ziet hij in deze vergadering van koningen niet één koning die hem gelijk is? Iedereen kent het woord van de Veda dat de svayamvara voor de kshatriya's is. Een brahmaan telt niet mee als een kshatriya-meisje een man kiest. En als dit meisje niemand van ons tot man wil kiezen, koningen, laten we haar dan in het vuur werpen en naar onze rijken teruggaan. Maar die brahmaan mag niet gedood worden, ook al heeft hij de koningen uit bemoeizucht of hebzucht dit onrecht aangedaan, want onze rijken, ons leven, onze schatten, onze zonen en kleinzonen en alle andere rijkdom die we hebben, bestaan voor de brahmanen. Er moet hier iets gebeuren, uit angst voor schande en om te bewaren wat aan elke stand toekomt, zodat andere svayamvara's niet zo aflopen.'

Ze grepen hun wapens en gingen op Drupada af om hem ter plekke te doden. Toen Drupada al die koningen tegelijk met bogen en pijlen op zich af zag komen, zocht hij uit angst bescherming bij de brahmanen. Maar Bhima en Arjuna, geduchte boogschutters allebei, gingen de aanvallers tegemoet. Met handschoenen aan en geheven wapens drongen de koningen op de twee Kuru-prinsen aan om hen te doden.

Bhima rukte een grote boom uit en ontdeed hem van zijn bladeren. Met die boom stond hij naast Arjuna, zoals Yama, de koning van de doden, met zijn verschrikkelijke knots. Arjuna zag wat zijn broer deed en verwonderde zich. Hij schudde alle angst van zich af en stond met zijn boog klaar om de aanvallers op te vangen.

Krishna had alles gezien. 'Nu zie je het zelf, Balarama,' zei hij tegen zijn broer. 'Die held daar, die de grote boog van vier volle el in zijn hand trekt, is Arjuna. Daar bestaat geen twijfel over, zo waar als ik de zoon van Vasudeva ben. En die andere, die zo snel de boom heeft uitgerukt en ineens klaarstaat om de koningen te verjagen, is Bhima, want niemand in de wereld behalve Bhima zou vandaag op het slagveld zoiets kunnen. En de jonge man met de ogen als lotusbladeren, vier volle el lang, trots van tred en toch bescheiden, met een lichte huid en een markante, glanzende neus, die daarnet het strijdperk verliet, is Yudhishtira, de zoon van Dharma. De twee jongsten, die zo mooi zijn als Kartikeya, de god van de oorlog, zijn de zonen van de Ashvins. Ik had al gehoord dat de zonen van Pandu met hun moeder Pritha aan de brand in het huis van lak waren ontkomen.'

‘Dan is het waar,’ zei Balarama, met grote voldoening. ‘Wat een geluk: de zuster van onze vader, Pritha, is met de Kuru-prinsen aan de dood ontkomen!’ Pritha was de naam die Kunti als meisje had gedragen, voordat haar vader Shura haar aan koning Kuntibhoja gaf.

De brahmanen schudden hun hertenvelen en hun waterpotten van kokosnoot en riepen: ‘Wees niet bang, wij zullen tegen de vijand vechten!’

‘Ga opzij en kijk toe,’ zei Arjuna tegen hen. ‘Met honderden pijlen met rechte punten houd ik al die woedende koningen tegen, zoals men slangen met mantra’s bedwingt.’

Arjuna nam de boog waarmee hij de bruid had gewonnen, en hij stond onbeweeglijk naast zijn broer Bhima. De twee helden zagen de kshatriya’s, altijd woest in de strijd, met Karna voorop, en ze gingen onbevreesd op hen af.

‘In de strijd mag je iemand doden die wil vechten,’ riepen de koningen, die naar het gevecht verlangden, en ze vielen de brahmanen aan. Karna ging vol kracht op Arjuna af, Shalya op Bhima. Duryodhana en de anderen schermutselden met de brahmanen, lichtjes en achteloos.

Arjuna zag Karna op zich af komen, trok zijn stugge boog en doorboorde hem met zijn scherpe pijlen. De kracht van die pijlen deed Karna flauwvallen. Toen hij weer bij zinnen kwam, viel hij Arjuna voorzichtiger aan dan eerst. Ze wilden elkaar allebei verslaan en vochten als bezetenen. Hun handen waren zo snel dat ze, ieder gehuld in de pijlenregen van de ander, voor de toeschouwers onzichtbaar werden.

‘Kijk naar de kracht van mijn armen.’

‘Kijk hoe ik die daad heb afgeslagen.’

Zulke woorden, die alleen helden begrijpen, riepen ze elkaar toe. Het maakte Karna woedend dat de kracht van Arjuna’s armen op aarde haar gelijke niet had, en hij vocht nog heftiger. Hij weerde alle pijlen af die Arjuna op hem afschoot en slaakte een luide kreet, en alle strijders juichten om die daad.

‘Brahmaan,’ zei Karna, ‘het doet me goed de kracht van je armen te zien, die in de strijd niet verslapt, en je wapens, die gemaakt zijn om te overwinnen. Ben je de wapenkunst zelf in een lichaam, of Rama, de zoon van Jamadagni, of Indra zelf, of Indra’s jongere broer Vishnu, die ook Achyuta heet, die zich als brahmaan heeft vermomd en met zo’n kracht tegen mij vecht? Niemand anders dan Indra, de man van Shachi, of Arjuna, de zoon van Pandu, kan met me vechten als ik woedend ben op het slagveld.’

‘Karna,’ antwoordde Arjuna, ‘ik ben de wapenkunst niet in een lichaam, en ook niet Rama met zijn bovenmenselijke krachten. Ik ben alleen een brahmaan, maar geen strijder en geen wapendrager overtreft mij. Dankzij mijn leraar ben ik bedreven geworden in het brahmastra, het wapen van Brahma, en in dat van Indra. Ik ben hier om je in de strijd te verslaan. Wacht nog even, held.’

Karna hield op met vechten, want de kracht van een brahmaan, dacht hij, is niet te overwinnen. Intussen hadden Shalya en Bhima elkaar op een ander deel van het veld uitgedaagd, en ze vochten als twee bronstige olifanten. Ze sloegen elkaar met gebalde vuisten en met hun knieën. Soms duwden ze elkaar vooruit en soms trokken ze elkaar naar zich toe, soms gooiden ze elkaar voorover op de grond en soms op de zij. Hun slagen klonken zo hard dat het strijdperk ervan weergalmde. Een paar ogenblikken ging het zo, en toen tilde Bhima Shalya op zijn armen en slingerde hem een eind weg. Iedereen stond versteld, want hij gooide Shalya wel op de grond, maar zonder hem veel pijn te doen.

Nu Shalya was neergeworpen en Karna bang was geworden, schrokken alle andere koningen. Ze omringden Bhima haastig en riepen: ‘Die brahmanen zijn geweldige strijders! Zoek uit van welk geslacht ze zijn en waar ze wonen. Wie kan het in de strijd opnemen tegen Karna, de zoon van Radha, behalve Rama of Drona, of Arjuna, de zoon van Pandu? Wie kan het in de strijd opnemen tegen Duryodhana, behalve Krishna, de zoon van Devaki, en Kripa, de zoon van Sharadvat? En wie kan Shalya in de strijd neerwerpen, behalve de held Balarama, of Bhima, de zoon van Pandu, of de dappere Duryodhana? Laten we ophouden met deze strijd tegen de brahmanen. Brahmanen moeten, ook als ze ons beledigen, altijd beschermd worden. Laten we eerst uitzoeken wie ze zijn; als we dat weten, kunnen we met plezier met ze vechten.’

Krishna had ook deze worp van Bhima gezien, en hij wist wie die twee brahmanen waren. ‘Dit meisje is rechtmatig verworven,’ zei hij rustig tegen de verzamelde koningen, en met die woorden haalde hij hen over. De koningen hielden op met vechten en keerden verwonderd terug naar hun rijken. Wie gekomen was, ging weg en zei: ‘Het feest is geëindigd met de overwinning van de brahmanen. De prinses van Panchala is de bruid van een brahmaan geworden.’ Bhima en Arjuna, door de vijand gehavend, baanden zich moeizaam een weg uit de menigte, omringd door brahmanen in vellen van herten en andere wilde dieren en gevolgd door Draupadi, tot ze eindelijk buiten stonden.

Intussen maakte Kunti zich zorgen, omdat haar zonen zo laat terugkwamen van hun ronde langs de huizen. Ze stelde zich alle rampen voor die hun over-

komen konden zijn. Het ene ogenblik dacht ze dat de zonen van Dhritarashtra haar zonen hadden herkend en gedood. Dan weer was ze bang dat wrede, sterke rakshasa's, de mensenetende nachtwozens, hen met hun begoocheling hadden gedood. 'Kan Vyasa zelf, die mijn zonen naar Panchala stuurde, door een verkeerde gedachte geleid zijn?' vroeg ze zich af, zo bang was ze om haar kinderen.

Het was al late middag, en stil, toen Arjuna met een groep brahmanen het huis van de pottenbakker binnenkwam.

HOOFDSTUK ACHT

Vijf Indra's

Deel het samen

TOEN BHIMA EN Arjuna, de zonen van Pritha, terugkwamen in het huis van de pottenbakker, gingen ze naar hun moeder. Ze stelden haar Draupadi voor als de aalmoes die ze die dag hadden gekregen.

Kunti was binnen in de kamer en zag haar zonen niet. 'Deel het samen,' antwoordde ze, 'wat jullie gekregen hebben.'

Het volgende ogenblik zag ze Draupadi. 'O,' zei ze, 'wat heb ik gezegd?'

Ze was bang voor kwaad en zocht naar een uitweg voor hen allemaal. Ze nam Draupadi, die opgewekt was gebleven, bij de hand, ging naar Yudhishtira en zei: 'Je jongere broers stelden me de dochter van koning Drupada voor als de aalmoes die ze hadden gekregen, en zonder het te weten zei ik wat je dan zegt: "Deel het samen, wat jullie gekregen hebben." Zeg me, mijn zoon, hoe mijn woord niet onwaar wordt, hoe er geen kwaad kleeft aan de dochter van de koning van Panchala, en hoe ook zij zich er niet ongemakkelijk bij hoeft te voelen.'

Yudhishtira dacht een ogenblik na en troostte Kunti. Toen zei hij tegen Arjuna: 'Jij hebt Draupadi gewonnen. Het is juist dat jij met haar trouwt. Ontsteek het heilige vuur en neem haar hand met de voorgeschreven riten.'

‘Koning,’ antwoordde Arjuna, ‘maak mij niet medeplichtig aan kwaad. Wat u zegt, strookt niet met de dharma; dat is het pad van wie kwaad doen. Eerst moet u trouwen, dan de sterke Bhima, dan ik, dan Nakula, en als laatste Sahadeva. Bhima en ik, de tweelingen en ook dit meisje wachten allemaal op uw bevel. Doe wat na overleg juist is, wat strookt met de dharma, wat roem brengt en wat goed is voor de koning van Panchala. We gehoorzamen u allemaal. Beveel ons wat u wilt.’

Bij die woorden van Arjuna, vol respect en genegenheid, keken de Pandava's naar Draupadi, en zij keek naar hen allemaal; toen keken de broers elkaar aan. Ze gingen zitten en dachten alleen nog aan haar. Kama was hun hart binnengedrongen en overweldigde al hun zinnen. Brahma zelf had haar gevormd, en haar schoonheid overtrof die van alle vrouwen op aarde en kon ieder schepsel betoveren.

Yudhishtira keek naar zijn jongere broers en begreep wat er in hen omging. Meteen dacht hij aan de woorden van Vyasa. Uit angst voor verdeeldheid tussen de broers zei hij tegen hen allemaal: ‘Draupadi zal de gezamenlijke vrouw van ons allen zijn.’

Terwijl de broers die woorden van hun oudste broer met een licht hart overwogen, kwam Krishna, de held uit het geslacht van de Vrishni's, naar het huis van de pottenbakker, met Balarama, de zoon van Rohini. Hij wist dat de vijf die hij op de svayamvara had gezien, de Pandava's waren. Krishna en Balarama zagen Yudhishtira zitten, met zijn lange, sterke armen, en rondom hem zijn jongere broers.

Krishna ging naar Yudhishtira toe, raakte zijn voeten aan en zei: ‘Ik ben Krishna.’ Balarama deed hetzelfde. De Pandava's begroetten hen hartelijk, en daarna raakten Krishna en Balarama ook de voeten aan van Kunti, de zuster van hun vader.

Yudhishtira vroeg Krishna hoe het met hem ging. ‘Hoe heb je ons weten te vinden, terwijl we hier vermomd leven?’

Krishna glimlachte. ‘Vuur, ook als het bedekt is, herkent men, koning. Wie anders onder de mensen dan de Pandava's zou zo'n kracht kunnen tonen? Door puur geluk zijn jullie aan dat verschrikkelijke vuur ontsnapt, zonen van Pandu. En het is alleen door geluk dat de slechte zoon van Dhritarashtra en zijn raadslieden niet bereikt hebben wat ze wilden. Ik wens jullie alle goeds, en ik wens dat jullie geluk groeit zoals een vuur in een grot, langzaam en naar alle kanten. Maar laten we teruggaan naar onze tent, anders herkent een van

de koningen jullie nog.' Met Yudhishtira's toestemming ging Krishna met Balarama haastig weg.

Dhrishtadyumna, de prins van Panchala, was Bhima en Arjuna gevolgd toen ze naar het huis van de pottenbakker gingen. Hij had al zijn dienaren weggestuurd en zich ergens in het huis verborgen, zonder dat de Pandava's het wisten.

's Avonds kwamen Bhima, Arjuna en de tweelingen terug van hun ronde langs de huizen en gaven alles met een blij gezicht aan Yudhishtira. De goedhartige Kunti zei tegen de dochter van Drupada: 'Lief kind, neem hier eerst een deel van, wijd het aan de goden en geef het aan de brahmanen, voed wie wil eten en geef aan wie onze gasten zijn geworden. Verdeel de rest in twee helften. Geef de ene helft aan Bhima, want deze sterke, donkere jongen eet altijd veel. En verdeel de andere helft in zes delen: vier voor deze jongens, een voor mij en een voor jou.'

De prinses deed alles wat haar schoonmoeder haar had opgedragen, en ze aten van het eten dat Draupadi had klaargemaakt. Sahadeva, de zoon van Madri, maakte op de grond een bed van kusagras, het gras van de offers. Ieder van de broers spreidde er zijn hertenvel op uit en ging liggen om te slapen, met het hoofd naar het zuiden. Kunti ging liggen langs de lijn van hun hoofden, en Draupadi langs die van hun voeten. En hoewel Draupadi met de zonen van Pandu op dat bed van kusagras aan hun voeten lag, als hun onderste kussen, treurde ze niet in haar hart en dacht ze niet oneerbiedig over die helden van de Kuru's.

Toen begonnen ze met elkaar te praten. De gesprekken van die prinsen, van wie ieder een leger kon aanvoeren, waren buitengewoon boeiend, want ze gingen over hemelse wagens en wapens, over olifanten, zwaarden, pijlen en strijdbijlen. Dhrishtadyumna luisterde vanuit zijn schuilplaats naar alles wat ze zeiden, en hij zag Draupadi zo liggen. Zodra het ochtend werd, verliet hij haastig zijn schuilplaats om Drupada precies te vertellen wat er in het huis van de pottenbakker was gebeurd en wat hij die helden 's nachts tegen elkaar had horen zeggen.

Drupada wist nog niet dat het de Pandava's waren die zijn dochter hadden meegenomen, en hij was bedroefd. 'Waar is Draupadi heen?' vroeg hij aan Dhrishtadyumna. 'Wie heeft haar meegenomen? Heeft een shudra, of iemand van lage afkomst, of een vaishya die schatting betaalt, door mijn dochter mee te nemen zijn vuile voet op mijn hoofd gezet? Is die bloemenkrans weggegooid

op de plek waar de doden worden verbrand, mijn zoon? Heeft een kshatriya van hoge geboorte of een brahmaan mijn dochter gekregen? Heeft iemand van lage afkomst, door Draupadi te winnen, zijn linkervoet op mijn hoofd gezet? Ik zou niet treuren, ik zou gelukkig zijn, als mijn dochter verbonden was met Arjuna, de zoon van Pritha! Zeg me naar waarheid wie mijn dochter vandaag gewonnen heeft. Leven de zonen van Pandu, de zoon van Vichitravirya, nog? Was het Arjuna die de boog opnam en het doel raakte?’

De wapens

Blij vertelde Dhrishtadyumna zijn vader alles wat hij had gezien: wie Draupadi had gewonnen, hoe ze die jonge man in zijn hertenvel was gevolgd naar het huis van een pottenbakker aan de rand van de stad, hoe ze daar het eten had verdeeld en zelf als laatste had gegeten, en hoe ze aan de voeten van de mannen had geslapen, op het bed van kusagras.

‘Voor ze gingen slapen, praatten ze over van alles, met stemmen zo diep als het gerommel van regenwolken,’ zei hij. ‘Uit hun gesprek bleek dat ze geen vaishya’s zijn, geen shudra’s en geen brahmanen. Het zijn kshatriya’s, vader, daar twijfel ik niet aan, want ze praatten over de oorlog. Het lijkt erop dat onze hoop in vervulling is gegaan, want we hebben gehoord dat de zonen van Kunti allemaal aan de brand in het huis van lak zijn ontkomen. Hoe die jonge man het doel neerhaalde, met welke kracht hij de boog spande, en wat ik hen tegen elkaar heb horen zeggen: het bewijst dat het de zonen van Kunti zijn, die vermomd rondtrekken.’

Drupada stuurde zijn huispriester naar hen om uit te zoeken wie ze waren en of het de zonen van Pandu waren. De priester ging naar hen toe, prees hen allemaal en bracht de boodschap van de koning over.

‘Koning Drupada wil weten wie jullie zijn,’ zei hij. ‘Sinds hij degene heeft gezien die het doel heeft neergehaald, kent zijn vreugde geen grenzen. Vertel ons over jullie familie en jullie stam, zet jullie voet op het hoofd van jullie vijanden, en maak het hart van de koning van Panchala blij, en dat van zijn mensen en van mij. Koning Pandu was een dierbare vriend van Drupada, die hem als zijn tweede zelf beschouwde, en Drupada heeft altijd gewild dat deze dochter van hem de schoondochter van Pandu zou worden. Hij heeft altijd gehoopt dat Arjuna met zijn lange, sterke armen volgens de voorschriften met

haar zou trouwen. Als dat nu mogelijk is geworden, kan er niets beters zijn, niets heilzamers, niets wat Drupada meer roem brengt of beter strookt met de dharma.'

Terwijl de priester bescheiden op antwoord wachtte, zei Yudhishtira tegen Bhima, die naast hem zat: 'Geef deze brahmaan water voor zijn voeten, en de arghya. Hij is de huispriester van koning Drupada en verdient daarom veel respect. We moeten hem met meer dan gewone eerbied behandelen.'

Bhima deed wat hem gezegd werd. De brahmaan nam de eerbewijzen aan en ging op zijn gemak zitten.

'De koning van de Panchala's heeft zijn dochter niet zomaar weggegeven,' zei Yudhishtira. 'Hij heeft haar gegeven volgens het gebruik van zijn stand, tegen een bijzondere bruidsprijs. Deze held heeft aan die eis voldaan en de prinses gewonnen. Over de stand, het geslacht, de familie en het karakter van wie die daad verrichtte, heeft koning Drupada nu niets meer te zeggen. Al zijn vragen zijn beantwoord door het spannen van de boog en het neerhalen van het doel. Door te doen wat Drupada had voorgeschreven, heeft deze held Draupadi onder de ogen van alle koningen meegenomen. Daarom hoeft de koning van de Somaka's geen spijt te hebben; spijt maakt hem alleen ongelukkig en verbetert niets. Zijn oude wens gaat in vervulling voor zijn mooie prinses, die volgens mij alle gunstige tekens draagt. Niemand die zwak is, kon die boog spannen, en niemand van lage geboorte, onervaren in de wapens, kon het doel neerhalen. De koning van de Panchala's hoeft vandaag niet om zijn dochter te treuren, en niemand in de wereld kan dat schot ongedaan maken. Laat hij niet treuren om wat zijn loop moet hebben.'

Terwijl Yudhishtira dat zei, kwam er haastig een tweede bode van de koning. 'Het feestmaal is klaar,' zei hij. 'Koning Drupada heeft met het oog op het huwelijk van zijn dochter een goed maal laten bereiden voor het gezelschap van de bruidegom. Kom daarheen als jullie dagelijkse ritens voorbij zijn. Daar zal het huwelijk van Draupadi plaatsvinden. Wacht niet langer. Deze wagens, versierd met gouden lotussen en getrokken door goede paarden, zijn koningen waardig. Rijd erin naar het huis van de koning van de Panchala's.' De Kuru-prinsen stuurden de priester terug, zetten Kunti en Draupadi samen in een van de wagens, stapten zelf in de andere en reden naar het paleis van Drupada.

Intussen had Drupada van zijn huispriester gehoord wat Yudhishtira had gezegd. Om uit te vinden tot welke stand die helden behoorden, had hij een grote verzameling voorwerpen klaargelegd, alles wat de voorschriften voor

het huwelijk van elk van de vier standen vereisen. Er lagen vruchten, gewijde kransen, harnessen, schilden, tapijten, koeien, zaaigoed en gereedschap voor de landbouw. Er lagen voorwerpen voor alle andere ambachten, en gerei voor elk soort spel. En er lagen uitstekende harnessen en glanzende schilden, zwaarden en kromzwaarden van fijn gehard staal, mooie wagens en paarden, prachtige bogen en versierde pijlen, met goud ingelegde werpwapens, speren, vuurpijlen, strijdbijlen en ander oorlogsgerei. Er lagen bedden en tapijten en fijne dingen, en stoffen van elke soort.

Toen ze bij het huis van Drupada aankwamen, ging Kunti met Draupadi naar de binnenvertrekken van de koning, waar de vrouwen van het koninklijk huis de koningin van de Kuru's met eerbied ontvingen. De koning, zijn ministers, zijn zoon, zijn vrienden en zijn dienaren zagen de mannen binnenkomen, elk met de soepele tred van een leeuw, met hertenvellen als bovenkleed, brede schouders en lange, zware armen. De helden gingen op kostbare zetels met voetenbankjes zitten, een voor een naar hun leeftijd, zonder aarzeling, zonder verlegenheid en zonder vrees.

Goedgeklede dienaren en dienaressen en bekwame koks brachten op gouden en zilveren schalen uitgelezen gerechten die koningen waardig zijn, en de mannen aten er met genoeg van. Na het maal liepen de helden alle andere voorwerpen voorbij en begonnen met belangstelling het oorlogsgerei te bekijken. Drupada, zijn zoon en al zijn ministers zagen het, en ze begrepen dat de zonen van Kunti van koninklijke afkomst waren.

Nu richtte Drupada zich tot Yudhishtira, met de aanspreekvorm die men voor een brahmaan gebruikt. 'Moeten we u kennen als kshatriya's, of als brahmanen,' vroeg hij, 'als vaishya's met goede gaven, of als mannen uit de stand van de shudra's, of als goden die zich als brahmanen hebben vermomd, over de aarde zwerven en hier zijn gekomen voor de hand van Draupadi? Zeg ons de waarheid, want we twijfelen sterk. Zullen we niet blij zijn als onze twijfel is weggenomen? Is het lot ons goedgezind geweest? Zeg ons uit vrije wil de waarheid. De waarheid past koningen beter dan offers en het aanleggen van vijvers. Zeg ons niets wat onwaar is. Als ik uw antwoord heb gehoord, regel ik het huwelijk van mijn dochter volgens de stand waartoe u behoort.'

'Wees niet somber, koning,' antwoordde Yudhishtira. 'Laat vreugde uw hart vullen. De wens die u altijd hebt gehad, is in vervulling gegaan. Wij zijn kshatriya's, zonen van Pandu. Ik ben de oudste van de zonen van Kunti, en dit zijn Bhima en Arjuna. Door hen is uw dochter gewonnen, te midden van de

verzamelde koningen. De tweelingen, Nakula en Sahadeva, en Kunti wachten waar Draupadi is. Verdrijf het verdriet uit uw hart, want wij zijn kshatriya's. Uw dochter is als een lotus alleen van het ene meer naar het andere overgebracht. U bent onze eerbiedwaardige meerdere en onze voornaamste toevlucht. Ik heb u de hele waarheid gezegd.'

Drupada's ogen rolden van verrukking, en een paar ogenblikken kon hij niets zeggen. Met grote moeite kreeg hij zich weer in bedwang, en hij vroeg Yudhishtira hoe de Pandava's uit de stad Varanavata waren ontsnapt. Yudhishtira vertelde hem in bijzonderheden hoe ze uit het brandende huis van lak waren ontkomen. Toen hij alles gehoord had, veroordeelde Drupada koning Dhritarashtra. Hij stelde Yudhishtira volkomen gerust en zwoer ter plekke dat hij hem weer op de troon van zijn vader zou zetten.

Op bevel van de koning bleven Kunti, Draupadi, Bhima, Arjuna en de tweelingen daar wonen, en Drupada behandelde hen met eerbied. Toen hij helemaal gerust was over alles wat er gebeurd was, kwam hij met zijn zonen naar Yudhishtira.

'Laat Arjuna vandaag, op deze gunstige dag, met de voorgeschreven ritën de hand van mijn dochter nemen,' zei hij, 'en laat hij de gebruikelijke inleidende ritën van het huwelijk verrichten.'

'Ook ik zal moeten trouwen, grote koning.'

'Neem dan zelf, als u dat wilt, met de voorgeschreven ritën de hand van mijn dochter. Of geef haar ten huwelijk aan wie van uw broers u maar wilt.'

'Uw dochter zal de gezamenlijke vrouw van ons allen zijn,' zei Yudhishtira. 'Onze moeder heeft gezegd: deel het samen. Van de zonen van Pandu ben ik nog ongetrouwd, en Bhima ook. Dit juweel van een dochter van u is door Arjuna gewonnen. Bij ons geldt deze regel: een juweel dat we krijgen, delen we altijd gelijk. Van die regel kunnen we nu niet afwijken. Draupadi wordt de vrouw van ons allen. Laat ze onze handen nemen, de een na de ander, voor het vuur.'

'Kuru-prins,' zei Drupada, 'het is voorgeschreven dat één man veel vrouwen mag hebben. Maar nooit heeft men gehoord dat één vrouw veel mannen heeft! U bent zuiver en u kent de regels van de dharma. U mag geen daad begaan die kwaad is en die ingaat tegen het gebruik en tegen de Veda's. Hoe komt u op zo'n gedachte?'

'De dharma is subtiel, koning. We kennen haar loop niet. Laten we de weg volgen die de groten van vroeger zijn gegaan. Mijn tong heeft nooit een onwaarheid gesproken. Mijn hart wendt zich ook nooit naar wat kwaad is.

Mijn moeder beveelt het zo, en mijn hart keurt het goed. Daarom strookt dit volkomen met de dharma. Handel ernaar, zonder bedenkingen. Wees hierover niet bang.'

'Beslis dan samen wat er moet gebeuren,' zei Drupada, 'u, uw moeder en mijn zoon Dhrishtadyumna. Zeg me wat u besloten hebt, en morgen doe ik wat juist is.'

Yudhishthira, Kunti en Dhrishtadyumna overlegden daarover. Maar juist op dat ogenblik kwam Vyasa er op zijn zwerftochten langs.

Vier stemmen

Alle Pandava's, koning Drupada en iedereen die er was, stonden op en groetten Vyasa met eerbied. De rishi groette hen terug, vroeg hoe het met hen was en nam plaats op een gouden tapijt. Op zijn bevel gingen ook de anderen op kostbare zetels zitten.

Kort daarna vroeg Drupada hem met zachte stem naar het huwelijk van zijn dochter. 'Hoe kan één vrouw de vrouw van vele mannen worden zonder dat er kwaad aan haar kleeft? Zeg me daarover de hele waarheid.'

'Dit gaat in tegen het gebruik en tegen de Veda's, koning, en het wordt al lang niet meer gedaan,' antwoordde Vyasa. 'Maar ik wil eerst horen wat ieder van jullie ervan denkt.'

Drupada was de eerste, en hij hoefde niet naar zijn woorden te zoeken. 'Het is kwaad. Het gaat in tegen het gebruik en tegen de Veda's. Nergens heb ik één vrouw met vele mannen gezien, en ook de groten van vroeger kenden zo'n gebruik niet. Een wijs mens doet geen kwaad. Ik kan er nooit toe besluiten. Het blijft voor mij twijfelachtig.'

Dhrishtadyumna begon met een vraag. 'Hoe kan een oudere broer, als hij een goed karakter heeft, naar de vrouw van zijn jongere broer gaan, brahmaan? De wegen van de dharma zijn subtiel, en daarom kennen we ze niet. We kunnen niet zeggen wat ermee strookt en wat niet, en mensen als wij kunnen daarover niet beslissen. Ik kan niet zeggen: "Laat Draupadi de gezamenlijke vrouw van vijf broers worden."'

Yudhishthira had zijn eigen oordeel al tegen Drupada uitgesproken: wat zijn hart goedkeurde, kon geen kwaad zijn. Nu kwam hij met voorbeelden. 'In de purana's, de oude overleveringen, heb ik gehoord dat Jatila, een rechtvaardige

vrouw uit het geslacht van Gautama, met zeven rishi's getrouwd was. En de dochter van een asceet, uit een boom geboren, trouwde vroeger met tien broers, die allemaal Prachetas heetten en verheven waren door hun ascese. Men zegt dat gehoorzaamheid aan een meerdere altijd verdienste brengt, en iedereen weet dat van alle meerderen de moeder de hoogste is. Onze moeder heeft gezegd: deel het samen. Ze zei het van Draupadi, zoals ze het zegt van alles wat we als aalmoes krijgen. Daarom houd ik deze daad voor rechtvaardig.'

Kunti dacht aan haar eigen woord. 'Het is zo als Yudhishtira zegt. Maar ik ben zo bang, brahmaan, dat mijn woord onwaar wordt. Hoe kom ik vrij van die onwaarheid?'

Toen ze allemaal gesproken hadden, zei Vyasa: 'Je komt vrij van de gevolgen van de onwaarheid, Kunti. Dit is de eeuwige dharma.' Tegen Drupada zei hij: 'Ik zal er niet voor jullie allemaal over spreken. Alleen jij zult naar me luisteren als ik vertel hoe dit gebruik is ingesteld en waarom het als oud en eeuwig moet gelden. Er is geen twijfel aan dat wat Yudhishtira gezegd heeft, volkomen met de dharma strookt.'

Vyasa stond op, nam Drupada bij de hand en leidde hem naar een afgesloten vertrek. De Pandava's, Kunti en Dhrishtadyumna bleven zitten en wachtten tot de twee terugkwamen. In dat vertrek begon Vyasa de koning uit te leggen waarom het niet als kwaad kan gelden dat een vrouw meer mannen heeft.

Vijf Indra's

'Lang geleden begonnen de goden een groot offer in het woud van Naimisha,' zei Vyasa tegen Drupada. 'Bij dat offer was Yama, de zoon van Vivasvat, degene die de offerdieren doodde. Zolang hij daarmee bezig was, doodde hij geen enkele mens. Omdat de dood in de wereld stillag, nam het aantal mensen enorm toe.'

EN VYASA VERTELDE.

Soma, Indra, Varuna en Kubera en de scharen van goden, de Sadhya's, de Rudra's, de Vasu's en de Ashvins, gingen met nog andere goden naar Brahma, de Grootvader, die alles wat bestaat heeft geschapen. Ze waren bang voor de groei van het aantal mensen in de wereld.

‘We maken ons zorgen over het toenemende aantal mensen op aarde,’ zeiden ze, ‘en we komen bij u om hulp. We zoeken uw bescherming.’

‘Jullie hoeven niet bang te zijn voor die groei,’ zei Brahma. ‘Jullie zijn allemaal onsterfelijk. Het past jullie niet bang te zijn voor mensen.’

‘De stervelingen zijn allemaal onsterfelijk geworden. Er is geen verschil meer tussen hen en ons. Dat verdriet ons, en we zijn gekomen om u te vragen ons weer van hen te onderscheiden.’

‘De zoon van Vivasvat is nog met het grote offer bezig. Daarom sterven de mensen niet. Maar als Yama’s werk voor het offer voorbij is, zullen de mensen weer sterven zoals vroeger. Als die tijd gekomen is, zullen jullie krachten Yama sterken, en dan vaagt hij de bewoners van de aarde bij duizenden weg, tot ze nauwelijks nog kracht over hebben.’

Met dat antwoord van Brahma, de god die als eerste was ontstaan, keerden de goden terug naar de plek van het offer. Terwijl ze aan de oever van de Bhagirathi zaten, zoals de Ganga daar heet, zagen ze een gouden lotus die door de stroom werd meegevoerd, en ze verwonderden zich. Indra, de koning van de goden, wilde weten waar die lotus vandaan kwam, en hij ging langs de Bhagirathi stroomopwaarts.

Waar de godin Ganga altijd opwelt, zag hij een vrouw die gloeide als vuur. Ze was gekomen om water te halen en waste zich in de stroom, en al die tijd huilde ze. De tranen die ze vergoot, vielen in de stroom en werden gouden lotussen.

Indra zag dat wonderlijke schouwspel, ging naar de vrouw toe en vroeg: ‘Wie ben je? Waarom huil je? Ik wil de waarheid weten. Vertel me alles.’

‘Kom met me mee, Indra,’ zei de vrouw, ‘dan zul je weten wie ik ben, ik ongelukkige, en zien waarom ik huil.’

Indra volgde haar. Al gauw zag hij, niet ver van waar hij was, op een van de toppen van de Himalaya, een mooie jonge man die met een jonge vrouw op een troon zat en dobbelde.

‘Begrijp goed, jongeman: alles wat bestaat, staat onder mijn gezag,’ zei Indra.

Maar de jonge man was zo in het dobbelspel verzonken dat hij niet op Indra’s woorden lette, en Indra werd woedend. ‘Alles wat bestaat, staat onder mijn gezag!’ herhaalde hij.

De jonge man was niemand anders dan Shiva, de grote god. Hij zag Indra’s woede, glimlachte alleen en wierp een blik op hem. Door die blik werd de koning van de goden meteen verlamd, en hij stond daar als een paal.

Toen het spel voorbij was, zei Shiva tegen de huilende vrouw: 'Breng hem hier, dan zal ik hem zo behandelen dat de trots nooit meer in zijn hart komt.' Zodra de vrouw Indra aanraakte, vielen zijn verlamde ledematen onder hem weg, en hij lag op de grond.

'Doe dat nooit meer, Indra,' zei Shiva. 'Haal deze grote steen weg, want je kracht is onmetelijk, en ga het hol binnen dat eronder zit. Daar wachten nog anderen, die allemaal aan jou gelijk zijn.'

Indra haalde de steen weg en zag in de flank van de berg een grot, en daarin vier anderen die op hemzelf leken. Toen hij zag in welke toestand ze waren, greep het verdriet hem aan. 'Zal ik ook zo worden?' riep hij.

Shiva keek hem woedend en met wijd open ogen aan. 'Indra, jij van de honderd offers,' zei hij, 'ga zonder uitstel deze grot in, want je hebt me uit dwaasheid beledigd.'

Die vloek trof Indra zo dat hij trilde als het blad van een Himalaya-vijg in de wind. Met gevouwen handen zei hij tegen Shiva: 'U bent het die toeziet op alles wat bestaat, hoe onmetelijk ook!'

'Wie zo is als jij, krijgt nooit mijn gunst,' zei Shiva. 'Deze anderen in de grot waren vroeger ook zoals jij. Ga deze grot in en lig daar een tijd. Jullie lot zal hetzelfde zijn. Jullie zullen allemaal in de wereld van de mensen geboren moeten worden. Daar zullen jullie vele moeilijke daden verrichten en veel mensen doden, en door de verdienste van jullie daden zullen jullie de begeerde wereld van Indra terugwinnen. Jullie zullen alles doen wat ik gezegd heb, en nog veel meer.'

De Indra's, die hun glans kwijt waren, antwoordden: 'We zullen uit onze werelden van de goden naar de wereld van de mensen gaan, waar de bevrijding zo moeilijk te bereiken is. Maar laat de goden Dharma, Vayu, Indra en de Ashvins ons verwekken bij onze toekomstige moeder. Met hemelse en menselijke wapens zullen we tegen mensen vechten, en dan keren we terug naar de wereld van Indra.'

Indra richtte zich opnieuw tot Shiva: 'In plaats van zelf te gaan, zal ik met een deel van mijn kracht iemand uit mezelf voortbrengen die als vijfde van hen de taak volbrengt die u oplegt.'

Vishvabhuk, Bhutadhaman, Shibi met zijn grote kracht, Shanti als vierde en Tejasvin: dat waren, zegt men, de vijf Indra's van vroeger. Shiva gaf hun welwillend wat ze wensten. En de vrouw van buitengewone schoonheid, die

niemand anders was dan Shri zelf, de godin van geluk en glans, wees hij aan als hun gezamenlijke vrouw in de wereld van de mensen.

Met al die Indra's ging Shiva naar Narayana, dat is Vishnu, de god die de wereld in stand houdt, de oneindige en eeuwige, die alle grenzeloze werelden doordringt. Vishnu keurde alles goed, en de Indra's werden in de wereld van de mensen geboren. Hij trok twee haren uit zijn lichaam, een zwarte en een witte. Die twee haren gingen de schoot binnen van twee vrouwen uit het geslacht van Yadu, Devaki en Rohini, de moeder van Balarama: de witte haar werd Balarama, en de zwarte werd Krishna zelf.

'De Indra's van vroeger, die in de grot op de Himalaya opgesloten zaten, zijn de zonen van Pandu,' zei Vyasa. 'En Arjuna, die ook Savyasachi heet, omdat hij met beide handen even goed schiet, is een deel van Indra. En Shri zelf, die als hun vrouw werd aangewezen, is deze mooie Draupadi. Hoe had zij, die glanst als de zon of de maan en wier geur tot een kroscha in de omtrek te ruiken is, anders dan op een wonderbaarlijke manier geboren kunnen worden, uit de aarde, door de kracht van de offerritten? Nu geef ik je graag nog een gunst: het innerlijk oog. Kijk dan naar de zonen van Kunti in hun heilige, hemelse lichamen van vroeger!'

Door de kracht van zijn ascese gaf Vyasa de koning het innerlijk oog, en Drupada zag alle Pandava's in hun vroegere lichamen: met gouden kronen en hemelse kransen, ieder als Indra zelf, met een stralende huid, met elk sieraad getooid, mooi en jong, met een brede borst en een lengte van ongeveer vijf el, in prachtige hemelse gewaden en met geurige kransen. Hij zag Arjuna in de gedaante van Indra, uit Indra zelf voortgekomen. Drupada verwonderde zich over die goddelijke macht onder zo'n diepe vermomming. Hij keek naar zijn dochter, en hij vond dat ze om haar schoonheid, haar glans en haar roem de waardige vrouw was van die hemelse wezens.

Hij raakte de voeten van Vyasa aan. 'Grote rishi,' riep hij, 'bij u is niets een wonder!'

'In een hermitage woonde de dochter van een rishi,' vertelde Vyasa verder. 'Ze was mooi en rein, maar ze kreeg geen man. Met zware ascese stemde ze Shiva gunstig, en toen hij haar een gunst liet kiezen, vroeg ze keer op keer om een man met alle goede eigenschappen. "Je hebt me vijf keer gevraagd: geef me een man," zei Shiva. "Daarom krijg je er vijf. Maar dat gebeurt in een volgend leven van je."

Drupada, deze dochter van je, met haar hemelse schoonheid, is dat meisje. De onberispelijke Draupadi uit het geslacht van Prishata is voorbestemd de gezamenlijke vrouw van vijf mannen te worden. Shri heeft zware ascese beoefend en is omwille van de Pandava's als jouw dochter geboren, tijdens je grote offer. Die mooie godin, die door alle goden wordt gediend, wordt door haar eigen daden de vrouw van vijf mannen. Daarvoor heeft Brahma haar geschapen. Nu je dit alles gehoord hebt, doe wat je wilt.'

Het huwelijk

'Grote rishi,' zei Drupada, 'alleen zolang ik dit niet van u gehoord had, wilde ik handelen zoals ik u zei. Nu ik alles weet, kan ik niet onverschillig blijven voor wat de goden hebben beschikt. Daarom besluit ik te doen wat u gezegd hebt. De knoop van het lot kan niet worden losgemaakt. Niets in deze wereld is het gevolg van onze eigen daden. Wat wij hadden ingesteld om één bruidegom te krijgen, is nu uitgelopen op velen. Omdat Draupadi in een vorig leven keer op keer zei: "Geef me een man!", heeft de grote god zelf haar de gunst gegeven die ze vroeg. De god weet zelf wat hierin juist is of niet. Wat mij betreft: nu Shiva het zo heeft beschikt, juist of niet, kleeft mij geen kwaad aan. Laat hen met een blij hart, zoals het bepaald is, met de ritens de hand van Draupadi nemen.'

Vyasa zei tegen Yudhishtira: 'Dit is een gunstige dag, zoon van Pandu: de maan staat in het maanhuis Pushya. Neem vandaag de hand van Draupadi, als eerste, voor je broers.'

Drupada en zijn zoon maakten alles klaar voor het huwelijk. De koning legde kostbare huwelijksgeschenken gereed en bracht zijn dochter naar buiten, gebaad en getooid met vele juwelen en parels. Alle vrienden en verwanten van de koning kwamen het huwelijk bijwonen, zijn ministers en vele brahmanen en burgers, en ze namen ieder hun plaats in naar hun rang. Met die menigte van voorname mannen, met zijn binnenplaats bestrooid met lotussen en lelies, met rijen soldaten en rondom behangen met diamanten en edelstenen leek het paleis van Drupada op een hemelgewelf vol stralende sterren.

De prinsen uit het geslacht van Kuru hadden gebaad en de gebruikelijke ritens verricht. Jong, met oorkingen, in rijke gewaden en geurend van sandelpasta kwamen ze met hun huispriester Dhaumya een voor een, in de juiste volgorde, de trouwzaal binnen, blij als stieren die een weide met koeien op gaan.

Dhaumya, die de Veda's goed kende, ontstak het heilige vuur en goot er onder de voorgeschreven mantra's geklaarde boter in. Hij riep Yudhishtira bij zich en verbond hem met mantra's aan Draupadi. De bruidegom en de bruid liepen om het vuur heen en namen elkaars hand. Toen hun verbintenis voltrokken was, nam Dhaumya afscheid van Yudhishtira en verliet het paleis. Daarna namen de andere prinsen, dag na dag, de een na de ander, met hulp van die priester de hand van Draupadi.

Een rishi heeft iets buitengewoon wonderlijks over die huwelijken verteld: naar men zegt was de slanke prinses na elk huwelijk de volgende dag weer maagd.

Toen de huwelijken voorbij waren, gaf Drupada de prinsen veel kostbaars. Hij gaf hun honderd wagens met gouden vaandels, elk getrokken door vier paarden met gouden teugels. Hij gaf hun honderd olifanten, allemaal met gunstige tekens op hun slapen en koppen. Hij gaf hun ook honderd dienaressen, allemaal in de bloei van hun jeugd, in prachtige gewaden, met sieraden en bloemenkransen. En met het heilige vuur als getuige van zijn gaven gaf hij ieder van die prinsen veel rijkdom, kostbare gewaden en stralende sieraden. Nu de zonen van Pandu Draupadi hadden, als een tweede Shri, en grote rijkdom, brachten ze hun dagen in vreugde door in de hoofdstad van de koning van de Panchala's.

Door zijn verbond met de Pandava's was Drupada van al zijn angsten bevrijd; zelfs voor de goden was hij niet meer bang. De vrouwen van zijn huis kwamen naar Kunti toe, stelden zich aan haar voor met hun namen en bogen zich tot haar voeten, met hun hoofd tegen de grond. Ook Draupadi, gekleed in rode zijde en met de gunstige draad nog om haar polsen, groette haar schoonmoeder eerbiedig en stond tevreden met gevouwen handen voor haar.

Kunti hield van haar schoondochter, die zo mooi was, alle gunstige tekens droeg en een lief karakter en een goede aard had, en ze wenste haar alle heil toe. Ze begon met de vrouwen die om hun trouw aan hun man bekendstaan.

'Wees voor je mannen wat Shachi is voor Indra, Svaha voor Agni, Rohini, de ster, voor Soma, Damayanti voor Nala, Bhadra voor Kubera, Arundhati voor Vasishtha en Lakshmi, die ook Shri heet, voor Narayana. Word de moeder van dappere kinderen die lang leven, lief kind, en bezit alles wat je gelukkig kan maken. Ik wens dat geluk en welvaart je altijd vergezellen. Dien altijd je mannen, die grote offers brengen. Wees je mannen toegewijd. Breng je dagen door met het ontvangen en eren van gasten en vreemdelingen die bij je komen, van de goeden en de ouden, van kinderen en meerderen. Laat je samen met

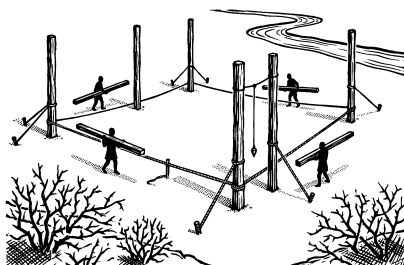
je man Yudhishtira, de rechtvaardige, tot koningin wijden van het rijk en de hoofdstad van Kurujangala, het land van de Kuru's. Laat de hele aarde, veroverd door de kracht van je sterke mannen, door jou bij het paardenoffer aan de brahmanen worden weggegeven, dochter. Welke edelstenen met bijzondere eigenschappen er ook op aarde zijn, krijg ze allemaal, en wees honderd jaar lang gelukkig. En zoals ik me vandaag verheug nu ik je in rode zijde zie, zo zal ik me opnieuw verheugen als ik je moeder van een zoon zie worden.'

Toen de zonen van Pandu getrouwd waren, stuurde Krishna hun als geschenk gouden sieraden met parels en lapis lazuli. Hij stuurde hun ook kostbare gewaden uit vele landen, veel mooie, zachte dekens en fijne huiden, rijke bedden, tapijten en voertuigen. Hij stuurde hun honderden vaten ingelegd met edelstenen en diamanten. Hij gaf hun duizenden dienaressen uit vele landen, mooi, jong en bekwaam en met elk sieraad getooid. Hij gaf hun ook veel goed afgerichte olifanten uit het land van Madra, veel prachtige paarden met fraai tuig, en wagens van ivoor, versierd met mooie gouden banden. Krishna, die de asura Madhu doodde, stuurde hun ook zuiver goud, tientallen miljoenen, in afzonderlijke hopen. Om Krishna een genoegen te doen, nam Yudhishtira al die geschenken aan.

B O E K I I I

Indraprastha

. . .

HOOFDSTUK NEGEN

Waar Krishna is

Het geluk van de Kuru's

DE KONINGEN DIE voor de svayamvara van Draupadi waren gekomen, hoorden van spionnen die ze vertrouwden dat de mooie Draupadi met de zonen van Pandu was getrouwd. Ze hoorden ook dat de held die de boog had gespannen en het doel had geraakt, niemand anders was dan Arjuna. En het was Bhima die Shalya, de koning van Madra, tegen de grond had gesmeten, die de verzamelde koningen met zijn uitgerukte boom schrik had aangejaagd en die zonder vrees tegenover al zijn vijanden had gestaan. Eén aanraking van hem was genoeg om een vijand het leven te kosten.

De koningen verwonderden zich erover dat de Pandava's zich als vredige brahmanen hadden vermomd. Ze hadden gehoord dat Kunti met al haar zonen in de brand van het huis van lak was omgekomen, en nu kwamen de Pandava's hun voor als mannen die uit het rijk van de doden waren teruggekeerd. Ze dachten aan het wrede plan van Purochana, die het huis van lak had gebouwd, en ze zeiden: 'Schande over Bhishma! Schande over Dhritarashtra, de Kuru!'

Na de svayamvara gingen alle koningen terug naar hun eigen rijk. Duryodhana hoorde dat Draupadi Arjuna tot man had genomen. Met zijn broers, met Ashvatthama, de zoon van Drona, met zijn oom Shakuni, de broer van zijn

moeder Gandhari, met Karna en met Kripa, de wapenleraar van de prinsen, ging hij terneergeslagen op weg naar zijn hoofdstad. Duhshasana, zijn broer, kreeg een kleur van schaamte. 'Als Arjuna zich niet als brahmaan had vermomd, had hij Draupadi nooit gekregen,' zei hij. 'Daardoor herkende niemand hem. Het lot is altijd het sterkst, denk ik. Inspanning haalt niets uit. Weg met al onze moeite, broer! De Pandava's leven nog!'

Onderweg gaven ze Purochana de schuld: hij had niet opgelet. Toen ze in Hastinapura aankwamen, dachten ze aan de sterke zonen van Pritha, die aan het brandende huis van lak waren ontsnapt en zich met Drupada hadden verbonden, en aan Dhrishtadyumna en Shikhandi en de andere zonen van Drupada, die allemaal bedreven waren in de strijd, en ze werden bang en moedeloos.

Vidura, de halfbroer van de koning, hoorde dat de Pandava's Draupadi hadden gewonnen en dat de zonen van Dhritarashtra beschaamd waren teruggekomen, met geknakte trots. Blij ging hij naar Dhritarashtra. 'Wat een geluk voor de Kuru's!' zei hij.

'Wat een geluk, Vidura!' riep Dhritarashtra. 'Wat een geluk!'

In zijn onwetendheid dacht de blinde koning dat de dochter van Drupada zijn oudste zoon Duryodhana tot man had gekozen. Hij liet meteen allerlei sieraden voor haar maken en beval dat Draupadi en Duryodhana met veel vertoon naar Hastinapura moesten worden gebracht. Pas toen vertelde Vidura hem dat Draupadi de Pandava's had gekozen, dat die helden allemaal leefden en het goed maakten, en dat koning Drupada hen met alle eer had ontvangen. Hij vertelde ook dat de Pandava's zich hadden verbonden met de vele verwanten en vrienden van Drupada, die ieder over een groot leger beschikten, en met nog veel anderen die naar de svayamvara waren gekomen.

'Die kinderen zijn mij even dierbaar als ze Pandu waren,' zei Dhritarashtra. 'Nee, nog dierbaarder. Luister waarom ik nu nog meer van ze houd. De heldhaftige zonen van Pandu maken het goed. Ze hebben veel vrienden gekregen, en hun verwanten en de bondgenoten die ze gewonnen hebben, zijn allemaal sterk. Welke koning, in voorspoed of in tegenspoed, zou Drupada met al zijn verwanten niet als bondgenoot willen hebben?'

'Koning,' zei Vidura, 'ik hoop dat uw verstand honderd jaar zo blijft als het nu is.' En hij ging terug naar zijn eigen huis.

Kort daarna kwamen Duryodhana en Karna bij Dhritarashtra. 'Waar Vidura bij is, koning, kunnen we u niet op uw misstap wijzen,' zeiden ze. 'Nu we

u alleen treffen, zeggen we alles wat we willen. Wat bent u eigenlijk van plan? Beschouwt u de bloei van uw vijanden als uw eigen bloei, dat u de Pandava's hebt geprezen waar Vidura bij was? Zo hoort u niet te handelen. We moeten nu elke dag iets doen om de Pandava's te verzwakken, vader. Het is tijd om samen te overleggen, zodat ze ons niet verzwelgen, met onze kinderen, onze vrienden en onze verwanten.'

'Ik wil precies doen wat jullie aanraden,' zei Dhritarashtra. 'Maar Vidura mag er niets van merken, zelfs niet aan een trek van mijn gezicht. Daarom prees ik de Pandava's waar hij bij was: aan geen enkel teken mocht hij kunnen zien wat er in mij omgaat. Nu Vidura weg is, is het tijd.' Hij noemde zijn zoon Suyodhana, de goede strijder, en Karna Radheya, de zoon van Radha. 'Vertel me wat je bedacht hebt, Suyodhana, en jij ook, Radheya.'

'Laten we betrouwbare en handige brahmanen gebruiken, vader,' zei Duryodhana, 'om tweedracht te zaaien tussen de zonen van Kunti en de zonen van Madri. Of laten we koning Drupada en zijn zonen en al zijn ministers met grote rijkdom overladen, zodat ze de zaak van Yudhishtira laten vallen. Of laten onze spionnen de Pandava's, ieder afzonderlijk, voorhouden hoe ongerieflijk het leven in Hastinapura is, zodat ze zich voorgoed in Panchala vestigen, ver van ons. Of laten slimme spionnen, die om geen middel verlegen zitten, de Pandava's jaloers maken op elkaar. Of laten ze Draupadi tegen haar mannen opzetten. Ze heeft er veel, dat zal niet moeilijk zijn. Of laten ze de Pandava's zelf ontevreden maken over Draupadi, dan wordt zij het ook over hen.

Of laten een paar spionnen daarheen gaan en in het geheim Bhima doden. Bhima is de sterkste van allemaal. Vroeger trotseerden de Pandava's ons alleen omdat ze op hem konden bouwen. Hij is woest en dapper, hij is hun enige toevlucht. Als hij dood is, zijn hun kracht en hun vuur weg, en dan vechten ze niet meer om hun koninkrijk. Arjuna is onoverwinnelijk in de strijd, koning, als Bhima zijn rug dekt. Zonder Bhima is Arjuna nog geen kwart van Radheya waard. Als de Pandava's weten hoe zwak ze zonder hem zijn en hoe sterk wij, geven ze het op.

Of als ze hierheen komen en ons gehoorzaam en volgzzaam zijn, kunnen we ze klein houden volgens de regels van de staatskunst. Of we kunnen ze verleiden met mooie meisjes, zodat de prinses van Panchala zich aan hen ergert. Of laten we Radheya sturen om ze hierheen te halen, zodat we ze hier door vertrouwde handlangers op een van die manieren kunnen laten doden.

Probeer, vader, welk van die middelen u feilloos lijkt. De tijd dringt. Zolang ze nog niet vast op koning Drupada vertrouwen, kunnen we ze aan. Vertrouwen ze eenmaal op hem, dan falen we. Dat zijn mijn plannen om de Pandava's ten val te brengen. Oordeel zelf of ze goed zijn of slecht. Wat vind jij, Karna?'

'Ik geloof niet dat uw redenering deugt, Duryodhana,' zei Karna. 'Tegen de Pandava's slaagt geen enkel middel. U hebt al eerder met allerlei listen geprobeerd uw zin te krijgen, maar uw vijanden hebt u nooit kunnen doden. Toen woonden ze vlak bij u, toen waren ze nog jong en onvolgroeid, en toch kon u ze niets doen. Nu wonen ze ver weg en zijn ze volgroeid. Het lot zelf staat hun bij, en ze willen het koninkrijk van hun vader terug.

Verdeeldheid zaaien tussen hen is onmogelijk. Wie samen één vrouw hebben, raken nooit verdeeld. Ook Draupadi zullen onze spionnen niet van de Pandava's vervreemden. Ze koos hen tot man toen het hun slecht ging. Zou ze hen nu verlaten, nu het hun voor de wind gaat? Bovendien willen vrouwen altijd graag veel mannen, en Draupadi heeft wat ze wenste. Van de Pandava's is zij niet los te weken. De koning van Panchala is eerlijk en rechtvaardig, hij is niet hebzuchtig. Al boden we hem ons hele koninkrijk aan, hij zou de Pandava's niet in de steek laten. En de zoon van Drupada bezit alle gaven en is aan hen gehecht. Met listen bent u ze nu niet meer de baas.

Maar dit is wat goed voor ons is en wat we nu moeten doen: ze aanvallen en ze neerslaan tot ze zijn uitgeroeid. Kies die weg. Zolang onze partij sterk is en die van de koning van Panchala zwak, moet u ze zonder aarzelen treffen. Zolang hun ontelbare wagens en dieren, hun vrienden en bevriende stammen nog niet verzameld zijn, moet u uw heldenmoed tonen, zoon van Gandhari. Zolang de koning van Panchala en zijn sterke zonen er nog niet op uit zijn tegen ons te vechten, moet u uw heldenmoed tonen. En toon uw heldenmoed voordat Krishna uit het geslacht van de Vrishni's met het leger van de Yadava's in de stad van Drupada komt en alles voor zich uit drijft om de Pandava's weer op de troon van hun vader te zetten. Rijkdom, alles wat het leven aangenaam maakt, zijn koninkrijk: er is niets wat Krishna niet zou opofferen voor de Pandava's.

Bharata, de stamvader van uw geslacht, heeft de hele aarde alleen door zijn heldenmoed verworven. Indra heeft de heerschappij over de drie werelden alleen door zijn heldenmoed verworven. Kshatriya's prijzen altijd de heldenmoed; voor een dappere man gaat die boven alles. Laten we dan met ons grote leger van vier soorten, olifanten, wagens, ruiters en voetvolk, zonder tijd te verliezen Drupada vermorzelen en de Pandava's hierheen brengen. Met verzo-

ning, met geld of geschenken, of door verdeeldheid zijn de Pandava's niet klein te krijgen. Versla ze met geweld, met uw heldenmoed, en heers dan over deze wijde aarde. Ik zie geen ander middel om ons doel te bereiken.'

Dhritarashtra prees Karna. 'Jij, zoon van een suta, bent wijs en bedreven in de wapens,' zei hij. 'Dit pleidooi voor de heldenmoed past bij je. Maar laten Bhishma en Drona en Vidura, en jullie tweeën, samen overleggen, en laten we dan het voorstel volgen dat ons het meeste goed doet.'

Waar Krishna is

Koning Dhritarashtra riep al die raadslieden bij zich en vroeg Bhishma als eerste om zijn mening. 'Een twist met de Pandava's zal ik nooit goedkeuren, Dhritarashtra,' zei Bhishma. 'Pandu was voor mij wat jij voor mij bent. De zonen van Gandhari en de zonen van Kunti zijn mij even lief, en de zonen van Kunti moet ik net zo beschermen als de jouwe. De Pandava's staan even dicht bij mij als bij prins Duryodhana of bij alle andere Kuru's. Daarom wil ik geen twist met hen. Sluit een verdrag met die helden en geef hun de helft van het land. Dit is het koninkrijk van hun vader.

En jij, Duryodhana: jij beschouwt dit koninkrijk als het erfdeel van je vader, maar de Pandava's beschouwen het net zo goed als het hunne. Als de zonen van Pandu het koninkrijk niet krijgen, hoe kan het dan van jou zijn, of van wie ook uit het geslacht van Bharata? Vind jij dat het koninkrijk je rechtmatig toekomt, dan kwam het hun volgens mij al vóór jou rechtmatig toe. Geef hun zonder ophef de helft van het koninkrijk. Dat is goed voor iedereen. Doe je het niet, dan treft het kwaad ons allemaal, en jij zelf zult te schande staan. Zorg voor je goede naam, Duryodhana. Een goede naam is de bron van iemands kracht. Men zegt dat wie zijn naam kwijt is, voor niets leeft. Een man sterft niet zolang zijn roem duurt: hij leeft zolang zijn roem leeft, en hij sterft als zijn roem verdwenen is. Volg het gebruik dat het geslacht van Kuru waardig is, zoon van Gandhari. Doe als je voorouders.

Wat een geluk dat de Pandava's niet zijn omgekomen. Wat een geluk dat Kunti leeft. Wat een geluk dat die ellendeling Purochana zijn doel niet heeft bereikt en zelf is omgekomen. Vanaf het ogenblik dat ik hoorde dat de zonen van de dochter van Kuntibhoja verbrand waren, kon ik geen levend wezen meer onder ogen komen. Wie hoort wat Kunti is overkomen, vindt jou schuldiger

dan Purochana. Dat de zonen van Pandu levend uit die brand zijn ontsnapt en weer tevoorschijn zijn gekomen, neemt die slechte naam weer van je weg. Zolang die helden leven, kan zelfs Indra met zijn bliksem de Pandava's hun erfdeel niet afnemen. Ze zijn rechtvaardig en eensgezind, en hun gelijke deel van het koninkrijk wordt hun ten onrechte onthouden. Als je rechtvaardig wilt handelen, als je wilt doen wat ik graag wil, als je het welzijn van iedereen zoekt, geef hun dan de helft van het koninkrijk.'

Na Bhishma nam Drona het woord. 'Koning Dhritarashtra, we hebben altijd gehoord dat vrienden die om raad gevraagd worden, moeten zeggen wat juist is, wat waar is en wat roem brengt. Ik denk hierover net als Bhishma. Laat de Pandava's een deel van het koninkrijk krijgen. Dat is de eeuwige dharma. Stuur zonder tijd te verliezen een bode naar Drupada, iemand die mooi kan spreken. Laat hij Drupada en Dhrishtadyumna keer op keer vertellen hoe uw macht en uw aanzien door dit nieuwe verbond gegroeid zijn, dat u en Duryodhana zich verheugen over wat er gebeurd is, en dat het verbond passend is, dat het u welkom is en dat u het waardig bent. Laat hij ook de zonen van Kunti en van Madri met de juiste woorden voor zich innemen. Geef hem een grote schat mee voor de Pandava's, kostbare geschenken voor de bruidegoms en de bruid, veel sieraden van zuiver goud voor Draupadi en passende geschenken voor alle zonen van Drupada. Laat de bode dan voorstellen dat de Pandava's naar Hastinapura terugkeren. Als Drupada de helden toestemming geeft hierheen te komen, laat Duhshasana en Vikarna, twee van uw zonen, hen dan met een mooie stoet tegemoet gaan. Ontvang ze hier met genegenheid, en zet ze op de troon van hun vader, zoals het volk van het rijk het wil. Zo moet u zich volgens mij gedragen tegenover de Pandava's, die voor u als uw eigen zonen zijn.'

Toen Drona zweeg, nam Karna het woord. 'Bhishma en Drona zijn met uw rijkdom en uw gunsten verwend, koning,' zei hij. 'U beschouwt ze altijd als uw vertrouwde vrienden. Wat kan er dan vermakelijker zijn dan dat ze u allebei raad geven die niet in uw belang is? Hoe kunnen wijzen raad goedkeuren die als goed wordt voorgesteld door iemand die kwade bedoelingen heeft en de slechtheid van zijn hart zorgvuldig verbergt? In tijden van nood kunnen vrienden niemand goed of kwaad doen. Hoe het iemand vergaat, hangt af van het lot. De wijze en de dwaas, de jonge en de oude, wie bondgenoten heeft en wie er geen heeft: het gaat iedereen, dat ziet men overal, nu eens goed en dan weer slecht.

We hebben gehoord dat er vroeger een koning was die Ambuvicha heette. Hij had zijn hoofdstad in Rajagriha en was koning over alle vorsten van Magadha. Hij bekommerde zich nooit om zijn zaken; zijn enige inspanning was ademen. Al zijn zaken lagen in handen van zijn minister, die Mahakarni heette, en Mahakarni werd de hoogste macht in de staat. Hij vond zichzelf almachtig en begon de koning te minachten. De ellendeling eigende zich alles toe wat van de koning was: zijn koninginnen, zijn schatten en zijn heerschappij. Maar dat alles stilde zijn hebzucht niet; het maakte haar alleen nog heviger. Toen hij dat allemaal had, begeerde hij zelfs de troon. En we hebben gehoord dat hij, hoe hij zijn best ook deed, het koninkrijk van zijn heer niet kon krijgen, al bekommerde die koning zich niet om zijn zaken en was hij tevreden met ademen. Wat kan men anders zeggen, koning, dan dat de heerschappij van die vorst van het lot afhing?

Als dit koninkrijk door het lot aan u gegeven is, dan blijft het van u, al wordt de hele wereld uw vijand. Maar als het lot het anders heeft beschikt, dan blijft het niet van u, hoe u zich ook inspannt. Denk daaraan, wijze koning, en oordeel dan of uw raadsliden eerlijk zijn of niet. Ga ook na wie van hen slecht is en wie wijs en goed heeft gesproken.'

Drona keerde zich naar Karna. 'Dat zeg je omdat je slecht bent. Je kwade bedoelingen zijn duidelijk genoeg. Om de Pandava's kwaad te doen, zoek je fouten bij ons. Maar wat ik gezegd heb, Karna, is voor het welzijn van iedereen en voor de bloei van het geslacht van Kuru. Als jij dat allemaal verderfelijk vindt, zeg dan zelf wat goed voor ons is. Wordt mijn goede raad niet opgevolgd, dan zijn de Kuru's volgens mij in korte tijd uitgeroeid.'

Vidura was de laatste. 'Koning, uw vrienden zeggen u wat goed voor u is. Maar omdat u niet wilt luisteren, komen hun woorden nauwelijks bij u binnen. Wat Bhishma, de zoon van Shantanu, gezegd heeft, is voortreffelijk en in uw belang, maar u luistert er niet naar. Ook de leraar Drona heeft u veel goede raad gegeven, al vindt Karna, de zoon van Radha, van niet. Ik heb er diep over nagedacht, koning, en ik ken niemand die u een betere vriend is dan deze twee, en niemand die hen in wijsheid overtreft. Ze zijn allebei oud in jaren, in wijsheid en in kennis, en ze kijken met dezelfde ogen naar u en naar de zonen van Pandu. In dharma en waarheid doen ze niet onder voor Rama, de zoon van Dasharatha, of voor Gaya, een koning uit de oude tijd. Nooit eerder hebben ze u slechte raad gegeven, en u hebt hun nooit kwaad gedaan. Waarom zouden deze mannen, die altijd de waarheid spreken, u dan slechte raad geven? Ze kennen alle regels

van de dharma, en ik ben ervan overtuigd dat ze zich nooit door rijkdom laten verleiden om partij te kiezen. Wat zij gezegd hebben, is goed voor u.

De Pandava's zijn even goed uw zonen als Duryodhana en de anderen. Raadslieden die u iets aanraden wat de Pandava's schaadt, hebben uw belang niet voor ogen. En als uw hart een voorkeur heeft voor uw eigen kinderen, dan doet wie die voorkeur met zijn raad aanwakkert, u geen goed.

Wat deze twee hebben gezegd over de onoverwinnelijkheid van de Pandava's, is volkomen waar. Denk er niet anders over. Kan de mooie Arjuna, de zoon van Pandu, die met zijn linker- en zijn rechterhand even snel schiet, in de strijd verslagen worden, zelfs door Indra? Kan Bhima met zijn sterke armen, die de kracht van tienduizend olifanten heeft, door de onsterfelijken zelf verslagen worden? Welke man die aan zijn leven hecht, kan de tweeling Nakula en Sahadeva verslaan, zo bedreven als ze zijn in de strijd? En hoe kan de oudste van de Pandava's verslagen worden, in wie geduld, mededogen, vergevingsgezindheid, waarheid en heldenmoed altijd samenwonen? Wie Balarama, de oudere broer van Krishna, tot bondgenoot heeft, Krishna tot raadsman en Satyaki uit het geslacht van de Vrishni's tot aanhanger, heeft in de oorlog al iedereen verslagen. Wie Drupada tot schoonvader heeft, en de zonen van Drupada, de heldhaftige broers Dhrishtadyumna en de anderen uit het geslacht van Prishata, tot zwagers, is onoverwinnelijk. Houd dat voor ogen, koning, en ook dat hun recht op het koninkrijk ouder is dan het uwe. Gedraag u rechtvaardig tegenover hen.

Er kleeft een smet van laster aan u, koning, door wat Purochana heeft gedaan. Was die nu af door vriendelijk te zijn voor de Pandava's. Die vriendelijkheid beschermt het leven van ons allen die tot het geslacht van Kuru behoren, en de hele stand van de kshatriya's zal erdoor groeien. We hebben vroeger oorlog gevoerd met koning Drupada. Als we hem nu tot bondgenoot kunnen maken, wordt onze partij sterker. De Dasharha's, het volk van Krishna, zijn talrijk en sterk. Waar Krishna is, daar zullen zij allemaal zijn, en waar Krishna is, daar is de overwinning. Wie zou, tenzij de goden hem vervloekt hebben, met oorlog willen bereiken wat met verzoening bereikt kan worden?

Nu de burgers en de andere onderdanen van het rijk gehoord hebben dat de zonen van Pritha leven, zijn ze blij en verlangen ze ernaar hen te zien. Doe wat zij graag willen, koning. Duryodhana, Karna en Shakuni, de zoon van Subala, zijn slecht, dwaas en jong. Luister niet naar hen. U bezit alle goede eigenschappen.

Lang geleden heb ik u al gezegd dat de onderdanen van dit rijk door de schuld van Duryodhana zullen worden uitgeroeid.'

'De wijze Bhishma, de zoon van Shantanu, en de rishi Drona, en jij ook, Vidura, hebben de waarheid gezegd,' zei Dhritarashtra, 'en wat voor mij het beste is. De heldhaftige zonen van Kunti zijn de kinderen van Pandu, maar naar de dharma zijn ze ook mijn kinderen. En de zonen van Pandu hebben net zo goed recht op dit koninkrijk als mijn eigen zonen. Ga snel en haal de Pandava's met hun moeder hierheen, en behandel hen met genegenheid en zorg. Breng ook Draupadi mee, met haar schoonheid als van een godin. Wat een geluk dat de zonen van Pritha leven. Wat een geluk dat die grote wagenstrijders de dochter van Drupada hebben gekregen. Wat een geluk dat onze kracht is gegroeid, en wat een geluk dat Purochana is omgekomen. Wat een geluk: mijn grote verdriet is voorbij.'

Op bevel van Dhritarashtra ging Vidura naar Yajnasena, zoals Drupada ook heet, en naar de Pandava's. Hij nam veel edelstenen en allerlei rijkdom mee voor Draupadi, voor de Pandava's en voor Drupada zelf. Drupada ontving hem in zijn paleis met alle eerbewijzen, en ze vroegen elkaar hoe het ging. Daar zag Vidura de Pandava's en Krishna. Hij omarmde hen, en zij betoonden hem een voor een hun eerbied. Daarna gaf hij de Pandava's, Kunti en Draupadi, Drupada en zijn zonen wat de Kaurava's hem hadden meegegeven. Toen richtte hij zich, waar de Pandava's en Krishna bij waren, tot Drupada.

'Luister naar mij, koning, met uw ministers en uw zonen. Koning Dhritarashtra heeft, met zijn ministers, zijn zonen en zijn vrienden, keer op keer gevraagd hoe het met u gaat, en hij is ingenomen met dit verbond. Ook de wijze Bhishma, de zoon van Shantanu, en alle Kuru's vragen hoe het u in alles gaat. En Drona, de zoon van Bharadvaja, uw dierbare vriend, omarmt u in gedachten en vraagt hoe u het maakt. Dhritarashtra en alle Kuru's zijn door dit verbond met u blijer dan een nieuw veroverd koninkrijk hen had kunnen maken. Nu u dat weet, koning, sta de Pandava's toe het koninkrijk van hun voorouders terug te zien. De Kuru's verlangen hevig naar de zonen van Pandu. Die zijn lang weggeweest, en de prinsen en Pritha moeten er zelf ook naar verlangen hun stad terug te zien. En alle vrouwen van de Kuru's, de burgers en onze onderdanen kijken ernaar uit Draupadi, de prinses van Panchala, te zien. Daarom denk ik dat u de Pandava's zonder uitstel met hun vrouw moet laten gaan. Als ze uw toestemming hebben, zal ik Dhritarashtra met snelle boden bericht sturen. Dan gaan de Pandava's met Kunti en Draupadi op weg.'

Indraprastha

‘Het is zoals u zegt, wijze Vidura,’ zei Drupada. ‘Ook ik verheug me over dit verbond. Het is volkomen juist dat deze prinsen naar het koninkrijk van hun voorouders terugkeren. Maar het past mij niet dat zelf te zeggen. Als de dappere zoon van Kunti, Yudhishtira, als Bhima en Arjuna en de tweeling zelf willen gaan, en als Balarama en Krishna, die allebei alle regels van de dharma kennen, het met hen eens zijn, laat de Pandava’s dan gaan. Die twee doen altijd wat de zonen van Pandu aangenaam is en goed doet.’

Yudhishtira legde de beslissing bij hem terug. ‘Koning, mijn jongere broers en ik zijn nu van u afhankelijk. Wat u ons beveelt, doen we graag.’

Krishna vond dat de Pandava’s moesten gaan. ‘Maar we moeten ons allemaal houden aan het oordeel van koning Drupada,’ zei hij, ‘want hij kent alle regels van de dharma.’

‘Nu de zaken zo staan, ben ik het met Krishna eens,’ zei Drupada. ‘De zonen van Pandu zijn voor mij wat ze voor hem zijn, en zelfs Yudhishtira, de zoon van Kunti, zoekt hun welzijn niet zo vurig als Krishna.’

Op bevel van Drupada gingen de Pandava’s op weg naar de stad Hastinapura, samen met Krishna en Vidura, met Draupadi en met Kunti. Onderweg hielden ze vaak halt om te rusten en te genieten. Koning Dhritarashtra hoorde dat de helden de hoofdstad naderden, en hij stuurde Kaurava’s uit om hen te ontvangen: Vikarna met zijn grote boog en Chitrasena, twee van zijn zonen, en Drona en Kripa, de leraren van de prinsen. Met hen om zich heen trokken de helden langzaam Hastinapura binnen. De hele stad straalde van de vrolijke menigte die uit nieuwsgierigheid was uitgelopen. In de straten hoorden de Pandava’s wat de burgers hun luid toeriepen.

‘Daar komt hij terug, die alle regels van de dharma kent en die ons altijd beschermt alsof we zijn naaste verwanten zijn!’ riepen sommigen.

Elders zeiden ze: ‘Het lijkt wel of koning Pandu, van wie het volk hield, vandaag terugkomt uit het woud, om te doen wat wij graag willen.’

En weer anderen zeiden: ‘Wat voor goeds overkomt ons vandaag niet, nu de heldhaftige zonen van Kunti terugkomen in onze stad! Als we ooit iets hebben weggegeven, als we ooit geklaarde boter in het vuur hebben gegoten, als we enige verdienste door ascese hebben, laten de Pandava’s dan door de kracht van dat alles honderd jaar in de stad blijven.’

Toen ze bij het paleis kwamen, raakten de Pandava's eerbiedig de voeten aan van Dhritarashtra en van Bhishma, en van ieder ander aan wie die eer toekwam. Ze vroegen alle burgers die er waren hoe het met hen ging. Op bevel van Dhritarashtra gingen ze daarna naar de vertrekken die voor hen waren ingericht. Ze rustten er een tijd uit, en toen riepen koning Dhritarashtra en Bhishma, de zoon van Shantanu, hen aan het hof.

'Luister met je broers naar wat ik zeg, zoon van Kunti,' zei Dhritarashtra tegen Yudhishtira. 'Ga naar Khandavaprastha, zodat er tussen jullie en je neven geen onenigheid meer ontstaat. Als jullie je daar vestigen, zal niemand jullie kwaad kunnen doen. Woon in Khandavaprastha, onder de bescherming van Arjuna, en neem de helft van het koninkrijk.'

De Pandava's stemden in met wat Dhritarashtra zei, bogen voor de koning en vertrokken uit Hastinapura. Tevreden met de helft van het koninkrijk trokken ze naar Khandavaprastha, een woeste streek die nooit was ontgonnen. Met Krishna aan hun hoofd bereikten de helden de streek, en ze maakten haar mooi. Met de hulp van de rishi Vyasa, hun grootvader, kozen ze een heilige en gunstige plek. Ze voerden er riten uit om onheil af te weren en de goden welgezind te maken, en ze maten er de grond af voor hun stad.

De stad kreeg een brede gracht en witte muren die tot hoog in de lucht reikten, en veel poorten met zware deuren en hoge poortgebouwen. Op de muren lagen zoveel wapens klaar dat vijanden er met hun werpwapens niets tegen konden uitrichten. In de torens hielden gewapende mannen zich in oefening, en over de hele lengte van de muren waren krijgers opgesteld. Op de borstweringen stonden duizenden scherpe haken en shataghni's, werptuigen die honderd man tegelijk doden, en nog andere machines, en ook grote ijzeren wielen. De straten waren breed en goed aangelegd, en niemand behoefde er bang te zijn voor ongelukken. Met al haar prachtige huizen was de stad een tweede Amaravati, de stad van Indra, en daarom kreeg ze de naam Indraprastha, naar Indra. Op een mooie, gunstig gelegen plek in de stad verrees het paleis van de Pandava's, vol rijkdom van elke soort.

Toen de stad gebouwd was, kwamen er veel brahmanen die alle Veda's kenden en alle talen spraken, en die er wilden wonen. Er kwamen kooplieden uit alle windstreken, in de hoop er rijk te worden. En er kwamen veel mensen die bedreven waren in allerlei ambachten, om zich er te vestigen. Rond de stad werden prachtige tuinen aangelegd, met mango's, ashoka's, champaka's en nog veel meer bomen, die vol bloemen en vruchten hingen en vol vogels van allerlei

soort zaten. In die groene bosjes klonk de roep van de pauwen in hun bronst en het lied van de kokila's, de vogels met de zoetste stem van het woud. Er waren lusthuizen, prieëlen van klimplanten en aangelegde heuvels, meren die tot de rand vol helder water stonden, vijvers die geurden van lotussen en lelies, met ganzen en eenden erop, en nog meer mooie vijvers en poelen.

Dankzij het rechtvaardige gedrag van Bhishma en koning Dhritarashtra tegenover hen woonden de Pandava's nu in Khandavaprastha, in een groot koninkrijk vol vrome mensen. Met die vijf strijders leek de stad op Bhogavati, de hoofdstad van de naga's onder de aarde, met al haar naga's. Toen Krishna de Pandava's daar had gevestigd, nam hij afscheid van hen en keerde met Balarama terug naar Dvaraka, de stad van de Yadava's.

HOOFDSTUK TIEN

Tilottama

'**B**RAHMAAN, RIJK DOOR uw ascese,' zei Janamejaya, 'wat deden mijn voorouders, de Pandava's, nadat ze het koninkrijk Indraprastha hadden gekregen? Hoe gehoorzaamde hun vrouw Draupadi hen allemaal? En hoe kon het dat er geen onenigheid ontstond tussen die vorsten, die alle vijf aan één vrouw gehecht waren? Ik wil in bijzonderheden horen hoe ze zich na hun huwelijk met Draupadi tegenover elkaar gedroegen.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

In Khandavaprastha, het land dat ze op bevel van Dhritarashtra hadden gekregen, leefden de Pandava's met Draupadi in vreugde. Yudhishtira, die altijd aan de waarheid vasthield, regeerde met de hulp van zijn broers rechtvaardig over het land. De zonen van Pandu waren wijs en toegewijd aan waarheid en dharma, en ze hadden al hun vijanden verslagen. Ze zaten op kostbare koninklijke zetels en regelden samen alle zaken van het bestuur.

Op een dag, toen ze daar zo zaten, kwam Narada, de rishi van de goden, op zijn zwerftochten bij hen. Yudhishtira stond hem zijn eigen mooie zetel af, gaf hem met eigen hand de arghya, het water dat men een geëerde gast aanbiedt, en vertelde hem hoe het met zijn koninkrijk stond. Narada nam de eerbewijzen tevreden aan, wenste de koning alle heil en liet hem weer plaatsnemen. Toen liet de koning Draupadi in de binnenvertrekken weten dat de rishi gekomen was.

Ze reinigde zich en kwam eerbiedig naar de plek waar Narada met de Pandava's zat, raakte de voeten van de rishi aan en bleef gesluierd met gevouwen handen voor hem staan. Narada gaf haar allerlei heilwensen mee en liet haar gaan.

Zodra Draupadi weg was, nam hij alle Pandava's, met Yudhishtira voorop, apart. 'De prinses van Panchala is de getrouwde vrouw van jullie allemaal,' zei hij. 'Stel onder elkaar een regel in, zodat er geen onenigheid tussen jullie ontstaat. Vroeger waren er twee broers, Sunda en Upasunda, die in de drie werelden bekend waren. Ze leefden samen, en niemand kon hen doden, behalve de een de ander. Ze regeerden over hetzelfde koninkrijk, woonden in hetzelfde huis, sliepen op hetzelfde bed, zaten op dezelfde zetel en aten van dezelfde schotel. En toch hebben ze elkaar gedood, om Tilottama. Bewaar daarom jullie vriendschap, Yudhishtira, en doe niets wat jullie uit elkaar drijft.'

'Wiens zonen waren die asura's, Sunda en Upasunda?' vroeg Yudhishtira. 'Waardoor ontstond die onenigheid tussen hen, en waarom brachten ze elkaar om? En wiens dochter was die Tilottama, om wie de broers elkaar in hun waanzin doodden? Was ze een apsara, een danseres uit de hemel van de goden, of de dochter van een god? We willen alles in bijzonderheden horen, brahmaan, zoals het gebeurd is. U hebt ons nieuwsgierig gemaakt.'

'Luister met je broers naar mij, zoon van Pritha,' zei Narada. 'Ik zal je dit oude verhaal vertellen, precies zoals het gebeurd is.'

EN NARADA VERTELDE.

Lang geleden werd in het geslacht van de grote asura Hiranyakashipu een daitya geboren, Nikumbha, die een ontzaglijke kracht bezat. De daitya's waren een van de twee geslachten van de asura's, de oude rivalen van de goden. Nikumbha kreeg twee zonen, Sunda en Upasunda. Het waren allebei asura's van een verschrikkelijke moed, woest en boosaardig. Ze hadden één wil, en ze werkten altijd aan dezelfde taken en dezelfde doelen. Vreugde en ellende deelden ze. Ieder zei en deed wat de ander aangenaam was; ze waren nooit zonder elkaar en gingen nergens heen zonder elkaar. Ze hadden precies dezelfde aard en dezelfde gewoonten, en het leek of één wezen in tweeën was gedeeld.

Samen groeiden ze op, en samen wilden ze de drie werelden onderwerpen. Ze lieten zich wijden, gingen naar het Vindhya-gebergte en legden zich daar een zware ascese op. Ze leden honger en dorst, hun haar was samengekoekt tot strengen en ze droegen boombast. Van top tot teen besmeurden ze zich met vuil; ze leefden van lucht alleen, stonden op hun tenen en wierpen stukken van

hun eigen vlees in het vuur. Lange tijd hielden ze zich aan hun geloften, met hun armen omhoog en hun ogen strak op één punt. De bergen van de Vindhya werden zo lang verhit door de kracht van hun ascese dat ze overal begonnen te dampen.

De goden zagen hoe streng die ascese was, en ze schrokken. Ze legden de broers allerlei hindernissen in de weg. Keer op keer verleidden ze hen met kostbaarheden en met de mooiste meisjes. Toen toonden de goden opnieuw hun vermogen om te begoochelen. Het leek of de zusters, de moeders, de vrouwen en de andere verwanten van de broers in doodsangst op hen af renden, met losse haren, verschoven sieraden en gescheurde kleren, achtervolgd en geslagen door een rakshasa met een lans in zijn hand. En het leek of de vrouwen hun om hulp smeekten: 'Red ons!' Maar de broers hielden vast aan hun geloften, en toen niets van dat alles op een van de twee de minste indruk bleek te maken, verdwenen de vrouwen en de rakshasa.

Ten slotte kwam de Grootvader zelf naar de twee asura's toe: Brahma, die over alles heerst en altijd het welzijn van alle schepselen zoekt. Hij vroeg hun welke gunst ze wensten. Sunda en Upasunda zagen de Grootvader, stonden op en wachtten met gevouwen handen.

'Grootvader,' zeiden ze, 'als u tevreden bent over onze ascese en ons goedgezind bent, laat ons dan alle wapens kennen en alle middelen om te begoochelen. Geef ons grote kracht, en laat ons elke gedaante kunnen aannemen die we willen. En ten slotte: laat ons ook onsterfelijk zijn.'

'Alles wat jullie vragen, krijgen jullie, behalve de onsterfelijkheid,' zei Brahma. 'Vraag een manier van sterven waarbij jullie toch aan de onsterfelijken gelijk zijn. Jullie hebben die zware ascese alleen op je genomen uit verlangen naar heerschappij; daarom kan ik jullie de onsterfelijkheid niet geven. Om de drie werelden te onderwerpen hebben jullie je ascese beoefend, en daarom, daitya's, kan ik jullie niet geven wat jullie vragen.'

'Grootvader,' zeiden Sunda en Upasunda, 'laat ons dan van niets wat in de drie werelden bestaat, van niets wat beweegt en van niets wat niet beweegt, iets te vrezen hebben, behalve van elkaar.'

'Ik geef jullie wat jullie gevraagd hebben,' zei de Grootvader. Hij gaf hun die gunst, liet hen ophouden met hun ascese en keerde terug naar zijn eigen wereld.

Nu konden de twee daitya's door niemand in de drie werelden meer gedood worden. Ze keerden naar huis terug, en al hun vrienden en verwanten verheugden zich over de gunsten die ze hadden verworven. Sunda en Upasunda sneden

hun samengekoekte haar af en zetten kronen op hun hoofd. In kostbare kleren en sieraden zagen ze er prachtig uit. Elke nacht lieten ze de maan boven hun stad opkomen, ook als het zijn tijd niet was. Iedereen om hen heen vierde feest. ‘Eet, geef te eten, geef weg, maak plezier, zing, drink!’: dat hoorde men elke dag in elk huis. Hier en daar stegen luide feestgeluiden op, met handgeklap, en ze vulden de hele stad. De daitya’s konden elke gedaante aannemen die ze wilden; ze speelden en vermaakten zich op alle manieren en merkten nauwelijks hoe de tijd verstreek. Een heel jaar leek hun één dag.

Toen de feesten voorbij waren, overlegden de broers, die over de drie werelden wilden heersen, en ze lieten hun troepen aantreden. Met de instemming van hun vrienden en verwanten, van de oudsten van de daitya’s en van hun ministers, en na de rituelen voor een vertrek, trokken ze ‘s nachts uit, toen de maan in het maanhuis Magha stond. Een groot leger van daitya’s ging mee, in pantsers en gewapend met knotsen, bijlen, lansen en strijddolven, en vrolijk trokken ze op, terwijl de lofzangers liederen zongen die hun overwinning voorspelden.

De broers waren woest in de strijd en konden gaan waarheen ze wilden. Ze stegen op naar de wereld van de goden. De goden wisten dat ze kwamen en kenden de gunsten die de broers van de Grootvader hadden gekregen. Ze verlieten hun wereld en zochten hun toevlucht in de wereld van Brahma. De daitya’s onderwierpen al gauw de wereld van Indra, versloegen de stammen van de yaksha’s, halfgoddelijke wezens, en van de rakshasa’s en alle wezens die door de lucht gaan, en trokken verder. Daarna onderwierpen de broers de naga’s in de werelden onder de aarde, dan de bewoners van de oceaan, en dan alle stammen van de mlechcha’s, de volken buiten de orde van de Veda.

Toen wilden ze ook de hele aarde in hun macht krijgen. Ze riepen hun soldaten bij elkaar en gaven hun een wreed bevel. ‘Brahmanen en koninklijke wijzen versterken met hun plengoffers en de spijsen die ze bij grote offers geven de kracht van de goden, en hun welvaart. Wie dat doet, is een vijand van de asura’s. Laten we ons daarom allemaal verzamelen en hen van de aarde wegvagen!’

Aan de oostkust van de grote oceaan gaven ze hun soldaten dat bevel, en met dat wrede plan trokken de broers alle kanten op. Wie een offer bracht en de brahmanen die daarbij hielpen, doodden ze op slag, en na die slachting trokken ze verder. In de hermitages van de muni’s, wijzen die zich in zwijgen en ascese terugtrekken en hun zinnen volkomen beheersen, gooiden hun soldaten de offervuren in het water. De vloeken die de rishi’s in hun woede uitspraken,

troffen de broers niet, want de gunsten van Brahma maakten ze machteloos. Toen de brahmanen zagen dat hun vloeken niets uithaalden, vluchtten ze alle kanten op en lieten hun riten en geloften in de steek. Zelfs de rishi's op aarde die door hun ascese de volmaaktheid hadden bereikt, die hun hartstochten in bedwang hadden en helemaal opgingen in hun meditatie, vluchtten uit angst voor de broers. De heilige hermitages werden vertrapt en vernield, de offerkruiden en offerschalen gebroken, en wat erin zat, lag over de grond verspreid. De hele wereld raakte leeg.

Toen de rishi's allemaal verdwenen waren en zich onzichtbaar hadden gemaakt, namen de twee asura's, die hen wilden vernietigen, allerlei gedaanten aan. In de gedaante van bronsvlees olifanten zochten ze de rishi's op die zich in grotten schuilhielden, en ze stuurden hen naar het rijk van Yama, de god van de dood. Soms werden ze leeuwen, dan weer tijgers, en het volgende ogenblik waren ze verdwenen; zo, en op andere manieren, doodden die wrede broers de rishi's zodra ze die zagen. Offers en studie hielden op, koningen en brahmanen werden uitgeroeid. Op aarde werden geen offers en geen feesten meer gehouden. De mensen riepen ach en wee, en al het kopen en verkopen stopte. Alle riten vielen stil; er waren geen heilige plechtigheden en geen huwelijken meer. De akkers werden verwaarloosd, het vee werd niet meer gehoed, steden en hermitages raakten verlaten. De aarde lag bezaaid met botten en skeletten en bood een verschrikkelijke aanblik. De offers voor de voorouders werden niet meer gebracht, en de heilige offerroep, vashat, en alle riten die heil brengen verstomden. De zon en de maan, de planeten en de sterren, de maanhuizen en de andere bewoners van het hemelgewelf zagen wat Sunda en Upasunda deden, en ze treurden diep. Met die gruweldaden onderwierpen de asura-broers alle windstreken, en ze vestigden zich zonder één rivaal op de vlakte van Kurukshetra.

De rishi's van de goden, de siddha's, wezens die de volmaaktheid hebben bereikt, en de grote rishi's, die innerlijke rust en zelfbeheersing bezaten, zagen die slachting over de hele wereld. Uit mededogen met de wereld gingen ze naar de woning van de Grootvader. Daar zagen ze hem zitten, met goden, siddha's en brahmaanse rishi's om zich heen. Shiva, de god van de goden, was er, en Agni met Vayu, en Soma, Surya en Indra, en rishi's die zich wijdden aan de meditatie op het brahman, de allerhoogste werkelijkheid, en asceten van allerlei orden, onder wie de Valakhilya's, rishi's zo klein als een duim. Bedroefd gingen de rishi's naar Brahma toe en vertelden hem alles wat Sunda en Upasunda gedaan

hadden, hoe ze het gedaan hadden en in welke volgorde. Alle goden en grote rishi's legden de zaak met klem aan de Grootvader voor.

Brahma luisterde naar alles wat ze zeiden, dacht een ogenblik na en besloot wat hij zou doen. Hij wilde de asura-broers vernietigen, en hij riep Vishvakarma bij zich, de bouwmeester van de goden. 'Maak een meisje dat alle harten kan veroveren,' beval hij.

Vishvakarma boog voor de Grootvader, nam zijn bevel eerbiedig aan en maakte met grote zorg een meisje uit de wereld van de goden. Eerst bracht hij alle mooie trekken in haar lichaam bijeen; ze was bijna helemaal van edelstenen. In schoonheid had ze haar gelijke niet onder de vrouwen van de drie werelden. Er was geen plekje aan haar lichaam, hoe klein ook, dat niet door zijn pracht de blik trok. Als Shri zelf, de godin van geluk en glans, in een lichaam, veroverde ze de ogen en de harten van alle schepselen. En omdat ze was gemaakt uit deeltjes zo klein als sesamzaadjes, tila, van het beste van alle edelstenen, gaf de Grootvader haar de naam Tilottama.

Zodra ze tot leven was gewekt, boog het meisje voor Brahma. 'U die over alle schepselen heerst,' zei ze met gevouwen handen, 'welke taak moet ik volbrengen? Waarvoor ben ik gemaakt?'

'Ga naar de asura's Sunda en Upasunda, Tilottama,' zei de Grootvader, 'en verleid hen met je schoonheid, die ieder hart verovert. Gedraag je daar zo dat de asura-broers door de rijkdom van je schoonheid ruzie met elkaar krijgen zodra ze je zien.'

'Goed,' zei Tilottama. Ze boog voor de Grootvader en liep om de vergadering van de goden heen. Brahma zat met zijn gezicht naar het oosten, en Shiva zat aan de zuidkant; de goden zaten aan de noordkant en de rishi's rondom. Terwijl Tilottama om de vergadering heen liep, waren Indra en Shiva de enigen die onbewogen bleven zitten. Maar Shiva verlangde zo naar haar aanblik dat er, toen het meisje aan zijn zuidkant was, aan de zuidkant van zijn lichaam een tweede gezicht verscheen. Toen ze achter hem was, verscheen er een gezicht aan de westkant, en toen ze aan zijn noordkant was, een vierde gezicht aan de noordkant. En Indra, die even vurig naar haar wilde kijken, kreeg duizend ogen, groot en een beetje rood, voor, achter en aan zijn flanken. Zo kwam Shiva, de grote god, aan zijn vier gezichten, en Indra, die de asura Vala versloeg, aan zijn duizend ogen. De menigte van goden en rishi's draaide het gezicht alle kanten op, terwijl Tilottama om hen heen liep. Behalve de Grootvader zelf lieten al die groten hun blik op het lichaam van Tilottama vallen. En toen Tilottama met

al haar schoonheid naar de stad van de asura's vertrok, beschouwde iedereen de taak al als volbracht. Toen ze weg was, liet Brahma, uit wie alles wat bestaat is voortgekomen, alle goden en rishi's gaan.

Intussen hadden de asura-broers de aarde onderworpen, en ze hadden geen rivaal meer. Hun vermoeidheid was voorbij; ze hadden de drie werelden onder één gezag gebracht en vonden dat er niets meer te doen was. Ze hadden alle schatten van de goden, de gandharva's, de yaksha's, de naga's, de rakshasa's en de koningen van de aarde bijeengebracht, en ze hadden geen zorgen meer. Ze gaven elke inspanning op en leefden als de goden voor hun genot: voor vrouwen, geuren, bloemenkransen, spijsen en dranken en veel andere aangename dingen, in overvloed. In huizen, wouden en tuinen, op heuvels en in bossen, waar ze maar wilden, vermaakten ze zich.

Eens gingen ze voor hun plezier naar een hoogvlakte in het Vindhya-gebergte, vlak en van steen, begroeid met bloeiende bomen. Alles wat ze maar konden begeren, van het aangenaamste soort, werd erheen gebracht, en de broers zaten op een prachtige zetel, met mooie vrouwen om zich heen. Om hen te behagen begonnen de vrouwen te dansen op muziek, en ze zongen lieflijk lofliederen op het tweetal.

Toen kwam Tilottama eraan, gekleed in één enkel stuk rode zijde dat haar lichaam nauwelijks bedekte, en onderweg plukte ze wilde bloemen. Langzaam liep ze naar de plek waar de asura's zaten. De broers hadden veel gedronken, en toen ze dat meisje van weergaloze schoonheid zagen, waren ze verloren. Ze stonden op van hun zetel en haastten zich naar haar toe. Ze begeerden haar allebei, en ieder wilde het meisje voor zichzelf. Sunda greep het meisje met de mooie wenkbrauwen bij haar rechterhand. Dronken van de gunsten die ze hadden gekregen, van hun lichaamskracht, van de rijkdom en de edelstenen die ze uit alle windstreken hadden bijeengebracht, en van de wijn, keerden ze zich tegen elkaar, en ieder trok zijn wenkbrauwen samen van woede.

'Ze is mijn vrouw, en dus voor jou een meerdere,' zei Sunda.

'Ze is mijn vrouw, en dus je schoonzuster,' antwoordde Upasunda.

'Ze is van mij, niet van jou!' riepen ze allebei.

Al gauw werden ze razend. Buiten zinnen door de schoonheid van het meisje vergaten ze hun liefde en hun genegenheid voor elkaar, en allebei pakten ze hun zware knotsen. 'Ik was de eerste! Ik was de eerste!' riep ieder, en ze sloegen elkaar met hun knotsen neer. Badend in hun bloed lagen de woeste asura's op de grond, als twee zonnen die uit het hemelgewelf zijn losgeslagen.

De vrouwen die er waren en de andere asura's zagen het, en bevend van angst vluchtten ze naar de werelden onder de aarde. Toen kwam de Grootvader, zuiver van hart, met de goden en de grote rishi's daarheen. Hij prees Tilottama en wilde haar een gunst geven. Nog voordat ze iets kon zeggen, zei hij: 'Jij zult zwerven door de wereld van de Aditya's, de zonnegoden. Je glans zal zo groot zijn dat niemand je ooit lang zal kunnen aankijken.' Nadat de Grootvader van alle schepselen haar die gunst had gegeven, legde hij de heerschappij over de drie werelden weer in handen van Indra, zoals vroeger, en keerde terug naar zijn eigen wereld.

'Die asura's waren altijd één en hadden één doel, en toch hebben ze elkaar in hun woede gedood om Tilottama,' zei Narada. 'Daarom zeg ik jullie uit genegenheid, nazaten van Bharata: als jullie mij een genoeg willen doen, tref dan een regeling, zodat jullie om Draupadi nooit ruzie krijgen met elkaar.'

De Pandava's overlegden met elkaar, en in het bijzijn van de rishi van de goden, die een onmetelijke kracht bezat, stelden ze een regel in. Wanneer een van hen met Draupadi zat, moest ieder van de andere vier die hem zo met haar zag, twaalf jaar naar het woud gaan en daar leven als brahmacharin: in onthouding, zoals een leerling van de Veda. Toen de Pandava's die regel hadden ingesteld, was de grote muni Narada tevreden over hen, en hij ging waarheen hij wilde.

'Zo hebben de Pandava's op aandringen van Narada een regel ingesteld voor hun gezamenlijke vrouw, Janamejaya,' zei Vaishampayana. 'En daarom is er tussen hen nooit twist ontstaan.'

De koeien van de brahmaan

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE VERDER.

Met de kracht van hun armen brachten de Pandava's vanuit Khandavaprastha veel koningen onder hun gezag, en ze hielden zich aan de regel die ze hadden ingesteld. Draupadi gehoorzaamde alle vijf zonen van Pritha. Zoals de rivier de Sarasvati vreugde vindt in de olifanten die in haar baden, en de olifanten in haar, zo vond Draupadi vreugde in haar vijf heldhaftige mannen, en zij in haar.

Na enige tijd stalen rovers de koeien van een brahmaan. Terwijl ze met hun buit wegtrokken, ging de brahmaan, buiten zichzelf van woede, naar Khandavaprastha, en daar begon hij de Pandava's verwijten te maken.

‘Pandava’s! Uit jullie eigen rijk worden mijn koeien op dit ogenblik met geweld weggehaald door laaghartige, slechte ellendelingen! Zet de dieven achterna! Ach, de offerboter van een vreedzame brahmaan wordt door kraaien weggeroofd! Ach, de ellendige jakhals dringt het lege hol van de leeuw binnen! Een koning die het zesde deel van de oogst als belasting heft zonder zijn onderdanen daarvoor te beschermen, noemen de wijzen de grootste kwaaddoener van de hele wereld. Het bezit van een brahmaan wordt door rovers weggehaald! De dharma zelf neemt af! Pak me bij de hand, Pandava’s, want ik ga ten onder aan mijn verdriet!’

Arjuna, de zoon van Kunti, hoorde de brahmaan bitter huilen en klagen. ‘Wees niet bang!’ riep hij luid.

Maar de kamer waar de Pandava’s hun wapens bewaarden, was op dat ogenblik bezet door Yudhishthira, die er met Draupadi zat. Arjuna kon er niet binnengaan en ook niet met de brahmaan meegaan, hoe vaak diens gehuil hem ook tot het een of het ander aanspoorde. De brahmaan bleef hem roepen, en Arjuna dacht na.

‘Het bezit van deze onschuldige brahmaan wordt geroofd. Ik moet zijn tranen drogen. Hij is aan onze poort gekomen en huilt nog steeds. Als ik hem niet bescherm, treft het kwaad van mijn onverschilligheid de koning; ons onrecht zal in het hele rijk worden rondverteld, en we laden een groot kwaad op ons. Maar ga ik de kamer binnen zonder de koning te ontzien, dan ben ik onwaarachtig tegenover de koning die geen vijand heeft. En als ik de kamer binnenga, loop ik de straf op van een ballingschap in het woud. Toch moet ik over alles heen stappen. Het kan me niet schelen of ik kwaad op me laad door de koning niet te ontzien. Het kan me niet schelen of ik naar het woud moet gaan en daar sterven. De dharma staat boven het lichaam en blijft bestaan als het lichaam vergaan is!’

Hij ging de kamer binnen en praatte met Yudhishthira. Met zijn boog kwam hij weer naar buiten. ‘Ga snel voor, brahmaan,’ zei hij, ‘voordat die ellendige rovers een te grote voorsprong hebben. Ik ga met u mee en geef u het bezit terug dat in handen van de dieven is gevallen.’

Met zijn boog, in zijn wapenrusting en op zijn strijdswagen met het vaandel zette Arjuna de dieven achterna. Hij doorboorde hen met zijn pijlen en dwong hen de buit op te geven. De brahmaan kreeg zijn koeien terug; Arjuna won er grote roem mee en keerde naar de hoofdstad terug. Daar boog hij voor alle oudsten, en iedereen prees hem. Ten slotte ging Arjuna naar Yudhishthira.

‘Geef me verlof, koning, om de gelofte na te komen die ik heb afgelegd,’ zei hij. ‘Ik heb u met Draupadi zien zitten, en daarmee heb ik de regel gebroken die we zelf hebben ingesteld. Daarom ga ik naar het woud. Zo hebben we het afgesproken.’

‘Waarom?’ riep Yudhishthira. Even later zei hij tegen zijn broer, die nooit van zijn geloften afweek: ‘Als ik voor jou een gezag ben, luister dan naar wat ik zeg. Ik weet heel goed waarom je mijn kamer bent binnengegaan en iets hebt gedaan waarvan je denkt dat het me onaangenaam was. Maar ik ben niet boos op je. Een jongere broer doet niets verkeerd als hij de kamer binnengaat waar zijn oudere broer met zijn vrouw zit. Alleen de oudere broer doet wat niet hoort als hij de kamer binnengaat waar zijn jongere broer met zijn vrouw zit. Zie daarom af van je voornemen en doe wat ik zeg. Je dharma heeft er niets onder geleden. Je hebt me niet tekortgedaan.’

‘Ik heb van u zelf gehoord dat je de dharma niet met uitvluchten mag ontlopen,’ antwoordde Arjuna. ‘Ik kan niet van de waarheid afwijken. De waarheid is mijn wapen.’

Met toestemming van de koning maakte Arjuna zich klaar voor het leven in het woud, en hij vertrok om er twaalf jaar te blijven.

HOOFDSTUK ELF

De ontvoering

Ulupi

TOEN ARJUNA NAAR het woud vertrok, liepen brahmanen die de Veda kenden nog een eind met hem mee. Anderen gingen met hem op reis: brahmanen die de Veda en alle kennis die erbij hoort beheersten en over het Zelf nadachten, musici, asceten die zich aan een god hadden gewijd, voordragers van de purana's, de oude overleveringen, vertellers van heilige verhalen, mannen die in onthouding leefden, woudbewoners, brahmanen die met een mooie stem de verhalen van de goden voordroegen, en vele anderen die goed konden spreken. Arjuna reisde zoals Indra reist wanneer de Maruts, de stormgoden, hem volgen. Onderweg zag hij lieflijke wouden en meren, rivieren en zeeën, landstreken en wateren. Ten slotte kwam hij bij de plek waar de Ganga uit de bergen de vlakte bereikt, en daar besloot hij te blijven.

Zolang hij daar met de brahmanen woonde die hem gevolgd waren, brachten zij ontelbare keren het agnihotra, het offer in het heilige vuur. Het waren geleerde mannen die zich strikt aan hun geloften hielden. Elke dag na hun bad staken ze aan de oever van de heilige rivier met mantra's hun offervuren aan, goten er geklaarde boter in en eerden de vuren met bloemen, en door al die vuren zag die plek aan de Ganga er prachtig uit.

Daar overkwam Arjuna iets wonderlijks. Op een dag daalde hij zoals altijd af in de Ganga om te baden. Toen hij gebaad had en water had geofferd aan zijn voorouders, wilde hij uit de stroom komen om zijn offer bij het vuur te brengen. Maar op dat ogenblik trok Ulupi hem naar de bodem van het water. Ze was de dochter van een koning van de naga's, het slangenvolk, en Kama, de god van de liefde, had haar het hoofd op hol gebracht. Arjuna werd meegevoerd naar het prachtige paleis van Kauravya, haar vader. Daar zag hij een offervuur dat voor hem was aangestoken, en hij bracht er met toewijding zijn offer. Agni, de god van het vuur, was hem goedgezind, omdat hij de offerboter zonder angst in de zichtbare gedaante van de god had gegoten.

Na zijn riten keek hij de dochter van Kauravya lachend aan. 'Wat een roekeloze daad, mooi schuchter meisje!' zei hij. 'Van wie is dit prachtige land? Wie ben je, en wiens dochter?'

'Er is een naga die Kauravya heet, uit het geslacht van de naga Airavata,' zei Ulupi. 'Ik ben zijn dochter, prins, en mijn naam is Ulupi. Toen ik zag hoe je de stroom in liep om te baden, nam Kama me mijn verstand af. Ik ben nog niet getrouwd, en hij kwelt me om jou. Geef je vandaag aan me en maak me gelukkig.'

'Op bevel van koning Yudhishtira leef ik twaalf jaar als brahmacharin, in onthouding,' zei Arjuna. 'Ik ben niet vrij om te doen wat ik wil. Toch zou ik graag doen wat je vraagt, als het kan. Ik heb in mijn leven nog nooit iets gezegd wat niet waar was. Zeg me, naga-meisje, hoe ik je je zin kan geven zonder dat mijn woord onwaar wordt en zonder de dharma te schenden.'

'Ik weet waarom je over de aarde zwerft, en waarom je oudste broer je bevolen heeft als brahmacharin te leven. Jullie hadden het zo afgesproken: jullie vijf hebben de dochter van Drupada samen als vrouw, en wie van jullie uit onwetendheid de kamer binnengaat waar een ander met haar zit, moet twaalf jaar als brahmacharin in het woud leven. Je ballingschap geldt alleen Draupadi. Je volgt de plicht die uit die afspraak voortkomt, en je dharma lijdt geen schade als je op mijn verzoek ingaat. Bovendien is het een plicht om wie in nood is te helpen. En al zou je dharma een kleine schade lijden, Arjuna, dan verwerf je toch grote verdienste door mijn leven te redden.'

'Ik ben je toegewijd,' zei ze. 'Geef je aan me. Zo denken ook de wijzen erover: een vrouw die om je liefde vraagt, wijs je niet af. Doe je het niet, dan maak ik een eind aan mijn leven. Ik zoek mijn toevlucht bij jou. Jij beschermt altijd wie in

nood is en wie niemand heeft, en huilend van verdriet vraag ik je bescherming. Ik verlang naar je. Geef je aan me.'

Arjuna deed alles wat Ulupi verlangde, en hij deed het met de dharma als beweegreden. Hij bracht de nacht door in het paleis van de naga, en met de zon stond hij op. Samen met Ulupi keerde hij uit het paleis van Kauravya terug naar de plek waar de Ganga de vlakte bereikt. Daar nam Ulupi afscheid om naar haar eigen huis terug te gaan. Maar eerst gaf ze Arjuna een gunst: in het water zou niemand hem kunnen overwinnen. 'Elk wezen dat in het water leeft,' zei ze, 'zul je verslaan.'

Manipura

Arjuna, de zoon van Indra, vertelde de brahmanen die daar bij hem woonden alles wat er gebeurd was, en trok daarna naar de hellingen van de Himalaya. Van de plek die Agastyavata heet ging hij naar de top van Vasishtha en de top van Bhṛigu. Daar reinigde hij zich met baden en riten, en hij gaf de brahmanen duizenden koeien en huizen. Verder trok hij naar de heilige hermitage Hiranyabindu, waar hij baadde en de heilige plaatsen in de omtrek zag. Met de brahmanen daalde hij van die hoogten af naar het oosten, want hij wilde de streken zien die daar lagen: het woud van Naimisha, de beroemde Kaushiki, de grote rivieren Gaya en Ganga, en de ene tirtha na de andere, de heilige badplaatsen waar pelgrims naartoe trekken. Overal reinigde hij zich met de gebruikelijke riten en gaf hij de brahmanen koeien, en in Anga, Vanga en Kalinga bezocht hij alle tirtha's en heiligdommen en gaf hij veel weg. Bij de poort van het koninkrijk Kalinga namen de brahmanen die hem gevolgd waren afscheid; verder gingen ze niet mee.

Met hun toestemming ging Arjuna met nog maar een paar dienaren naar de zee. Hij trok door het land van de Kalinga's, langs allerlei landen en heilige plekken en mooie huizen, zag de berg Mahendra, waar asceten woonden, en volgde langzaam de kust tot Manipura. Toen hij de heilige wateren en plaatsen van die streek gezien had, ging hij ten slotte naar Chitravahana, de koning van Manipura, die naar de dharma leefde.

De koning had een dochter van grote schoonheid die Chitrangada heette. Ze droeg dezelfde naam als de zoon van Shantanu en Satyawati, de oudere broer van Vichitravirya, die lang geleden door een gandharva was gedood, maar met

die prins had ze niets gemeen dan de naam. Arjuna zag haar in het paleis van haar vader, waar ze vrij rondliep, en hij begeerde haar. Hij ging naar de koning en zei wat hij wilde.

‘Geef me uw dochter, koning. Ik ben de zoon van een beroemde kshatriya.’

‘Wiens zoon ben je?’ vroeg de koning.

‘Ik ben Arjuna, de zoon van Pandu en Kunti.’

Chitravahana antwoordde hem vriendelijk. ‘In ons geslacht was er eens een koning die Prabhanjana heette, en hij had geen kinderen. Om een kind te krijgen stemde hij met een strenge ascete Shiva gunstig, de man van Uma, die de boog Pinaka draagt. En de god gaf hem de gunst dat ieder van zijn nakomelingen één kind zou krijgen. Daarom wordt in ons huis in elke generatie maar één kind geboren. Al mijn voorvaders, de een na de ander, hadden elk een zoon. Maar ik heb alleen een dochter om mijn geslacht voort te zetten. Toch beschouw ik haar altijd als mijn zoon. Ik heb haar volgens de regels tot putrika gemaakt, een dochter die voor haar vader als zoon geldt. Een van de zonen die je bij haar verwekt, zal mijn geslacht voortzetten. Die zoon is de bruidsprijs waarvoor ik je mijn dochter geef. Als je wilt, zoon van Pandu, kun je haar op die voorwaarde krijgen.’

‘Goed,’ zei Arjuna.

Hij nam de dochter van Chitravahana tot vrouw en bleef drie jaar in die stad. Toen Chitrangada ten slotte een zoon baarde, omhelsde Arjuna de mooie prinses teder. Hij nam afscheid van de koning, haar vader, en ging weer op weg.

De krokodillen

Daarna ging Arjuna naar de heilige wateren aan de oever van de zuidelijke oceaan, waar veel asceten woonden. Er lagen daar vijf tirtha's, maar juist die vijf wateren meden alle asceten. Ze heetten Agastya, Saubhadra, Pauloma, dat bijzonder heilig was, Karandhama, dat veel heil bracht en wie er baadde de vrucht van een paardenoffer gaf, en Bharadvaja, dat alle kwaad afwaste. Arjuna zag dat er bij die vijf wateren niemand was. Met gevouwen handen vroeg hij de asceten uit de omgeving: ‘U kent de Veda. Waarom blijft u weg bij deze vijf heilige wateren?’

‘In deze wateren leven vijf grote krokodillen,’ antwoordden ze, ‘en die sleuren iedere asceet mee die er toevallig in baadt. Daarom gaan we er niet heen.’

Ze probeerden hem tegen te houden, maar Arjuna ging toch naar die wateren kijken. Hij kwam bij het water dat naar de grote rishi Saubhadra heet, en plotseling dook hij erin om te baden. Nauwelijks was hij in het water of een grote krokodil die daar leefde greep hem bij zijn been. Maar Arjuna pakte het spartelende dier vast en sleepte het met zijn enorme kracht naar de oever. En op het land werd de krokodil een mooie vrouw, getooid met sieraden. Ze had een hemelse gestalte, en haar schoonheid en haar huid straalden.

‘Wie ben je, mooie vrouw?’ vroeg Arjuna. ‘Waarom leefde je als een dier in het water? En waarom heb je zulk kwaad gedaan?’

‘Ik ben een apsara, een danseres uit de hemel van de goden,’ zei ze. ‘In hun wouden speelde ik. Ik heet Varga, en Kubera, de schatbewaarder van de goden, heeft me altijd liefgehad. Ik heb vier vriendinnen, allemaal mooi en in staat te gaan waarheen ze willen. Op een dag waren we samen op weg naar het huis van Kubera. Onderweg zagen we een brahmaan die zich aan strenge geloften hield. Hij was buitengewoon mooi, en hij zat in afzondering de Veda te bestuderen. Het hele woud leek bedekt met de glans van zijn ascese, en de streek lichtte ervan op. Toen we zijn ascese en zijn wonderlijke schoonheid zagen, daalden we daar neer om zijn verzonkenheid te verstoren, ik en Saurabheyi en Samichi en Budbuda en Lata, alle vijf tegelijk. We begonnen te zingen en te lachen en hem op allerlei manieren te verleiden. Maar de jonge brahmaan richtte zijn hart geen ogenblik op ons. Hij hield zijn geest op zuivere verzonkenheid gericht, en met zijn grote kracht bleef hij onwankelbaar. Hij keek ons alleen aan, en het was een blik vol woede. "Word krokodillen," zei hij, "en zwerf honderd jaar door de wateren.”’

Arjuna luisterde, en de apsara ging verder.

‘We schrokken van die vloek. We probeerden hem gunstig te stemmen, die brahmaan die zo rijk was aan ascese en nooit van zijn gelofte afweek. "We waren trots op onze schoonheid en onze jeugd," zeiden we, "en de liefdesgod dreef ons. We hebben ons schandelijk gedragen. Vergeef ons, brahmaan. Het was onze dood dat we hierheen kwamen om u te verleiden, u met uw strenge geloften en uw ascese. Maar de rechtvaardigen hebben gezegd dat men vrouwen nooit mag doden. Laat uw dharma groeien, en dood ons niet zo. U kent de dharma, en er wordt gezegd dat een brahmaan altijd de vriend is van ieder schepsel. Laat dat woord van de wijzen waar zijn. Wie groot is, beschermt altijd wie bij hem bescherming zoekt. Wij zoeken uw bescherming. Vergeef ons.”’

Hij was een rechtvaardig man, en hij werd ons goedgezind. "De woorden honderd en honderdduizend," zei hij, "betekenen allebei eeuwig. Maar het woord honderd, zoals ik het gebruikt heb, moet je verstaan als een begrensde tijd, niet als een tijd zonder einde. Als krokodillen zullen jullie mensen grijpen en meesleuren, maar alleen honderd jaar. Als die tijd voorbij is, zal een verheven man jullie allemaal uit het water aan land slepen. Dan krijgen jullie je eigen gestalte terug. Ik heb nog nooit iets onwaars gezegd, zelfs niet voor de grap. Daarom zal alles wat ik gezegd heb, gebeuren. En als die man jullie bevrijd heeft, zullen deze heilige wateren over de hele wereld bekend worden als de Nari-tirtha's, de tirtha's van de vrouwen, en in de ogen van de rechtvaardigen en de wijzen zullen ze allemaal heilig zijn en alle kwaad afwassen."

We groetten de brahmaan eerbiedig en liepen om hem heen. Met een zwaar hart gingen we weg van die plek, en onderweg vroegen we ons af: "Waar zullen we die man vinden die ons onze eigen gestalte teruggeeft?" Terwijl we daarover nadachten, zagen we al na een ogenblik Narada, de rishi van de goden, een man met onmetelijke kracht. We bogen eerbiedig en bleven met blozende gezichten voor hem staan. Hij vroeg waarom we zo bedroefd waren, en we vertelden hem alles. "In de laaglanden aan de zuidelijke oceaan liggen vijf heilige wateren," zei de rishi. "Ze zijn lieflijk en uitzonderlijk heilig. Ga er meteen heen. Arjuna, de zoon van Pandu, die zuiver van hart is, zal jullie snel uit deze ellende bevrijden." Op zijn woord zijn we allemaal hierheen gekomen. Vandaag hebt u mij bevrijd. Maar mijn vier vriendinnen zijn nog in de andere wateren hier. Doe een goede daad en bevrijd ook hen.'

Arjuna bevrijdde ze graag alle vier van die vloek. Ze kwamen uit het water en kregen hun eigen gestalte terug, en de apsara's zagen eruit als vroeger. Arjuna had die heilige wateren bevrijd van het gevaar waarom ze berucht waren, en hij liet de apsara's gaan waarheen ze wilden.

Daarna verlangde hij ernaar Chitrangada terug te zien, en hij ging opnieuw naar de stad Manipura. Daar zag hij de zoon die hij bij Chitrangada had verwekt, Babhruvahana, die later koning van Manipura zou worden. Hij zag Chitrangada terug, en toen trok hij verder, naar de heilige plaats Gokarna.

Raivataka

Daarna bezocht Arjuna een voor een alle tirtha's en heilige plaatsen aan de kust van de westelijke oceaan, tot hij bij Prabhasa kwam. Krishna hoorde dat Arjuna in die heilige en lieflijke streek was aangekomen, en hij ging er meteen heen om zijn vriend te zien. Krishna en Arjuna omhelsden elkaar, vroegen hoe het met de ander ging en gingen samen zitten. Die twee vrienden waren niemand anders dan Nara en Narayana, de twee goddelijke rishi's van oudsher: Narayana, die Vishnu zelf is, en Nara, de rishi die altijd aan zijn zijde staat.

‘Waarom zwerf je over de aarde, Arjuna,’ vroeg Krishna, ‘langs alle heilige wateren en heilige plaatsen?’

Arjuna vertelde hem alles wat er gebeurd was. ‘Dat is zoals het moet,’ zei Krishna.

Een tijd lang bleven Krishna en Arjuna in Prabhasa en deden ze waar ze zin in hadden, en daarna gingen ze naar de berg Raivataka om er enkele dagen door te brengen. Nog voor ze er aankwamen, hadden handwerkslieden de berg op bevel van Krishna prachtig versierd, en er was ook veel eten bijeengebracht. Arjuna genoot van alles wat daar voor hem klaarlag, en met Krishna keek hij naar de voorstellingen van de toneelspelers en de dansers. Daarna liet hij hen allemaal met de nodige eer gaan en legde hij zich neer op een rijk opgemaakt bed. Daar lag hij, en hij vertelde Krishna over alle heilige wateren, de meren en de bergen, de rivieren en de wouden die hij gezien had, tot midden in zijn verhaal de slaap hem overviel.

‘s Morgens werd hij gewekt door zoete zang, door de klanken van de vina, de luit, en door de lofliederen en heilwensen van de barden. Toen hij de ochtendritten had verricht, begroette Krishna hem hartelijk, en in een gouden wagen reed Arjuna naar Dvaraka, de hoofdstad van de Yadava's. Om Arjuna te eren was de hele stad versierd, tot alle tuinen en huizen toe. De burgers wilden de zoon van Kunti zien, en ze stroomden bij honderdduizenden gretig de straten op. Op de pleinen en in de straten mengden honderden en duizenden vrouwen zich onder de mannen, in de grote menigte van de Bhoja's, de Vrishni's en de Andhaka's, de stammen van de Yadava's, die daar was samengekomen.

Alle zonen van de Bhoja's, de Vrishni's en de Andhaka's ontvingen Arjuna met eerbied. Hij eerde op zijn beurt wie eer verdiende en ontving hun heilwensen. Alle jonge mannen van de Yadava's heetten hem met genegenheid welkom, en wie even oud was als hij, omhelsde hij keer op keer. Daarna ging hij naar het

schitterende huis van Krishna, vol edelstenen en alles wat een mens kan wensen, en daar bleef hij vele dagen bij Krishna wonen.

De ontvoering

Een paar dagen later begon op de berg Raivataka een groot feest van de Vrishni's en de Andhaka's. Op dat bergfeest gaven de helden van de Bhoja's, de Vrishni's en de Andhaka's de brahmanen bij duizenden hun rijkdom. Rond de berg stonden huizen vol edelstenen en kunstbomen in bonte kleuren. De muzikanten speelden samen, de dansers dansten en de zangers zongen. De jonge mannen van de Vrishni's reden in hun wagens vol goud, met al hun sieraden om, en ze zagen er prachtig uit. De burgers kwamen er met honderden en duizenden, te voet of in mooie wagens, met hun vrouwen en hun gevolg.

Balarama, de oudere broer van Krishna, zwierf er rond zoals hij wilde, vrolijk van de drank, met zijn vrouw Revati, en achter hem aan kwamen muzikanten en zangers. Ook Ugrasena, de machtige koning van de Vrishni's, was er, met zijn duizend vrouwen en zangers met mooie stemmen. Pradyumna, de zoon van Rukmini, en Shamba, altijd woest in de strijd, liepen opgewonden van de drank rond, met prachtige bloemenkransen en in kostbare kleren. En Akrura, Sarana, Gada, Satyaki, Kritavarman, Uddhava en vele anderen maakten het bergfeest met hun vrouwen en hun groepen zangers nog mooier.

Terwijl het feest in volle gang was, liepen Krishna en Arjuna samen rond en keken naar alles. Onderweg zagen ze de mooie dochter van Vasudeva, de vader van Krishna, getooid met alle sieraden, te midden van haar dienaressen. Zodra Arjuna haar zag, greep Kama hem. Krishna merkte hoe Arjuna haar in gedachten verzonken aankeek.

'Wat is dit?' zei hij. 'Kan het hart van iemand die door de wouden zwerft, door Kama in beroering raken? Dit is mijn zuster, Arjuna, Sarana's zuster van dezelfde moeder. Ze heet Subhadra, en ze is de lievelingsdochter van mijn vader. Zeg me of je hart op haar gericht is, dan spreek ik zelf met mijn vader.'

'Ze is de dochter van Vasudeva en jouw zuster, en zo mooi,' zei Arjuna. 'Wie zou ze niet in haar ban brengen? Als deze zuster van jou, dit meisje uit het geslacht van de Vrishni's, mijn vrouw wordt, dan zal het me in alles goed gaan. Zeg me hoe ik haar kan krijgen. Om haar te krijgen doe ik alles wat een mens kan doen.'

‘Voor het huwelijk van kshatriya’s is de bruidskeuze voorgeschreven, de svayamvara,’ zei Krishna. ‘Maar hoe die afloopt, is onzeker, Arjuna, want we weten niet wat voor aard dit meisje heeft en wat ze zal willen. Bij dappere kshatriya’s wordt een ontvoering met het oog op een huwelijk geprezen, zeggen de geleerden. Neem mijn mooie zuster daarom met geweld mee, want wie weet wat ze op een svayamvara zou doen.’

Krishna en Arjuna besloten samen wat er moest gebeuren. Ze stuurden snelle boden naar Yudhishthira in Indraprastha, de stad van de Pandava’s, om hem alles te laten weten, en Yudhishthira gaf meteen zijn toestemming. Arjuna kwam te weten dat het meisje naar de berg Raivataka was gegaan, en hij besprak met Krishna hoe hij het zou aanpakken. Met Krishna’s instemming ging hij op weg, alsof hij op jacht ging. Hij reed in zijn stevige gouden wagen, behangen met rijen belletjes en voorzien van alle soorten wapens, met ratelende wielen, een wagen die elke vijand angst aanjoeg. De paarden Shaibya en Sugriva waren ervoor gespannen. Arjuna droeg zijn harnas en zijn zwaard, en om zijn vingers zaten leren beschermers.

Intussen had Subhadra de berg Raivataka, de vorst van de bergen, geëerd. Ze had de goden vereerd, de brahmanen heilwensen over haar laten uitspreken en was om de berg heen gelopen, en nu was ze op weg terug naar Dvaraka. Arjuna was door de pijlen van Kama getroffen. Plotseling stormde hij op haar af, trok haar met geweld in zijn wagen en reed weg, naar zijn eigen stad.

De gewapende begeleiders van Subhadra zagen hoe ze gegrepen en weggevoerd werd, en ze renden allemaal schreeuwend naar Dvaraka. Samen kwamen ze in de vergaderzaal van de Yadava’s, die Sudharma heette, en ze vertelden de opzichter van de zaal alles wat er gebeurd was. De opzichter sloeg op zijn met goud versierde krijgstrom, die luid dreunde en iedereen te wapen riep. Bij dat geluid stroomden de Bhoja’s, de Vrishni’s en de Andhaka’s van alle kanten toe. Wie aan het eten was, liet zijn eten staan, en wie aan het drinken was, liet zijn drank staan. De grote strijders van de Vrishni’s en de Andhaka’s namen plaats op hun duizend gouden tronen, bedekt met prachtige tapijten, ingelegd met edelstenen en koraal. Toen ze zaten, vertelde de opzichter, bijgestaan door zijn mannen, wat Arjuna gedaan had.

De trotse helden van de Vrishni’s, met ogen rood van de wijn, sprongen op. Ze konden niet verdragen wat Arjuna had gedaan. ‘Span onze wagens in!’ riepen sommigen. ‘Breng onze wapens!’ riepen anderen. ‘Breng onze kostbare bogen en onze sterke harnassen!’ Sommigen riepen luid naar hun wagenmen-

ners dat ze de wagens moesten inspannen, en anderen spanden van ongeduld zelf hun paarden met gouden tuig voor de wagens. Terwijl de wagens, de harnassen en de vaandels werden aangedragen, werd het tumult van die helden steeds luider.

Toen nam Balarama het woord, wit en hoog als de top van de Kailasa, met kransen van wilde bloemen om en in blauwe kleren, trots en dronken. ‘Dwazen, wat doen jullie, terwijl Krishna daar zwijgend zit? Zonder te weten wat hij denkt, brullen we tevergeefs van woede. Laat de grootmoedige Krishna zeggen wat hij van plan is, en voer dan meteen uit wat hij wil.’

‘Goed zo! Goed zo!’ riepen ze allemaal. Daarna zwegen ze en gingen ze weer op hun plaatsen in de vergadering zitten.

Balarama wendde zich tot Krishna. ‘Waarom zit je daar zwijgend te kijken, Krishna? Om jou hebben wij de zoon van Pritha welkom geheten en geëerd. Maar die ellendeling verdiende onze eer blijkbaar niet. Welke man van goede familie breekt het bord waarvan hij net gegeten heeft? Zelfs wie zo’n verbintenis wil, handelt toch niet zo overhaast, als hij denkt aan alles wat hem gegeven is en zijn eigen geluk zoekt? Die Pandava heeft ons geminacht, en jou ook, en vandaag Subhadra met geweld ontvoerd, alsof hij zijn eigen dood zoekt. Hij heeft zijn voet op mijn kruin gezet. Hoe zou ik dat lijdzaam verdragen, Krishna? Zou ik me niet verweren, zoals een slang waarop getrapt wordt? In mijn eentje maak ik vandaag de aarde leeg van het hele geslacht van Kuru! Dit vergriep van Arjuna laat ik nooit over mijn kant gaan.’

Alle Bhoja’s, Vrishni’s en Andhaka’s die daar waren, gaven Balarama in alles gelijk, en ze brulden het uit.

De koeherderin

Terwijl de helden van de Vrishni’s zo keer op keer tekeergingen, nam Krishna het woord. ‘Met wat hij gedaan heeft, heeft Arjuna ons geslacht niet beledigd. Hij heeft ons aanzien juist vergroot. Hij weet dat wij, het geslacht van Satvata, niet op geld uit zijn. Ook vindt hij de afloop van een svayamvara onzeker. En wie zou ermee instemmen een bruid als een geschenk aan te nemen, alsof ze een dier was? Welke man op aarde verkoopt zijn eigen kind? Ik denk dat Arjuna bij alle andere wegen die bezwaren zag en daarom het meisje met geweld heeft meegenomen, zoals de voorschriften het toestaan. Het is een goede verbintenis.

Subhadra is een meisje met een grote naam, en Arjuna heeft ook een grote naam. Misschien heeft hij aan dat alles gedacht toen hij haar meenam. Wie zou hem niet als vriend willen hebben? Hij is geboren in het geslacht van Bharata en van de beroemde Shantanu, en hij is de zoon van de dochter van Kuntibhoja. In alle werelden, bij Indra en de Rudra's, de elf zonen van Sthanu, zie ik niemand die hem in de strijd met geweld kan verslaan, behalve Shiva, de god met de drie ogen. Iedereen kent zijn wagen, en mijn paarden zijn ervoor gespannen. Iedereen kent hem als strijder, iedereen weet hoe snel zijn hand is. Wie is zijn gelijke? Dit is mijn mening: ga Arjuna met een blij gezicht achterna, houd hem met vriendelijke woorden tegen en breng hem terug. Als hij naar zijn stad gaat nadat hij ons met geweld heeft verslagen, is onze roem weg. In een verzoening ligt geen schande.'

Ze deden wat Krishna zei. Arjuna liet zich door hen tegenhouden, keerde terug naar Dvaraka en trouwde met Subhadra. De zonen van de Vrishni's eerden hem, en hij bleef een heel jaar in Dvaraka. Het laatste jaar van zijn ballingschap bracht hij door in de heilige plaats Pushkara. Toen de twaalf jaar voorbij waren, keerde hij terug naar Indraprastha. Eerst ging hij naar de koning, daarna eerde hij met aandacht de brahmanen, en ten slotte ging hij naar Draupadi.

Draupadi zei uit liefde tegen hem: 'Ga dan maar naar de dochter van de Satvata's, zoon van Kunti. Ook bij een last die goed is vastgebonden, gaat de eerste knoop losser zitten.'

Ze klaagde lang in die trant. Arjuna probeerde haar keer op keer te kalmeren en vroeg haar om vergeving. Daarna ging hij snel terug naar de plek waar Subhadra in haar rode zijde op hem wachtte, en hij stuurde haar de vrouwen-vertrekken in, niet gekleed als een koningin, maar in de eenvoudige kleren van een koeherderin. Toch zag de beroemde Subhadra er in die kleren nog mooier uit toen ze in het paleis aankwam. Ze had grote ogen, een beetje rood. Eerst eerde ze Kunti, die vol liefde aan haar hoofd rook en haar met heilwensen overlaadde. Daarna ging Subhadra haastig naar Draupadi, boog voor haar en zei: 'Ik ben uw dienaress!'

Draupadi stond snel op, omhelsde de zuster van Krishna uit genegenheid en zei: 'Laat je man geen vijand hebben!'

'Laat het zo zijn!' zei Subhadra. Van toen af, koning, leefden de Pandava's gelukkig, en Kunti ook.

Krishna hoorde dat Arjuna in zijn eigen prachtige stad Indraprastha was aangekomen, en hij kwam erheen met Balarama en de andere helden en grote strijders van de Vrishni's en de Andhaka's, met zijn broers en zonen en vele andere dappere mannen, en een groot leger beschermde hem. Met hem kwamen Akrura, de vrijgevege, verstandige aanvoerder van het leger van de Vrishni's, Uddhava, een leerling van Brihaspati zelf, de leraar van de goden, en Kritavarman, Pradyumna, Shamba, Sarana en Gada, en nog vele anderen van de Vrishni's, de Bhoja's en de Andhaka's. Ze brachten vele bruidsgeschenken mee.

Koning Yudhishtira hoorde dat Krishna was aangekomen, en hij stuurde de tweeling, Nakula en Sahadeva, om hem te ontvangen. Onder hun begeleiding trok het rijke gezelschap van de Vrishni's de stad binnen, waar vlaggen en vaandels hingen. De straten waren geveegd, natgemaakt en met bloemenkransen en boeketten versierd, en daarover was geurig, koel sandelwater gesprenkeld. Overal in de stad hing de zoete geur van brandend aloëhout, en het krioelde er van vrolijke, gezonde mensen, handelaars en kooplieden. De burgers en de brahmanen eerden Krishna bij duizenden, terwijl hij met Balarama en vele Vrishni's, Andhaka's en Bhoja's voorbijtrok. Ten slotte ging hij het paleis van de koning binnen.

Yudhishtira ontving Balarama met de gepaste plechtigheden. Hij rook aan het hoofd van Krishna en omhelsde hem. Krishna eerde Yudhishtira nederig, en hij bewees ook Bhima eer. Daarna ontving Yudhishtira de andere voorname mannen van de Vrishni's en de Andhaka's. Sommigen eerde hij als zijn meerderen, anderen verwelkomde hij als zijn gelijken, sommigen ontving hij met genegenheid, en door sommigen werd hij zelf met eerbied begroet.

Toen gaf Krishna de familie van de bruidegom veel rijkdom. Aan Subhadra gaf hij de bruidsgeschenken die haar verwanten haar hadden gegeven. Aan de Pandava's gaf hij duizend gouden wagens met rijen belletjes, elk met vier paarden en een goed geoefende wagenmenner. Hij gaf hun tienduizend koeien uit het land van Mathura, die veel melk gaven en allemaal een mooie kleur hadden. Hij gaf hun duizend maanwitte merries met gouden tuig, en duizend snelle, goed afgerichte muilezels, wit met zwarte manen. Hij gaf hun ook duizend jonge meisjes, bedreven in het baden en zalven, mooi gekleed en met een gave huid, elk met honderd gouden munten om de hals, behangen met sieraden en geoefend in elke persoonlijke dienst. Als geschenk dat Subhadra bij haar huwelijk meekreeg, gaf hij honderdduizenden trekpaarden uit het land van de Valhika's, en als haar eigen bezit gaf hij haar tien draaglasten van het

fijnste goud, deels gezuiverd en deels nog erts. En Balarama, die de ploeg als wapen draagt en altijd van moed hield, gaf Arjuna als bruidsgeschenk duizend reusachtige olifanten in volle bronst, onverslaanbaar in de strijd, met dekkleden en bellen en gouden sieraden, en met prachtige zetels op hun rug.

Die grote golf van rijkdom en edelstenen die de Yadava's brachten, met de kleden en dekens als schuim, de olifanten als krokodillen en haaien en de vaandels als drijvend wier, stroomde in de oceaan van de Pandava's en vulde die tot de rand, tot groot verdriet van al hun vijanden. Yudhishtira nam al die geschenken aan en eerde de grote strijders van de Vrishni's en de Andhaka's.

De helden van de Kuru's, de Vrishni's en de Andhaka's brachten daar hun dagen met feesten door, en af en toe klonk hun luide gejuich en hun handgeklap. Vele dagen lang eerden de Kuru's hen, en toen keerden de helden van de Vrishni's en de Andhaka's terug naar Dvaraka. Ze gingen op weg met Balarama voorop, en ze namen de zuiverste edelstenen mee die de Kuru's hun gegeven hadden. Maar Krishna bleef met Arjuna in de lieflijke stad Indraprastha. Hij zwierf langs de oevers van de Yamuna op zoek naar wild, en samen met Arjuna schoot hij herten en wilde zwijnen.

Daarna baarde Subhadra, de lievelingszuster van Krishna, een beroemde zoon, met lange armen, een brede borst en grote ogen. Die held werd Abhimanyu genoemd, de onversaagde vol woede. Bij zijn geboorte gaf Yudhishtira de brahmanen tienduizend koeien en gouden munten. Van zijn vroegste jaren af was het kind de lieveling van Krishna, van zijn vader en van zijn ooms, en Krishna voerde zelf de riten uit die bij de kindertijd horen. De jongen groeide op, en al snel kende hij de Veda's, en van zijn vader leerde hij de wapenkunde van de goden en van de mensen, met haar vier onderdelen en haar tien afdelingen.

Hij werd sterk, leerde ook hoe hij de wapens die anderen op hem wierpen, kon afweren, was vlug met zijn hand, en kon zich snel vooruit, achteruit, opzij en in een cirkel bewegen. In kennis van de leerboeken en de riten werd Abhimanyu zijn vader gelijk. Arjuna keek naar zijn zoon zoals Indra naar Arjuna had gekeken. Abhimanyu kon iedere vijand doden en droeg alle gunstige tekens op zijn lichaam. Hij had brede schouders, een trotse houding en een diepe stem, hij droeg een grote boog, en in moed en kracht, in schoonheid en gestalte was hij Krishna gelijk.

Ook Draupadi, de prinses van Panchala, kreeg van haar vijf mannen vijf zonen, allemaal helden, onwrikbaar in de strijd: Prativindhya van Yudhishtira, Sutasoma van Bhima, Shrutakarma van Arjuna, Shatanika van Nakula en

Shrutasena van Sahadeva. De brahmanen voorzagen dat de zoon van Yudhisht-hira de wapens van de vijand zou verdragen zoals het Vindhya-gebergte, en daarom zeiden ze hem dat hij Prativindhya moest heten. Het kind dat Draupadi Bhima schonk, werd geboren nadat Bhima duizend soma-offers had gebracht, en daarom heette hij Sutasoma. De zoon van Arjuna werd geboren na diens terugkeer uit de ballingschap, waarin hij vele beroemde daden had verricht, en daarom heette dat kind Shrutakarma, hij van de beroemde daden. Nakula noemde zijn zoon Shatanika, naar een koninklijke wijze met die naam uit het beroemde geslacht van Kuru. En de zoon die Draupadi Sahadeva schonk, werd geboren onder het maanhuis Kritika, dat aan Agni is gewijd, en daarom werd hij Shrutasena genoemd, naar Kartikeya, de aanvoerder van het leger van de goden.

De zonen van Draupadi werden met telkens een jaar ertussen geboren; ze werden allemaal beroemd en waren erg aan elkaar gehecht. Dhaumya, de huis-priester van de Pandava's, voerde volgens de voorschriften alle ritën voor hen uit die bij de kindertijd en de jeugd horen, de eerste haarsnede en de wijding met het heilige koord. Met hun brede borst leken de zonen van de Pandava's op de kinderen van de goden, en ze groeiden allemaal uit tot grote strijders. Ze gedroegen zich voorbeeldig en hielden zich aan hun geloften, en toen ze de Veda's hadden bestudeerd, leerden ze van Arjuna alle wapens, die van de goden en die van de mensen.

HOOFDSTUK TWAALF

Gandiva

De gloeiende brahmaan

DE PANDAVA'S HADDEN zich op bevel van Dhritarashtra en Bhishma in Indraprastha gevestigd, en ze brachten andere koningen onder hun gezag. Onder de hoede van Yudhishtira, de rechtvaardige, leefden alle onderdanen van het rijk gelukkig. De koning gaf dharma, voorspoed en verlangen elk hun deel, in wijze verhouding. Het was alsof die drie doelen van het leven op aarde mensen waren geworden, en tussen hen straalde de koning als de vierde. Hij wijdde zich aan de studie van de Veda, bracht de grote offers en beschermde alle goede mensen. Onder hem had het koningsgeluk een vaste grond en had het denken een hoogste doel, en de dharma vond in hem overal steun. Geleerde brahmanen met Dhaumya voorop, ieder zo wijs als Brihaspati, stonden hem bij. De mensen hielden van hem, en de koning deed altijd wat hun goeddeed. Hij zei nooit iets wat ongepast was of onwaar, onverdraaglijk of onaangenaam, en het welzijn van allen was hem even dierbaar als dat van hemzelf. Ook zijn broers brachten met hun kracht andere koningen onder hun gezag, en geen vijand verstoorde hun vrede.

In die eerste tijd na Arjuna's terugkeer, toen Krishna nog in Indraprastha verbleef, zei Arjuna op een dag tegen hem: 'De zomer is begonnen, Krishna.

Laten we met onze vrienden naar de oevers van de Yamuna gaan. Tegen de avond komen we terug.’

‘Dat wil ik ook, zoon van Kunti,’ zei Krishna. ‘Laten we met onze vrienden in het water spelen.’

Met toestemming van Yudhishtira gingen ze samen op weg, omringd door hun vrienden. Ze kwamen bij een mooie plek aan de oever van de Yamuna, een plek om te feesten, waar hoge bomen stonden en hoge huizen, en waar voor Krishna en Arjuna allerlei kostbare, heerlijke gerechten en dranken waren klaargezet, bloemenkransen, geurige oliën en alles wat een mens kan genieten. Het gezelschap ging meteen de binnenvtrekken in, die met edelstenen van zuivere glans versierd waren, en iedereen deed waar hij zin in had. De vrouwen van het gezelschap hadden volle heupen, een diepe boezem en mooie ogen, en ze liepen wankel van de wijn. Op bevel van Krishna en Arjuna speelden ze, sommigen in het bos, sommigen in het water en sommigen in de huizen. Draupadi en Subhadra, vrolijk van de wijn, gaven de vrouwen die daar speelden hun kostbare gewaden en sieraden weg. Sommige vrouwen dansten van vreugde, andere zongen, andere lachten en maakten grappen, en weer andere dronken de beste wijnen. Sommigen versperden elkaar de weg, sommigen vochten met elkaar, en anderen zonderden zich af om samen te praten. Uit de huizen en het bos klonk de lieflijke muziek van fluiten, luiten en trommels, en de hele plek werd een beeld van overvloed.

Intussen liepen Arjuna en Krishna naar een aangename plek in het bos, niet ver van de anderen. Daar gingen ze zitten op twee kostbare zetels en praatten over vroegere heldendaden en over vele andere dingen. Terwijl ze daar gelukkig zaten, kwam er een brahmaan naar hen toe. Hij was lang als een salaboom, zijn huid had de kleur van gesmolten goud, zijn baard was helgeel met een groene zweem, en zijn lichaam was even lang als breed in volmaakte verhouding. Hij had haar dat in strengen samengekoekt was, zoals een asceet het draagt, en hij was in lompen gekleed. Zijn ogen waren roodbruin, en hij leek te laaien van gloed. Toen Arjuna en Krishna die stralende brahmaan naar zich toe zagen komen, stonden ze haastig van hun zetels op en wachtten staande af wat hij zou zeggen.

‘Jullie die nu zo dicht bij het Khandava-woud zijn,’ zei de brahmaan, en hij bedoelde het woud waarnaar de streek Khandavaprastha heette, tegen Arjuna en Krishna, ‘zijn de twee grootste helden op aarde. Ik ben een gulzige brahmaan

die altijd veel eet. Ik vraag jullie, Krishna en Arjuna: stil mijn honger en geef me genoeg te eten.'

'Zeg ons welk voedsel u tevreden zal stellen,' zeiden Krishna en Arjuna, 'dan zullen we ons best doen het u te geven.'

'Ik wil geen gewoon voedsel,' zei de brahmaan. 'Ik ben Agni. Geef me het voedsel dat bij mij past. Dit Khandava-woud wordt altijd door Indra beschermd, en daarom slaag ik er nooit in het te verteren. In dat woud woont met zijn volgelingen en zijn familie een naga die Takshaka heet, de koning van de slangen, en hij is een vriend van Indra. Voor hem beschermt Indra, die de bliksem draagt, dit woud, en zo worden om Takshaka ook vele andere schepselen beschermd. Zodra Indra me ziet opvlammen, giet hij het water uit de wolken over me uit. Hoe graag ik het ook wil, ik kan het woud niet verbranden. Nu ben ik bij jullie gekomen, jullie die allebei bedreven zijn in de wapens. Als jullie me helpen, zal ik dit woud verteren, want dat is het voedsel dat ik wil. Jullie kennen de beste wapens. Ik vraag jullie: houd de regen tegen, en laat geen enkel schepsel ontsnappen wanneer ik begin.'

'Waarom wilde Agni het Khandava-woud verteren?' vroeg Janamejaya. 'Het was vol levende wezens en de koning van de goden beschermde het. Als Agni het in zijn woede verbrandde, moet daar een ernstige reden voor zijn geweest. Ik wil het van u horen, brahmaan, in alle bijzonderheden. Vertel me hoe het Khandava-woud in vroeger tijd verbrand werd.'

'Ik zal u het verhaal van de brand van Khandava vertellen,' zei Vaishampayana, 'zoals de rishi's het in de purana doen.'

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

In de purana wordt verteld dat er een beroemde koning was die Shvetaki heette, sterk en dapper en even groot als Indra zelf. Niemand op aarde was hem gelijk in offers, in vrijgevigheid en in verstand. Hij bracht de vijf grote offers die een huisvader elke dag verschuldigd is, en vele andere, en bij al die offers kregen de brahmanen een rijk offerloon. Zijn hart was altijd gericht op offers, riten en giften van allerlei soort. Jarenlang bracht hij met zijn offerpriesters offer na offer, tot hun ogen van de voortdurende rook ontstoken waren en ze zelf verzwakt raakten; ze verlieten de koning en wilden nooit meer bij zijn offers helpen. De koning vroeg hen keer op keer terug te komen, maar door hun pijnlijke ogen kwamen ze niet. Toen nodigde hij op aanwijzing van zijn eigen priesters andere priesters uit, en met hen maakte hij het offer af dat hij begonnen was.

Na enige tijd wilde koning Shvetaki een offer brengen dat honderd jaar zou duren. Maar hij vond geen priester die hem daarbij wilde helpen. Met zijn vrienden en verwanten ging hij zijn priesters onvermoeibaar om hulp vragen, met buigingen, met verzoenende woorden en met geschenken, maar ze weigerden allemaal. Toen werd de koninklijke wijze boos en zei tegen de brahmanen in hun hermitages: 'Brahmanen, als ik mijn stand verloren had of tekortschoot in eerbied en dienst tegenover u, dan zou ik verdienen dat u en alle andere brahmanen me zonder aarzelen verlieten. Maar ik heb mijn stand niet verloren en ik schiet niet tekort in eerbied voor u. Verhinder mijn offer dan ook niet zonder goede reden, en verlaat me niet zo. Ik zoek mijn toevlucht bij u. Wees me goedgezind. Maar als u me alleen uit vijandschap of om een verkeerde reden verlaat, dan ga ik naar andere priesters, win hen met vriendelijke woorden en giften voor me, en vertel hun wat ik wil doen, zodat zij het uitvoeren.' Daarna zweeg hij.

De priesters wisten wel dat ze het offer van de koning niet konden uitvoeren. Ze deden alsof ze boos waren. 'Uw offers houden nooit op, koning,' zeiden ze. 'Omdat we u altijd helpen, zijn we allemaal uitgeput. Nu we zo vermoeid zijn van al die arbeid, moet u ons laten gaan. Uit gebrek aan oordeel kunt u niet wachten. Ga naar Rudra! Die zal u bij uw offer helpen.'

Het verwijt raakte koning Shvetaki. Hij ging naar de berg Kailasa en wijdde zich daar aan de ascese. Met aandacht die nooit verslapte en met de strengste geloften vereerde hij Shiva, die ook Rudra heet. Soms at hij lange tijd helemaal niets, soms alleen vruchten en wortels, en dan pas na twaalf of zestien uur. Zes maanden lang stond hij met geheven armen en starre ogen, verzonken in aandacht, als de stam van een boom of een paal die in de grond geworteld is. Ten slotte verscheen Shiva, die de koning goedgezind was om zijn zware ascese. 'Ik ben tevreden over je ascese,' zei hij. 'Vraag de gunst die je wilt, koning.'

De koninklijke wijze boog voor de god. 'U die door de drie werelden wordt vereerd,' zei hij, 'als u tevreden over me bent, help me dan zelf bij mijn offer, god van de goden.'

'Wij helpen zelf niet bij offers,' zei de god. 'Maar omdat je die zware ascese hebt verricht om een gunst te krijgen, zal ik je bij je offer helpen, op één voorwaarde. Als je twaalf jaar lang zonder onderbreking geklaarde boter in het vuur giet en al die tijd in onthouding leeft, als brahmacharin, met je aandacht op het offer gericht, dan krijg je van mij wat je vraagt.'

Koning Shvetaki deed alles wat Shiva, die de drietand draagt, hem had opgedragen. Na twaalf jaar kwam hij opnieuw bij de god, en Shiva zei meteen: ‘Je hebt me tevreden gesteld met wat je gedaan hebt. Maar helpen bij het offer is de taak van de brahmanen. Daarom zal ik vandaag niet zelf bij je offer helpen. Er is op aarde een grote brahmaan die een deel van mijzelf is. Hij heet Durvasa. Hij heeft grote kracht, en hij zal je bij je offer helpen. Laat alles in gereedheid brengen.’

De koning keerde terug naar zijn hoofdstad en begon alles te verzamelen wat nodig was. Toen alles gereed was, verscheen hij opnieuw voor Shiva. ‘Door uw gunst is alles verzameld wat nodig is, en al mijn voorbereidingen zijn klaar. Laat mij morgen voor het offer worden gewijd.’

Shiva riep de rishi Durvasa bij zich. ‘Dit is koning Shvetaki, Durvasa. Help deze koning op mijn bevel bij zijn offer.’

‘Goed,’ zei Durvasa. Het offer waarvoor koning Shvetaki alles had voorbereid, werd gebracht volgens de voorschriften en op de juiste tijd, en de brahmanen kregen rijke giften. Toen het offer voorbij was, gingen alle andere priesters die geholpen hadden, met toestemming van Durvasa weg, en ook de sadasya’s, de toezieners van het offer. De koning ging zijn paleis binnen, geëerd door brahmanen die de Veda kenden, met lofliederen bezongen en door de burgers toegejuicht. Shvetaki had op aarde grote roem verworven, en toen zijn tijd gekomen was, werd hij opgenomen in de hemel van de goden, samen met de offerpriesters en de sadasya’s die hem in zijn leven hadden bijgestaan.

Bij dat offer van Shvetaki had Agni twaalf jaar lang geklaarde boter gedronken; twaalf jaar lang was die in een onafgebroken stroom in zijn mond gegoten. Nu hij zoveel boter had gedronken, was hij verzadigd, en hij wilde bij geen enkel ander offer nog boter drinken uit iemands hand. Hij werd bleek en kon niet meer stralen zoals vroeger. Door de overdaad had hij geen eetlust meer, zijn kracht nam af en hij werd ziek. Toen hij merkte dat zijn kracht langzaam minder werd, ging hij naar de heilige woning van Brahma, die door allen wordt vereerd, en hij naderde de grote god op zijn zetel.

‘Shvetaki heeft me met zijn offer boven mate verzadigd,’ zei Agni. ‘Nog altijd lijd ik aan die overdaad en ik kom er niet van af. Mijn glans en mijn kracht nemen af. Door uw gunst wil ik mijn eigen, blijvende aard terugkrijgen.’

‘Je hebt twaalf jaar lang een onafgebroken stroom offerboter gegeten die in je mond werd gegoten,’ zei Brahma, de schepper van alle dingen. ‘Daarom ben je ziek geworden. Maar treur er niet om, Agni. Je krijgt je eigen aard snel

terug. Ik zal je van die overdaad afhelpen, en de tijd daarvoor is gekomen. Het gevreesde Khandava-woud, waar vroeger de vijanden van de goden woonden en dat je lang geleden op verzoek van de goden tot as hebt verbrand, is nu de woonplaats van vele schepselen geworden. Als je het vet van die schepselen gegeten hebt, krijg je je eigen aard terug. Ga erheen en verteer dat woud met alles wat erin leeft. Dan zul je van je ziekte genezen.'

Agni volgde de woorden van de Grootvader en bereikte met grote snelheid en vol kracht het Khandava-woud. Daar vlamde hij plotseling in woede op, geholpen door Vayu, de god van de wind. Toen de schepselen die in het woud woonden Khandava zagen branden, deden ze alles om het vuur te doven. Olifanten bij honderdduizenden haastten zich aan, zogen water in hun slurf en bliezen het over het vuur. Duizenden slangen met vele koppen spoten water uit al die koppen over het vuur. Ook de andere schepselen van het woud deden met allerlei middelen hun best, en al gauw was het vuur gedoofd. Zeven keer vlamde Agni in Khandava op, en zeven keer doofden de bewoners van het woud het vuur.

Gandiva

Agni was nog altijd niet van zijn ziekte genezen. Boos en teleurgesteld ging hij terug naar de Grootvader en vertelde Brahma alles wat er gebeurd was. De god dacht even na.

'Ik zie een manier waarop je het Khandava-woud vandaag kunt verteren, voor de ogen van Indra,' zei hij. 'Nara en Narayana, die goden van oudsher, zijn in de wereld van de mensen geboren om het werk van de goden te volbrengen. Op aarde heten ze Arjuna en Krishna. Ze zijn in het Khandava-woud. Vraag hun je te helpen dat woud te verteren. Dan zul je het verteren, ook al beschermen de goden het. Zij zullen verhinderen dat de bewoners van Khandava ontsnappen, en ook Indra dwarsbomen als hij iemand wil helpen ontsnappen. Daaraan twijfel ik niet.'

Daarom was Agni in allerijl naar Krishna en Arjuna gekomen: hij wilde het Khandava-woud verteren, tegen de wil van Indra. Arjuna antwoordde hem.

'Ik heb ontelbare wapens van de goden, waarmee ik zelfs tegen velen kan vechten die de bliksem dragen. Maar ik heb geen boog die past bij de kracht van mijn armen en die bestand is tegen het geweld dat ik in de strijd kan

ontplooiën. Omdat mijn hand zo snel is, heb ik ook pijlen nodig die nooit opraken. En mijn wagen kan de last van de pijlen die ik bij me zou willen hebben, nauwelijks dragen. Ik wil hemelse paarden, zuiver wit en zo snel als de wind, en een stralende wagen waarvan de wielen ratelen als de donder in de wolken. En Krishna heeft geen wapen dat bij zijn kracht past en waarmee hij naga's en pishacha's, spookwezens die zich met bloed voeden, kan doden. Geef ons de middelen waarmee we kunnen slagen en Indra kunnen dwarsbomen wanneer hij zijn regen over dat uitgestrekte woud giet. Wij zijn bereid alles te doen wat met moed en kracht te doen is. Maar geef ons de middelen die ervoor nodig zijn.'

Agni wilde Varuna spreken, en hij dacht aan hem: aan de zoon van Aditi, die in het water woont en erover heerst, een van de hoeders van de windstreken. Varuna wist dat Agni aan hem dacht, en hij verscheen meteen voor hem. Agni verwelkomde hem eerbiedig.

'Geef me meteen de boog en de koker, en ook de wagen met de aap op het vaandel, die u van Soma, de god van de maan, hebt gekregen,' zei Agni. 'Arjuna zal met Gandiva een grote taak volbrengen, en Krishna met de discus. Geef ze me vandaag.'

'Goed, ik geef ze,' zei Varuna.

Toen gaf hij die wonderlijke, kostbare boog, die zo'n grote kracht had. Het was een boog die roem en heldendaden vermeerderde. Het was een boog die door geen enkel wapen beschadigd kon worden. Hij stond boven alle wapens, en hij verbrijzelde ze allemaal. Het was een boog die vijandelijke legers neersloeg, en in zijn eentje honderdduizend bogen waard. Het was een boog die koninkrijken deed groeien, in prachtige kleuren, rijk versierd, mooi om te zien, zonder een spoor van zwakte of shade. En hij werd altijd vereerd door de goden en de gandharva's.

Varuna gaf ook twee kokers die nooit leeg raakten, en een wagen die met wapens van de goden was uitgerust en op zijn vaandel een grote aap droeg. Ervoor waren paarden gespannen, zilverwit, geboren in het land van de gandharva's, met gouden tuig en zo snel als de wind of de gedachte. De wagen was voorzien van alle oorlogstuig, en goden noch asura's konden hem overwinnen. Het geluid van zijn wielen was ontzaglijk, en ieder schepsel dat hem zag, werd er blij van. Vishvakarma, de bouwmeester van de wereld, een van de stamvaders van alle geslachten, had hem gemaakt na een strenge ascese. Zijn glans was zo groot dat niemand hem kon aankijken. Het was dezelfde wagen van waaruit Soma

de danava's had verslagen, de asura's uit het geslacht van Danu. Hij had een prachtige gouden vaandelstok, en op die vaandelstok zat een woeste hemelse aap. Hoog daarboven leek de aap alles te willen verbranden waarop zijn blik viel. Op de andere vaandels stonden allerlei grote wezens, die zo brulden en huilden dat de vijandelijke soldaten ervan flauwvielen.

Arjuna trok zijn harnas aan, nam zijn zwaard en deed leren beschermers om zijn vingers. Eerbiedig liep hij om de wagen met zijn vele vaandels heen, boog voor de goden en steeg erin. Hij nam de hemelse boog die Brahma lang geleden had gemaakt en die Gandiva heet. Hij maakte een buiging voor Agni en spande de boog met kracht. Wie het geluid hoorde dat hij maakte toen hij die boog spande, beefde van angst. Nu hij die wagen, die boog en de twee onuitputtelijke kokers had, was Arjuna blij, en hij voelde zich in staat om te helpen.

Daarna gaf Agni Krishna een discus met een naaf van diamant. Het was een vurig wapen, en het werd Krishna's lievelingswapen. Nu hij de discus had, was ook Krishna tegen de taak opgewassen.

'Hiermee, Krishna, zul je in de strijd zelfs vijanden overwinnen die geen mensen zijn,' zei Agni. 'Met dit wapen zul je sterker zijn dan mensen en goden, dan rakshasa's en pishacha's, dan daitya's en naga's. Hiermee zul je iedereen kunnen treffen. En als je het naar je vijanden werpt, zal het hen onweerstaanbaar doden en daarna in je handen terugkeren.'

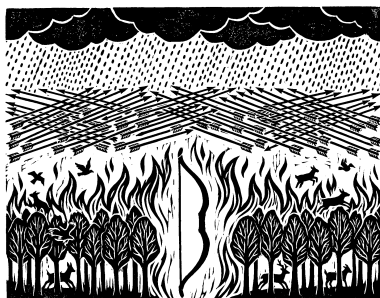
Daarna gaf Varuna Krishna een knots die Kaumodaki heet. Daarmee kon hij elke daitya doden, elke asura uit het geslacht van Diti, en als hij haar wierp, bracht ze een donderend gebrul voort.

'Nu we wapens hebben en weten hoe we ze moeten gebruiken, en wagens met vaandels en vaandelstokken,' zeiden Arjuna en Krishna tegen Agni, 'kunnen we zelfs tegen alle goden en asura's tegelijk vechten, laat staan tegen Indra, die de bliksem draagt en voor de naga wil vechten, voor zijn vriend Takshaka.'

'Zolang Krishna in al zijn kracht met deze discus in de hand over het slagveld gaat,' zei Arjuna, 'is er in de drie werelden niets wat hij niet kan verteren door dit wapen te werpen. En ik heb de boog Gandiva en deze twee onuitputtelijke kokers gekregen, en ik ben bereid de drie werelden in de strijd te overwinnen. Vlam daarom op zoals u wilt, en omsluit dit grote woud aan alle kanten. We kunnen u helpen.'

Toen nam de god zijn krachtigste gedaante aan en maakte zich gereed. Hij omsloot het Khandava-woud aan alle kanten met zijn zeven vlammen en begon het te verteren, in de gedaante die alles verslindt, zoals aan het einde van een

tijdperk. Brullend greep hij het woud van alle kanten aan, en elk schepsel dat erin leefde, beefde. En het brandende woud straalde als de Meru, de koning van de bergen, wanneer de zonnestralen erop vallen.

HOOFDSTUK DERTIEN

De brand

KRISHNA EN ARJUNA reden in hun wagens naar twee tegenoverliggende kanten van het woud en begonnen overal een grote slachting onder de schepselen die in Khandava woonden. Waar ze ook maar een schepsel zagen dat probeerde te ontsnappen, daar stormden die twee helden op af. De twee wagens leken één wagen, en de twee strijders erin één man.

Terwijl het woud brandde, renden honderden en duizenden levende wezens schreeuwend alle kanten op. Bij sommigen waren ledematen verbrand, anderen waren door de hitte verschroeid, sommigen kwamen naar buiten, anderen renden in paniek rond. Sommigen stierven kalm, met hun jongen tegen zich aan, anderen met hun ouders of hun broers; ze hielden te veel van hen om hen achter te laten. Velen beten op hun lip, stegen op en vielen al snel tollend terug in het vuur. Anderen rolden over de grond met verschroeide vleugels, ogen en poten. Al die schepselen kwamen daar bijna meteen om. De vijvers en poelen in het woud begonnen te koken door het vuur eromheen, en alle vissen en schildpadden erin stierven. De vogels die opvlogen om aan de brand te ontkomen, doorboorde Arjuna met zijn pijlen, en luid krijsend vielen ze in stukken terug in het brandende woud. De bewoners van het woud die door die pijlen getroffen werden, brulden en huilden, en het lawaai dat ze maakten, klonk als het tumult dat lang geleden opsteeg toen de oceaan werd gekarnd.

De vlammen reikten tot aan het hemelgewelf, en zelfs de goden werden er onrustig van. Samen gingen alle goden naar Indra, hun koning, de god van de honderd offers.

‘Waarom verbrandt Agni die schepselen daar beneden?’ vroegen ze. ‘Is de tijd gekomen dat de wereld vergaat?’

Indra zag zelf wat Agni deed, en hij ging op weg om het Khandava-woud te beschermen. Hij bedekte de lucht met allerlei wolken, en op zijn bevel lieten honderden en duizenden wolkenmassa’s hun regen in dikke stralen op het brandende woud neerstorten. Maar door de hitte van het vuur verdampte de regen al in de lucht en bereikte het vuur niet. Toen werd Indra boos op Agni. Hij bracht enorme wolken bijeen en liet ze een zware stortbui uitgieten. De vlammen vochten met die regen, en met de wolken erboven, vol rook en bliksemflitsen, bood het woud een angstaanjagende aanblik.

Arjuna riep zijn wapens op en hield met een regen van wapens de regen van Indra tegen. Hij overdekte het Khandava-woud met ontelbare pijlen, en toen de lucht boven het woud vol pijlen hing, kon geen enkel levend wezen eronder nog ontsnappen.

Nu was Takshaka, de koning van de slangen, er niet toen het woud brandde: hij was juist naar het veld van Kurukshetra gegaan. Maar Ashvasena was er, de sterke zoon van Takshaka. Hij deed alles om aan het vuur te ontkomen, maar Arjuna’s pijlen sloten hem in, en hij vond geen uitweg. Toen besloot zijn moeder, een naga-vrouw, hem te redden door hem in te slikken. Eerst slikte ze zijn kop in. Ze was nog bezig zijn staart in te slikken toen ze, om haar zoon te redden, uit de grond oprees. Maar zodra Arjuna zag dat ze ontsnapte, hakte hij met een scherpe pijl haar kop van haar lijf. Indra zag het allemaal. Hij wilde de zoon van zijn vriend redden, en hij liet een hevige wind opsteken die Arjuna het bewustzijn benam. In die paar ogenblikken wist Ashvasena te ontsnappen.

Arjuna zag hoe hij door die begoocheling was misleid, en door de slang, en hij werd razend. Meteen sneed hij elk dier dat door de lucht probeerde te ontkomen in twee, drie of meer stukken. Arjuna, Agni en Krishna vervloekten de slang die zo listig was ontsnapt: ‘Nooit zul je houvast vinden!’

Het bedrog bleef Arjuna bij. Hij bedekte het hemelgewelf met een wolk van pijlen, want hij wilde vechten met de god met de duizend ogen. Ook Indra wilde nu met hem vechten, en hij wierp zijn eigen woeste wapens, die de hele uitgestrekte lucht vulden. De winden loeiden en brachten alle oceanen in beroering, en ze dreven wolken vol stortregens samen in de lucht. Uit die

wolken kwamen bliksemflitsen en donderslagen. Arjuna wist hoe hij zich moest weren. Met de juiste mantra's wierp hij het wapen van Vayu om die wolken te verjagen. Het wapen brak de kracht van Indra's bliksem en van de wolken. De stortregens in die wolken droogden allemaal op, en ook de bliksem die erin speelde, verdween. In een ogenblik was de lucht vrij van stof en duisternis, er begon een heerlijke koele bries te waaien, en de schijf van de zon was weer zoals altijd.

Agni was blij omdat niemand hem nog kon tegenhouden. Hij nam vele gedaanten aan. Het vet dat uit de lichamen van de schepselen droop, besprenkelde hem, en hij laaide op met al zijn vlammen en vulde de wereld met zijn gebrul.

Toen daalden vogels uit het geslacht van Garuda, met hun prachtige veren, in grote aantallen en vol trots uit de hoogste lucht neer. Ze zagen dat Krishna en Arjuna het woud bewaakten, en ze wilden die helden treffen met hun vleugels, snavels en klauwen. Ook naga's met vuurspuwende muilen daalden uit de hoogte op Arjuna af, en al die tijd braakten ze het dodelijkste gif. Toen Arjuna hen zag naderen, sneed hij hen in stukken met pijlen die in het vuur van zijn woede gedoopt waren, en die vogels en slangen vielen levenloos in het vuur beneden. Er kwamen ook drommen asura's op het gevecht af, met gandharva's, yaksha's, rakshasa's en naga's, en ze hieven een oorverdovend gebrul aan. Ze hadden werptuigen die ijzeren kogels uit hun muilen spuwden, katapulten om enorme stenen mee te slingeren, en brandpijlen, en zo trokken ze op tegen Krishna en Arjuna. Maar hoewel ze een regen van wapens op hen lieten neerkomen, hoonde Arjuna hen en sloeg met zijn scherpe pijlen hun koppen af. Ook Krishna richtte met zijn discus een bloedbad aan onder de daitya's en de danava's. Vele asura's met een onmetelijke kracht werden door Krishna's pijlen doorboord en door zijn discus getroffen, en ze bleven roerloos liggen.

Indra, de koning van de goden, stormde nu op zijn witte olifant Airavata op die helden af. Hij nam zijn bliksem, het wapen dat nooit vergeefs gaat, en wierp hem met grote kracht. 'Die twee zijn dood,' zei hij tegen de goden. Toen de goden zagen dat hun koning op het punt stond de woeste bliksem te werpen, grepen ze allemaal hun eigen wapens. Yama, de god van de dood, nam zijn dodelijke knots, Kubera zijn knuppel met pinnen, en Varuna zijn strop en een prachtig werpwapen. Skanda, die ook Kartikeya heet, nam zijn lange lans en stond onbeweeglijk. De Ashvins, de tweelinggoden, stonden daar met lichtende kruiden in hun handen. Tvashtri, de ambachtsman van de goden,

tilde een enorme berg op, Surya stond daar met een blinkende speer, en Mrityu, de Dood zelf, met een strijdbijl. En alle scharen van goden, de Rudra's, de Vasu's, de machtige Maruts, de Vishvadeva's en de Sadhya's, stralend van hun eigen kracht, stormden met allerlei wapens op Krishna en Arjuna af om hen neer te slaan. Toen zag men in die strijd overal wonderlijke voortekens die ieder schepsel van zijn verstand beroofden, zoals bij het vergaan van de wereld aan het einde van een tijdperk.

Maar Arjuna en Krishna waren onbevreesd en onoverwinnelijk in de strijd. Ze zagen Indra en de andere goden klaarstaan voor het gevecht en wachtten kalm af, met hun bogen in de hand. Ze waren ervaren strijders, en ze vielen het oprukkende leger van de goden aan met hun donderende pijlen. Keer op keer werden de goden door Krishna en Arjuna teruggeslagen, tot ze ten slotte uit angst het slagveld verlieten en hun toevlucht zochten bij Indra. De wijzen die vanuit de lucht naar de strijd keken, zagen de goden verslagen, en ze verwonderden zich. Ook Indra zag keer op keer hoe dapper ze vochten, en hij was er zo tevreden over dat hij opnieuw tot de aanval overging.

Nu liet Indra een zware regen van stenen neerkomen, want hij wilde de kracht op de proef stellen van Arjuna, die zijn boog even goed met zijn linkerhand spande. Arjuna verjoeg die dichte regen met zijn pijlen. Toen Indra zag dat die regen verijdeld was, liet hij een nog dichtere regen van stenen vallen. Maar ook die regen hield de zoon van Indra met zijn snelle pijlen tegen, en daarmee deed hij zijn vader genoegen. Indra wilde hem nu neerslaan. Met zijn handen scheurde hij een grote top van de berg Mandara los, met hoge bomen erop, en hij wierp die naar Arjuna. Maar Arjuna spleet die bergtop in duizend stukken met pijlen waarvan de punten vlamden. De brokken vielen door de lucht op het woud neer, en door hun val kwamen veel levende wezens om die in Khandava woonden.

Toen vluchtten de bewoners van het Khandava-woud alle kanten op, bang voor de vallende stenen: de danava's, de rakshasa's en de naga's, de wolven en de beren en de andere wilde dieren, olifanten met opengescheurde slapen, tijgers, leeuwen met hun manen, herten en buffels bij honderden, vogels en allerlei andere schepselen. Ze zagen het woud rondom branden en Krishna en Arjuna met hun wapens klaarstaan om hen neer te slaan, en door de geluiden die daar klonken, konden ze zich van angst niet meer bewegen. Ze hieven allemaal een gebrul aan, en door dat lawaai en het gebulder van het vuur weergalmde het hele hemelgewelf.

Om hen te vernietigen wierp Krishna met zijn sterke armen zijn grote discus, die straalde van zijn eigen kracht. De bewoners van het woud, ook de danava's en de rakshasa's, werden door dat wapen getroffen en in honderden stukken gesneden, en ze vielen in de muil van Agni. Krishna's discus verminkte de asura's, en ze zaten onder het bloed en het vet. Krishna ging rond als de dood zelf en doodde pishacha's, vogels, naga's en andere schepselen bij duizenden. Keer op keer wierp hij zijn discus, en na elke slachting kwam de discus in zijn handen terug. Terwijl hij zo pishacha's, naga's en rakshasa's afslachtte, werden het gezicht en de gestalte van Krishna, het Zelf van alle schepselen, vreselijk om te zien.

Niemand van de goden die daar waren samengekomen, kon Krishna en Arjuna in de strijd verslaan. Toen de goden zagen dat ze het woud niet tegen hun kracht konden beschermen door de brand te blussen, trokken ze zich terug. Indra zag hen gaan, en hij was blij en prees Krishna en Arjuna. En toen de goden de strijd hadden opgegeven, klonk er een onlichamelijke stem, diep en luid, die tegen Indra zei:

‘Uw vriend Takshaka, de koning van de slangen, is niet gedood. Voordat de brand in Khandava begon, was hij al naar Kurukshetra vertrokken. Begrijp goed, Indra, dat Krishna en Arjuna door niemand in de strijd verslagen kunnen worden. Ze zijn Nara en Narayana, de goden van oudsher, bekend in de wereld van de goden. U weet wat hun kracht is en wat hun moed. Onoverwinnelijk in de strijd zijn deze oude rishi's, door niemand in alle werelden te bedwingen. Alle goden en asura's, yaksha's, rakshasa's en gandharva's, mensen, kinnara's en naga's zijn hun de diepste eerbied verschuldigd. Daarom moet u hier weggaan, Indra, met alle goden. De vernietiging van Khandava is door het lot beschikt.’

Indra wist dat die woorden waar waren. Hij liet zijn woede en zijn afgunst varen en keerde terug naar de hemel van de goden. De goden zagen hun koning de strijd opgeven, en ze volgden hem met al hun strijders. Toen Krishna en Arjuna de koning van de goden met alle goden zagen vertrekken, hieven ze een leeuwenbrul aan.

Nu Indra weg was, hielpen die helden onbevreesd bij de brand van het woud. Arjuna verjoeg de goden, en met zijn regen van pijlen doodde hij de schepselen die in Khandava woonden. Zelfs de sterkste schepselen daar durfden Arjuna niet eens aan te kijken, laat staan met hem te vechten, want zijn wapens misten nooit. Soms doorboorde hij honderd schepselen met één pijl, soms één schepsel met honderd pijlen, terwijl hij in zijn wagen rondreed, en levenloos

vielen ze in de muil van Agni. Op de oevers van de rivieren, op de oneffen vlakten en op de verbrandingsplaatsen van de doden, waar ze ook heen gingen, vonden de schepselen van Khandava geen rust: overal waar ze een schuilplaats zochten, kwelde de hitte hen. Hele scharen schepselen brulden van pijn, en de olifanten, de herten en de wolven jammerden. Bij dat geluid werden de vissen van de Ganga en van de zee bang, en ook de vidyadhara's, halfgoddelijke wezens die in dat woud woonden, in al hun stammen.

Krishna doodde met zijn discus de rakshasa's, de danava's en de naga's die in drommen op hem af stormden. Door de vaart van de discus werden hun koppen van hun enorme rompen gescheiden, en ze vielen in het laaiende vuur. De vlammen hadden zich verzadigd aan zoveel vlees, bloed en vet, en ze stegen hoog op, zonder een kronkelende rookpluim. Agni had gloeiende koperrode ogen, een vlamme tong, een grote muil en vurig haar op zijn kruin. Met de hulp van Krishna en Arjuna dronk hij die stroom van dierlijk vet, en hij genoot ervan.

Plotseling zag Krishna een asura die uit het huis van Takshaka probeerde te ontsnappen. Het was Maya, een danava, de bouwmeester van de asura's. Agni had Vayu als wagenmenner. Hij nam een gedaante aan met haar dat in strengen samengekoekt was, en brullend zette hij de achtervolging in, want hij wilde de asura verteren. Krishna stond klaar met zijn wapen geheven om hem neer te slaan. Maya zag de geheven discus en Agni die hem achtervolgde om hem te verbranden.

‘Kom naar me toe, Arjuna!’ riep hij. ‘Bescherm me!’

Arjuna hoorde zijn angstige stem. ‘Wees niet bang!’ zei hij.

Arjuna had medelijden, koning, en zijn stem leek Maya zijn leven terug te geven. Maya was de broer van Namuchi, de asura die lang geleden door Indra was gedood. Krishna wilde hem niet langer doden, en ook Agni verbrandde hem niet.

Krishna en Arjuna beschermden Agni tegen Indra, en zo verbrandde Agni het woud vijftien dagen lang. En van alle bewoners van het woud spaarde hij er maar zes: Ashvasena, Maya en vier vogels die sarngaka's heten.

De sarngaka's

‘Brahmaan,’ zei Janamejaya, ‘vertel me waarom Agni, toen dat woud zo brandde, de vogels die sarngaka's heten niet verteerde. U hebt ons verteld waarom Ashvasena en de danava Maya niet verbrandden. Maar waarom de sarngaka's ontsnapten, hebt u nog niet gezegd. Dat die vogels ontsnapt zijn, lijkt me wonderlijk. Vertel ons waarom ze in dat verwoestende vuur niet omkwamen.’

‘Ik zal u vertellen waarom Agni die vogels bij de brand niet verteerde,’ zei Vaishampayana.

EN VAISHAMPAYANA VERTELDE.

Er was een grote rishi die Mandapala heette. Hij kende alle leerboeken, hield zich aan strenge geloften, wijdde zich aan de ascese en leefde rechtvaardiger dan wie ook. Hij volgde het voorbeeld van de rishi's die in volkomen onthouding leven, hield al zijn zinnen in bedwang en leefde voor de studie en de dharma. Toen hij de verste oever van de ascese had bereikt, verliet hij zijn menselijk lichaam en ging hij naar de wereld van de voorouders. Maar daar kreeg hij niet de vrucht van zijn daden. Hij vroeg de goden die rond de koning van de doden zaten, waarom dat zo was.

‘Waarom kan ik deze werelden niet bereiken? Ik dacht dat ik ze met mijn ascese verworven had. Heb ik niet de daden verricht waarvan deze werelden de vrucht zijn? Goden, zeg me waarom deze werelden voor mij gesloten zijn. Ik zal doen wat nodig is om de vrucht van mijn ascese te krijgen.’

‘Luister, brahmaan, naar de daden en de dingen waardoor de mensen als schuldenaars geboren worden,’ zeiden de goden. ‘Ieder mens wordt als schuldenaar geboren: hij is het offer verschuldigd, de studie van de Veda volgens de voorschriften, en nakomelingen. Die schulden los je af met offers, met ascese en met kinderen. Jij bent een asceet, en je hebt ook offers gebracht, maar je hebt geen nakomelingen. Alleen omdat je geen kinderen hebt, zijn deze werelden voor jou gesloten. Verwek daarom kinderen, dan zul je van vele werelden van geluk genieten. De Veda's zeggen dat de zoon zijn vader redt uit Put, het oord van kwelling. Doe je best om nakomelingen te krijgen.’

Mandapala dacht na hoe hij in de kortste tijd zoveel mogelijk nakomelingen kon krijgen. Hij begreep dat van alle schepselen alleen de vogels zo vruchtbaar zijn. Hij nam de gedaante aan van een sarngaka, en hij paarde met een vrouwtje van die soort, dat Jarita heette. Hij verwekte bij haar vier zonen, die de Veda

allemaal konden voordragen: Jaritari, de oudste, Sarisrikka, Stambamitra en de jongste, Drona, die dezelfde naam droeg als de leraar van de Kuru-prinsen. Maar Mandapala liet die zonen met hun moeder in het woud achter terwijl ze nog in hun eieren zaten, en ging naar een andere vrouw, Lapita.

Toen hij naar Lapita vertrokken was, zat Jarita vol zorgen. Hun vader had de jongen in het Khandava-woud verlaten, maar zij kon ze niet verlaten, de kleine rishi's die nog in hun eieren zaten. Ze voedde de kinderen op die ze had voortgebracht, en zelf leefde ze zoals haar soort leeft.

Na enige tijd zwierf Mandapala met Lapita door het woud, en hij zag Agni op Khandava afkomen om het te verbranden. Hij kende de bedoeling van Agni. Hij dacht eraan dat zijn kinderen nog klein waren, en uit angst probeerde hij Agni, een van de hoeders van de wereld, gunstig te stemmen, want hij wilde een goed woord doen voor zijn jongen zonder veren. En de rishi prees Agni:

‘U bent de mond van alle goden, Agni. U brengt de offerboter naar de goden. U die alles zuivert, u gaat onzichtbaar door het lichaam van ieder schepsel. De geleerden noemen u één, en ook drievoudig. De wijzen zien u achtvoudig, en zo hebben ze u tot drager van het offer gemaakt. De grote rishi's zeggen dat alles wat bestaat uit u is voortgekomen, en zonder u, die de offerboter eet, zou het op één dag vergaan. De brahmanen buigen voor u, en met hun vrouwen en kinderen gaan ze naar de eeuwige werelden die ze met hun eigen daden hebben gewonnen. De geleerden zien u in de wolken aan het hemelgewelf, vol bliksem, en uw vlammen verteren ieder schepsel. De Veda's spreken uit u. Wat beweegt en wat niet beweegt, hangt van u af: eerst het water, en met het water de hele wereld. In u rusten alle offers van boter en alle offers van voedsel aan de voorouders. U verteert en u brengt voort, en u bent Brihaspati zelf. U bent de tweelinggoden, de Ashvins, u bent Surya, u bent Soma, u bent Vayu.’

Agni was tevreden over de hymne. ‘Wat kan ik voor je doen?’ vroeg hij.

Mandapala vouwde zijn handen. ‘Spaar mijn kinderen wanneer u het Khandava-woud verbrandt.’

‘Het zal zo zijn,’ zei Agni.

Toen het vuur in het Khandava-woud oplaaide, raakten de jonge vogels in grote nood. Ze waren angstig en zagen geen enkele manier om te ontsnappen. Hun moeder, Jarita, wist dat ze te jong waren om te vluchten, en hulpeloos huilde ze het uit van verdriet.

‘Daar komt dat gruwelijke vuur op ons af, het verlicht de hele wereld, het brandt het woud af en maakt mijn verdriet nog groter. Deze kleintjes, met hun onrijpe verstand, zonder veren en zonder poten, die de enige toevlucht zijn van onze gestorven voorouders, breken mijn hart. Daar komt het vuur, het verspreidt overal angst en likt met zijn tong aan de hoogste bomen. Maar mijn jongen zonder veren kunnen niet ontsnappen. Ikzelf kan niet ontsnappen als ik ze allemaal meeneem. En ik kan ze ook niet verlaten, want mijn hart lijdt om hen. Wie van mijn zonen moet ik achterlaten, en wie moet ik meenemen? Wat moet ik nu doen dat in overeenstemming is met de dharma? En wat denken jullie, mijn kleine zonen? Hoe ik er ook over nadenk, ik zie voor jullie geen uitweg. Ik zal jullie met mijn vleugels bedekken en met jullie sterven. Jullie wrede vader heeft me een tijd geleden verlaten, en toen zei hij: "Van Jaritari hier, omdat hij de oudste van mijn zonen is, zal mijn geslacht afhangen. Mijn tweede, Sarisrikka, zal nakomelingen verwekken om het geslacht van mijn voorvaders uit te breiden. Mijn derde, Stambamitra, zal zich aan de ascese wijden, en mijn jongste, Drona, zal de grootste van alle kenners van de Veda worden." Maar wat is dit voor een ramp die over ons gekomen is! Wie moet ik meenemen? Ik weet niet meer wat ik moet denken. Wat is hier mijn plicht? Met mijn eigen verstand zie ik niet hoe mijn kinderen aan het vuur kunnen ontkomen!’

‘Moeder,’ zeiden de jongen, ‘laat je liefde voor ons los en ga naar een plek waar geen vuur is. Als wij hier omkomen, kun je andere kinderen krijgen. Maar als jij omkomt, moeder, kunnen er in ons geslacht geen kinderen meer komen. Denk aan die twee rampen, en doe nu wat goed is voor ons geslacht, want daarvoor is de tijd gekomen. Laat je niet leiden door je liefde voor je kinderen, want die dreigt ons en jou allebei te vernietigen. Als jij jezelf redt, kan onze vader, die de werelden van het geluk wil winnen, zijn wensen vervuld zien.’

‘Hier in de grond, vlak bij deze boom, is het hol van een muis,’ zei Jarita. ‘Kruip meteen in dat hol, dan hoeven jullie het vuur niet te vrezen. Als jullie erin zijn, bedek ik de opening met aarde, kinderen. Dit is de enige manier die ik zie om aan het laaiende vuur te ontkomen. En als het vuur gedoofd is, kom ik terug om de aarde weg te halen. Volg mijn raad, als jullie aan de brand willen ontkomen.’

‘Zonder veren zijn we niet meer dan balletjes vlees. Als we in dat hol kruipen, zal de muis, die vlees eet, ons allemaal opeten. Nu we dat gevaar voor ons zien, kunnen we niet in dat hol kruipen. We zien geen enkele manier om aan het vuur of aan de muis te ontkomen. We zien niet hoe we kunnen voorkomen dat onze vader ons voor niets heeft verwekt, en ook niet hoe onze moeder gered kan worden. Als we in het hol kruipen, doodt de muis ons; als we blijven waar we zijn, doodt het vuur ons, dat door de lucht gaat. Als we die twee rampen tegen elkaar afwegen, is de dood door het vuur beter dan de dood door opgegeten te worden. Als de muis ons in het hol verslindt, is dat een onwaardige dood, terwijl de wijzen het goedkeuren als het lichaam in het vuur vergaat.’

‘De kleine muis die uit dit hol kwam, is door een valk in zijn klauwen gegrepen en weggevoerd. Jullie kunnen nu zonder angst in dat hol kruipen.’

‘We weten helemaal niet zeker dat die muis door de valk is weggevoerd. Er kunnen hier nog andere muizen wonen. Voor hen zijn we bang. Maar het is nog de vraag of het vuur hier wel komt. We zien al een wind die de vlammen de andere kant op blaast. Als we in het hol kruipen, is de dood door de bewoners van het hol zeker. Maar als we blijven waar we zijn, is de dood onzeker. Moeder, een plek waar de dood onzeker is, is beter dan een plek waar hij zeker is. Het is daarom je plicht om zelf te vluchten, want als je blijft leven, kun je andere kinderen krijgen, even goed als wij.’

Het vuur kwam dichterbij.

‘Kinderen, ik heb met mijn eigen ogen gezien hoe de machtige valk neer-dook en met de muis uit het hol wegvloog. En terwijl hij snel wegvloog, ben ik hem achternagevloegen en heb ik hem mijn goede wensen nageroepen, omdat hij de muis uit het hol had weggehaald. Ik zei tegen hem: "Koning van de valken, omdat je met onze vijand, de muis, in je klauwen wegvliegt, wens ik je dat je zonder vijand in de hemel van de goden leeft, met een gouden lichaam." Toen de valk de muis had opgegeten, ben ik met zijn toestemming teruggekomen. Kruip daarom vol vertrouwen in dat hol, kinderen. Jullie hebben niets te vrezen. De muis die erin woonde, is voor mijn ogen door de valk gegrepen en weggevoerd.’

‘Moeder, we weten helemaal niet of de muis door de valk is weggevoerd. We kunnen niet in dat hol in de grond kruipen zonder er zeker van te zijn.’

‘Ik weet zeker dat de muis door de valk is weggevoerd. Daarom hebben jullie niets te vrezen, kinderen. Doe wat ik zeg.’

‘We zeggen niet dat je onze angst met een verzonnen verhaal probeert weg te nemen, moeder. Maar wat iemand doet wanneer zijn verstand in de war is, kun je nauwelijks een weloverwogen daad noemen. Wij hebben jou nog niets goeds gedaan, en je weet niet eens wie we zijn. Waarom probeer je ons dan te beschermen, terwijl het je zoveel kost? Wat zijn wij voor jou? Je bent jong en mooi, en je kunt je man gaan zoeken. Ga naar je man. Je zult weer goede kinderen krijgen. Laat ons het vuur in gaan en de werelden van het geluk bereiken. En als het vuur ons niet verteert, kun je terugkomen en ons weer bij je nemen.’

De moeder liet haar zonen in Khandava achter en vloog haastig naar een plek waar geen vuur was en waar ze veilig was. Toen kwam Agni met felle vlammen op de plek af waar de zonen van Mandapala waren. De jonge vogels zagen het laaiende vuur op zich afkomen. En Jaritari, de oudste van de vier, begon te spreken, zo dat Agni het hoorde.

‘Wie wijs is, blijft waakzaam met het oog op de dood. Wanneer het uur van de dood nadert, voelt hij dan geen pijn. Maar wie verward van geest is en niet waakzaam blijft, voelt, wanneer het uur van de dood komt, de pijn van de dood, en hij wordt nooit bevrijd.’

‘Jij bent geduldig en verstandig,’ zei de tweede broer, Sarisrikka. ‘De tijd is gekomen dat ons leven bedreigd wordt. Maar van velen wordt er altijd maar één wijs en dapper.’

‘De oudste broer heet de beschermer,’ zei de derde broer, Stambamitra. ‘Het is de oudste broer die de jongeren uit het gevaar redt. Als de oudste zelf hen niet redt, wat kunnen de jongeren dan doen?’

‘De wrede god van het vuur, met zijn zeven tongen en zijn zeven monden, komt snel op ons nest af,’ zei de vierde en jongste broer, Drona. ‘Hij laait op in zijn glans en likt alles op wat op zijn pad ligt.’

Dat zeiden ze tegen elkaar. Daarna wendden de zonen van Mandapala zich vol toewijding tot Agni, en ieder van hen zong een hymne voor hem. Jaritari begon:

‘U bent de adem van de wind, Agni. U bent het lichaam van alles wat op aarde groeit. Het water is uw ouder, zoals u de ouder van het water bent. Uw vlammen reiken als de stralen van de zon naar boven en naar beneden, naar achteren en naar alle kanten.’

Daarna zong Sarisrikka:

‘Onze moeder is niet te zien, en onze vader kennen we niet. Onze veren zijn nog niet gegroeid. We hebben niemand die ons beschermt behalve u. Bescherm ons daarom, Agni, want we zijn nog klein. Bescherm ons nu we in nood zijn, met uw gunstige gedaante en uw zeven vlammen. We zoeken bescherming bij u. U alleen, Agni, geeft warmte; er is niemand anders die de stralen van de zon hun warmte geeft. Bescherm ons, want we zijn jong en we zijn rishi’s. U die de offerboter draagt, ga toch langs een andere weg.’

Toen Stambamitra:

‘U alleen bent alles, Agni. Alles wat bestaat, is in u gegrondvest. U draagt ieder schepsel, en u schraagt de wereld. U brengt de offerboter, en u bent zelf de offerboter. De wijzen vereren u als velen en als één. U hebt de drie werelden voortgebracht, en als de tijd gekomen is, zwelt u aan en vernietigt u ze weer. U bent de oorzaak waaruit alles wat bestaat voortkomt, en u bent ook dat waarin het weer oplost.’

En ten slotte Drona:

‘U die over alles wat bestaat heerst, u groeit in kracht en woont in de lichamen van de levende wezens, en u verteert het voedsel dat ze eten. Daarom is alles in u gegrondvest. U uit wiens mond de Veda’s zijn voortgekomen, u neemt de gedaante van de zon aan, u zuigt het water van de aarde op en alle sappen die de aarde voortbrengt, en op de juiste tijd geeft u ze terug als regen en laat u alles groeien. Uit u zijn deze planten en klimplanten met hun groene bladeren voortgekomen, uit u deze vijvers en poelen, en ook de grote oceaan, die altijd heil brengt. Ons lichaam hangt af van Varuna. We kunnen uw hitte niet verdragen. Wees daarom onze beschermmer en breng ons heil. Vernietig ons niet. U met uw koperrode ogen en uw rode hals, u wiens spoor zwart is, red ons en ga langs een verre weg, zoals de oceaan het huis op zijn oever spaart.’

‘Je bent een rishi, Drona,’ zei Agni, ‘want wat je gezegd hebt, is de waarheid van de Veda. Ik zal doen wat jullie willen. Wees niet bang. Je vader heeft al voor jullie gesproken, en zijn woorden wegen voor mij even zwaar als de jouwe. Zeg wat ik moet doen. Je hymne stemt me tevreden, brahmaan. Ik wens je alle goeds.’

‘Die katten vallen ons elke dag lastig,’ zei Drona. ‘Verteer ze, met hun vrienden en hun verwanten.’

Agni deed wat de sarngaka’s hem vroegen, en hij zei hun wat hij van plan was. Daarna groeide hij in kracht en verteerde hij verder het Khandava-woud.

Maar Mandapala vond geen rust. ‘Lapita,’ zei hij tegen de vrouw bij wie hij toen was, ‘mijn kinderen kunnen zich niet bewegen. Hoe zou het met ze zijn? Wanneer het vuur sterker wordt en de wind hevig begint te waaien, zullen mijn kinderen zich nauwelijks kunnen redden. Hoe zal hun moeder hen kunnen redden? Die onschuldige vrouw zal groot verdriet hebben als ze merkt dat ze haar jongen niet kan redden. Hoe zal ze het volhouden, klagend om mijn kinderen, die nog niet kunnen vliegen of zich in de lucht verheffen? Hoe is het met Jaritari, mijn zoon, en hoe met Sarisrikka, en hoe met Stambamitra, en hoe met Drona, en hoe met hun hulpeloze moeder?’

De rishi huilde in het woud. ‘Je hoeft je geen zorgen te maken over je kinderen,’ zei Lapita, ‘die, zoals je me verzekerd hebt, allemaal rishi’s zijn, vol kracht en moed. Ze hebben van het vuur niets te vrezen. Agni heeft het je in mijn bijzijn beloofd, en hij is een van de hoeders van de wereld; hij zal zijn woord nooit breken. Je maakt je helemaal geen zorgen om hen, en je hart gaat niet uit naar het welzijn van wie je dierbaar is. Je bent alleen zo in de war omdat je aan haar denkt, aan mijn rivale Jarita. Het is duidelijk dat je niet zoveel van mij houdt als je eerst van haar hield. Wie zijn aandacht tussen twee verdeelt, kan gemakkelijk toezien hoe een van de twee allerlei pijn lijdt, maar hij mag niet onverschillig blijven voor wie zijn hart het naast staat. Ga dan naar Jarita, om wie je hart zo treurt. Ik zal voortaan alleen rondzwerven, als verdiende loon omdat ik me aan een slecht mens heb gehecht.’

‘Ik zwerf niet over de aarde met de bedoelingen die jij denkt,’ antwoordde Mandapala. ‘Ik ben hier alleen om nakomelingen. En zelfs de kinderen die ik heb, zijn in gevaar. Wie wegwerpt wat hij heeft om wat hij nog krijgen kan, is een slecht mens. De wereld minacht en beschimpt hem. Daarom moet ik gaan. Wat jou betreft: je bent vrij om te doen wat je wilt. Dit laaiende vuur dat aan de bomen likt, maakt mijn angstige hart bedroefd en vervult het met slechte gevoelens.’

Toen het vuur de plek had verlaten waar de sarngaka's woonden, kwam Jarita haastig terug om te zien hoe het met haar kinderen ging; ze was zo aan hen gehecht. Ze vond hen allemaal: ze waren aan het vuur ontkomen en ongedeerd. Toen ze hun moeder zagen, begonnen ze te huilen, ook al waren ze veilig en wel. Ook zij hilde toen ze zag dat ze leefden, en ze omhelsde haar huilende kinderen, een voor een. Juist op dat ogenblik kwam de rishi Mandapala aan. Maar geen van zijn zonen toonde vreugde toen ze hem zagen. De rishi praatte keer op keer tegen hen, tegen ieder afzonderlijk, en ook tegen Jarita. Maar zijn zonen en Jarita zeiden niets terug, geen goed woord en geen kwaad woord.

‘Wie van hen is je eerstgeborene, en wie de volgende?’ vroeg Mandapala. ‘En wie is de derde, en wie de jongste? Ik spreek je in mijn verdriet aan; waarom antwoord je me niet? Ik heb je verlaten, dat is waar, maar ik was niet gelukkig waar ik was.’

‘Wat heb jij met de oudste te maken, en wat met de tweede?’ zei Jarita. ‘En wat met de derde, en wat met de jongste? Ga nu maar naar die Lapita met haar lieve glimlach en haar jeugd, naar wie je vroeger ging omdat je vond dat het mij aan alles ontbrak!’

‘Voor vrouwen is er in deze wereld en in de andere niets wat hun geluk zo verwoest als een medevrouw en een geheime minnaar,’ antwoordde Mandapala. ‘Niets wakkert het vuur van de vijandschap zo aan en veroorzaakt zoveel onrust als die twee. Zelfs Arundhati, de vrouw van Vasishtha, die zo heil bracht en zich zo goed gedroeg en die bij alle schepselen beroemd is, was jaloers op haar man, wiens geest zo zuiver was en die altijd haar welzijn zocht. Arundhati beledigde zelfs die wijze, een van de zeven rishi's. Om die beledigende gedachten van haar is ze een klein sterretje geworden, als vuur vermengd met rook, soms zichtbaar en soms niet, als een voorteken dat niets goeds belooft, tussen de zeven heldere sterren van de zeven rishi's. Om kinderen heb ik jou gezocht. Ik heb je nooit onrecht gedaan, zoals ook Vasishtha zijn vrouw nooit onrecht deed. Door je jaloezie heb je je tegenover mij gedragen zoals Arundhati zich vroeger tegenover Vasishtha gedroeg. Mannen moeten vrouwen nooit vertrouwen, ook niet als het hun eigen vrouwen zijn. Vrouwen die moeder geworden zijn, geven er niet veel meer om hun man te dienen.’

Daarna kwamen al zijn kinderen naar voren om hem te eren. Ook hij praatte nu vriendelijk met hen allemaal en stelde hen gerust. Zo kwam het dat Agni, toen hij het Khandava-woud verteerde, niet oplaaide om de kinderen van Mandapala te vernietigen.

Aan de rivier

‘Ik vertrouwde op het woord van Agni,’ zei Mandapala tegen zijn kinderen, ‘en ik wist hoe rechtvaardig jullie moeder is en hoeveel kracht er in jullie zelf zit. Daarom ben ik niet eerder gekomen. Draag me geen wrok, mijn zonen. Jullie zijn allemaal rishi’s die de Veda kennen. Ook Agni kent jullie goed.’ Daarna nam Mandapala zijn vrouw en zijn zonen met zich mee, verliet die streek en ging naar een ander land.

Met de hulp van Krishna en Arjuna verteerde Agni het Khandava-woud, en hij bevrijdde de wereld van angst en werd steeds sterker. Hij had rivieren van vet en merg gedronken en was volkomen verzadigd, en hij liet zich aan Arjuna zien. Toen daalde Indra, omringd door de Maruts, uit het hemelgewelf neer.

‘Jullie hebben een daad verricht die zelfs een god niet had kunnen verrichten,’ zei hij tegen Arjuna en Krishna. ‘Vraag ieder een gunst die geen mens kan krijgen. Ik ben tevreden over jullie.’

Arjuna vroeg Indra om al zijn wapens. ‘Wanneer Shiva, de grote god, tevreden over je is, zoon van Pandu, dan zal ik je al mijn wapens geven,’ zei Indra. ‘Ik zal weten wanneer de tijd gekomen is. Om je strenge ascese zal ik je al mijn vuurwapens geven en al mijn wapens van Vayu, en jij zult ze allemaal van mij aannemen.’

Toen vroeg Krishna dat zijn vriendschap met Arjuna eeuwig zou zijn, en de koning van de goden gaf hem de gunst die hij vroeg. Daarna nam Indra afscheid van Agni, en met de goden steeg hij weer op naar hun wereld.

Agni hield op met branden. Hij had vlees gegeten in overvloed en vet en bloed gedronken, en hij zei tegen Krishna en Arjuna: ‘Jullie hebben me tevreden gesteld, jullie twee helden. Op mijn bevel zullen jullie kunnen gaan waarheen jullie maar willen.’

Arjuna, Krishna en de danava Maya zwierven samen nog een eindje rond, en ten slotte gingen ze zitten op de lieflijke oever van een rivier.

Hier eindigt het boek van het begin.

Nawoord

De bron

Ook dit deel berust op de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli, die tussen 1883 en 1896 in Calcutta verscheen. Ganguli vertaalde de Sanskriettekst zoals die in de negentiende eeuw in de gangbare Indiase drukken stond, de vulgaat. Het nawoord van deel 1 vertelt meer over die vertaling en over de kritische editie die het Bhandarkar Oriental Research Institute in Pune tussen 1933 en 1966 uitgaf.

Voor dit deel is de kritische editie bij elk hoofdstuk naast Ganguli gelegd. Waar Ganguli aantoonbaar verkeerd vertaalt of een eigen uitleg invoegt, volgt dit boek het Sanskriet. Waar de vulgaat iets heeft wat de kritische editie alleen in een deel van de handschriften vond, blijft de vulgaat staan: dat is de tekst die Ganguli vertaalde en die generaties lezers hebben gekend. De kritische editie zet zulke regels onder aan de bladzijde, met een sterretje en een nummer, en langere stukken in een aanhangsel. Hieronder staat per geval wat daar anders is.

Opnieuw verteld betekent ook hier: volledig in inhoud, in eigen Nederlandse zinnen. Ganguli's Engels is de bron van wat er gebeurt en gezegd wordt, niet van de formulering. Moderne vertalingen, die niet vrij zijn, zijn nergens als basis gebruikt. Er is geen gebeurtenis, geen personage en geen uitspraak toegevoegd die niet in de bron staat. Wel zijn er korte bijzinnen bijgekomen die uitleggen wie iemand is of wat een woord betekent.

Wat deze bewerking doet en laat

De vertellers. Vaishampayana vertelt, koning Janamejaya luistert. Het deel begint met de regel "En Vaishampayana vertelde koning Janamejaya verder.", zoals de bron op die plek "Vaisampayana continued" heeft. In de bron spreekt Vaishampayana zijn koning in bijna elke zin aan. Die aansprekingen zijn weggelaten, op drie plaatsen na: halverwege, als de broers op weg gaan naar de bruidskeuze van Draupadi; vlak voor de geboorte van Abhimanyu, de grootvader van Janamejaya; en in de brand van het woud, als Arjuna het leven van Maya spaart. Daar hoor je dat de koning meeluistert.

Binnen het verhaal vertellen anderen verder: een brahmaan op doorreis, een koning van de gandharva's, de rishi Vasishtha in de verhalen van die gandharva, Vyasa en Narada. Hun verhalen lopen zonder aanhalingstekens, na een korte regel als "En de gandharva vertelde.", en eindigen met een zin tussen aanhalingsstekens waarin de verteller weer zichzelf is.

Ingekort en verplaatst. Lange namenlijsten zijn in het verhaal ingekort tot de namen die de lezer kent of die later terugkomen, en staan achterin volledig: de ongeveer honderd koningen die naar de bruidskeuze van Draupadi kwamen, de helden van de Yadava's op het feest op de Raivataka en in de stoet naar Indraprastha, de goden die om het Khandava-woud vochten, de bomen van Indraprastha, de asceten in de vergadering van Brahma en de plaatsen van Arjuna's pelgrimstocht. De lofzangen van de rishi Mandapala en zijn vier zonen op de god van het vuur zijn in het verhaal licht ingekort; ze staan ingesprongen, en achterin volledig. De staatsleer van de minister Kanika en de klachten van de brahmaan in Ekachakra en zijn vrouw zijn in het verhaal ingekort tot hun kern; de gedachtegangen die daarbij wegvielen, staan achterin, onder "Uit de rede". Verder zijn vergelijkingen, bijnamen en aansprekingen uitgedund, en is de stad Indraprastha korter beschreven.

De verhalen van de gandharva zijn niet verder ingekort. Ze beslaan een groot deel van het middelste boek en lijken een uitweiding, maar ze beantwoorden een vraag van Arjuna en leiden naar een besluit: de broers nemen een huispriester.

Draupadi. Draupadi zegt in dit deel weinig: één zin tegen Karna bij de boog, een paar woorden tegen Arjuna en Subhadra bij zijn terugkeer. Niemand vraagt haar iets als over haar huwelijk met vijf broers wordt beslist. Zo vertelt het epos het, en er is haar geen woord in de mond gelegd dat het epos haar niet geeft.

Wat hard is, blijft hard. De duim van Ekalavya, de nishada-vrouw en haar vijf zonen die in het huis van lak verbranden, de slachting onder de dieren van het Khandava-woud, Karna's opmerking dat vrouwen altijd veel mannen willen, Mandapala's uitval dat mannen vrouwen nooit moeten vertrouwen, de meisjes die als geschenk worden meegegeven: het staat er zoals de bron het vertelt, zonder het mooier of lelijker te maken. Wat personages zeggen, is wat zij zeggen; de verteller beslecht het niet.

Herhalingen en versies die verschillen. De breuk tussen Drona en Dripada wordt twee keer verteld: eerst door de verteller en door Drona zelf tegen

Bhishma, daarna door de brahmaan op doorreis, die niet weet dat de Pandava's tegenover hem zitten. Drona en Drupada studeerden samen in de hermitage van Bharadvaja, zegt de ene versie, en bij de rishi Agnivesha, zegt Drona. Vyasa vertelt twee keer van het meisje dat Shiva vijf keer om een man vroeg, eerst aan de broers en later aan Drupada. Vasishtha is in het ene verhaal van de gandharva de zoon die Brahma uit zijn geest voortbracht, in het andere de zoon van Mitra en Varuna; in deel 1 was hij een zoon van Varuna. De zonen van Draupadi krijgen hier andere namen dan in deel 1 (zie de personagelijst). Zulke verschillen staan in de bron, en ze zijn niet gladgestreken.

"Deel het samen." Kunti's woorden als de broers Draupadi binnenbrengen, staan hier als "Deel het samen". Het Sanskrietwerkwoord betekent delen, maar ook genieten of gebruiken. Zolang Kunti denkt dat het om eten gaat, is dat hetzelfde; zodra het om een vrouw gaat, niet meer. Dezelfde woordstam komt terug in de regel van de broers dat ze een juweel altijd gelijk delen.

Wat de kritische editie anders heeft

De kritische editie zoekt de gemeenschappelijke kern van de overlevering. Een aantal verhalen en regels uit dit deel staat daar niet in de hoofdttekst, maar alleen in een voetnoot of in een aanhangsel. Hier blijft de vulgaat staan.

Bhima bij de naga's (hoofdstuk 1). Het hele bezoek aan de wereld van de naga's staat in de kritische editie in een aanhangsel: Vasuki en Aryaka, de acht vaten met de krachtdrank, de acht dagen slaap, Kunti's angst en Vidura's troost. De hoofdttekst is korter. Bhima rukt zich los, de tanden van de slangen dringen niet door zijn huid, hij verplettert ze, en met de rug van zijn hand doodt hij de wagenmenner van wie Duryodhana veel hield. Dat laatste staat niet bij Ganguli.

Drona en Drupada (hoofdstuk 1 en 2). Rond Drona staan een paar bekende stukken in de kritische editie in een voetnoot of een aanhangsel. In de hoofdttekst haalt Drona met zijn grassprietten alleen de bal uit de put; de ring die hij er zelf in gooit en met een pijl ophaalt, en de maaltijd die hij daarvoor vraagt, staan in voetnoten. Ashvatthama die water met melk voor melk aanziet, staat in een aanhangsel, net als de uitvoerige strijd tegen Drupada en wat daarop volgt: Yudhishtira die kroonprins wordt, Drona die Arjuna vraagt tegen hem te vechten als hij tegen Arjuna vecht, en de veroveringen van de broers.

De kruik van Ashvatthama (hoofdstuk 2). Dat Drona zijn eigen zoon een kruik met een wijde hals gaf, zodat die sneller terug was en meer les kreeg, staat in de kritische editie in een aanhangsel.

Kanika (hoofdstuk 3). De hele staatsleer van Kanika, met de fabel van de jakhals, staat in de kritische editie in een aanhangsel. Ook de zin dat Dhritarashtra zich herinnerde wat Kanika hem gezegd had, staat er niet in de hoofdtekst. Daar komt het plan voor het huis van lak alleen uit de woorden van Duryodhana; het heeft er geen raadsman die het de koning ingeeft. Ook dat Purochana ‘de laagste van de mlechha’s’ heet, staat alleen in dat aanhangsel; in de hoofdtekst heeft hij geen afkomst.

Hidimbi en Kunti (hoofdstuk 4). In een deel van de handschriften is het Kunti die de rede over wat in tijden van nood geoorloofd is uitspreekt, en die Yudhishtira aanraadt Bhima aan Hidimbi te geven. Bij Ganguli en in de hoofdtekst van de kritische editie spreekt Hidimbi zelf, en beslist Yudhishtira.

Pulastya (hoofdstuk 6). Als Parashara rakshasa’s in zijn offervuur verbrandt, houdt de rishi Pulastya hem tegen. In de vulgaat zegt hij dat Parashara’s vader Shakti zijn dood aan zijn eigen vloek te danken had, dat Vishvamitra maar een werktuig was en dat kalmte de hoogste dharma is. In de hoofdtekst van de kritische editie zegt hij alleen: ook jij bent een werktuig.

Karna bij de boog (hoofdstuk 7). Hierover lopen de handschriften uiteen. In de hoofdtekst van de kritische editie kan Karna de boog niet spannen, net als Shalya en de andere vorsten. In een deel van de handschriften spant hij hem wel, legt de pijlen op de pees en wordt dan door Draupadi afgewezen: "Ik kies geen suta tot man"; hij kijkt naar de zon en gooit de boog weg. Weer andere handschriften laten hem op een haar na falen. Dit boek volgt de vulgaat, omdat de afwijzing later in het epos terugkomt.

Arjuna dacht aan Krishna (hoofdstuk 7). Dat Arjuna, voor hij de boog opnam, niet alleen voor Shiva boog maar ook aan Krishna dacht, staat in de kritische editie in een voetnoot.

De Pracheta’s (hoofdstuk 8). Om te laten zien dat een vrouw met meer broers getrouwd kan zijn, noemt Yudhishtira twee voorbeelden. Jatila, die met zeven rishi’s trouwde, staat in de hoofdtekst van de kritische editie; de dochter van een asceet die met de tien Pracheta’s trouwde, staat er in een voetnoot.

Chitrangada’s zoon (hoofdstuk 11). Dat Chitrangada al bij Arjuna’s eerste verblijf in Manipura een zoon baart, staat in de kritische editie in een voetnoot.

In de hoofdtekst verwekt Arjuna de zoon pas als hij na zijn tocht langs de vijf tirtha's terugkomt, en daarna ziet hij hem.

De gunst van Ulupi (hoofdstuk 11). Dat Ulupi Arjuna de gunst geeft dat niemand hem in het water kan overwinnen, staat in de kritische editie in een voetnoot.

Shvetaki en de ziekte van Agni (hoofdstuk 12). Waarom wil de god van het vuur het Khandava-woud verteren? In de vulgaat omdat hij ziek is geworden van de offerboter van koning Shvetaki, twaalf jaar lang, en Brahma hem het vet van de dieren van het woud als geneesmiddel voorschrijft. Dat hele verhaal, met de vraag van Janamejaya die het inleidt en de raad van Brahma om Nara en Narayana, Arjuna en Krishna, om hulp te vragen, staat in de kritische editie in een aanhangsel. In de hoofdtekst vraagt Agni het woud eenvoudig als het voedsel dat hij gekozen heeft. De vulgaat geeft de brand zo een reden die de kritische editie niet heeft.

Vijftien of zes dagen (hoofdstuk 13). Hoe lang brandde het woud? Vijftien dagen, zegt de vulgaat twee keer. De regel waar dat de eerste keer staat, zet de kritische editie in een voetnoot; op de tweede plaats heeft haar hoofdtekst "vijf dagen en één", zes dus. Ganguli maakte er ook daar "five and ten" van.

Waar Ganguli verkeerd vertaalde

Op deze plaatsen volgt dit boek het Sanskriet, omdat Ganguli's Engels iets anders zegt dan er staat.

- **Drona hield zijn woord** (hoofdstuk 2). Na het verhaal van Ekalavya zegt het Sanskriet dat Drona woord had gehouden: niemand overtrof Arjuna. Ganguli liet die halve regel weg. Met die regel erbij gaat het verhaal niet alleen over jaloezie, maar ook over een leraar die zich aan een belofte houdt.
- **Waarom Drona Ekalavya afwees** (hoofdstuk 2). Ganguli zegt dat Drona de jongen afwees omdat hij "zijn hooggeboren leerlingen" zou kunnen overtreffen. Het Sanskriet zegt: omdat hij de zoon van een nishada was, en uit zorg voor zijn leerlingen.
- **Karna en zijn broer** (hoofdstuk 2). Als Karna in de arena Arjuna uitdaagt, zegt de verteller in het Sanskriet dat hij zijn broer aansprak, die hij niet als broer kende.

- **Vidura's raadseltaal** (hoofdstuk 3). Bij Ganguli waarschuwt Vidura Yudhishtira in de taal van de mleccha's. Het Sanskriet noemt hem een kenner van de raadseltaal. Alleen de mijnwerker spreekt later van de taal van de mleccha's.
- **De nishada-vrouw** (hoofdstuk 3). Ze komt op het maal af, gedreven door de Tijd, zegt het Sanskriet; Ganguli heeft "het lot".
- **Zes levende wezens** (hoofdstuk 3). Bij Ganguli zegt Yudhishtira: laten we met ons zessen ongezien vluchten. In het Sanskriet zegt hij dat ze zes levende wezens in het huis moeten achterlaten, en Kunti houdt haar maaltijd onder het voorwendsel dat ze giften uitdeelt. De nishada-vrouw en haar vijf zonen zijn die zes. Het epos noemt haar onschuldig, en het oordeelt niet over het plan.
- **Het offerloon van Drupada** (hoofdstuk 5). Drupada belooft Upayaya en daarna Yaya een *arbuda* koeien: tien miljoen. Ganguli vertaalde het woord met tienduizend, waardoor het bod in zijn Engels daalt. In het Sanskriet stijgt het.
- **Drona en de zoon van Drupada** (hoofdstuk 5). Drona nam de zoon van zijn vijand als leerling aan om zijn eigen roem te beschermen.
- **Chitraratha en Dagdharatha** (hoofdstuk 5). De gandharva die Arjuna verslaat, legt zijn naam af. In het Sanskriet zegt hij hoe hij heette en hoe hij nu heet: vroeger Chitraratha, "met de bonte wagen", nu Dagdharatha, "met de verbrande wagen". Ganguli vertaalde beide namen weg.
- **Utkochaka** (hoofdstuk 6). De plek waar Dhaumya woont, is een tirtha, een heilige badplaats.
- **De Somaka's** (hoofdstuk 7 en 8). Waar Ganguli Drupada's geslacht "het maangeslacht" noemt, staat in het Sanskriet de naam van dat geslacht: de Somaka's.
- **Een rishi heeft het verteld** (hoofdstuk 8). Dat Draupadi na elk huwelijk weer maagd was, vertelde volgens Ganguli "de hemelse rishi" aan Vaishampayana zelf. Het Sanskriet zegt alleen dat een rishi het vertelde, naar men zegt.
- **Shiva's vier gezichten** (hoofdstuk 10). Als Tilottama om de vergadering van de goden heen loopt, zit Shiva in het Sanskriet aan de zuidkant; alleen Brahma kijkt naar het oosten.
- **Het hoogste Zelf** (hoofdstuk 11 en 12). Twee keer maakt Ganguli van gewone woorden een leer over "het hoogste Zelf": bij de brahmanen die met Arjuna meereizen en bij het koningschap van Yudhishtira. Het Sanskriet

- zegt alleen dat de brahmanen over het Zelf nadachten, en dat het koningsgeluk onder Yudhishtira een vaste grond had. Hetzelfde gebeurde in deel 1.
- **Babhruvahana** (hoofdstuk 11). Bij Ganguli zit de zoon van Chitrangada bij Arjuna's tweede bezoek al "op de troon", terwijl hij nog een kind moet zijn. Het Sanskriet noemt hem koning Babhruvahana: hij zou koning worden.
 - **Anga** (hoofdstuk 11). Op zijn tocht bezoekt Arjuna de heilige plaatsen in Anga, Vanga en Kalinga; Ganguli laat Anga weg. Daarom staat Anga op de kaart van de tocht.
 - **Draupadi's woorden** (hoofdstuk 11). Als Arjuna terugkomt, zegt Draupadi volgens Ganguli haar woorden uit jaloezie. Het Sanskriet zegt: uit liefde. Ze voegt er een spreekwoord aan toe dat Ganguli wegliet: bij een last die goed is vastgebonden, gaat de eerste knoop losser zitten.
 - **De meisjes als geschenk** (hoofdstuk 11). Ganguli maakt van de jonge meisjes onder Krishna's geschenken meisjes "vóór hun eerste bloeding"; zie hieronder.
 - **De vloek over Ashvasena** (hoofdstuk 13). Arjuna, Agni en Krishna vervloeken de slang die ontsnapt. Bij Ganguli luidt de vloek dat hij nooit roem zal kennen. Het Sanskriet zegt: hij zal zonder houvast zijn, zonder vaste grond.
 - **Shiva en de wapens van Indra** (hoofdstuk 13). Indra belooft Arjuna zijn wapens voor de tijd dat Shiva, de grote god, tevreden over hem is. Ganguli heeft daar Madhava, een naam van Krishna.

Bij een paar moeilijke passages

Vijf mannen. Het huwelijk van Draupadi met de vijf broers krijgt in het epos drie rechtvaardigingen, die naast elkaar staan: het woord van Kunti, dat niet onwaar mag worden; de regel van de broers dat ze alles gelijk delen, en Yudhishtira's "de dharma is subtiel"; en het verhaal van Vyasa, over de vijf Indra's in de grot en over het meisje dat vijf keer om een man vroeg. Drupada en zijn zoon brengen hun bezwaren volledig in: dit gaat in tegen het gebruik en tegen de Veda's. Vyasa zelf zegt dat het "al lang niet meer gedaan" wordt. Het epos wist dus zelf dat dit huwelijk vreemd was, en het laat de bezwaren staan naast het antwoord.

De brand van het Khandava-woud. Het slot van dit deel is een slachting. Krishna en Arjuna rijden om het brandende woud heen en doden elk schepsel

dat wil ontsnappen: moeders met hun jongen, vogels in de lucht, slangen. Het epos vertelt dat onverbloemd, en een stem uit de lucht zegt dat de vernietiging van Khandava "door het lot beschikt" is. In de vulgaat heeft de god van het vuur een reden, zijn ziekte, en de kritische editie besluit het verhaal met de zin dat Agni de wereld vrijheid van angst bracht. Midden in de brand staan de verhalen over wie gespaard wordt: Maya, de bouwmeester van de asura's, en de vier jonge vogels van Mandapala. En ook Takshaka, de slang die later de vader van Janamejaya zal doden, woont in dat woud. Janamejaya hoort het verhaal bij het offer waarin hij de slangen laat verbranden.

Wat de personages over vrouwen zeggen. Na elkaar zeggen personages in dit deel dat een vrouw na haar eerste man geen tweede mag nemen (de vrouw van de brahmaan in Ekachakra), dat vrouwen nooit onafhankelijk zijn (Tapati), dat vrouwen altijd veel mannen willen (Karna) en dat mannen vrouwen nooit moeten vertrouwen (Mandapala). Het zijn uitspraken van personages, niet van de verteller. Daartegenover staan Kunti, die in Ekachakra haar eigen zoon naar de rakshasa stuurt en dat tegenover Yudhishtira verdedigt, de dochter in Ekachakra, die haar ouders uitlegt wat haar plicht is, Hidimbi, die zelf haar man kiest, en Jarita, die haar jongen niet wil verlaten en haar man de les leest.

De meisjes als geschenk. Onder de huwelijksgeschenken voor Subhadra zijn ook duizend jonge meisjes, als dienaressen. Zo staan ze er, zonder commentaar, tussen de wagens, de koeien en de paarden, en dit boek heeft ze niet weggelaten. Het Sanskriet noemt ze jong en *gauri*. Dat woord kan 'met een lichte huid' betekenen, maar in de oude rechtsboeken ook 'een meisje van een jaar of acht'. Ganguli koos het tweede en schreef dat ze 'nog voor hun eerste bloeding' waren; hier staat alleen dat ze jong waren.

Krishna. In dit deel treedt Krishna voor het eerst op, als neef, vriend en raadsman van de broers. Hij herkent hen op de bruidskeuze, hij geeft hun raad bij de ontvoering van zijn zuster, en hij verdedigt die ontvoering tegen zijn eigen volk. Tegelijk neemt het epos hem als god. Vyasa vertelt dat hij voortkwam uit een zwarte haar van Vishnu. De verteller, Brahma en een stem uit de lucht noemen hem en Arjuna "Nara en Narayana, de goden van oudsher", en in de brand van het woud is hij "het Zelf van alle schepselen", vreselijk om te zien. Latere tradities zien in Krishna de hoogste god zelf. Het epos laat hier de mens en de god naast elkaar staan, en dit boek ook.

Hoe het verder gaat

Deel 3 begint met het tweede boek van het epos, het boek van de vergaderzaal. Yudhishtira wordt in Indraprastha tot opperkoning gewijd, en de neven zien elkaar terug, aan het hof en aan de speeltafel.

Stambomen

In dit deel groeit de familie. De vijf zonen van Pandu trouwen samen met Draupadi, Bhima krijgt een zoon bij de rakshasa-vrouw Hidimbi, en Arjuna verbindt zich op zijn tocht met drie vrouwen. Er komen nieuwe families bij: het huis van Drupada in Panchala, de familie van de leraren Drona en Kripa, en het huis van Krishna, dat ook dat van Kunti is.

Hierna volgen eerst de geslachten uit de verhalen die in dit deel verteld worden, daarna de hoofdpersonen van dit deel in zes stambomen, en ten slotte de namen die op elkaar lijken. De stambomen van deel 1, met het huis van Kuru, Satyawati en Vyasa, de zonen van Dhritarashtra en de zonen van Pandu met hun moeders, staan achter in dat deel.

. . .

Uit de verhalen van dit deel

De gandharva, Vasishtha, Vyasa en Narada vertellen over oudere geslachten. Wat ze over ouders en kinderen zeggen, staat hier bij elkaar.

- **Surya**, de zonnegod, heeft twee dochters, Savitri en de jongere Tapati. Koning **Samvarana**, de zoon van Riksha, trouwt met Tapati, en hun zoon is **Kuru**, naar wie het geslacht van de Kuru's heet (hoofdstuk 5).
- **Vasishtha**, de man van Arundhati, heeft honderd zonen. De oudste, **Shakti**, trouwt met Adrishyanti, en hun zoon is **Parashara**, dezelfde die later de vader van Vyasa wordt (hoofdstuk 6).
- Koning **Kalmashapada**, de zoon van Sudasa, uit het geslacht van Ikshvaku, is getrouwd met Madayanti. Bij haar verwekt Vasishtha **Ashmaka**, die het geslacht van Ikshvaku voortzet (hoofdstuk 6).
- **Kushika** is de vader van koning **Gadhi** van Kanyakubja, en Gadhi de vader van **Vishvamitra**. Het geslacht van Vishvamitra heet de Kushika's (hoofdstuk 6).
- **Aurva**, uit het geslacht van Bhrigu, wordt geboren uit de dij van zijn moeder, een van de vrouwen van dat geslacht (hoofdstuk 6).

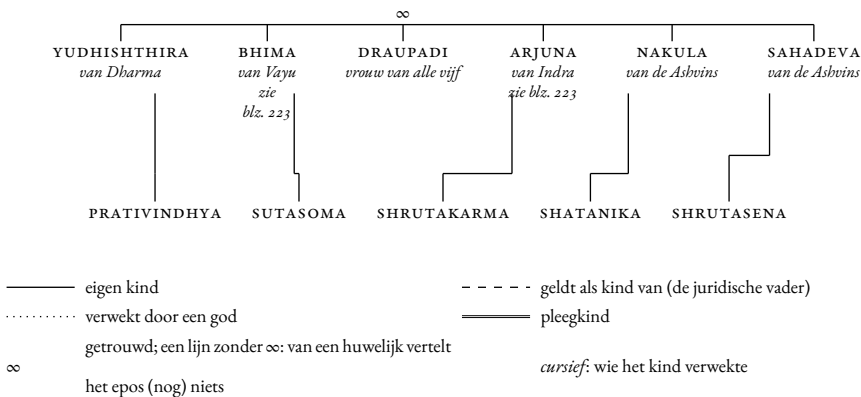
- **Nikumbha**, een daitya uit het geslacht van Hiranyakashipu, is de vader van **Sunda** en **Upasunda** (hoofdstuk 10).
- **Kauravya**, een koning van de naga's uit het geslacht van Airavata, is de vader van **Ulupi** (hoofdstuk 11).
- Koning **Prabhanjana** van Manipura kreeg van Shiva de gunst dat er in zijn geslacht in elke generatie één kind geboren zou worden. Zijn nazaat **Chitravahana** heeft een dochter, **Chitrangada**, en haar zoon **Babhruvahana** zal het geslacht voortzetten (hoofdstuk 11).
- **Takshaka**, de koning van de slangen, is de vader van **Ashvasena** (hoofdstuk 13).
- De rishi **Mandapala** verwekt als sarngaka bij **Jarita** vier zonen: Jaritari, Sarisrikka, Stambamitra en Drona. Daarna gaat hij naar een tweede vrouw, **Lapita** (hoofdstuk 13).

. . .

De hoofdpersonen van dit deel

DRAUPADI, DE VIJF ZONEN VAN PANDU EN HUN ZONEN

Zo ver als deel 2 het vertelt.

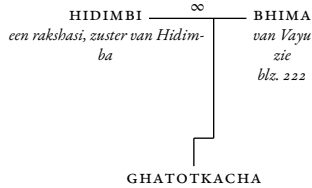

Draupadi is de vrouw van alle vijf broers. Ze trouwt met hen de een na de ander, op opeenvolgende dagen, te beginnen bij Yudhishtira (hoofdstuk 8). Daarom staan de vijf en Draupadi onder één huwelijksbalk. Bij elk van de broers krijgt

ze één zoon, met telkens een jaar ertussen (hoofdstuk 11). Onder de namen van de broers staat de god die hen verwekte. Hun moeders, Kunti en Madri, en Pandu, die naar de wet hun vader is, staan in de stambomen van deel 1. Bhima en Arjuna hebben nog andere vrouwen; die staan in de twee bomen hierna.

BHIMA EN HIDIMBI

Zo ver als deel 2 het vertelt.

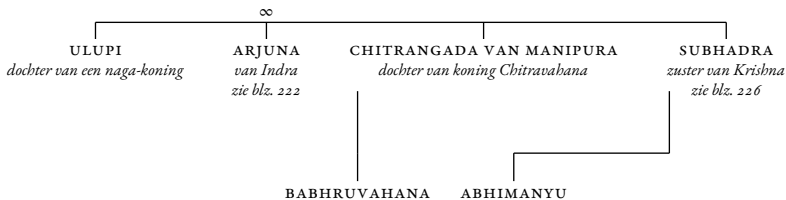

——— eigen kind	- - - - - geldt als kind van (de juridische vader)
verwekt door een god	===== pleegkind
getrouwd; een lijn zonder ∞: van een huwelijk vertelt	<i>cursief</i> : wie het kind verwekte
∞ het epos (nog) niets	

Hidimbi, de zuster van de rakshasa Hidimba, kiest Bhima in haar hart tot man. Yudhishtira stemt toe, op voorwaarde dat ze Bhima elke avond terugbrengt, en Bhima blijft bij haar tot ze een zoon heeft. Ghatotkacha groeit in één uur op tot een man (hoofdstuk 4).

ARJUNA, ULUPI, CHITRANGADA EN SUBHADRA

Zo ver als deel 2 het vertelt.

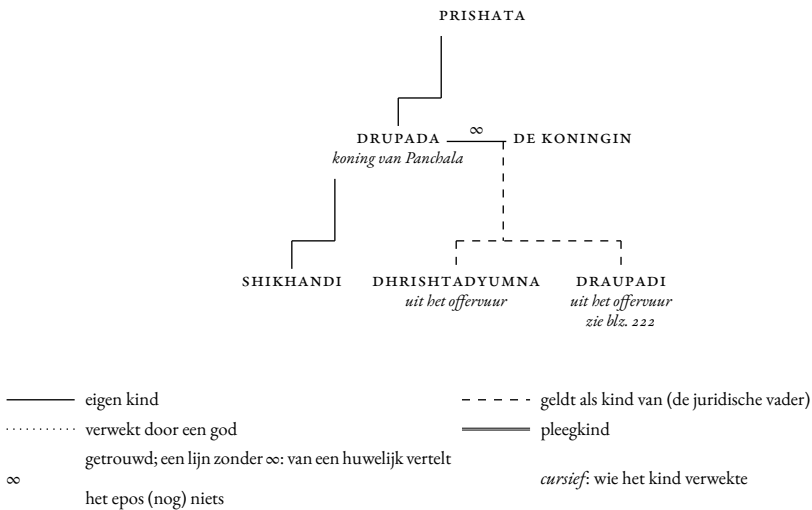

——— eigen kind	- - - - - geldt als kind van (de juridische vader)
verwekt door een god	===== pleegkind
getrouwd; een lijn zonder ∞: van een huwelijk vertelt	<i>cursief</i> : wie het kind verwekte
∞ het epos (nog) niets	

Op zijn tocht van twaalf jaar verbindt Arjuna zich met drie vrouwen. Ulupi, de dochter van de naga-koning Kauravya, trekt hem in de Ganga naar het paleis van haar vader (hoofdstuk 11). Chitrangada, de enige dochter van koning Chitravahana van Manipura, krijgt hij op voorwaarde dat hun zoon het geslacht van haar vader voortzet; die zoon is Babhruvahana (hoofdstuk 11). Subhadra, de zuster van Krishna, neemt hij met geweld mee, en na de verzoening trouwt hij met haar. Hun zoon is Abhimanyu (hoofdstuk 11), de grootvader van koning Janamejaya, aan wie dit verhaal wordt verteld. Draupadi staat in de eerste boom.

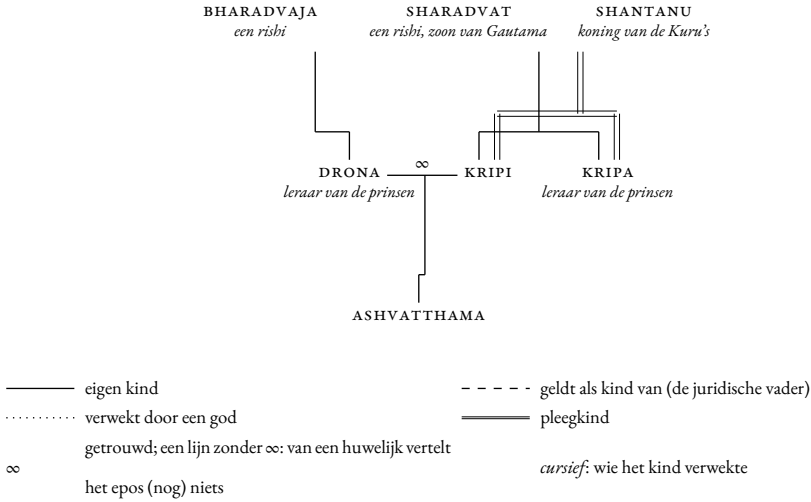
DRUPADA EN HET HUIS VAN PANCHALA

Zo ver als deel 2 het vertelt.

Drupada is de zoon van koning Prishata. Shikhandi is een kind van Drupada (hoofdstuk 5). Dhrishtadyumna en Draupadi zijn niet uit een vrouw geboren, maar bij het offer van Drupada uit het vuur en uit het midden van het offeraltaar opgerezen. De koningin van Drupada vraagt Yaja dat ze niemand anders dan haar als moeder zullen kennen, en Yaja stemt toe (hoofdstuk 5). Daarom is hun lijn gestreept: ze gelden als kinderen van Drupada en zijn koningin. Het epos noemt de naam van de koningin niet.

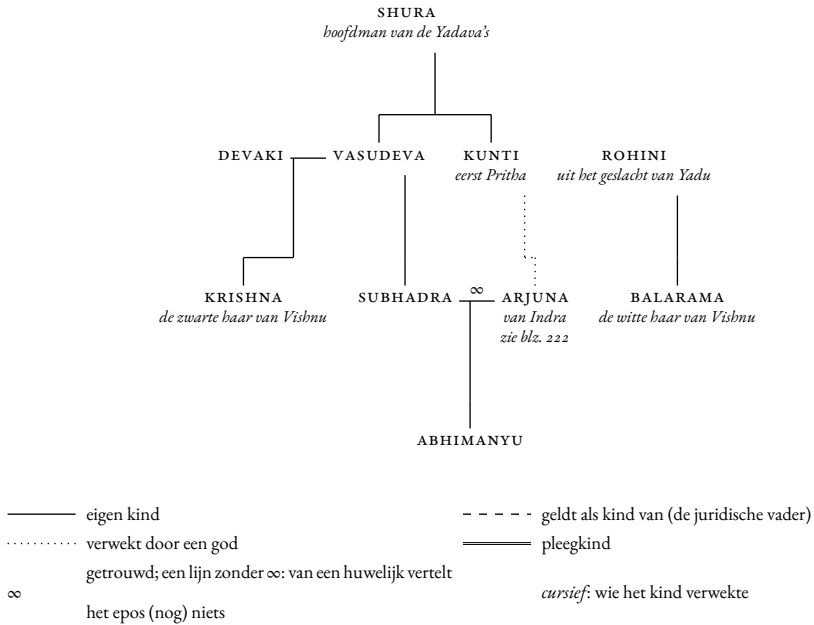
DRONA EN KRIPA

Zo ver als deel 2 het vertelt.

Drona en Kripa zijn allebei zonder moeder geboren. Drona kwam voort uit het zaad van de rishi Bharadvaja, dat die in een kruik opving (hoofdstuk 1). Kripa en zijn tweelingzuster Kripa kwamen voort uit het zaad van de rishi Sharadvat, dat op een pol riet viel. Koning Shantanu vond de twee kinderen en voedde ze allebei op (hoofdstuk 1); in de boom staat Kripa als zijn pleegkind. Drona trouwt met Kripa, en hun zoon is Ashvatthama (hoofdstuk 1). Kripa is zo de zwager van Drona en de oom van Ashvatthama.

HET HUIS VAN VRISHNI: KRISHNA, BALARAMA EN SUBHADRA

Zo ver als deel 2 het vertelt.

Shura, een hoofdman van de Yadava's, is de vader van Vasudeva en van Pritha, die als kind aan Kuntibhoja werd gegeven en naar hem Kunti heet (deel 1). Krishna is dus een neef van de vijf broers, en Arjuna trouwt met Subhadra, de dochter van de broer van zijn moeder. Krishna is de zoon van Vasudeva en Devaki (hoofdstuk 7). Subhadra is de dochter van Vasudeva en heeft dezelfde moeder als haar broer Sarana (hoofdstuk 11). Balarama is de zoon van Rohini (hoofdstuk 8). Vyasa vertelt dat Vishnu twee haren uit zijn lichaam trok, een witte en een zwarte, en dat die de schoot van Rohini en van Devaki binnengingen: de witte werd Balarama, de zwarte Krishna (hoofdstuk 8). Dat Devaki de vrouw van Vasudeva is, zegt het epos tot hier niet met zoveel woorden, en wie de vader van Balarama is, ook niet. Daarom staan ze zo in de boom.

Het volk van Krishna heeft in dit deel veel namen. Het zijn de Yadava's, naar hun stamvader Yadu, de zoon van Yayati uit deel 1. De Vrishni's, de Andhaka's en de Bhoja's zijn stammen binnen dat volk (hoofdstuk 2 en 11). Krishna noemt het 'het geslacht van Satvata' (hoofdstuk 11), Draupadi noemt

Subhadra ‘de dochter van de Satvata’s’ (hoofdstuk 11), en Vidura noemt het volk van Krishna de Dasharha’s (hoofdstuk 9).

. . .

Namen die op elkaar lijken

- **Drona**, twee keer. Drona, de leraar van de prinsen, heet naar de kruik waarin hij werd geboren. Drona, de jongste van de vier jonge sarngaka’s van Mandapala, draagt ‘dezelfde naam als de leraar van de Kuru-prinsen’ (hoofdstuk 13).
- **Chitrangada**, drie keer. Chitrangada van Manipura, met wie Arjuna trouwt (hoofdstuk 11), heeft niets gemeen met Chitrangada, de zoon van Shantanu en Satyawati uit deel 1, en ook niet met de koning van de gandharva’s met dezelfde naam, die die prins doodde.
- **Krishna, Krishnaa en Krishna Dvaipayana**. Krishna betekent de donkere. Krishna, de zoon van Vasudeva, is de neef van de vijf broers. Krishnaa, met twee a’s, is een andere naam van Draupadi, om haar donkere huid (hoofdstuk 5). Krishna Dvaipayana is Vyasa.
- **Vasudeva**. Vasudeva is de vader van Krishna. Krishna noemt zichzelf ‘de zoon van Vasudeva’ (hoofdstuk 7).
- **Rohini**. Rohini is een maanhuis, een van de sterrengroepen waaraan men de tijd afleest (hoofdstuk 3); als ster is ze de geliefde van Soma, de maan (hoofdstuk 8). Rohini is ook de moeder van Balarama (hoofdstuk 8).
- **De zonen van Draupadi**. In dit deel heten ze Prativindhya, Sutasoma, Shrutakarma, Shatanika en Shrutasena, van Yudhishtira, Bhima, Arjuna, Nakula en Sahadeva (hoofdstuk 11). In deel 1 heette de zoon van Arjuna Shrutakirti, en de zoon van Sahadeva heette in de ene opsomming Shrutasena en in de andere Shrutakarman. Die verschillen staan in het epos zelf. Shatanika heet ook een oudere koning van de Kuru’s, naar wie Nakula zijn zoon noemt (hoofdstuk 11), en in deel 1 heette een zoon van koning Janamejaya zo. ३०२
- **Chitraratha**. De gandharva die Arjuna aan de Ganga verslaat, zegt dat hij vroeger Chitraratha heette en nu Dagdharatha, ‘met de verbrande wagen’ (hoofdstuk 5). Ook in deel 1 heette een koning van de gandharva’s Chitraratha. Of het dezelfde is, zegt het epos niet.

- **Airavata.** Airavata is de olifant van Indra, waarop die in de brand van het woud aanstormt (hoofdstuk 13). Airavata heet ook de naga uit wiens geslacht Kauravya, de vader van Ulupi, stamt (hoofdstuk 11).
- **Kripa en Kripī** zijn een tweeling: Kripa de broer, Kripī de zuster en de vrouw van Drona (hoofdstuk 1).

Personages

Wie is wie in deel 2. De personen staan per boek, in de volgorde waarin ze in dit deel optreden.

- Na de naam staat het hoofdstuk waarin de naam, of een van de andere namen tussen haakjes, in dit deel voor het eerst in het verhaal staat. Wie eerst alleen genoemd wordt en later optreedt, staat bij het boek waarin hij optreedt, met daarachter het hoofdstuk waar dat gebeurt: *hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 7*.
- Tussen haakjes staan andere namen en vaste bijnamen, alleen als ze tot en met dit deel in het verhaal voorkomen.
- Veel personen kwamen al in deel 1 voor. Hier staat wat ze in dit deel doen. Wie in dit deel alleen genoemd wordt, staat in het laatste deel van deze lijst.
- Wie alleen in een van de lange namenlijsten staat, zoals de meeste koningen bij de bruidskeuze, staat in de namenlijsten. Voor namen die op elkaar lijken (Krishna en Krishnaa, twee Drona's, drie Chitrangada's, Rohini, de zonen van Draupadi) zie de stambomen, *Namen die op elkaar lijken*. Begrippen staan in de woordenlijst.

Achter in het boek staat een register van alle namen, met de bladzijden waar ze voorkomen.

. . .

Boek I · De rivalen (hoofdstuk 1–4)

Vaishampayana — hoofdstuk 1

Een leerling van Vyasa. Bij het slangenoffer van koning Janamejaya vertelt hij de koning het verhaal van zijn voorouders. Hij is de verteller van dit deel.

Janamejaya — hoofdstuk 1

Koning van de Kuru's, de zoon van Parikshit en een achterkleinzoon van Arjuna. Hij luistert naar Vaishampayana en onderbreekt hem met vragen: hoe Kripa geboren werd (hoofdstuk 1), wat er in het huis van lak gebeurde (hoofdstuk 3), waarom Agni het Khandava-woud wilde verteren (hoofdstuk 12). De Pandava's noemt hij 'mijn voorouders' (hoofdstuk 10).

Yudhishtira — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 222

De oudste zoon van Kunti, verwekt door Dharma. Hij wordt kroonprins (hoofdstuk 2) en doorziet met Vidura's hulp het huis van lak (hoofdstuk 3). Na de bruidskeuze beslist hij dat Draupadi de vrouw van alle vijf broers wordt, uit angst dat ze anders verdeeld raken (hoofdstuk 8). 'Mijn tong heeft nooit een onwaarheid gesproken,' zegt hij tegen Drupada (hoofdstuk 8). In Indraprastha regeert hij rechtvaardig (hoofdstuk 12).

Bhima (Bhimasena) — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 222

De tweede zoon van Kunti, verwekt door Vayu, de god van de wind. Hij pest de zonen van Dhritarashtra met zijn kracht, en Duryodhana vergiftigt hem en gooit hem in de Ganga. Bij de naga's drinkt hij acht vaten krachtdrank (hoofdstuk 1). Hij draagt zijn moeder en zijn broers uit het brandende huis van lak door het woud (hoofdstuk 3), doodt de rakshasa's Hidimba en Baka (hoofdstuk 4) en wordt de vader van Ghatotkacha (hoofdstuk 4). Van alles wat de broers krijgen, eet hij de helft (hoofdstuk 4).

Arjuna (Tapatya; Savyasachi) — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 222

De derde zoon van Kunti, verwekt door Indra, en de lieveling van Drona. Hij schiet de gier de kop af (hoofdstuk 2), neemt Drupada gevangen (hoofdstuk 2) en wint Draupadi op de bruidskeuze (hoofdstuk 7). Omdat hij de regel van de broers breekt om een brahmaan te helpen, trekt hij twaalf jaar het land door (hoofdstuk 10). Onderweg verbindt hij zich met Ulupi, Chitrangada en Subhadra (hoofdstuk 11). Hij krijgt de boog Gandiva en helpt Agni het Khandava-woud te verteren (hoofdstuk 12 en 13). De gandharva noemt hem Tapatya, naar Tapati, de stammoeder van de Kuru's (hoofdstuk 5), en hij heet Savyasachi, omdat hij met beide handen even goed schiet (hoofdstuk 8).

Nakula en Sahadeva — hoofdstuk 2 · zie stamboom, blz. 222

De tweeling van Madri, verwekt door de Ashvins. Bij Drona worden ze de besten met het zwaard (hoofdstuk 2). Sahadeva leert van Brihaspati, de leraar van de goden, de hele leer van de dharma, en Nakula wordt een atiratha (hoofdstuk 2).

Duryodhana (Suyodhana) — hoofdstuk 1

De oudste zoon van Dhritarashtra en Gandhari. Hij haat Bhima, vergiftigt hem en gooit hem in de Ganga (hoofdstuk 1). Op het toernooi maakt hij Karna koning van Anga (hoofdstuk 2). Met Karna, Shakuni en Duhshasana smeedt hij het plan van het huis van lak (hoofdstuk 3), en na Draupadi's huwelijk

bedenkt hij nieuwe listen tegen de Pandava's (hoofdstuk 9). Zijn vader noemt hem Suyodhana, de goede strijder (hoofdstuk 9).

Dhritarashtra — hoofdstuk 1

De blinde koning van de Kuru's, de oudere broer van Pandu. Hij laat zich door Kanika raad geven (hoofdstuk 3), stuurt de Pandava's naar Varanavata (hoofdstuk 3) en huilt als hij hoort dat ze verbrand zijn (hoofdstuk 3). Waar Vidura bij is, prijst hij de Pandava's; tegenover zijn zoon wil hij hun ondergang (hoofdstuk 9). Op aanraden van Bhishma, Drona en Vidura geeft hij hun ten slotte de helft van het rijk, de woeste streek Khandavaprastha (hoofdstuk 9).

Kunti (Pritha) — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 226

De moeder van Yudhishtira, Bhima en Arjuna, en in het geheim ook van Karna. Op het toernooi herkent ze Karna en zegt er tegen niemand iets over (hoofdstuk 2). In Ekachakra stuurt ze Bhima naar de rakshasa Baka, om haar gastheer te redden (hoofdstuk 4). Als haar zonen Draupadi binnenbrengen, zegt ze zonder te kijken: 'Deel het samen' (hoofdstuk 8). Pritha is haar eerste naam; naar koning Kuntibhoja, die haar als dochter aannam, heet ze Kunti.

Vidura — hoofdstuk 1

De halfbroer van Dhritarashtra en Pandu, de wijste raadsman aan het hof. Hij waarschuwt Yudhishtira in raadsels voor het huis van lak en stuurt een mijnwerker en een boot (hoofdstuk 3). Als de burgers om de Pandava's huilen, huilt hij niet veel, want hij kent de waarheid (hoofdstuk 3). In de raad pleit hij voor de Pandava's: 'Waar Krishna is, daar is de overwinning' (hoofdstuk 9). Hij haalt hen terug naar Hastinapura (hoofdstuk 9).

Vasuki (de koning van de naga's) — hoofdstuk 1

De koning van de naga's. Hij ontvangt Bhima in de wereld van de slangen en laat hem de kracht drank drinken (hoofdstuk 1).

Aryaka — hoofdstuk 1

Een naga, 'de grootvader van Kunti's vader'. Hij herkent Bhima als zijn verwant en raadt Vasuki aan hem de kracht drank te geven (hoofdstuk 1). Hoe een naga de voorvader van Kunti werd, zegt het epos niet.

Yuyutsu — hoofdstuk 1

De zoon van Dhritarashtra bij een vaishya-vrouw. Hij waarschuwt de Pandava's als Duryodhana opnieuw gif in Bhima's eten doet (hoofdstuk 1). Tegen Dripada trekt hij met zijn broers op (hoofdstuk 2).

Karna (Vasusena; Radheya) — hoofdstuk 1

De zoon van Kunti en Surya, opgegroeid bij de suta Adhiratha en zijn vrouw Radha. Hij daagt Arjuna in de arena uit en wordt door Duryodhana tot koning van Anga gewijd; Bhima scheldt hem uit voor zoon van een suta (hoofdstuk 2). Op de bruidskeuze spant hij de boog, maar Draupadi wil geen suta tot man (hoofdstuk 7). Daarna vecht hij met Arjuna en wijkt voor de kracht van een brahmaan, zoals hij denkt (hoofdstuk 7). In de raad pleit hij voor een aanval op de Pandava's (hoofdstuk 9). Dat hij de eerste zoon van Kunti is, weet hij niet.

Shakuni — hoofdstuk 1

De broer van Gandhari en de oom van Duryodhana. Hij smeedt mee aan de plannen tegen de Pandava's (hoofdstuk 1 en 3).

Gandhari — hoofdstuk 1

De vrouw van Dhritarashtra en de moeder van zijn honderd zonen. Op het toernooi zit ze met Kunti op de tribune van de vrouwen, en Vidura beschrijft haar wat de prinsen doen (hoofdstuk 2).

Kripa — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

De zoon van de rishi Sharadvat, uit een pol riet geboren. Koning Shantanu vond hem en zijn tweelingzuster Kripa en voedde hen op; omdat hij dat uit mededogen deed, uit kripa, heten ze zo (hoofdstuk 1). Kripa is de eerste wapenleraar van de prinsen (hoofdstuk 1). Op het toernooi vraagt hij Karna naar zijn afkomst (hoofdstuk 2).

Sharadvat — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

Een rishi uit het geslacht van Gautama, met pijlen in zijn hand geboren. Als de apsara Janapadi hem verleidt, ontsnapt hem zijn zaad, en daaruit worden Kripa en Kripa geboren. Later leert hij zijn zoon de wapenkunst (hoofdstuk 1).

Janapadi — hoofdstuk 1

Een apsara, een danseres uit de hemel van de goden. Indra stuurt haar naar Sharadvat om zijn ascese te verstoren (hoofdstuk 1).

Indra (de koning van de goden; Purandara; hij van de honderd offers; de god met de duizend ogen) — hoofdstuk 1

De koning van de goden en de vader van Arjuna. Hij vreest de ascese van Sharadvat (hoofdstuk 1) en kijkt op het toernooi uit liefde voor zijn zoon op de arena neer (hoofdstuk 2). In het verhaal van Vyasa verlamt Shiva hem met één blik en legt hem bij vier andere Indra's in een grot (hoofdstuk 8). Hij beschermt het Khandava-woud om zijn vriend Takshaka en vecht tegen Arjuna

en Krishna, tot een stem hem zegt te gaan (hoofdstuk 13). Na de brand belooft hij Arjuna zijn wapens (hoofdstuk 13).

Shantanu (vorige geboorte: Mahabhisha) — hoofdstuk 1 ·

zie stamboom, blz. 225

De koning van de Kuru's uit deel 1, de vader van Bhishma. Op jacht vindt hij de tweeling van Sharadvat en neemt hen mee naar zijn paleis (hoofdstuk 1).

Kripa — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

De tweelingzuster van Kripa, door Shantanu opgevoed (hoofdstuk 1). Ze trouwt met Drona, verzorgt het heilige vuur en krijgt Ashvatthama (hoofdstuk 1).

Bhishma (Devavrata; Gangeya; Gangadatta; vorige geboorte: Dyū) — hoofdstuk 1

De zoon van Shantanu en Ganga, die de prinsen hun grootvader noemen. Hij zoekt een betere leraar voor hen en vindt Drona (hoofdstuk 1). In de raad wil hij de Pandava's de helft van het rijk geven: 'Dit is het koninkrijk van hun vader' (hoofdstuk 9).

Drona — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

Een brahmaan die de wapenkunst beheerst, de zoon van de rishi Bharadvaja, geboren uit het zaad dat zijn vader in een kruik opving. Hij is zo arm dat zijn zoon water met meel voor melk aanziet. Zijn jeugdvriend Drupada wijst hem af, en hij wordt de leraar van de prinsen van de Kuru's (hoofdstuk 1). Van Ekalavya eist hij de duim (hoofdstuk 2). Als gurudakshina laat hij zijn leerlingen Drupada gevangennemen, en hij neemt hem de helft van zijn rijk af (hoofdstuk 2). Later neemt hij de zoon van Drupada als leerling aan (hoofdstuk 5).

Bharadvaja — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

Een rishi bij de bron van de Ganga. Als hij de apsara Ghritachi ziet, ontsnapt hem zijn zaad; hij vangt het op in een kruik, een drona, en zo wordt Drona geboren. Hij leert Agnivesha het vuurwapen (hoofdstuk 1).

Ghritachi — hoofdstuk 1

Een apsara. Bharadvaja ziet haar uit de Ganga komen, en zo wordt Drona geboren (hoofdstuk 1).

Agnivesha — hoofdstuk 1

Een rishi die uit het vuur geboren is, een leerling van Bharadvaja en de leraar van Drona en van de jonge Drupada. Hij geeft Drona het vuurwapen door

(hoofdstuk 1), en ook het Brahmashira; Drona noemt hem een leerling van Agastya (hoofdstuk 2).

Prishata — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 224

Een koning van Panchala, de vriend van Bharadvaja en de vader van Drupada (hoofdstuk 1).

Drupada (Yajnasena) — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 224

De koning van Panchala, de zoon van Prishata. Als jongen studeert hij met Drona en belooft hem zijn koninkrijk; als koning wijst hij hem af (hoofdstuk 1). De leerlingen van Drona nemen hem gevangen, en hij verliest de helft van zijn rijk (hoofdstuk 2). Om een zoon te krijgen die Drona kan doden, laat hij Yaja en Upayaja een offer brengen, en uit het vuur komen Dhrishtadyumna en Draupadi (hoofdstuk 5). Hij wilde zijn dochter altijd aan Arjuna geven (hoofdstuk 7). Tegen haar huwelijk met vijf broers verzet hij zich, tot Vyasa hem overtuigt (hoofdstuk 8).

Ashvatthama — hoofdstuk 1 · zie stamboom, blz. 225

De zoon van Drona en Kripa. Bij zijn geboorte hinnikt hij als een paard, en naar die stem heet hij (hoofdstuk 1). Zijn vader leert hem in het geheim meer dan de anderen (hoofdstuk 2). Op het toernooi houdt hij Bhima en Duryodhana uit elkaar (hoofdstuk 2).

Parashurama (Rama, de zoon van Jamadagni) — hoofdstuk 1

Rama met de bijl, de zoon van Jamadagni, uit het geslacht van Bhrigu, die de kshatriya's uitroeide. Hij heeft al zijn rijkdom weggegeven en geeft Drona al zijn wapens (hoofdstuk 1).

Ekalavya — hoofdstuk 2

Een prins van de nishada's, de zoon van koning Hiranyadhanus. Drona wijst hem als leerling af. In het woud maakt hij een beeld van Drona van klei en oefent ervoor tot hij een meester is. Als gurudakshina eist Drona de duim van zijn rechterhand, en Ekalavya geeft hem zonder aarzelen (hoofdstuk 2).

Hiranyadhanus — hoofdstuk 2

De koning van de nishada's, de vader van Ekalavya (hoofdstuk 2).

Bahlika, Somadatta en Bhurishravas — hoofdstuk 2

Oudsten aan het hof van de Kuru's: Bahlika is de oude broer van Shantanu, Somadatta is zijn zoon en Bhurishravas de zoon van Somadatta (hoofdstuk 2 en 3). Somadatta komt met zijn drie zonen naar de bruidskeuze (hoofdstuk 7).

Vyasa (Krishna Dvaipayana; Dvaipayana; Krishna; de ordenaar) — hoofdstuk 2

De dichter van de Mahabharata en de grootvader van de Pandava's. Hij brengt de vluchtende broers naar Ekachakra (hoofdstuk 4), vertelt hun van het meisje dat vijf keer om een man vroeg (hoofdstuk 5) en legt Drupada uit waarom Draupadi vijf mannen krijgt (hoofdstuk 8). Hij helpt de plek voor Indraprastha te kiezen (hoofdstuk 9). Hij is een ander dan Krishna, de zoon van Vasudeva.

Adhiratha — hoofdstuk 2

De suta in wiens huis Karna opgroeide, de man van Radha. Als hij bevend de arena binnenkomt, legt Karna, net tot koning gewijd, zijn boog neer en buigt zijn hoofd voor hem (hoofdstuk 2).

Surya (Vivasvat; de zonnegod) — hoofdstuk 2

De zonnegod, de vader van Karna. Op het toernooi verjaagt hij de wolken boven zijn zoon (hoofdstuk 2). Hij is ook de vader van Tapati, en hij geeft haar aan Samvarana (hoofdstuk 5).

Duhshasana — hoofdstuk 2

Een broer van Duryodhana. Hij smeedt mee aan het plan van het huis van lak (hoofdstuk 3) en zegt na de bruidskeuze dat het lot altijd het sterkst is (hoofdstuk 9).

Vikarna — hoofdstuk 2

Een van de zonen van Dhritarashtra. Hij vecht mee tegen Drupada (hoofdstuk 2) en haalt de Pandava's met zijn broer Chitrasena naar Hastinapura terug (hoofdstuk 9).

Satyajit — hoofdstuk 2

De aanvoerder van het leger van Drupada. Hij houdt Arjuna een tijd tegen, maar moet het gevecht opgeven (hoofdstuk 2).

Kanika — hoofdstuk 3

Een brahmaan, de minister van Dhritarashtra, die alles weet van de staatskunst. Hij raadt de koning aan zijn vijanden met elk middel te vernietigen, en vertelt daarbij de fabel van de jakhals die zijn vier vrienden te slim af is (hoofdstuk 3).

Purochana — hoofdstuk 3

Een raadsman van Duryodhana, 'de laagste van de mleccha's'. Hij bouwt in Varanavata het huis van lak en bewaakt het een jaar lang. Bhima steekt het huis in brand, en Purochana verbrandt erin (hoofdstuk 3).

De mijnwerker en de bootsman van Vidura — hoofdstuk 3

Twee vertrouwelingen van Vidura. De mijnwerker graaft in het huis van lak een gang onder de grond en bedekt het gat na de brand met as. De bootsman brengt de broers en hun moeder over de Ganga (hoofdstuk 3).

De nishada-vrouw en haar vijf zonen — hoofdstuk 3

Een vrouw uit het volk dat in de wouden leeft. De Tijd drijft haar naar het maal van Kunti. Ze drinkt met haar zonen wijn tot ze niet meer op hun benen kunnen staan, en ze slapen in het huis van lak. Daar verbranden ze, en de wereld denkt dat Kunti en haar zonen zijn omgekomen (hoofdstuk 3).

Hidimba — hoofdstuk 4

Een rakshasa die in een salaboom woont, het hoofd van de rakshasa's in dat woud. Hij stuurt zijn zuster om de slapende broers te doden en wordt door Bhima gedood (hoofdstuk 4).

Hidimbi — hoofdstuk 4 · zie stamboom, blz. 223

De zuster van Hidimba, een rakshasa-vrouw. Ze wordt verliefd op Bhima en kiest hem in haar hart tot man. Ze smeekt Kunti om hulp, en Yudhishtira stemt toe, op voorwaarde dat ze Bhima elke avond terugbrengt. Ze blijft bij hem tot ze een zoon heeft (hoofdstuk 4).

Ghatotkacha — hoofdstuk 4 · zie stamboom, blz. 223

De zoon van Bhima en Hidimbi, 'kaal als een pot'. Hij groeit in één uur op tot een man en belooft zijn vader te komen wanneer hij nodig is. Volgens de verteller schiep Indra hem voor de ondergang van Karna (hoofdstuk 4).

Brahmaan van Ekachakra — hoofdstuk 4

De gastheer van de Pandava's in Ekachakra. Als het zijn beurt is om de rakshasa Baka een mens te brengen, wil hij zelf gaan, en ook zijn vrouw en zijn dochter willen zich opofferen; zijn zoontje pakt een grasspriet om de rakshasa te doden. Kunti stuurt Bhima in hun plaats (hoofdstuk 4).

Baka — hoofdstuk 4

Een rakshasa bij Ekachakra, 'de heer van deze streek', aan wie de stad telkens een kar rijst, twee buffels en een mens moet leveren. Bhima eet het maal zelf op en breekt de rakshasa op zijn knie (hoofdstuk 4).

. . .

*Boek II · Draupadi (hoofdstuk 5–8)***Brahmaanse gast** — hoofdstuk 5

Een brahmaan die in Ekachakra om onderdak vraagt. Hij vertelt de Pandava's over de breuk tussen Drona en Drupada en over de geboorte van Dhrishtadyumna en Draupadi, zonder te weten dat de Pandava's die Drupada gevangennamen, tegenover hem zitten (hoofdstuk 5).

Yaja en Upayaja — hoofdstuk 5

Twee brahmaanse broers uit het geslacht van Kashyapa. Upayaja weigert het offer voor Drupada te brengen en stuurt hem naar zijn oudere broer, die het met reinheid niet zo nauw neemt. Yaja brengt het offer, en Upayaja heiligt de offergave met zijn mantra's (hoofdstuk 5).

Koningin van Drupada — hoofdstuk 5 · zie stamboom, blz. 224

De vrouw van Drupada, 'de schoondochter van Prishata'. Ze is niet op tijd klaar voor het offer, en ze vraagt dat de kinderen uit het vuur niemand anders dan haar als moeder zullen kennen (hoofdstuk 5).

Dhrishtadyumna — hoofdstuk 5 · zie stamboom, blz. 224

De zoon van Drupada, met een kroon, een harnas en wapens uit het offervuur opgerezen. Een stem uit de lucht zegt dat hij geboren is om Drona te vernietigen, en toch neemt Drona hem als leerling aan (hoofdstuk 5). Op de bruidskeuze leidt hij zijn zuster het strijdperk in (hoofdstuk 7). Hij volgt de onbekende winnaars naar het huis van de pottenbakker en luistert hen af (hoofdstuk 8).

Draupadi (Krishnaa) — hoofdstuk 5 · zie stamboom, blz. 222

De dochter van Drupada, uit het offeraltaar opgerezen, donker van huid en zo mooi dat niemand op aarde haar evenaart. Een stem zegt dat zij de ondergang van veel kshatriya's zal veroorzaken. Om haar donkere huid noemen de brahmanen haar Krishnaa, de donkere (hoofdstuk 5). Dat is een andere naam dan die van Krishna. Arjuna wint haar op de bruidskeuze (hoofdstuk 7), en ze wordt de vrouw van alle vijf broers (hoofdstuk 8). In een vorig leven was ze het meisje dat vijf keer om een man vroeg, en ze is Shri, de godin van geluk en glans (hoofdstuk 8). Ze krijgt vijf zonen, van elke broer één (hoofdstuk 11).

Shikhandi (Shikhandini) — hoofdstuk 5 · zie stamboom, blz. 224

Een kind van Drupada. In deel 1 werd verteld dat Shikhandi als dochter werd geboren en door een yaksha in een man werd veranderd. In dit deel wordt Shikhandi alleen genoemd (hoofdstuk 5 en 9).

Angaraparna (Chitraratha; Dagdharatha) — hoofdstuk 5

Een koning van de gandharva's, de vriend van Kubera. Hij wil de broers 's nachts van de Ganga weren, en Arjuna verbrandt zijn wagen met het vuurwapen. Op verzoek van zijn vrouw laat Yudhishtira hem leven. Hij legt zijn naam af: vroeger heette hij Chitraratha, naar zijn bonte wagen, en nu, met zijn verbrande wagen, heet hij Dagdharatha. Hij sluit vriendschap met Arjuna en geeft hem de kunst van het oog en honderd paarden (hoofdstuk 5). Daarna vertelt hij de broers de verhalen die hen naar hun huispriester Dhaumya leiden (hoofdstuk 5 en 6).

Kumbhinasi — hoofdstuk 5

De vrouw van Angaraparna. Ze smeekt Yudhishtira om het leven van haar man (hoofdstuk 5).

Tapati — hoofdstuk 5

De dochter van Surya en de jongere zuster van Savitri. Koning Samvarana ziet haar in het woud en verliest zijn verstand om haar, maar ze wil dat hij haar aan haar vader vraagt. Vasishtha brengt haar bij hem. Hun zoon is Kuru, en naar haar heten de Kuru's Tapatya's (hoofdstuk 5).

Samvarana — hoofdstuk 5

Een koning, de zoon van Riksha en een voorvader van de Kuru's. Om Tapati te krijgen vereert hij Surya twaalf nachten lang, en Vasishtha vraagt haar voor hem. Twaalf jaar blijft hij met haar op de berg, en zijn rijk lijdt droogte tot Vasishtha hem terughaalt (hoofdstuk 5).

Vasishtha (Apava) — hoofdstuk 5

Een brahmaanse rishi, de huispriester van Samvarana en van het geslacht van Ikshvaku, en de man van Arundhati. Zijn koe Nandini verdrijft het leger van Vishvamitra (hoofdstuk 6). Door toedoen van Vishvamitra eet koning Kalmashapada al zijn honderd zonen op, en hij probeert zichzelf te doden, zonder dat het lukt (hoofdstuk 6). Hij bevrijdt Kalmashapada van zijn vloek en verwekt bij diens koningin een zoon (hoofdstuk 6). Zijn kleinzoon Parashara praat hij de vernietiging van de wereld uit het hoofd (hoofdstuk 6). Volgens de gandharva

is hij de zoon die Brahma uit zijn geest voortbracht (hoofdstuk 6), en later heet hij de zoon van Mitra en Varuna (hoofdstuk 6).

Vishvamitra — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 6

De zoon van koning Gadhi van Kanyakubja. Hij wil de koe van Vasishtha hebben en neemt haar met geweld. Als de koe zijn leger verdrijft, keert hij zich af van de kracht van de kshatriya, en door zijn ascese wordt hij een brahmaan (hoofdstuk 6). In zijn twist met Vasishtha laat hij een rakshasa bezit nemen van koning Kalmashapada, die dan de zonen van Vasishtha opeet (hoofdstuk 6).

Nandini — hoofdstuk 6

De koe van Vasishtha, die alles geeft wat men van haar vraagt. Als Vishvamitra haar wil meevoeren, brengt ze uit haar lichaam legers voort die zijn soldaten verjagen (hoofdstuk 6).

Kalmashapada (Saudasa) — hoofdstuk 6

Een koning uit het geslacht van Ikshvaku, de zoon van Sudasa. Omdat hij Shakti op een smalle weg met zijn zweep slaat, vervloekt die hem tot een rakshasa. Op bevel van Vishvamitra neemt de rakshasa Kinkara bezit van hem, en door de vloek van een hongerige brahmaan wordt hij een menseneter die Shakti en zijn broers opeet. Na twaalf jaar bevrijdt Vasishtha hem (hoofdstuk 6). Door de vloek van een brahmaanse vrouw kan hij geen kind bij zijn eigen vrouw verwekken (hoofdstuk 6).

Shakti — hoofdstuk 6

De oudste van de honderd zonen van Vasishtha, de man van Adrishyanti. Hij vervloekt Kalmashapada, en die eet hem op (hoofdstuk 6). Volgens Pulastya riep hij zijn dood zelf over zich af (hoofdstuk 6).

Kinkara — hoofdstuk 6

De rakshasa die op bevel van Vishvamitra bezit neemt van Kalmashapada (hoofdstuk 6).

Adrishyanti — hoofdstuk 6

De vrouw van Shakti. Ze volgt haar schoonvader Vasishtha, en uit haar schoot klinkt de stem van haar ongeboren zoon, die de Veda's opzegt (hoofdstuk 6). Ze vertelt Parashara dat Vasishtha niet zijn vader is (hoofdstuk 6).

Ashmaka — hoofdstuk 6

De zoon die Vasishtha bij de koningin van Kalmashapada verwekt. In het twaalfde jaar scheurt zijn moeder haar schoot open met een steen, en naar die steen heet hij. Hij sticht de stad Paudanya (hoofdstuk 6).

Parashara — hoofdstuk 6

De zoon van Shakti en Adrishyanti. Hij hield zijn grootvader Vasishtha in leven, en daarom heet hij ‘die de doden weer tot leven wekt’. Als hij hoort dat een rakshasa zijn vader heeft opgegeten, wil hij de wereld vernietigen, en Vasishtha vertelt hem het verhaal van Aurva (hoofdstuk 6). Hij brengt een offer waarin hij rakshasa’s verbrandt, tot Pulastya hem tegenhoudt (hoofdstuk 6). Het is dezelfde Parashara die in deel 1 bij Satyavati de vader van Vyasa werd.

Aurva — hoofdstuk 6

Een rishi uit het geslacht van Bhrigu. Toen de kshatriya’s de Bhrigu’s uitroeiden, droeg zijn moeder hem honderd jaar in haar dij, en bij zijn geboorte verblindde zijn glans de kshatriya’s. Hij wil de wereld vernietigen, en op aanraden van zijn voorouders werpt hij het vuur van zijn woede in de oceaan (hoofdstuk 6).

Pulastya en Atri — hoofdstuk 6

Twee van de zonen die Brahma uit zijn geest voortbracht; met Pulaha en Kratu komen ze naar het offer van Parashara om de rakshasa’s te redden, die van Pulastya afstammen. Pulastya praat Parashara het offer uit het hoofd (hoofdstuk 6).

De brahmaan en zijn vrouw uit het huis van Angiras — hoofdstuk 6

Een brahmaans echtpaar dat Kalmashapada in het woud overvalt. Hij eet de brahmaan op, en de vrouw vervloekt hem: hij zal sterven als hij in haar vruchtbare tijd naar zijn vrouw gaat, en zijn vrouw zal bij Vasishtha een zoon krijgen. Dan gaat ze het vuur in (hoofdstuk 6).

Madayanti — hoofdstuk 6

De koningin van Kalmashapada. Als haar man, de vloek vergeten, in haar vruchtbare tijd naar haar toe komt, stuurt ze hem zacht weg (hoofdstuk 6). Zij is de moeder van Ashmaka (hoofdstuk 6).

Dhaumya (de huispriester van de Pandava’s) — hoofdstuk 6

De jongere broer van de rishi Devala, die in ascese leeft in Utkochaka. Op aanraden van de gandharva nemen de Pandava’s hem als huispriester, en hij

gaat met hen naar de bruidskeuze (hoofdstuk 6). Hij voltrekt de huwelijken van Draupadi (hoofdstuk 8) en later de riten voor haar zonen (hoofdstuk 11).

Shalya (de koning van Madra) — hoofdstuk 7

De koning van Madra, de broer van Madri. Hij probeert de boog te spannen en valt op zijn knieën (hoofdstuk 7). Daarna vecht hij met Bhima, die hem optilt en wegslingert (hoofdstuk 7).

Jarasandha en Shishupala — hoofdstuk 7

Twee koningen op de bruidskeuze: Jarasandha van Magadha en Shishupala van Chedi. Geen van beiden kan de boog spannen, en Jarasandha keert meteen terug naar zijn rijk (hoofdstuk 7).

Krishna (Vasudeva) — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 7 ·

zie stamboom, blz. 226

De zoon van Vasudeva en Devaki, uit het geslacht van de Yadava's, en een neef van de Pandava's: Kunti is de zuster van zijn vader. Op de bruidskeuze herkent hij de vermomde broers, en hij brengt de koningen tot bedaren: 'Dit meisje is rechtmatig verworven' (hoofdstuk 7). Hij zoekt de broers op in het huis van de pottenbakker (hoofdstuk 8), stuurt hun huwelijksgeschenken (hoofdstuk 8) en helpt hen zich in Khandavaprastha te vestigen (hoofdstuk 9). Hij wordt Arjuna's vriend, raadt hem aan zijn zuster Subhadra te ontvoeren en praat de woedende Yadava's om (hoofdstuk 11). Met Arjuna helpt hij Agni het Khandava-woud te verteren, en hij krijgt een discus (hoofdstuk 12 en 13). Volgens Vyasa is hij de zwarte haar van Vishnu (hoofdstuk 8), en hij en Arjuna zijn Nara en Narayana (hoofdstuk 11). Hij is een ander dan Vyasa, die ook Krishna heet, en dan Krishnaa, Draupadi.

Balarama — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 7 · zie stamboom, blz. 226

De oudere broer van Krishna, de zoon van Rohini, die de ploeg als wapen draagt. Hij leert Bhima vechten met zwaard en knots (hoofdstuk 2) en kijkt met Krishna naar de bruidskeuze (hoofdstuk 7). Als Arjuna Subhadra meeneemt, wil hij in zijn eentje het hele geslacht van Kuru uitroeien, tot Krishna spreekt (hoofdstuk 11). Volgens Vyasa is hij de witte haar van Vishnu (hoofdstuk 8).

Kubera — hoofdstuk 5 · treedt op in hoofdstuk 7

De god van de rijkdom, de schatbewaarder van de goden. Hij komt met de andere goden naar de bruidskeuze kijken (hoofdstuk 7), en in de strijd om het Khandava-woud neemt hij zijn knuppel (hoofdstuk 13).

Shiva (Sthanu; Rudra; Hara; Ishana; Maheshvara, de Grote Heer;

Nilakantha, de blauwkelige) — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 5

De grote god. Hij belooft het meisje dat vijf keer om een man vraagt, vijf mannen in een volgend leven (hoofdstuk 5 en 8). Op de Himalaya dobbelt hij, verlamt Indra met één blik en legt hem bij de vier andere Indra's in de grot (hoofdstuk 8). Toen Tilottama om de vergadering van de goden liep, kreeg hij vier gezichten (hoofdstuk 10). Hij laat Durvasa het offer van koning Shvetaki brengen (hoofdstuk 12).

Brahma (de Grootvader; de Zelfgeborene) — hoofdstuk 5 · treedt op in hoofdstuk 8

De Grootvader. De goden gaan naar hem als de mensen niet meer sterven (hoofdstuk 8). Hij geeft Sunda en Upasunda hun gunst en laat Tilottama maken (hoofdstuk 10). De zieke Agni stuurt hij naar het Khandava-woud en daarna naar Krishna en Arjuna (hoofdstuk 12).

Yama (Dharmaraja; de koning van de doden) — hoofdstuk 3 · treedt op in hoofdstuk 8

De god van de dood, de zoon van Vivasvat. In het verhaal van Vyasa doodt hij bij een offer van de goden de offerdieren, en zolang hij daarmee bezig is, sterft er geen mens (hoofdstuk 8). In de strijd om het Khandava-woud neemt hij zijn knots (hoofdstuk 13).

Shri (Lakshmi) — hoofdstuk 5 · treedt op in hoofdstuk 8

De godin van geluk en glans. In het verhaal van Vyasa is zij de vrouw bij de bron van de Ganga wier tranen gouden lotussen worden. Shiva wijst haar aan als de vrouw van de vijf Indra's in de wereld van de mensen, en zij wordt geboren als Draupadi (hoofdstuk 8).

Vishnu (Narayana; Achyuta) — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 8

De god die de wereld in stand houdt. Hij trekt twee haren uit zijn lichaam, een witte en een zwarte, en die worden Balarama en Krishna (hoofdstuk 8).

. . .

*Boek III · Indraprastha (hoofdstuk 9–13)***Ambuvicha en Mahakarni** — hoofdstuk 9

Een koning van Magadha en zijn minister, uit een voorbeeld van Karna. De minister neemt alles van zijn koning over, maar de troon krijgt hij niet, want die hangt van het lot af (hoofdstuk 9).

Narada — hoofdstuk 5 · treedt op in hoofdstuk 10

Een rishi van de goden. Hij bezoekt de Pandava's in Indraprastha en vertelt hun het verhaal van Sunda en Upasunda, en op zijn aandringen stellen ze een regel in voor hun gezamenlijke vrouw (hoofdstuk 10). Hij stuurt de vervloekte apsara's naar de tirtha's waar Arjuna hen zal bevrijden (hoofdstuk 11).

Sunda en Upasunda — hoofdstuk 10

Twee daitya's, de zonen van Nikumbha uit het geslacht van Hiranyakashipu, die alles samen doen. Door hun ascese krijgen ze van Brahma de gunst dat niets hen kan doden dan elkaar. Ze onderwerpen de drie werelden en roeien de brahmanen uit, tot ze elkaar doden om Tilottama (hoofdstuk 10).

Tilottama — hoofdstuk 10

Een meisje dat Vishvakarma op bevel van Brahma maakte, uit deeltjes zo klein als sesamzaadjes van het beste van alle edelstenen. Om haar doden Sunda en Upasunda elkaar. Brahma geeft haar de gunst dat ze door de wereld van de Aditya's zal zwerven, zo stralend dat niemand haar lang kan aankijken (hoofdstuk 10).

Vishvakarma — hoofdstuk 10

De bouwmeester van de goden. Hij maakt Tilottama (hoofdstuk 10) en de wagen die Arjuna van Varuna krijgt (hoofdstuk 12).

Ulupi — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 223

De dochter van Kauravya, een koning van de naga's. Ze trekt Arjuna in de Ganga naar het paleis van haar vader en vraagt hem haar lief te hebben. Hij doet het, 'met de dharma als beweegreden'. Ze geeft hem de gunst dat niemand hem in het water kan overwinnen (hoofdstuk 11).

Kauravya — hoofdstuk 11

Een koning van de naga's uit het geslacht van Airavata, de vader van Ulupi (hoofdstuk 11).

Chitravahana — hoofdstuk 11

De koning van Manipura. In zijn geslacht wordt in elke generatie maar één kind geboren, en hij heeft alleen een dochter, Chitrangada, die hij tot putrika heeft gemaakt. Hij geeft haar aan Arjuna op voorwaarde dat een van hun zonen zijn geslacht voortzet (hoofdstuk 11).

Chitrangada van Manipura (Chitrangada) — hoofdstuk 11 ·

zie stamboom, blz. 223

De dochter van koning Chitravahana, zijn enige kind. Arjuna ziet haar in het paleis van haar vader, trouwt met haar en blijft drie jaar in Manipura. Hun zoon is Babhruvahana (hoofdstuk 11). Met Chitrangada, de zoon van Shantanu uit deel 1, heeft ze niets gemeen dan de naam.

Varga — hoofdstuk 11

Een apsara. Met haar vier vriendinnen, Saurabheyi, Samichi, Budbuda en Lata, wilde ze een jonge brahmaan verleiden, en hij vervloekte hen: honderd jaar zouden ze als krokodillen in vijf tirtha's aan de zuidelijke oceaan leven, tot een man hen uit het water trok. Arjuna bevrijdt hen (hoofdstuk 11).

Babhruvahana — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 223

De zoon van Arjuna en Chitrangada, die het geslacht van Chitravahana zal voortzetten. Arjuna ziet hem als hij naar Manipura terugkeert; later zou hij koning van Manipura worden (hoofdstuk 11).

Nara — hoofdstuk 11

De goddelijke rishi die altijd naast Narayana staat. Arjuna en Krishna 'waren niemand anders dan Nara en Narayana, de twee goddelijke rishi's van oudsher' (hoofdstuk 11). Ook Brahma en een stem uit de lucht noemen hen zo (hoofdstuk 12 en 13).

Subhadra — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 223

De dochter van Vasudeva, de zuster van Krishna en de zuster van Sarana van dezelfde moeder. Arjuna ziet haar op het feest op de Raivataka en neemt haar met geweld mee, met instemming van Krishna en Yudhishtira (hoofdstuk 11). Na de verzoening trouwt ze met hem. In Indraprastha komt ze bij Draupadi in de kleren van een koeherderin en zegt: 'Ik ben uw dienaar!' Ze wordt de moeder van Abhimanyu (hoofdstuk 11).

De Yadava's op de Raivataka — hoofdstuk 7

Het volk van Krishna, de Vrishni's, de Andhaka's en de Bhoja's, viert feest op de berg Raivataka. Daar zijn Ugrasena, de koning van de Vrishni's, met

zijn duizend vrouwen; Balarama met zijn vrouw Revati; Pradyumna, de zoon van Krishna en Rukmini, en Shamba; Sarana, de broer van Subhadra; en Akrura, Gada, Satyaki en Uddhava (hoofdstuk 11). Als Arjuna Subhadra heeft ontvoerd, willen de helden hem achterna, tot Krishna hen tot bedaren brengt (hoofdstuk 11). Met Krishna komen ze naar Indraprastha: Akrura, de aanvoerder van het leger van de Vrishni's, Uddhava, een leerling van Brihaspati, en vele anderen (hoofdstuk 11). Pradyumna en Satyaki waren ook bij de bruidskeuze (hoofdstuk 7).

Abhimanyu (vorige geboorte: Varchas) — hoofdstuk 11 ·

zie stamboom, blz. 223

De zoon van Arjuna en Subhadra, 'de onversaagde vol woede'. Hij is de lieveling van Krishna, leert van zijn vader alle wapens en wordt in moed en kracht Krishna gelijk (hoofdstuk 11). Hij is de grootvader van koning Janamejaya.

De vijf zonen van Draupadi — hoofdstuk 11 · zie stamboom, blz. 222

Prativindhya van Yudhishtira, Sutasoma van Bhima, Shrutakarma van Arjuna, Shatanika van Nakula en Shrutasena van Sahadeva, geboren met telkens een jaar ertussen. Bij elke naam staat waarom het kind zo heet: Shrutakarma is 'hij van de beroemde daden', omdat zijn vader op zijn tocht vele beroemde daden had verricht (hoofdstuk 11). In deel 1 heetten twee van hen anders. Daar was de zoon van Arjuna Shrutakirti, en de zoon van Sahadeva heette in de ene opsomming Shrutasena en in de andere Shrutakarman. Die verschillen staan in het epos zelf. 🌀

Agni — hoofdstuk 1 · treedt op in hoofdstuk 12

De god van het vuur. Aan de Yamuna verschijnt hij als een gloeiende brahmaan en vraagt Krishna en Arjuna het Khandava-woud als voedsel (hoofdstuk 12). Hij is ziek van de offerboter van koning Shvetaki, en zeven keer doven de dieren van het woud zijn vuur (hoofdstuk 12). Via Varuna krijgt Arjuna van hem de boog Gandiva, en Krishna krijgt van hem een discus (hoofdstuk 12). Met hun hulp verteert hij het woud (hoofdstuk 13). Op de lofzangen van Mandapala en zijn zonen spaart hij de vier jonge sarngaka's (hoofdstuk 13).

Shvetaki — hoofdstuk 12

Een koning die zijn leven lang offers bracht, tot zijn priesters uitgeput waren. Shiva laat Durvasa een offer voor hem brengen, waarbij Agni twaalf jaar lang offerboter drinkt (hoofdstuk 12).

Durvasa — hoofdstuk 12

Een brahmaan die een deel van Shiva is. Op bevel van Shiva brengt hij het offer van Shvetaki (hoofdstuk 12). In deel 1 gaf hij Kunti haar mantra.

Takshaka (de koning van de slangen) — hoofdstuk 12

De koning van de slangen, die in deel 1 koning Parikshit doodde. Hij woont met zijn volgelingen in het Khandava-woud, en om hem beschermt Indra het woud (hoofdstuk 12). Als het brandt, is hij juist naar Kurukshetra (hoofdstuk 13).

Varuna — hoofdstuk 2 · treedt op in hoofdstuk 12

De god van de wateren, de zoon van Aditi en een van de hoeders van de windstreken. Op verzoek van Agni geeft hij Arjuna de boog Gandiva, twee kokers die nooit leeg raken en de wagen met de aap op het vaandel, en Krishna de knots Kaumodaki (hoofdstuk 12).

Ashvasena — hoofdstuk 13

De zoon van Takshaka. Zijn moeder probeert hem uit het brandende woud te redden door hem in te slikken. Arjuna onthoofdt haar, en met hulp van Indra ontsnapt Ashvasena. Arjuna, Agni en Krishna vervloeken hem (hoofdstuk 13).

Maya — hoofdstuk 13

Een danava, de bouwmeester van de asura's en de broer van Namuchi. In de brand vlucht hij uit het huis van Takshaka en roept Arjuna om bescherming. Arjuna spaart hem, en Krishna en Agni doen hem niets (hoofdstuk 13). Aan het slot zit hij met Arjuna en Krishna aan de rivier (hoofdstuk 13).

Mandapala — hoofdstuk 13

Een rishi die na zijn dood de werelden die hij met zijn ascese dacht te verdienen, niet kan bereiken, omdat hij geen kinderen heeft. Hij neemt de gedaante van een sarngaka aan, verwekt bij Jarita vier zonen en laat hen in hun eieren achter om naar Lapita te gaan. Met een lofzang vraagt hij Agni zijn kinderen te sparen (hoofdstuk 13). Na de brand verzoent hij zich met zijn zonen en neemt zijn gezin mee naar een ander land (hoofdstuk 13).

Jarita — hoofdstuk 13

De sarngaka bij wie Mandapala vier zonen verwekt. Als het vuur komt, wil ze haar jongen niet verlaten; op hun aandringen vliegt ze weg. Als Mandapala na de brand terugkomt, antwoordt ze hem met verwijten (hoofdstuk 13).

Lapita — hoofdstuk 13

De tweede vrouw van Mandapala. Ze verwijt hem dat hij meer aan Jarita denkt dan aan haar (hoofdstuk 13).

Jaritari, Sarisrikka, Stambamitra en Drona — hoofdstuk 13

De vier jonge sarngaka's van Mandapala en Jarita, rishi's die de Veda kunnen voordragen. Hun vader voorspelde dat de oudste het geslacht zou voortzetten, de tweede nakomelingen zou verwekken, de derde asceet zou worden en de jongste de grootste kenner van de Veda. Als het vuur komt, zingt ieder een lofzang voor Agni, en Agni spaart hen (hoofdstuk 13). De jongste, Drona, draagt dezelfde naam als de leraar van de Kuru-prinsen.

. . .

Alleen genoemd

Deze personen treden in dit deel niet op, maar het verhaal noemt ze.

Pandu — hoofdstuk 1

De vader van de vijf broers, die in deel 1 in het woud stierf. De burgers herinneren zich hoe hij voor hen zorgde (hoofdstuk 3 en 9).

Madri — hoofdstuk 2

De tweede vrouw van Pandu, de moeder van Nakula en Sahadeva, die in deel 1 met Pandu stierf.

Radha — hoofdstuk 2

De vrouw van Adhiratha, die Karna als haar zoon opvoedde. Naar haar heet hij Radheya (hoofdstuk 2 en 9).

Kuntibhoja — hoofdstuk 2

De koning die Kunti als dochter aannam, en naar wie ze heet (hoofdstuk 2).

Vichitravirya — hoofdstuk 3

De jongste zoon van Shantanu en Satyawati, uit deel 1, die kinderloos stierf. Kunti heet zijn schoondochter (hoofdstuk 3).

Vasudeva (de vader van Krishna) — hoofdstuk 3 · zie stamboom, blz. 226

De broer van Kunti en de vader van Krishna en Subhadra (hoofdstuk 3 en 11).

Satyavati (Gandhavati; Yojanagandha) — hoofdstuk 4

De moeder van Vyasa, uit deel 1 (hoofdstuk 4).

Devaki — hoofdstuk 7 · zie stamboom, blz. 226

De moeder van Krishna (hoofdstuk 7). In haar schoot ging de zwarte haar van Vishnu (hoofdstuk 8).

Rohini — hoofdstuk 8 · zie stamboom, blz. 226

De moeder van Balarama, een vrouw uit het geslacht van Yadu (hoofdstuk 8).

Zij is een ander dan het maanhuis Rohini.

Woordenlijst

In dit boek blijven veel Indiase woorden staan, omdat een Nederlands woord er maar een deel van zou dekken. De verteller legt ze uit wanneer ze in een hoofdstuk voor het eerst voorkomen. Deze lijst is er voor wie een uitleg kwijt is.

- Het woord staat in de vorm waarin het in het verhaal voorkomt. Het meervoud krijgt ‘s, net als in het verhaal (apsara’s, rishi’s).
- Na het woord staat het hoofdstuk waarin het in dit deel voor het eerst voorkomt. Veel woorden kwamen al in deel 1 voor; hier staan ze met wat dit deel erover vertelt.
- Personen, goden met een eigen verhaal en geslachten staan in de personage-lijst en de stambomen. Plaatsen, planten en de lange namenlijsten zijn hier weggelaten.
- De spelling is die van het hele boek: leesbaar, zonder accenten of andere tekens.

Eerst drie korte notities over woorden die bij elkaar horen.

. . .

Drie notities

Brahma, brahmaan, brahman

Brahma is een god: de Grootvader, uit wie alles wat bestaat is voortgekomen (hoofdstuk 8 en 10). Hij geeft gunsten en beschikt: hij laat Vishvakarma Tilottama maken (hoofdstuk 10) en wijst de zieke Agni het Khandava-woud als voedsel aan (hoofdstuk 12). Een **brahmaan** is een mens: iemand uit de eerste van de vier standen, de stand van de priesters en de kenners van de Veda. Het meervoud is brahmanen. **Het brahman** is geen persoon. Het is onzijdig en wordt met een kleine letter geschreven: de allerhoogste werkelijkheid, waarop sommige rishi’s hun meditatie richten (hoofdstuk 10).

Twee verwante woorden. Een **brahmacharin** leeft in onthouding, zoals een leerling van de Veda (hoofdstuk 10). Het **brahmastra**, het wapen van Brahma, en het **Brahmashira** zijn twee van de grote wapens van de goden; zie *wapen van een god*.

Asura, daitya, danava, rakshasa

Asura is de verzamelnaam voor de oude rivalen van de goden. Ze vallen in twee geslachten uiteen: de **daitya's**, de zonen van Diti, en de **danava's**, de zonen van Danu (hoofdstuk 7 en 12). Sunda en Upasunda zijn daitya's (hoofdstuk 10). Maya, de bouwmeester van de asura's, is een danava (hoofdstuk 13).

De **rakshasa's** horen daar niet bij. Het zijn mensenetende nachtwezens die de wijzen in hun hermitages belagen (hoofdstuk 4). Ze kunnen elke gedaante aannemen die ze willen, en in de twee schemeringen, 's morgens en 's avonds, zijn ze het sterkst (hoofdstuk 4). Een rakshasa-vrouw baart haar kind op de dag waarop ze zwanger wordt (hoofdstuk 4). Van de rishi Pulastya stammen de rakshasa's af (hoofdstuk 6). Hidimba en Baka zijn rakshasa's, en Hidimbi is een rakshasa-vrouw (hoofdstuk 4).

De standen, en wie erbuiten valt

Het epos kent vier **standen**, varna's: de brahmanen, de priesters en geleerden; de **kshatriya's**, de krijgers en koningen; de **vaishya's**, de boeren en handelaars; en de **shudra's**, die de anderen dienen (hoofdstuk 2 en 4). Wat de voorschriften voor het huwelijk van elk van de vier standen vereisen, legt Drupada klaar om uit te vinden wie de broers zijn (hoofdstuk 8). Daarbuiten staan de **suta's**, de **nishada's** en de **mleccha's**. Zie die woorden.

. . .

*A***aalmoes** — hoofdstuk 8

Wat een bedelende brahmaan bij de huizen krijgt. De broers leven in Ekachakra en in Panchala als brahmanen die hun eten ophalen bij de huizen (hoofdstuk 4 en 7). Ze stellen Draupadi aan Kunti voor als de aalmoes die ze die dag hebben gekregen (hoofdstuk 8).

Aditya's — hoofdstuk 7

Een schare van goden, 'de zonnegoden'. Tilottama krijgt als gunst dat ze door hun wereld zal zwerven (hoofdstuk 10).

agnihotra — hoofdstuk 1

Het offer in het heilige vuur, dat een brahmaan elke dag brengt (hoofdstuk 1 en 11).

apsara — hoofdstuk 1

Een danseres uit de hemel van de goden. Indra stuurt de apsara Janapadi naar Sharadvat om zijn ascese te verstoren (hoofdstuk 1). De apsara Varga en haar vier vriendinnen worden door een vloek krokodillen (hoofdstuk 11).

arghya — hoofdstuk 5

Het water dat men een god of een geëerde gast aanbiedt (hoofdstuk 5, 6 en 10). Draupadi komt het strijdperk binnen met de arghya in een gouden schaal (hoofdstuk 7).

ascese, asceet — hoofdstuk 1

De tapas: zelfbedwang en ontbering, waarmee een asceet in de loop van jaren kracht opbouwt. Het is opgebouwde kracht, geen magie. Met zijn ascese joeg Sharadvat Indra angst aan (hoofdstuk 1), en door ascese wordt Vishvamitra een brahmaan (hoofdstuk 6).

asura — hoofdstuk 5

De oude rivalen van de goden. Zie de notitie *Asura, daitya, danava, rakshasa*.

atiratha — hoofdstuk 2

Een wagenstrijder die het in zijn eentje tegen talloze vijanden tegelijk kan opnemen. Van alle prinsen wordt alleen Arjuna een atiratha (hoofdstuk 2); later heet ook Nakula zo (hoofdstuk 2).

B

bevrijding — hoofdstuk 4

Moksha, de bevrijding uit de kringloop van geboorte en dood (hoofdstuk 4). De vijf Indra's noemen de wereld van de mensen de plek waar de bevrijding zo moeilijk te bereiken is (hoofdstuk 8).

bliksem — hoofdstuk 2

Het wapen van Indra, gemaakt uit het bot van de rishi Dadhichi (hoofdstuk 2). Toen de bliksem op het hoofd van de asura Vritra werd geworpen, brak hij in duizend stukken; wat in de drie werelden luister heet, is een deel ervan (hoofdstuk 5).

Brahma, brahmaan, brahman — hoofdstuk 1

Zie de notitie *Brahma, brahmaan, brahman*.

brahmacharin — hoofdstuk 10

Iemand die in onthouding leeft, zoals een leerling van de Veda. De broers spreken af dat wie de regel om Draupadi breekt, twaalf jaar als brahmacharin in het woud moet leven (hoofdstuk 10). Ook koning Shvetaki moet twaalf jaar als brahmacharin leven (hoofdstuk 12).

Brahmashira — hoofdstuk 2

Het wapen dat Drona Arjuna geeft na de krokodil in de Ganga, ‘het hoogste van alle wapens’. Arjuna mag het nooit tegen een menselijke vijand gebruiken, want dan kan het de hele wereld verbranden (hoofdstuk 2). Zie *wapen van een god*.

bruidsgeschenk — hoofdstuk 11

Wat de familie van de bruid bij het huwelijk meegeeft. Bij Subhadra’s huwelijk brengen Krishna, Balarama en de Vrishni’s rijke bruidsgeschenken mee, en Subhadra krijgt daarnaast goud ‘als haar eigen bezit’ (hoofdstuk 11). Het is iets anders dan de bruidsprijs.

bruidsprijs — hoofdstuk 8

Wat een bruidegom voor een bruid aan haar familie geeft. Drupada gaf zijn dochter ‘tegen een bijzondere bruidsprijs’: de boog spannen en het doel raken (hoofdstuk 8). Voor Chitrangada is de bruidsprijs de zoon die haar vaders geslacht zal voortzetten (hoofdstuk 11).

C

Chakshushi — hoofdstuk 5

‘De kunst van het oog’, die de gandharva aan Arjuna geeft: wie haar bezit, ziet alles wat hij wil zien, en zoals hij het wil zien (hoofdstuk 5).

charana’s — hoofdstuk 7

De zangers die de lof van de goden zingen (hoofdstuk 7).

D

daden en hun vrucht — hoofdstuk 5

De daden van een mens en de vrucht die ze dragen, in dit leven of in een volgend. Door haar eigen daden in een vorig leven kreeg de dochter van de rishi geen man (hoofdstuk 5); door haar eigen daden wordt Draupadi de vrouw van vijf mannen (hoofdstuk 8). Mandapala krijgt in de wereld van de voorouders ‘niet de vrucht van zijn daden’, omdat hij geen kinderen heeft (hoofdstuk 13). Het woord karma komt in dit deel niet voor.

daitya's — hoofdstuk 7

De zonen van Diti, een van de twee geslachten van de asura's. Zie de notitie *Asura, daitya, danava, rakshasa*.

danava's — hoofdstuk 2

De zonen van Danu, het andere geslacht van de asura's. Zie dezelfde notitie.

dharma — hoofdstuk 1

De orde waaraan iemand gebonden is: de orde van de wereld, van een stand of van een huis, en wat iemand binnen die orde hoort te doen. Het woord blijft onvertaald, omdat ‘plicht’, ‘recht’ of ‘deugd’ er telkens maar een deel van dekken. **Dharma** met een hoofdletter is een god, de vader van Yudhishtira (hoofdstuk 3 en 5).

dharma is subtiel, de — hoofdstuk 8

Yudhishtira's antwoord aan Drupada, die bezwaar maakt tegen één vrouw voor vijf broers: ‘De dharma is subtiel, koning. We kennen haar loop niet’ (hoofdstuk 8). Dhrishtadyumna zegt het na: ‘De wegen van de dharma zijn subtiel’ (hoofdstuk 8).

drie offervuren — hoofdstuk 6

De vuren waarvoor een brahmaan zijn offers brengt. Parashara zit bij zijn offer voor de drie offervuren, ‘zelf als een vierde vuur’ (hoofdstuk 6).

G

gandharva's — hoofdstuk 2

De hemelse muzikanten. Ze hebben hun eigen koningen, zoals Vishvasu en de gandharva die Arjuna aan de Ganga verslaat (hoofdstuk 5). Ze zijn het sterkst

in de uren van het duister (hoofdstuk 5). Een ‘stad van de gandharva’s’ is een luchtbeeld dat opdoemt en weer verdwijnt (hoofdstuk 2).

gandharvahuwelijk — hoofdstuk 5

Het huwelijk ‘dat alleen uit het verlangen van twee mensen bestaat’. Samvarana vraagt Tapati hem zo te trouwen; zij wil dat hij haar aan haar vader vraagt (hoofdstuk 5).

Gandiva — hoofdstuk 12

De boog van Arjuna, lang geleden door Brahma gemaakt. Op verzoek van Agni geeft Varuna hem, met twee kokers die nooit leeg raken en een wagen met een aap op het vaandel (hoofdstuk 12).

geklaarde boter — hoofdstuk 2

Gezuiverde boter, die bij het offer in het vuur wordt gegoten. Ze heet ook offerboter. Van de offerboter van koning Shvetaki, twaalf jaar lang, wordt Agni ziek (hoofdstuk 12).

Grootvader, de — hoofdstuk 8

Een naam van Brahma (hoofdstuk 8 en 10).

guhyaka's — hoofdstuk 7

De dienaren van Kubera (hoofdstuk 7).

gunst — hoofdstuk 1

Wat een god, een rishi of een koning iemand toestaat te vragen. Ulupi geeft Arjuna de gunst dat niemand hem in het water kan overwinnen (hoofdstuk 11). Na de brand mogen Krishna en Arjuna van Indra een gunst vragen (hoofdstuk 13).

gurudakshina — hoofdstuk 2

Het geschenk waarmee een leerling aan het einde van zijn leerjaren zijn schuld aan zijn leraar aflost. Drona vraagt Ekalavya om zijn duim (hoofdstuk 2), en de prins om de gevangen koning Drupada (hoofdstuk 2).

H

heilwensen — hoofdstuk 1

Wensen voor iemands welzijn, die brahmanen en ouderen uitspreken bij een groet, een afscheid of het begin van een onderneming (hoofdstuk 1 en 3).

De naga's geven Bhima hun heilwensen mee als hij terugkeert naar de aarde (hoofdstuk 1).

hemel van de goden — hoofdstuk 1

De wereld van de goden, waar Indra woont. Wie verdienste heeft verworven, wordt erin opgenomen (hoofdstuk 1 en 12).

hemelgewelf — hoofdstuk 5

De hemel boven de aarde, waar de zon, de maan en de sterren staan (hoofdstuk 5 en 13).

hermitage — hoofdstuk 1

De woonplaats van een rishi of een asceet in het woud.

hoeders van de windstreken — hoofdstuk 12

De goden die elk over een windstreek waken. Varuna is er een van (hoofdstuk 12), en Agni heet 'een van de hoeders van de wereld' (hoofdstuk 13).

huisvader — hoofdstuk 4

Iemand in de tweede van de vier levensfasen: een getrouwd man met een huis, die offers brengt en gasten ontvangt. De broers zijn 'nog geen huisvaders' (hoofdstuk 5), en een huisvader is elke dag vijf grote offers verschuldigd (hoofdstuk 12). Zie *levensfasen*.

huispriester — hoofdstuk 5

De vaste priester van een koning of een geslacht, met het Sanskrietwoord *purohita*. Hij verricht de offers en geeft raad. 'Een koning zonder brahmaan wint nooit land', zegt de *gandharva* (hoofdstuk 5). *Vasishtha* was de huispriester van *Samvarana* (hoofdstuk 5), *Dhaumya* wordt die van de *Pandava's* (hoofdstuk 6).

hulpwetenschappen — hoofdstuk 4

De vakken die men nodig heeft om de Veda te bewaren en uit te leggen. Een huispriester kent 'de Veda's met hun zes hulpwetenschappen' (hoofdstuk 5).

huwelijk door ontvoering — hoofdstuk 11

'Bij dappere *kshatriya's* wordt een ontvoering met het oog op een huwelijk geprezen', zegt Krishna tegen Arjuna (hoofdstuk 11). Tegen zijn woedende verwanten zegt hij: 'Wie zou ermee instemmen een bruid als een geschenk aan te nemen, alsof ze een dier was? Welke man op aarde verkoopt zijn eigen kind?' (hoofdstuk 11).

I

innerlijk oog — hoofdstuk 1

‘Het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf’: een rishi kan daarmee zien wat ver weg, verborgen of nog niet gebeurd is (hoofdstuk 1 en 6). Vyasa geeft Drupada het innerlijk oog, zodat hij de broers in hun vroegere, hemelse gedaante ziet (hoofdstuk 8).

K

Kama, kama — hoofdstuk 4

Kama is de god van de liefde, die met zijn pijlen treft (hoofdstuk 4 en 5). In het Sanskriet heet ook het verlangen kama, een van de doelen van het leven: ‘dharma, voorspoed en verlangen’ (hoofdstuk 6).

kapalika’s — hoofdstuk 5

Asceten met een schedel als nap (hoofdstuk 5).

Kaumodaki — hoofdstuk 12

De knots die Varuna aan Krishna geeft (hoofdstuk 12).

kinnara’s — hoofdstuk 13

Wezens die in de bergen zingen (hoofdstuk 13).

kokila — hoofdstuk 9

De vogel met de zoetste stem van het woud (hoofdstuk 9).

koninklijke wijze — hoofdstuk 3

Een koning die door zijn kennis en ascese als een rishi geldt, zoals Pandu (hoofdstuk 3) en Shvetaki (hoofdstuk 12).

kracht van een brahmaan, kracht van een kshatriya — hoofdstuk 2

‘De kracht van een kshatriya zit in zijn lichaam,’ zegt Vasishtha, ‘die van een brahmaan in vergevingsgezindheid’ (hoofdstuk 6). Drupada weet dat hij Drona niet met de kracht van een kshatriya alleen kan verslaan (hoofdstuk 2), en Vishvamitra roept: ‘Weg met de kracht van de kshatriya!’ Daarna kiest hij de ascese (hoofdstuk 6).

krosha — hoofdstuk 5

Een oude maat voor een afstand: ‘een flink eind lopen’. De geur van Draupadi is op een krosha afstand te ruiken (hoofdstuk 5).

kroonprins — hoofdstuk 2

Yudhishtira wordt door Dhritarashtra tot kroonprins gewijd (hoofdstuk 2).

kshatriya — hoofdstuk 1

De stand van de krijgers en de koningen, de tweede van de vier standen. Zie de notitie *De standen, en wie erbuiten valt*.

kusagras — hoofdstuk 8

Het gras van de offers. De broers slapen met Draupadi op een bed van kusagras (hoofdstuk 8).

L

leerboeken — hoofdstuk 2

De boeken over dharma, koningschap en andere kennis. Ze worden van de Veda onderscheiden (hoofdstuk 2 en 3).

leerling van de Veda, leerjaren — hoofdstuk 1

De eerste van de vier levensfasen: een jongen woont bij zijn leraar en leert de Veda. Brahmanen verwerven de Veda in hun leerjaren door ascese (hoofdstuk 1).

levensdoelen — hoofdstuk 6

‘De drie doelen van het leven: dharma, voorspoed en verlangen’ (hoofdstuk 6 en 12). Een huispriester moet ze alle drie kennen (hoofdstuk 6).

levensfasen — hoofdstuk 5

De vier fasen waarin een leven verloopt: de leerjaren, het leven als huisvader, het leven als woudbewoner en het rondtrekkende leven van wie alles heeft losgelaten. De broers zijn hun leerjaren voorbij maar nog niet getrouwd: ‘jullie leven in geen van de vaste levensfasen’, zegt de gandharva (hoofdstuk 5).

lot, het — hoofdstuk 3

Wat een mens toevallt zonder dat hij het kiest. Duhshasana: ‘Het lot is altijd het sterkst’ (hoofdstuk 9). Karna zegt dat heerschappij van het lot afhangt (hoofdstuk 9). Drupada: ‘De knoop van het lot kan niet worden losgemaakt’ (hoofdstuk 8). De vernietiging van het Khandava-woud ‘is door het lot beschikt’ (hoofdstuk 13). Zie ook *Tijd*.

*M***maanhuis** — hoofdstuk 2

Een van de sterrengroepen die samen de tijd aanwijzen. De broers vertrekken naar Varanavata als de maan in het maanhuis Rohini staat (hoofdstuk 3), Draupadi trouwt als de maan in Pushya staat (hoofdstuk 8), en de zoon van Sahadeva wordt geboren onder Kritika (hoofdstuk 11).

mantra — hoofdstuk 1

Een heilig vers uit de Veda of een heilige formule bij het offer. Drona geeft grassprietten met mantra's de kracht van wapens (hoofdstuk 1). Een wapen van de goden wordt met een mantra opgeroepen (hoofdstuk 13).

Maruts — hoofdstuk 7

De stormgoden (hoofdstuk 7 en 11).

maya — hoofdstuk 4

Het vermogen om te begoochelen. Rakshasa's gebruiken hun maya in de schemering (hoofdstuk 4); de goden begoochelen Sunda en Upasunda (hoofdstuk 10). Maya met een hoofdletter is de bouwmeester van de asura's (hoofdstuk 13).

Meru — hoofdstuk 6

De gouden berg, de eerste van alle bergen. Vasishtha werpt zich van de top van de Meru (hoofdstuk 6).

mleccha's — hoofdstuk 3

De volken buiten de orde van de Veda. Purochana heet 'de laagste van de mleccha's' (hoofdstuk 3). Uit de koe Nandini komen legers van mleccha's voort (hoofdstuk 6). De mijnwerker spreekt van de taal van de mleccha's (hoofdstuk 3).

muni — hoofdstuk 4

Een wijze die zich in zwijgen en ascese terugtrekt (hoofdstuk 4 en 10).

*N***naga's** — hoofdstuk 1

Het slangenvolk. Ze spreken, ze kunnen een andere gedaante aannemen, en ze wonen onder de aarde en in het water (hoofdstuk 1 en 11). Vasuki is hun koning, Takshaka de koning van de slangen (hoofdstuk 1 en 12).

nishada's — hoofdstuk 2

'Een volk dat in de wouden leeft'. Ekalavya is de zoon van de koning van de nishada's (hoofdstuk 2), en in het huis van lak verbrandt een nishada-vrouw met haar vijf zonen (hoofdstuk 3).

nood — hoofdstuk 4

'Men zegt dat men in tijden van nood zijn leven met elk middel mag beschermen', zegt Hidimbi (hoofdstuk 4). De brahmaan in Ekachakra noemt wie 'het best weet wat in tijden van nood geoorloofd is' (hoofdstuk 4).

O

offerloon — hoofdstuk 4

Wat de priesters na een offer ontvangen (hoofdstuk 4 en 12). Drupada belooft Yaja en Upayaja tien miljoen koeien (hoofdstuk 5).

P

paardenoffer — hoofdstuk 4

Een groot koninklijk offer (hoofdstuk 4 en 8).

paramanna — hoofdstuk 1

De zoete rijstpap die de naga's Bhima aanbieden (hoofdstuk 1).

Pinaka — hoofdstuk 11

De boog van Shiva (hoofdstuk 11).

pinda — hoofdstuk 4

De rijstballen die men de voorouders offert (hoofdstuk 4).

pishacha — hoofdstuk 4

Een van de spookwezens die zich met bloed voeden (hoofdstuk 4).

purana — hoofdstuk 6

De oude overleveringen (hoofdstuk 6 en 7).

Put — hoofdstuk 4

Het oord van kwelling waaruit een kind zijn ouders redt. Daarom heet een kind *putra*, 'redder uit Put' (hoofdstuk 4 en 13).

putrika — hoofdstuk 11

Een dochter die voor haar vader als zoon geldt: haar zoon zet zijn geslacht voort. Chitravahana heeft zijn enige kind Chitrangada tot putrika gemaakt (hoofdstuk 11).

*R***rajasuya** — hoofdstuk 4

Het koningsoffer waarmee een koning zich tot opperkoning laat wijden. Vyasa voorspelt Kunti dat haar zonen het zullen brengen (hoofdstuk 4).

rakshasa — hoofdstuk 4

Een van de mensenetende nachtwezens. Zie de notitie *Asura*, *daitya*, *danava*, *rakshasa*.

rishi — hoofdstuk 1

Een ziener, een wijze van grote kennis en ascese. Er zijn brahmaanse rishi's zoals Vasishtha, en rishi's van de goden zoals Narada (hoofdstuk 1 en 10).

Rudra's — hoofdstuk 7

Een schare van goden: de elf zonen van Sthanu (hoofdstuk 11). Rudra zonder meer is een naam van Shiva (hoofdstuk 2 en 12).

*S***sadasya's** — hoofdstuk 12

De toezieners van het offer (hoofdstuk 12).

Sadhya's — hoofdstuk 7

Een schare van goden (hoofdstuk 7, 8 en 13).

sarngaka's — hoofdstuk 13

Een soort vogels. Mandapala neemt de gedaante van een sarngaka aan en verwekt bij het vrouwtje Jarita vier zonen (hoofdstuk 13).

schemering — hoofdstuk 3

De overgang van nacht en dag. Bij de ochtendschemering en de avondschemering verrichten brahmanen hun riten (hoofdstuk 4). In de schemering zijn rakshasa's het sterkst (hoofdstuk 4), en de grijze schemering voor de nacht is

volgens de gandharva voor de yaksha's, de gandharva's en de rakshasa's (hoofdstuk 5).

schuld — hoofdstuk 2

Wat iemand verschuldigd is en moet aflossen. Het is geen morele schuld. Met de gurudakshina lost een leerling zijn schuld aan zijn leraar af (hoofdstuk 2). 'Ieder mens wordt als schuldenaar geboren', zeggen de goden tegen Mandapala: hij is het offer verschuldigd, de studie van de Veda en nakomelingen (hoofdstuk 13).

shataghni — hoofdstuk 9

Een werptuig op de muren van Indraprastha, dat honderd man tegelijk doodt (hoofdstuk 9).

shudra's — hoofdstuk 3

De dienende stand, de vierde van de vier standen.

siddha's — hoofdstuk 7

Wezens die de volmaaktheid hebben bereikt (hoofdstuk 7 en 10).

smet — hoofdstuk 3

'Zonder smet', 'er kleeft geen smet aan': vrij van wat iemand onrein maakt of met kwaad bezoedelt (hoofdstuk 3 en 4). Vidura zegt dat er een 'smet van laster' aan Dhritarashtra kleeft, door wat Purochana heeft gedaan (hoofdstuk 9).

snataka — hoofdstuk 5

Iemand die zijn leerjaren met het rituele bad heeft afgesloten (hoofdstuk 5).

soma — hoofdstuk 6

De heilige offerdrank. Bhima bracht duizend soma-offers voordat zijn zoon Sutasoma werd geboren (hoofdstuk 11). Soma met een hoofdletter is de god van de maan (hoofdstuk 5 en 12).

stand verliezen — hoofdstuk 12

Door een daad buiten de orde van zijn eigen stand vallen (hoofdstuk 12).

standen — hoofdstuk 2

Zie de notitie *De standen, en wie erbuiten valt*.

strafstaf — hoofdstuk 3

Het teken van het koningschap en de straf. Kanika raadt Dhritarashtra aan hem in alles te gebruiken (hoofdstuk 3).

suparna's — hoofdstuk 7

Vogels met prachtige veren, uit het geslacht van Garuda (hoofdstuk 7 en 13).

suta — hoofdstuk 1

Een man uit het geslacht van barden en wagenmenners. Karna groeide op bij de suta Adhiratha (hoofdstuk 1 en 2). ‘Zoon van een suta’ is in de mond van Bhima een scheldwoord (hoofdstuk 2). Draupadi: ‘Ik kies geen suta tot man’ (hoofdstuk 7).

svayamvara — hoofdstuk 5

Een bruidskeuze: de bruid kiest zelf haar man uit de vorsten die zijn uitgenodigd, soms na een wedstrijd. Drupada houdt een svayamvara voor Draupadi, met een boog en een doel (hoofdstuk 5 en 7). ‘De svayamvara is voor de kshatriya’s’, zeggen de koningen die zich gepasseerd voelen (hoofdstuk 7).

*T***Tijd, de** — hoofdstuk 3

Met een hoofdletter: de Tijd als macht die alles voortbrengt en alles vernietigt. De Tijd drijft de nishada-vrouw naar het huis van lak (hoofdstuk 3). Met een kleine letter: ‘de tijd, die alles slijt, slijt ook vriendschap’ (hoofdstuk 1).

tijdperk — hoofdstuk 4

Een van de vier werelddtijdperken. Bhima roept de kracht op die Vayu ontplooit ‘wanneer de wereld aan het einde van een tijdperk vergaat’ (hoofdstuk 4), en Agni verteert het woud ‘zoals aan het einde van een tijdperk’ (hoofdstuk 12).

tirtha — hoofdstuk 6

Een heilige badplaats waar pelgrims naartoe trekken. Arjuna bezoekt op zijn tocht de ene tirtha na de andere (hoofdstuk 11). Bij vijf tirtha’s aan de zuidelijke oceaan leven vijf krokodillen (hoofdstuk 11).

*V***vaishya’s** — hoofdstuk 1

De boeren en de handelaars, de derde van de vier standen. Yuyutsu is de zoon van Dhritarashtra bij een vaishya-vrouw (hoofdstuk 1).

Vadavamukha — hoofdstuk 6

‘De muil van de merrie’: het vuur van Aurva’s woede, dat hij in de oceaan wierp en dat daar het water verteert (hoofdstuk 6).

Valakhilya's — hoofdstuk 10
Rishi's zo klein als een duim (hoofdstuk 10).

vashat — hoofdstuk 10
De heilige roep bij het offer (hoofdstuk 10).

Vasu's — hoofdstuk 7
Een schare van acht goden (hoofdstuk 7 en 8).

Veda — hoofdstuk 1
Met 'de Veda' is het geheel bedoeld, met 'de Veda's' de vier: Rig-, Sama-, Yajur- en Atharvaveda (hoofdstuk 4).

verdiensite — hoofdstuk 3
Wat goede daden, ascese en offers opleveren (hoofdstuk 3 en 4).

vidyadhara's — hoofdstuk 13
Halfgoddelijke wezens (hoofdstuk 13).

vina — hoofdstuk 7
De luit (hoofdstuk 7 en 11).

Vishvadeva's — hoofdstuk 13
Een schare van goden (hoofdstuk 13).

voorouders — hoofdstuk 3
De gestorven vaders en moeders van een geslacht, die in hun eigen wereld leven en de offers van hun nakomelingen nodig hebben (hoofdstuk 4). Aurva's voorouders komen uit hun wereld om hem tot bedaren te brengen (hoofdstuk 6). Mandapala komt na zijn dood in de wereld van de voorouders, maar de werelden die hij met zijn ascese dacht te verdienen, blijven gesloten omdat hij geen kinderen heeft (hoofdstuk 13).

voorspoed — hoofdstuk 3
Het Sanskrietwoord is artha: een van de doelen van het leven, naast dharma en verlangen.

vuurwapen — hoofdstuk 1
Het wapen van Agni. Bharadvaja gaf het aan Agnivesha, en die aan Drona (hoofdstuk 1). Arjuna verbrandt er de wagen van de gandharva mee en geeft het hem daarna in ruil voor zijn paarden (hoofdstuk 5).

W

wapen van een god — hoofdstuk 1

Een van de wapens die aan een god toebehoren en met een mantra worden opgeroepen. Arjuna vult zijn kruik met het wapen van Varuna (hoofdstuk 2), en op het toernooi roept hij vuur, water, wind en wolken op met de wapens van Agni, Varuna, Vayu en Parjanya (hoofdstuk 2). Het **Brahmashira** krijgt hij van Drona (hoofdstuk 2). Drona beheerst ook het **brahmastra**, het wapen van Brahma, dat hij van Parashurama kreeg (hoofdstuk 5), en Arjuna zegt tegen Karna dat hij het van zijn leraar heeft geleerd (hoofdstuk 7). In het Sanskriet hebben het Brahmashira en het brahmastra verschillende namen, en nergens zegt het epos dat ze hetzelfde zijn.

wereld van Brahma — hoofdstuk 10

De wereld waar Brahma woont. De goden vluchten erheen voor Sunda en Upasunda (hoofdstuk 10).

werelden onder de aarde — hoofdstuk 10

Het gebied onder de aarde, waar onder meer de naga's wonen (hoofdstuk 10).

werelden van het geluk — hoofdstuk 4

De werelden die men na zijn dood bereikt door goede daden. Kunti: een kshatriya die een brahmaan helpt, bereikt na zijn dood de werelden van het geluk (hoofdstuk 4). Mandapala wil ze winnen (hoofdstuk 13).

woudbewoner — hoofdstuk 11

Iemand in de derde van de vier levensfasen, die als asceet in het woud leeft (hoofdstuk 11).

Y

yajamana — hoofdstuk 6

De man voor wie een priester de offers brengt. Dhaumya maakt de Pandava's tot zijn yajamana's (hoofdstuk 6).

yaksha's — hoofdstuk 4

Halfgoddelijke wezens (hoofdstuk 4).

Yavana's — hoofdstuk 2

'Een volk uit het westen'. Arjuna onderwerpt hun koning (hoofdstuk 2); uit de koe Nandini komen legers Yavana's voort (hoofdstuk 6).

yojana — hoofdstuk 7

Een oude maat voor een grote afstand (hoofdstuk 7).

Z

Zelf, het — hoofdstuk 11

Met een hoofdletter: het diepste wezen in ieder schepsel. Met Arjuna reizen brahmanen mee die over het Zelf nadenken (hoofdstuk 11). In de brand van het woud heet Krishna ‘het Zelf van alle schepselen’ (hoofdstuk 13).

Namenlijsten

Over deze lijsten

Het epos somt graag op. Wie er naar een bruidskeuze komt, wie er meefeest op een berg, welke goden er ten strijde trekken en langs welke rivieren een held zijn weg zoekt: Vaishampayana noemt ze allemaal bij naam, en voor de oude luisteraars hoorden die reeksen bij het genoegen. In het verhaal van dit boek staan alleen de namen die later terugkomen of die de lezer nodig heeft. Hier volgen de lijsten volledig, in de volgorde van het verhaal.

De lijsten berusten, net als het verhaal, op de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896). Bij elke lijst staat bij welk hoofdstuk en welk stuk van het verhaal ze hoort.

De namen staan in dezelfde leesbare spelling als de rest van het boek. Wie ze uit Engelse boeken kent, ziet ze daar soms anders gespeld, met een s waar het Sanskriet een sh-klank heeft en een v waar een b hoort: Sisupala voor Shishupala, Vabhru voor Babhru.

Veel namen in deze lijsten zijn ook de namen van anderen. Waar dat tot verwarring kan leiden, staat het erbij.

. . .

Kleinere namen bij de leerjaren van de prinsen

In hoofdstuk 2, bij "De gurudakshina", waar de Pandava's na de gurudakshina voor Drona hun eerste tochten maken en Yudhishtira kroonprins wordt.

Bhima's kracht. Toen Bhima zijn lessen bij Balarama had afgerond, in het vechten met zwaard en knots en vanaf de wagen, was hij even sterk als Dyumatsena. Wie deze Dyumatsena is, zegt het epos hier niet.

Arjuna's pijlen. Arjuna werd beroemd om zijn beheersing van vier soorten pijlen: de kshura, met een punt zo scherp als een scheermes, de naracha, die helemaal van ijzer is, de bhalla, met een brede punt, en de vipatha, een lange pijl.

Sumitra. Koning Sumitra van Sauvira, die Arjuna tot een gevecht uitdaagde en die Arjuna met zijn pijlen tot bedaren bracht, heette ook Dattamitra.

De vrijers van Draupadi

In hoofdstuk 7, bij "De boog en het doel", waar Dhrishtadyumna zijn zuster Draupadi de koningen en prinsen aanwijst die naar haar svayamvara zijn gekomen, de keuze van een echtgenoot.

De zonen van Dhritarashtra. Duryodhana, Durvishaha, Durmukha, Dushpradharshana, Vivimshati, Vikarna, Saha en Duhshasana; Yuyutsu, Vayuveda, Bhimavegarava; Ugrayudha, Balaki, Kanakayu en Virochana; Sukundala, Chitrasena, Suvarchas en Kanakadhvaja; Nandaka, Bahushalin, Tuhunda en Vikata. Met hen kwam Karna, en nog vele andere zonen van Dhritarashtra.

De zonen van de koning van Gandhara. Shakuni, Saubala, Vrishaka en Brihadbala.

Verder. Ashvatthama en Bhoja, twee van de beste wapendragers, met al hun sieraden. Brihanta, Maniman, Dandadhara, Sahadeva, Jayatsena, Meghasandhi, Virata met zijn twee zonen Shankha en Uttara, Vardhakshemi, Susharman, Senabindu, Suketu met zijn twee zonen Sunama en Suvarchas, Suchitra, Sukumara, Vrika, Satyadhriti, Suryadhvaja, Rochamana, Nila, Chitrayudha, Amshuman, Chekitana, de sterke Shreniman, Chandrasena, de zoon van Samudrasena, Jarasandha, Vidanda en Danda, vader en zoon, Paundraka, Vasudeva, Bhagadatta, de koning van Kalinga, de koning van Tamralipta, de heer van Pattana, Shalya, de koning van Madra, met zijn zoon, de dappere Rukmangada, en Rukmaratha, Somadatta uit het geslacht van Kuru met zijn drie zonen Bhuri, Bhurishravas en Shala, Sudakshina, de koning van de Kamboja's, een vorst uit het geslacht van Puru, Brihadbala, Sushena, Shibi, de zoon van Ushinara, en Patacharanihanta, de koning van Karusha.

Uit het geslacht van de Vrishni's. Samkarshana, dat is Balarama, de oudere broer van Krishna; Krishna zelf; Pradyumna, de zoon van Krishna en Rukmini; Shamba, Charudeshna, de zoon van Pradyumna, en Gada; Akrura, Satyaki, Uddhava, Kritavarman, de zoon van Hridika, Prithu, Viprithu, Viduratha, Kanka, Shanku met Gaveshana, Ashavaha, Aniruddha, Samika, Sarimejaya, de dappere Vatapati, Jhilli, Pindaraka en de sterke Ushinara.

En nog meer koningen. Bhagiratha, Brihatkshatra, Jayadratha, de zoon van de koning van Sindhu, Brihadratha, Bahlika, de grote wagenstrijder Shrutayu, Uluka, Kaitava, Chitrangada en Shubhangada, de verstandige koning van Vatsa, de koning van Kosala, Shishupala en de machtige Jarasandha.

"Deze en nog veel meer koningen, kshatriya's die over de hele wereld bekend zijn, zijn voor jou gekomen," zegt Dhrishtadyumna erna.

Jarasandha staat twee keer in de lijst, en ook Brihadbala, Suvarchas en Ushinara worden twee keer genoemd; misschien zijn het telkens twee mannen. De Vasudeva die na Paundraka komt, is niet Krishna, die verderop bij de Vrishni's staat, en ook niet Krishna's vader. Saubala is hier een broer van Shakuni; elders is het een bijnaam van Shakuni zelf, "de zoon van Subala". De zoon van Pradyumna en Aniruddha kunnen dezelfde zijn.

Ook in deze lijst zijn veel naamgenoten. Virochana is een zoon van Dhritarashtra, niet de asura Virochana. Sahadeva is een koning, niet de jongste van de Pandava's. Uttara is een zoon van Virata; Virata heeft ook een dochter die Uttara heet. Satyaka is een ander dan Satyaki. Shibi, de zoon van Ushinara, heeft dezelfde naam en dezelfde vader als de koning Shibi van lang geleden uit het verhaal van Yayati; het epos zegt niet of het om een nazaat gaat. De Vrishni Ushinara is niet die vader. Bhagiratha is niet de koning Bhagiratha van lang geleden, en Brihadratha niet de zoon van Uparichara die koning van Magadha werd. Chitrangada is noch de zoon van Shantanu, noch Chitrangada van Manipura, met wie Arjuna later trouwt. Bhoja is hier een man; elders is het de naam van een volk, verwant aan de Vrishni's.

De bomen van Indraprastha

In hoofdstuk 9, bij "Indraprastha", waar de nieuwe stad van de Pandava's gebouwd is en er rond de stad tuinen worden aangelegd.

Mango's en amrataka's, kadamba's, ashoka's en champaka's; punnaga's, naga's, lakucha's en panasa's; shala's, tala's, tamala's, bakula's en ketaka's met hun geurige bloemen; prachtige amalaka's, met takken die doorbogen onder het gewicht van hun vruchten; lodhra's en bloeiende ankola's; jambu's, patala's, kubjaka's en atimukta's; karavira's en parijata's, en nog veel meer bomen die altijd vol bloemen en vruchten hingen.

De meeste van deze bomen hebben geen Nederlandse naam. De panasa is de nangka, de tala de palmyrapalm, de shala de salboom, en de karavira de oleander. De naga is hier een boom, geen naga van het slangenvolk.

De asceten in de vergadering van Brahma

In hoofdstuk 10, bij "Tilottama", waar de rishi's naar Brahma, de Grootvader, gaan om te klagen over de asura's Sunda en Upasunda.

Bij de Grootvader zaten Shiva, de god van de goden, Agni met Vayu, en Soma, Surya en Indra, en rishi's die zich wijdden aan de meditatie op het brahman. Verder de Vaikhanasa's, een orde van woudkluizenaars; de Valakhilya's, rishi's zo klein als een duim; de Vanaprastha's, die in de derde fase van hun leven hun huis hebben verlaten om in het woud te leven; de Marichipa's, die van de zonnestralen leven; de Aja's en de Avimudha's, en nog meer asceten met grote kracht.

Arjuna's tocht

In hoofdstuk 11, bij "Ulupi", "Manipura", "De krokodillen" en "Raivataka", waar Arjuna twaalf jaar van huis is en door het land trekt. In het verhaal staat zijn tocht bijna helemaal; hier volgen alle plaatsen en rivieren achter elkaar.

Naar de Ganga. Arjuna vertrekt uit Indraprastha met een stoet van brahmanen, zangers en asceten. Onderweg ziet hij wouden, meren, rivieren, zeeën en landen, tot hij bij de bovenloop van de Ganga komt, op de plek waar de rivier uit de bergen de vlakke bereikt. Daar blijft hij wonen, en daar trekt Ulupi hem naar het paleis van haar vader Kauravya, onder het water.

De Himalaya. De plek die Agastyavata heet; de top van Vasishtha; de top van Bhrgu, waar hij de brahmanen duizenden koeien en huizen geeft; de heilige hermitage Hiranyabindu.

Naar het oosten. Het woud van Naimisha, met de rivieren Utpalini, Nanda en Aparananda; de beroemde Kaushiki; de grote rivieren Gaya en Ganga; alle heilige plaatsen van Anga, Vanga en Kalinga. Bij de poort van het koninkrijk Kalinga nemen de brahmanen afscheid van hem.

Langs de oostkust. Met een paar dienaren trekt hij door het land van de Kalinga's naar de zee; hij ziet de berg Mahendra, waar asceten wonen, en volgt langzaam de kust tot Manipura. Daar blijft hij drie jaar, bij koning Chitravahana en diens dochter Chitrangada.

De zuidelijke oceaan. De vijf heilige wateren die de asceten mijden vanwege de krokodillen: Agastya, Saubhadra, Pauloma, Karandhama en Bharadvaja.

Daarna gaat hij terug naar Manipura, waar hij zijn zoon Babhruvahana ziet, die later koning van Manipura zou worden.

De westkust. Gokarna; de heilige plaatsen aan de kust van de westelijke oceaan; Prabhasa, waar Krishna hem komt opzoeken.

Bij de Yadava's. De berg Raivataka, en daarna Dvaraka, de stad van de Yadava's. Daar trouwt hij met Subhadra en blijft hij een jaar.

Naar huis. Het laatste jaar van zijn ballingschap brengt hij door in de heilige streek Pushkara. Als de twaalf jaar om zijn, keert hij terug naar Indraprastha.

Het heilige water Agastya is niet de plek Agastyavata in de Himalaya, al heten ze allebei naar de rishi Agastya. Saubhadra heet naar een rishi en heeft niets met Subhadra te maken. Kalinga is hier een land; in de lijst van de vrijers staat de koning van Kalinga.

De Yadava's op het feest op de Raivataka

In hoofdstuk 11, bij "De ontvoering", waar de Vrishni's en de Andhaka's feestvieren op de berg Raivataka en Arjuna daar Subhadra ziet.

Balarama, de oudere broer van Krishna, vrolijk van de drank, met zijn vrouw Revati. Ugrasena, de koning van de Vrishni's, met zijn duizend vrouwen. Pradyumna, de zoon van Rukmini, en Shamba. En Akrura, Sarana, Gada, Babhru, Nishatha, Charudeshna, Prithu, Viprithu, Satyaka, Satyaki, Bhangakara, Maharava, Kritavarman en Uddhava, "en vele anderen die niet bij naam genoemd worden", met hun vrouwen en hun groepen zangers.

Kritavarman heet hier ook Hardikya, "de zoon van Hridika". Charudeshna, Prithu, Viprithu, Nishatha en Gada staan ook in de lijst van de vrijers van Draupadi. Babhru is niet Babhruvahana, de zoon van Arjuna.

De Vrishni's die naar Indraprastha komen

In hoofdstuk 11, bij "De koeherderin", waar Krishna met de Vrishni's naar Indraprastha komt en de bruidsgeschenken voor Subhadra meebrengt.

Krishna kwam met Balarama en de andere helden en grote strijders van de Vrishni's en de Andhaka's, met zijn broers en zonen en vele andere dappere mannen, en een groot leger beschermde hem. Met hem kwamen Akrura, de vrijgevege, verstandige aanvoerder van het leger van de Vrishni's; Anadhrishti;

Uddhava, een leerling van Brihaspati zelf, de leraar van de goden; Satyaka, Satyaki en Kritavarman, de Satvata; Pradyumna, Shamba, Nishatha en Shanku; Charudeshna, Jhilli, Viprithu, Sarana en Gada, de geleerdste van allen. En met hen nog vele anderen van de Vrishni's, de Bhoja's en de Andhaka's.

"De Satvata" is hier een bijnaam van Kritavarman. Deze Anadhrishti is een Vrishni, niet de koning uit het geslacht van Puru die ook Anadhrishti werd genoemd.

De goden in de strijd om Khandava

In hoofdstuk 13, bij "De brand", waar de goden Indra te hulp komen tegen Krishna en Arjuna, die het Khandava-woud voor Agni laten branden.

Indra, de koning van de goden, op zijn witte olifant Airavata, met zijn bliksem, die nooit vergeefs gaat. Yama, de god van de dood, met zijn dodelijke knots. Kubera met zijn knuppel met pinnen. Varuna met zijn strop en een prachtig werpwapen. Skanda, die ook Kartikeya heet, met zijn lange lans. De Ashvins, de tweelinggoden, met lichtende kruiden in hun handen. Dhatri met een boog. Jaya met een zware knots. Tvashtri, de ambachtsman van de goden, met een enorme berg. Surya met een blinkende speer. Mrityu, de Dood zelf, met een strijdbijl. Aryaman met een vreselijke knuppel vol scherpe pinnen. Mitra met een werpschijf, scherp als een scheermes. Pushan, Bhaga en Savitri met bogen en zwaarden. En de Rudra's, de Vasu's, de Maruts, de Vishvadeva's en de Sadhya's, met allerlei wapens.

Dhatri, Aryaman, Mitra, Pushan, Bhaga en Savitri horen, net als Indra, Varuna en Tvashtri, bij de Aditya's, de zonen van Aditi. Deze Savitri is een god, niet Savitri, de dochter van Surya. Jaya is hier een god; Jaya, overwinning, is in deel 1 ook de naam van het epos zelf.

Hymnen

Over deze hymnen

Aan het eind van dit deel, als het Khandava-woud brandt, worden er vijf hymnen voor Agni gezongen, de god van het vuur. De eerste zingt de rishi Mandapala, die zijn kinderen wil redden. De andere vier zingen die kinderen zelf: vier jonge vogels, sarngaka's, die rishi's zijn en de Veda kunnen voordragen. Met die hymnen vragen ze Agni om hun nest te sparen, en Agni doet het.

In het verhaal van dit boek staan de vijf hymnen bijna volledig. Alleen een herhaalde zin, enkele namen waarmee Agni wordt aangeroept en een paar kleine stukken zijn weggefallen. Hier staan ze volledig.

Ze zijn, net als het verhaal, naverteld uit de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896). Soms zet Ganguli een eigen verklaring tussen haakjes in de tekst; die zijn hier niet overgenomen.

Agni heeft in deze hymnen veel namen. Shukra, "de heldere", is hier een naam van Agni, niet Shukra, de leraar van de asura's. Waar het epos Agni aanspreekt als drager of eter van de offerboter, staat dat hier in gewone woorden.

. . .

Mandapala's hymne aan Agni

In hoofdstuk 13, bij "De sarngaka's", waar de rishi Mandapala Agni op het Khandava-woud ziet afkomen en een goed woord doet voor zijn vier kinderen, die nog geen veren hebben.

U bent de mond van alle goden, Agni. U brengt de offerboter naar de goden. U die alles zuivert, u gaat onzichtbaar door het lichaam van ieder schepsel. De geleerden noemen u één, en ook drievoudig. De wijzen zien u achtevoudig, en zo hebben ze u tot drager van het offer gemaakt. De grote rishi's zeggen dat alles wat bestaat uit u is voortgekomen. U die de offerboter eet, zonder u zou alles op één dag vergaan. De brahmanen buigen voor u, en met hun vrouwen en kinderen gaan ze naar de eeuwige werelden die ze met hun eigen

daden hebben gewonnen. Agni, de geleerden zien u in de wolken aan de hemel, vol bliksem. Agni, uw vlammen verteren ieder schep-sel. U die zo fel straalt, alles wat bestaat is uit u voortgekomen. De Veda's spreken uit u. Wat beweegt en wat niet beweegt, hangt van u af. Het water hangt in de eerste plaats van u af, en met het water alles wat bestaat. In u rusten alle offers van boter en alle offers van voedsel aan de voorouders. God, u verteert en u brengt voort, en u bent Brihaspati zelf. U bent de tweelinggoden, de Ashvins; u bent Surya, u bent Soma, u bent Vayu.

De zin dat alles uit Agni is voortgekomen, staat twee keer in de hymne. In het verhaal staat hij één keer. Brihaspati is de leraar van de goden; Surya is de zon, Soma de maan en de heilige drank, Vayu de wind.

De hymnen van de vier sarngaka's

In hoofdstuk 13, bij "De sarngaka's", waar het vuur op het nest afkomt en de vier zonen van Mandapala, de een na de ander, Agni aanroepen. Hun moeder Jarita is weggevloden; hun vader is bij een andere vrouw.

Jaritari, de oudste.

U bent de adem van de wind, Agni. U bent het lichaam van alles wat op aarde groeit. Shukra, het water is uw ouder, zoals u de ouder van het water bent. U die zo sterk bent, uw vlammen reiken als de stralen van de zon naar boven en naar beneden, naar achteren en naar alle kanten.

Sarisrikka, de tweede.

God met de rook als vaandel, onze moeder is niet te zien, en onze vader kennen we niet. Onze veren zijn nog niet gegroeid. We hebben niemand die ons beschermt behalve u. Bescherm ons daarom, Agni, want we zijn nog klein. Agni, bescherm ons nu we in nood zijn, met uw gunstige gedaante en met uw zeven vlammen. We zoeken bescherming bij u. U alleen, Agni, geeft warmte. Heer, er is niemand anders die de stralen van de zon hun warmte geeft. Be-

scherm ons, want we zijn jong en we zijn rishi's. U die de offerboter draagt, ga toch langs een andere weg.

Stambamitra, de derde.

U alleen bent alles, Agni. Alles wat bestaat, is in u gegrondvest. U draagt ieder schepsel, en u schraagt de wereld. U brengt de offerboter, en u bent zelf de beste offerboter. De wijzen vereren u als velen en als één. U die de offerboter draagt, u hebt de drie werelden voortgebracht, en als de tijd gekomen is, zwelt u aan en vernietigt u ze weer. U bent de oorzaak waaruit alles wat bestaat voortkomt, en u bent ook dat waarin het weer oplost.

Drona, de jongste.

Heer van alles wat bestaat, u groeit in kracht en woont in de lichamen van de levende wezens, en u verteert het voedsel dat ze eten. Daarom is alles in u gegrondvest. Shukra, u uit wiens mond de Veda's zijn voortgekomen, u neemt de gedaante van de zon aan. U zuigt het water van de aarde op en alle sappen die de aarde voortbrengt, en op de juiste tijd geeft u ze terug als regen en laat u alles groeien. Uit u, Shukra, zijn deze planten en klimplanten met hun groene bladeren voortgekomen, uit u deze vijvers en poelen, en ook de grote oceaan, die altijd heil brengt. U met uw felle stralen, ons lichaam hangt af van Varuna. We kunnen uw hitte niet verdragen. Wees daarom onze beschermer en breng ons heil. Vernietig ons niet. U met uw koperrode ogen en uw rode hals, u wiens spoor zwart is, red ons en ga langs een verre weg, zoals de oceaan het huis op zijn oever spaart.

Varuna is de god van het water. Deze Drona draagt dezelfde naam als Drona, de leraar van de Kuru-prinsen, maar heeft niets met hem te maken. Na zijn hymne noemt Agni hem een rishi, omdat wat hij gezegd heeft de waarheid van de Veda is, en hij belooft de vier broers te sparen.

Uit de redes

Over deze redes

Twee keer houdt iemand in dit deel een lange rede, waarin hij zijn raad of zijn afweging stap voor stap opbouwt. Kanika, de minister van koning Dhritarashtra, legt de koning uit hoe een vorst met zijn vijanden omgaat. En in Ekachakra zoeken een brahmaan en zijn vrouw naar een uitweg, als een van hen naar de rakshasa Baka moet. In het verhaal van dit boek zijn die redes ingekort. Hier staan de stukken die er daar niet in staan, in de volgorde van de rede. Bij elk stuk staat na welke woorden uit het verhaal het hoort; wat in het verhaal al staat, wordt niet herhaald.

Ze zijn, net als het verhaal, naverteld uit de Engelse vertaling van Kisari Mohan Ganguli (1883–1896). Soms zet Ganguli een eigen verklaring tussen haakjes in de tekst; die zijn hier niet overgenomen.

. . .

Kanika over de omgang met vijanden

In hoofdstuk 3, bij "De jakhals", waar Dhritarashtra zijn minister Kanika vraagt of hij vrede moet houden met de Pandava's of oorlog tegen hen moet voeren. Kanika spreekt de koning aan met u.

Na "Van de doden hoeft niemand iets te vrezen." Vernietig bij uw vijanden de drie, de vijf en de zeven.

Wat hij daarmee bedoelt, zegt Kanika niet.

Na "diens huis moet u in brand steken." Laat nooit bedelaars, dieven en mensen die de Veda verwerpen in uw rijk wonen.

Na "dat uw vijand zijn hoofd niet meer kan opheffen." Wees zelfs bang voor wie geen gevaar vormt, en nog meer voor wie dat wel doet. Want wordt de eerste ooit machtig, dan kan hij u met wortel en al vernietigen, omdat u niet op hem bedacht was.

Na "dan zorgt hij dat die groen lijkt." Wie zich zo gedraagt, verwelkt nooit.

De dharma, voorspoed en verlangen hebben elk hun goede en hun kwade gevolgen, en die zijn nauw met elkaar verweven. Neem de goede gevolgen, en mijd de kwade. Wie alleen de dharma beoefent, wordt ongelukkig omdat hij rijkdom mist en zijn verlangens verwaarloost. Wie alleen rijkdom najaagt, wordt ongelukkig omdat hij de andere twee verwaarloost. En wie alleen zijn verlangens volgt, lijdt omdat hij dharma en rijkdom vergeet. Volg de drie daarom zo dat u er niet onder lijdt.

Raadpleeg de brahmanen oprecht, nederig en aandachtig, zonder afgunst, en met uw doel voor ogen.

Na "en beoefen pas daarna de dharma." Wie nooit in gevaar is geweest, komt nooit tot voorspoed; dat ziet men aan wie een ramp overleeft.

Wie verdriet heeft, moet men troosten met de verhalen van mensen van vroeger. Wie door verdriet uit zijn evenwicht is, troost men met de hoop op later geluk. Wie geleerd en wijs is, troost men met een dienst die men hem nu bewijst.

Wie met een vijand een verdrag sluit en daarna rustig gaat liggen alsof er niets meer te doen is, lijkt op iemand die boven in een boom in slaap valt en pas wakker wordt als hij naar beneden valt.

Houd uw plannen voor uzelf, zonder bang te zijn voor wat men over u zegt. Zie alles met de ogen van uw spionnen, maar verberg wat u voelt voor de spionnen van uw vijand.

Na "gekweld met ziekte, honger en dorst." Wie iets nodig heeft, komt niet uit liefde naar wie rijk is; en wie zijn doel bereikt heeft, heeft degene die hem daarbij hielp niet meer nodig. Maak daarom nooit iets helemaal af, maar laat altijd iets over wat anderen van u verlangen.

Aan het begin van zijn rede zei Kanika nog dat een koning afmaakt wat hij begonnen is, zoals men een doorn helemaal uittrekt. Hij laat de twee raadgevingen naast elkaar staan.

Wie voorspoed wil, zoekt met ijver bondgenoten en middelen, en voert zijn oorlogen met zorg, en in dat alles laat hij zich door voorzichtigheid leiden. Een verstandig koning handelt zo dat vrienden en vijanden zijn bedoeling niet kennen voordat hij begint. Laat hen het pas weten als het werk begonnen is of voltooid.

Na "grijp het moedig aan." Wie een vijand vertrouwt die hij met geweld heeft onderworpen, haalt zijn eigen dood in huis, zoals een krab die zwanger wordt.

Reken wat nog moet komen, alsof het al gekomen is. Anders ziet u, als het er is, in de haast iets belangrijks over het hoofd.

Wie voorspoed wil, handelt altijd voorzichtig, en past zijn maatregelen aan tijd en plaats aan. Hij houdt rekening met het lot, dat men met mantra's en offers kan sturen, en met de dharma, voorspoed en verlangen. Het is bekend dat tijd en plaats, als men ze in acht neemt, het meeste goed brengen.

Minacht een vijand niet omdat hij klein is. Hij kan snel groeien, zoals een palmyrapalm zijn wortels uitspreidt, of zoals een vonk in een dicht woud snel een grote brand wordt. En zoals een klein vuur dat men telkens takken voedt, al snel de grootste blokken verteert, zo kan wie zijn macht vergroot met bondgenoten en vrienden, al snel de sterkste vijand onderwerpen.

De brahmaan van Ekachakra en zijn vrouw

In hoofdstuk 4, bij "De grasspriet", waar Kunti de brahmaan bij wie ze wonen, hoort klagen, omdat zijn huis aan de beurt is om de rakshasa Baka een mens te sturen. De brahmaan en zijn vrouw spreken elkaar aan met je.

De brahmaan

Na "Leven is verdriet en ziekte." Een mens is maar één, en toch moet hij drie dingen tegelijk nastreven: de dharma, voorspoed en de bevrediging van zijn verlangens.

Na "wie rijk is, lijdt nog meer." Rijkdom verwerven is zelfs een oord van kwelling. Want wie rijk is, gaat houden van wat hij bezit, en als dat iets overkomt, treft het hem zelf.

Na "dit is het huis van mijn voorouders." Je hield van je verwanten, en daarom luisterde je toen niet naar me.

Na "de dood van een verwant moet zien." Hoe verdrietig is het voor mij om dat te moeten zien.

Na "zo lief voor me als een moeder." De goden hebben je mij gegeven als een echte vriendin, en je bent altijd mijn grootste steun. Mijn ouders hebben je deelgenoot gemaakt van alles wat ons huis aangaat. Je bent van zuivere afkomst en goed van aard, je bent de moeder van mijn kinderen, je bent me toegewijd en je bent zonder schuld.

Na "ik houd evenveel van allebei." Hoe zou ik bereid kunnen zijn deze onschuldige dochter op te geven, op wie de werelden van geluk rusten die mij na dit leven wachten, en mijn geslacht, en mijn blijvende geluk?

Na "en offer ik mezelf, dan gaan zij te gronde." De nood waarin ik ben gevallen, is groot, en ik weet geen uitweg.

Zijn vrouw

Na "en eindeloos geluk daarna." Dit is de hoogste dharma die ik je voorhoud, en zo kun jij zowel dharma als geluk verwerven.

Na "hoe zouden deze kleine kinderen zonder jou kunnen bestaan, en ik zelf?" Hoe zou ik, als weduwe zonder heer, met twee kinderen die van mij afhangen, hen zonder jou in leven kunnen houden en zelf eerlijk blijven leven? En als mannen zonder eer, ijdel en een verbintenis met jouw huis niet waard, om de hand van je dochter vragen, hoe kan ik het meisje dan beschermen?

Na "op het pad blijven dat alle eerlijke mensen wensen." Hoe kan ik deze enige dochter van je huis, dit onschuldige meisje, op de weg zetten die haar voorouders altijd gegaan zijn? En hoe kan ik je zoon, in die tijd van gebrek als ik geen heer meer heb, alles bijbrengen wat hij moet kunnen om zo deugdzzaam te worden als jij?

Na "als vissen wanneer het water opdroogt." Het is zeker dat wij drieën zonder jou omkomen.

Na "het leven zelf voor jou op te geven." Voor een vrouw staat het dienen van haar man, altijd doen wat hem aangenaam is, hoger dan offers, ascese, geloften en giften van welke soort ook. Wat ik wil doen, is dus in overeenstemming met de hoogste dharma, en het is goed voor jou en voor je geslacht.

De wijzen hebben gezegd dat men kinderen, verwanten, een vrouw en alles wat dierbaar is, bij zich houdt om zichzelf uit gevaar en nood te kunnen redden. Men bewaart zijn rijkdom om zich uit gevaar te bevrijden, en met zijn rijkdom onderhoudt en beschermt men zijn vrouw; maar zichzelf moet men beschermen met zijn vrouw én met zijn rijkdom. De geleerden zeggen dat men een vrouw, een zoon, rijkdom en een huis verwerft om voorbereid te zijn op wat men ziet aankomen en op wat men niet ziet aankomen. En de wijzen zeggen ook dat al iemands verwanten samen, tegen hemzelf afgewogen, niet tegen hem opwegen. Bescherm daarom jezelf, eerwaarde man, en geef mij op. Laat me mezelf opofferen, en zorg jij voor mijn kinderen.

Na "Daarom vind ik het niet erg om te sterven." Ik heb je kinderen gebaard, en ik ben oud geworden. Ik wil altijd je welzijn. Met dat alles voor ogen heb ik dit besluit genomen.

Register van namen

Het vette nummer is de bladzijde waar de naam voor het eerst valt. Een andere naam of bijnaam verwijst naar de naam waaronder de persoon staat. Wie in een stamboom staat, vindt ook de bladzijde van die stamboom.

A

- Abhimanyu **183** · *stamboom* 223, 226
 Achyuta, *zie* Vishnu
 Adhiratha **41**
 Aditi **191**
 Adrishyanti **109**, 111
 Agni **25**, 38, 42, 121, 144, 165, 172, 184, 187,
 189–192, 196, 197, 199–202, 205–209
 Agnivesha **25**, 28, 46, 94
 Airavata, de naga **172**
 Airavata, de olifant van Indra **197**
 Akrura **178**, 182
 Ambuvicha **155**
 Angaraparna **93**, 94, 95
 Angiras **26**, 117
 Apava, *zie* Vasishtha
 Arjuna **20**, 31–36, 38–47, 54, 58, 61, 62, 64, 65,
 71, 72, 75, 92–97, 101, 103, 104, 111, 116,
 117, 120, enz. · *stamboom* 222, 223, 226
 Arundhati **103**, 144, 208
 Aryaka **21**
 Ashmaka **110**
 Ashvasena **196**, 200, 201
 Ashvatthama **25**, 26, 27, 29, 32, 34, 38, 39, 56,
 122, 123, 149 · *stamboom* 225
 Ashvins, de **65**, 96, 122, 126, 139, 141, 197, 202
 Atri **115**
 Aurva **112**, 113, 114

B

- Babhruvahana **176** · *stamboom* 223
 Bahlika, de broer van Shantanu **36**, 56
 Baka **79**, 83, 84, 87
 Balarama **46**, 122, 123, 126–128, 132, 133, 142,
 156, 158, 160, 178, 180, 182, 183 · *stamboom*
 226
 Bhagadatta **122**

- Bharadvaja **24**, 25, 26, 46, 88, 94, 96, 157, 174 ·
stamboom 225
 Bharata **27**, 37, 92, 152, 153, 168, 181
 Bhima **19**, 20–23, 34, 35, 37, 38, 41, 44–47, 54,
 58, 60–62, 64–66, 68–73, 75, 76, 81–84, 92,
 123, enz. · *stamboom* 222, 223
 Bhimasena, *zie* Bhima
 Bhishma **24**, 28–31, 36, 37, 40, 42, 54–60, 63,
 149, 153–155, 157, 159, 160, 185
 Bhrgu **26**, 111–114, 173
 Bhuri **122**
 Bhurishravas **56**, 122
 Brahma **88**, 103, 115, 128, 132, 139, 140, 143,
 163–167, 189, 190, 192
 Brihaspati **47**, 94, 182, 185, 202

C

- Chitrangada, *zie* Chitrangada van Manipura
 Chitrangada van Manipura **173**, 174, 176 ·
stamboom 223
 Chitraratha, *zie* Angaraparna
 Chitravahana **173**, 174

D

- Dagdharatha, *zie* Angaraparna
 Damaghosha **124**
 Danu **192**
 Devaki **128**, 142 · *stamboom* 226
 Devala **117**
 Devavrata, *zie* Bhishma
 Dharma **65**, 96, 126, 141
 Dharmaraja, *zie* Dharmaraja; Yama
 Dhaumya, de huispriester van de Pandava's **117**,
 118, 143, 144, 184
 Dhristadyumna **87**, 88, 91, 119, 121, 133, 134,
 138, 139, 150, 154, 156 · *stamboom* 224

Dhritarashtra **19**, 20, 23, 24, 31, 34–38, 42, 46,
47, 49, 50, 52–58, 61–64, 66, 74, 76, 81, 82,
122, enz.

Diti **123**, 192

Draupadi **87**, 88, 91, 92, 119–125, 128, 131–
139, 142–144, 149–152, 154, 157, 158, 161,
162, 168–170, 172, 181, 183, 184, enz. ·
stamboom 222, 224

Drona **24**, 25–29, 31–40, 42–47, 55–57, 63,
88–91, 94, 96, 119, 122, 128, 149, 153–155,
157, 158 · *stamboom* 225

Drona, de sarngaka **202**, 203, 205–207

Drupada **25**, 26, 28, 29, 35, 42–46, 87–92,
119–121, 125, 126, 131, 133–139, 142–144,
150–152, 154, 156–158, 172 · *stamboom* 224

Duhshasana **43**, 54, 55, 122, 150, 154

Durvasa **189**

Duryodhana **20**, 21–23, 31, 34, 35, 37–43, 54–
57, 60–63, 66, 72, 81, 120, 122, 123, 125, 127,
128, 149–154, enz.

Dvaipayana, *zie* Vyasa

Dyu, *zie* Bhishma (vorige geboorte)

E

Ekalavya **32**, 33, 34

G

Gada **178**, 182

Gadhi **104**

Gandhari **23**, 37, 38, 54, 56, 150, 152, 153

Gandhavati, *zie* Satyavati

Ganga **20**, 25, 35, 36, 42, 45, 46, 63, 88, 93, 94,
140, 171–173, 200

Gangadatta, *zie* Bhishma

Gangeya, *zie* Bhishma

Garuda **45**, 197

Ghatotkacha **74** · *stamboom* 223

Ghritachi **25**

Guha, *zie* Skanda

H

Hara, *zie* Shiva

Hidimba **67**, 68–72, 82

Hidimbi **67**, 68–74 · *stamboom* 223

Hiranyadhanus **32**, 33

Hiranyakashipu **162**

I

Indra **23**, 38, 40, 65, 69, 74, 82, 94–96, 100,
106, 127, 128, 139–142, 144, 152, 154, enz.

Ishana, *zie* Shiva

J

Jamadagni **26**, 89

Janamejaya **19**, 23, 25, 54, 75, 87, 161, 168, 187,
201

Janapadi **23**, 24

Jarasandha **122**, 124

Jarita **201**, 202, 203, 207, 208

Jaritari **202**, 203, 205, 207

Jayadratha **122**

K

Kalmashapada **106**, 107, 109, 110, 115–117

Kama **68**, 70, 98, 122, 123, 132, 172, 178, 179

Kamsa **177**, 178–180, 182

Kanika **49**, 50, 52, 53, 55

Karna **23**, 31, 39–43, 54, 55, 63, 66, 74, 120,
122–124, 127, 128, 150–156

Kartikaya, *zie* Skanda

Kashyapa, de rishi **26**, 88

Kauravya **172**, 173

Kinkara **107**

Koningin van Drupada *stamboom* 224

Kratu **115**

Kripa **23**, 24, 27, 28, 36, 37, 39, 40, 42, 55–57,
63, 128, 139, 150, 158 · *stamboom* 225

Kripi **24**, 25, 29 · *stamboom* 225

Krishna **46**, 65, 122, 123, 125, 126, 128, 132,
133, 142, 145, 152, 156–160, 177–183, 185–
187, 190–192, 195–200, 209 · *stamboom* 226 ·
zie ook Vyasa

Krishna Dvaipayana, *zie* Vyasa

Krishnaa, *zie* Draupadi

Kritavarman **122**, 178, 182

Kritavirya **111**

Kubera **93**, 113, 122, 123, 139, 144, 175, 197

Kumbhinasini **94**

Kunti **21**, 22, 23, 27, 28, 37–40, 42, 46, 54, 55,
57–59, 62–65, 70, 72, 74–76, 79–82, 87, 91,
92, enz. · *stamboom* 226

Kuntibhoja **40**, 64, 65, 127, 153, 181

Kuru **40**, 45, 58, 64, 96, 101, 122, 143, 149,
153, 155, 156, 180, 184

Kushika **104**

L

Lakshmi, *zie* Shri

Lapita **202**, 207, 208

M

Madayanti **117**

Madri **34**, 44, 58, 75, 133, 151, 154

Mahabhisha, *zie* Shantanu (vorige geboorte)

Mahakarni **155**

Maheshvara, *zie* Shiva

Mandapala **201**, 202, 205, 207–209

Matsya, de koning **74**

Maya **200**, 201, 209

Mrityu **198**

N

Nakula **34**, 43, 47, 61, 71, 92, 132, 137, 156,
182–184 · *stamboom* 222

Namuchi **200**

Nandini **104**, 105, 106

Nara **177**, 190, 199

Narada **96**, 123, 161, 162, 168, 176

Narayana, *zie* Vishnu

Nikumbha **162**

Nilakantha, *zie* Shiva

P

Pandu **19**, 20–22, 31, 36, 38, 39, 42, 47, 53–55,
57–59, 61–65, 67, 96, 120, 126–128, 132–
134, enz.

Parashara **111**, 112, 115, 116

Parashurama **26**, 88, 89, 124, 127

Parjanya **39**

Prabhanjana **174**

Pradyumna **122**, 178, 182

Prativindhya **183**, 184 · *stamboom* 222

Prishata **25**, 44, 88, 90–92, 143, 156 · *stamboom*
224

Pritha, *zie* Kunti

Pulaha **115**

Pulastya **115**, 116

Purandara, *zie* Indra

Purochana **57**, 59–64, 82, 149, 150, 153, 154,
156, 157

R

Radha **31**, 128, 151, 155

Radheya, *zie* Karna

Rahu **110**

Rama, de zoon van Jamadagni, *zie* Parashurama

Revati **178**

Riksha, de zoon van Ajamidha **97**

Rohini **132**, 142 · *stamboom* 226

Rudra, *zie* Shiva

Rukmi **125**

Rukmini **122**, 178

S

Sahadeva *stamboom* 222

Samba **178**, 182

Samvarana **97**, 98–101

Sarana **178**, 182

Sarisrikka **202**, 203, 205–207

Sarvadamana, *zie* Bharata

Satyajit **44**

Satyaki **122**, 156, 178

Satyavati **74**, 92, 173

Saudasa, *zie* Kalmashapada

Savitri, de dochter van Surya **97**, 99

Savyasachi, *zie* Arjuna

Shachi **127**, 144

Shakti **106**, 107–109, 111, 115, 116

Shakuni **23**, 54, 55, 63, 66, 81, 122, 149, 156

Shala **122**

Shalva, de heer van Saubha **123**

Shalya, de koning van Madra **122**, 123–125,
127, 128, 149

Shantanu **24**, 54, 56, 58, 63, 155, 157, 159, 173,
181 · *stamboom* 225

Sharadvat **23**, 24, 25, 40, 56, 128 · *stamboom*
225

Shatanika, de zoon van Nakula **183**, 184 ·
stamboom 222

Shibi **122**, 141

Shikhandi **87**, 150 · *stamboom* 224

Shikhandini, *zie* Shikhandi

Shishupala **122**, 123–125

Shiva **42**, 56, 92, 93, 125, 140–143, 165, 166,
174, 181, 188, 189, 209

Shri **98**, 142–144, 166

Shrutakarma **183**, 184 · *stamboom* 222

Shrutakarman, *zie* Shrutasena, de zoon van Sahadeva
 Shrutakirti, *zie* Shrutakarma
 Shrutasena, de zoon van Sahadeva **183**, 184 · *stamboom* 222
 Shura, de vader van Vasudeva **127** · *stamboom* 226
 Shvetaki **187**, 188, 189
 Skanda **41**, 42, 126, 184, 197
 Soma **95**, 139, 144, 165, 191, 202
 Somadatta **36**, 56, 122
 Stambamitra **202**, 203, 205–207
 Sthanu, *zie* Shiva
 Sthanu, de zoon van Brahma **181**
 Subala **66**, 156
 Subhadra **178**, 179–183, 186 · *stamboom* 223, 226
 Sudasa **106**, 110
 Sunda **162**, 163, 165–167
 Suparna, *zie* Garuda
 Suraguru, *zie* Brihaspati
 Surya **40**, 41, 97–101, 139, 140, 165, 198, 202
 Sutasoma **183**, 184 · *stamboom* 222
 Suyodhana, *zie* Duryodhana
 T
 Takshaka **187**, 192, 196, 199, 200
 Tapati **97**, 99–101
 Tapatya, *zie* Arjuna
 Tilottama **162**, 166–168
 Tvashtri **197**
 U
 Uddhava **178**, 182
 Ugrasena, de koning van de Vrishni's **178**
 Ulupi **172**, 173 · *stamboom* 223
 Uma **174**
 Upasunda **162**, 163, 165–167
 Upayaja **88**, 89, 90
 V
 Vadava **95**
 Vaishampayana **19**, 23, 25, 54, 75, 87, 161, 168, 187, 201
 Vakra **123**, 125
 Vala **166**
 Varchas, *zie* Abhimanyu (vorige geboorte)

Varga **175**
 Varuna **32**, 39, 111, 114, 139, 191, 192, 197, 206
 Vasishtha **99**, 100, 103–112, 115–117, 144, 173, 208
 Vasudeva, *zie* Krishna
 Vasudeva, de vader van Krishna **65**, 126, 178 · *stamboom* 226
 Vasuki **21**
 Vasu's, de **122**, 139, 198
 Vasusena, *zie* Karna
 Vayu **39**, 65, 71, 96, 141, 165, 190, 197, 200, 202, 209
 Vichitravirya **58**, 65, 134, 173
 Vidura **22**, 23, 36, 38, 40, 54–64, 150, 151, 153, 155, 157, 158
 Vikarna **43**, 154, 158
 Virata **122**
 Vishnu **38**, 127, 142, 144, 177, 190, 199
 Vishvakarma **166**, 191
 Vishvamitra **42**, 103–108, 115
 Vishvasu **95**, 123
 Vivasvat, *zie* Surya
 Vritra **95**
 Vyasa **36**, 74, 75, 82, 92–94, 111, 120, 129, 132, 138, 139, 142, 143, 159
 Y
 Yadu **142**
 Yaja **88**, 89–91
 Yajnasena, *zie* Drupada
 Yama **66**, 70, 83, 100, 103, 122, 126, 139, 140, 165, 197
 Yojanagandha, *zie* Satyavati
 Yudhishtira **20**, 21, 23, 28, 34, 35, 37, 42, 43, 46, 54–56, 58–66, 71–73, 75, 81, 82, 84, 91, 92, enz. · *stamboom* 222
 Yuyutsu **23**, 43

Vijf prinsen en hun honderd
neven leren boogschieten bij
een brahmaan die maar één
ding wil: wraak op een koning
die als jongen zijn vriend was.

De leerjaren volgt de vijf zonen van Pandu van het hof in Hastinapura naar een huis dat in de nacht in brand wordt gestoken, door wouden vol rakshasa's, naar de bruidskeuze van een prinses die uit het offervuur is opgestaan. Alle vijf trouwen ze met haar. Ze stichten een stad in de wildernis, en een van hen trekt twaalf jaar door het land. Het deel eindigt met een woud in vlammen, en met een vreemdeling die aan het vuur ontkomt.

De Mahabharata opnieuw verteld is een volledige hervertelling van het Indiase epos in hedendaags Nederlands, in tien delen voor lezers alder voorlezer.

DE MAHABHARATA OPNIEUW VERTELD

Deel 2 van 10 · Jan de Vries

WERKEDITIE · NIET IN DE HANDEL